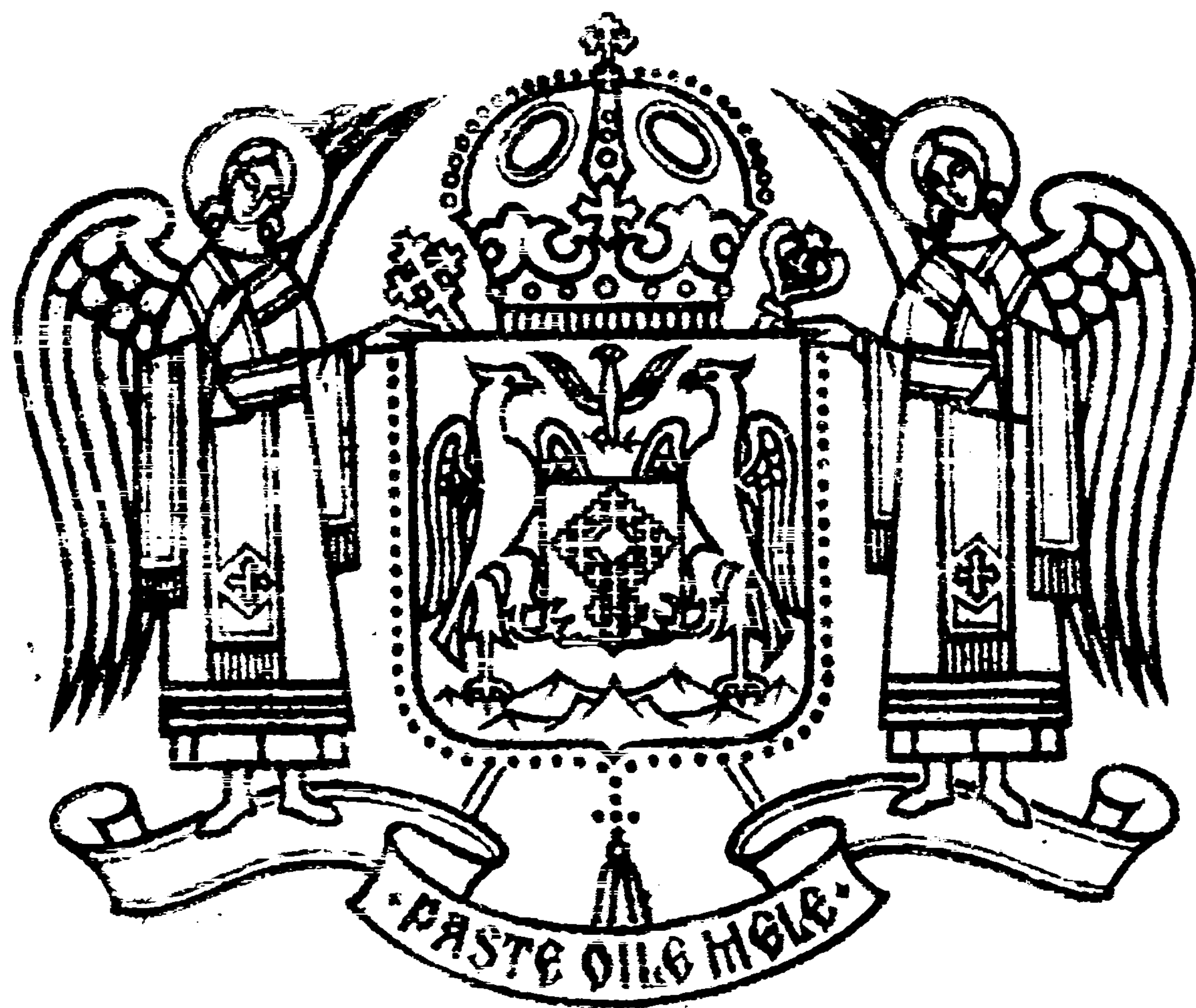


PT-4



BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE

ANUL CVI — Nr. 11—12 NOIEMBRIE — DECEMBRIE 1988

CUPRINS

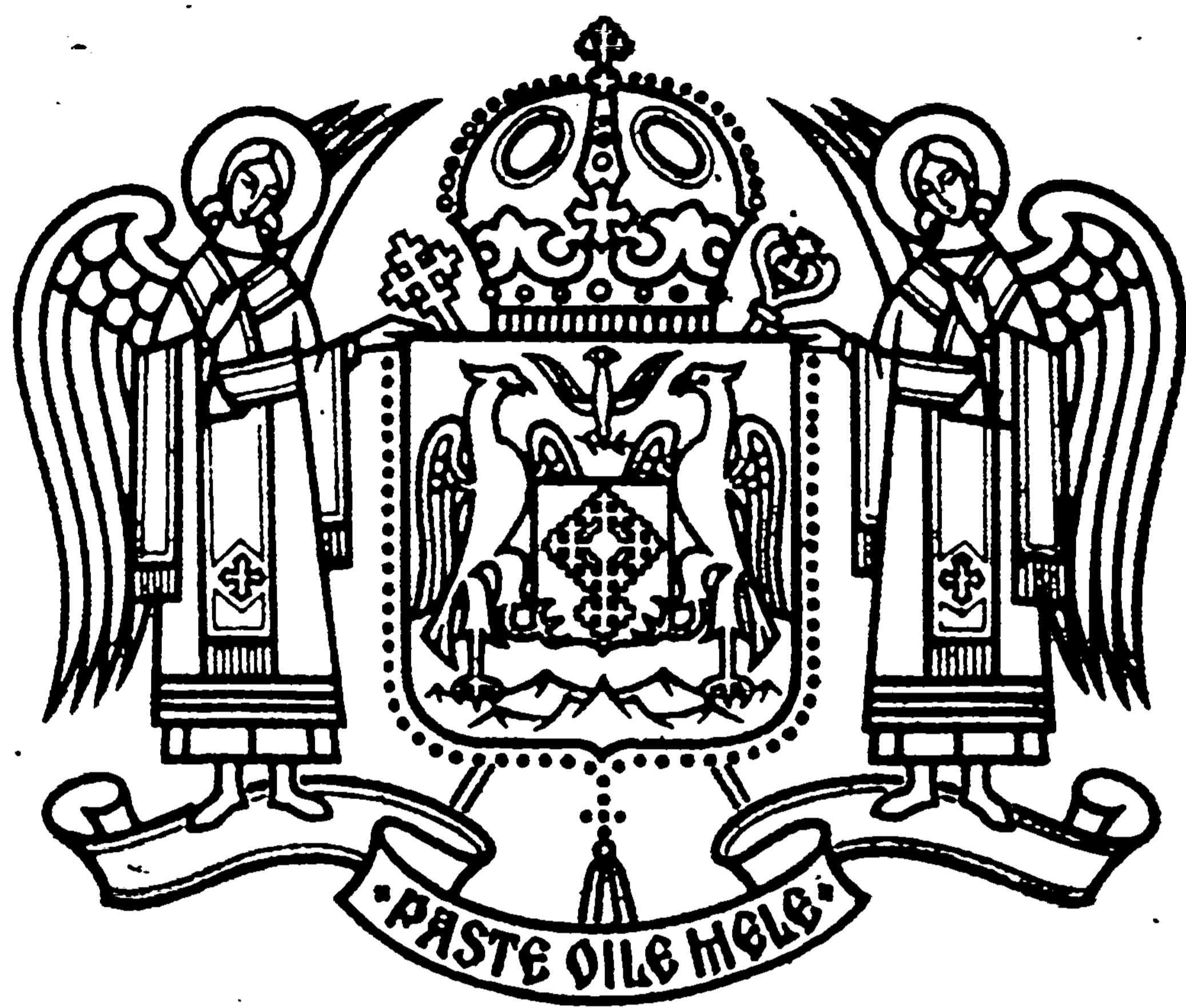
	<u>Pag.</u>
Telegrame oficiale	8
Editorial: Aniversarea a 70 de ani de la unirea Transilvaniei cu Patria Mamă — contribuția Bisericii Ortodoxe Române la realizarea Marii Uniri, de Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar-patriarhal	6

PASTORALE ȘI SCRISORI IRENICE

Pastorala Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cu prilejul sfintelor, sărbători ale Nașterii Domnului	13
Scrisoarea irenică adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist înființătorilor de Biserici cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului — 1988	20

VIATA BISERICIASCA

Celebrarea Bibliei de la București — cuvântare rostită de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la Simpozionul «Aniversarea a 300 de ani de la apariția Bibliei de la București»	21
Roade ale vieții noastre bisericesti — cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, la deschiderea lucrărilor Adunării Naționale Bisericești (11 decembrie 1988)	30
Bogate și valoroase împliniri în viața Bisericii noastre — cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la închiderea lucrărilor Adunării Naționale Bisericești (11 decembrie 1988)	34
Sfântul Antimis, semn al lucrării Duhului Sfânt — cuvântare rostită de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la slujba de sfințire a Antimiselor pentru parohiile din Arhiepiscopia Bucureștilor	38
Mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist adresat Academiei Teologice din Creta, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la înființarea acesteia	41
Mesajul Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat Conferinței Creștine pentru Pace, cu ocazia celei de-a 30-a aniversări a înființării acesteia	42
Simpozionul dedicat aniversării a 300 de ani de la apariția «Bibliei de la București»	44
Simpozioane peste hotare, dedicate ediției jubiliare a «Bibliei de la București» — 1688	51
Încouri din presa bisericască de peste hotare	56
Slujba de sfințire a Antimiselor pentru parohiile din Arhiepiscopia Bucureștilor	58
Participații ale reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la întruniri ecumenice de peste hotare	58



BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CVI — Nr. 11—12, NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1988
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte : *Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Membri : *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor ; P. S. DAMASCHIN SEVERINEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactor responsabil : *Pr. DUMITRU SOARE, Directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă*

Redactor : *Drd. TEODOR BACONSKY*

COLABORATORI :

Inalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi, Profesorii Institutelor teologice, al Seminarilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești ; Prea Cucernicii Consilieri administrativi, patriarhali și eparhiali, protopopi preoți, candidați la titlul de doctor in teologie ș.a.



TELEGRAME OFICIALE

Excelenței Sale
Domnului NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Republicii Socialiste România

Cu adîncă emoție și viu interes, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au urmărit magistrarele expuneri prezentate de Domnia Voastră la Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste și la ședința comună a înaltelor Organisme Centrale de Stat, prin care ați oferit întregului nostru popor o emoționantă rememorare a istoriei noastre naționale și a jertfei de veacuri a înaintașilor noștri care au temeluit visul de aur al întregii noastre națiuni: Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.

Acest eveniment de largă amploare se reflectă în modul cel mai strălucit în viața nouă a poporului român și în noua noastră societate contemporană, căreia înalta personalitate a Domniei Voastre i-a imprimat vrednicia de a purta numele «EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU». În strădaniile neobosite pe care le depuneți necontenit, împreună cu Stimata Dumneavoastră tovarășă de viață, de muncă și de luptă, Doamna Academician Dr. Inginer ELENA CEAUȘESCU, noi vedem, alături de întregul popor român, simbolul cel mai reprezentativ al unității națiunii noastre și al împlinirilor mărețe ale României contemporane.

De aceea, întîmpinînd cu aleasă bucurie și înaltă mîndrie patriotică jubileul celor șapte decenii de la înfăptuirea statului național unitar român, în numele ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, Vă asigurăm, mult stimate Domnule Președinte NICOLAE CEAUȘESCU, de atașamentul nostru deplin și sincer față de tot ceea ce întreprindeți pentru ridicarea Patriei noastre pe noi trepte de lumină și propășire a întregului popor român, pentru cooperare cu toate statele lumii și pentru statornicirea unei păci trainice pe întreg pămîntul.

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE



Excelenței Sale

Domnului NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Republicii Socialiste România

Președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste

Mult stimate Domnule Președinte,

Membrii Adunării Naționale Bisericești, cel mai înalt for de conducere al Bisericii Ortodoxe Române, alcătuit din ierarhii Sfântului Sinod și reprezentanții clerului și credincioșilor din cuprinsul Patriarhiei Române, întrunindu-se în sesiunea anuală de lucru, își îndreaptă gândurile către Domnia Voastră, mult stimate Domnule Președinte, iscusitul și încercatul conducător al poporului român, eminentă personalitate a lumii contemporane, exprimându-și sentimentele lor de înaltă stimă, aleasă prețuire și profundă recunoștință pentru neobosita activitate și uriașa energie creatoare puse în slujba poporului și a Patriei noastre, precum și pentru înfăptuirile epocale realizate sub înțeleapta ocărmuire a Domniei Voastre, simbol al năzuințelor și unității neamului nostru.

Adunarea Națională Bisericească analizând activitatea desfășurată în anul 1988 pe plan bisericesc, misionar-pastoral și patriotic cetățesc a luat act cu bucurie că lucrarea Bisericii noastre s-a integrat minunatelor împliniri cu care întreaga noastră națiune a întâmpinat sărbătorește jubileul celor 70 de ani de viață ai Domniei Voastre și peste 55 de ani de activitate în slujirea idealurilor poporului, împlinirea a 300 de ani de la apariția inegalabilului document al limbii lite-

rare românești, — Biblia de la 1688 —, ctitorit de Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu, voievod martir al neamului, a cărui imagine a fost rememorată în acest an de cultura românească, precum și aniversarea a șapte decenii de la Marea Unire din 1 decembrie 1918, moment istoric culminant al împlinirii dorințelor de unitate națională a tuturor românilor.

Trăind încă în atmosfera acestor momente aniversare și vibrând la emoționanta chemare pe care ați adresat-o reprezentanților întregii națiuni, participanți la manifestarea închinată aniversării a 70 de ani de la crearea statului național unitar român, de a cinsti memoria înaintașilor noștri, și a întregului popor român, adevăratul făuritor al acestui act istoric, noi membrii Adunării Naționale Bisericești, ierarhi, clerici și mireni, reprezentanți ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, Vă asigurăm de profundele noastre sentimente patriotice și de întreaga noastră recunoștință pentru climatul de libertate și pace instaurat în țara noastră, încredințându-Vă totodată că vom contribui prin mijloace proprii la împlinirea mărețului program menit dezvoltării materiale și spirituale a poporului român și înălțării Patriei noastre, Republica Socialistă România, pe noi culmi de progres și civilizație.

Președintele Adunării Naționale Bisericești

† T E O C T I S T

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

**ANIVERSAREA A 70 DE ANI
DE LA UNIREA TRANSILVANIEI CU PATRIA-MAMĂ.
CONTRIBUȚIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
LA REALIZAREA MARII UNIRI**

Biserica Ortodoxă Română și-a împletit istoria sa cu cea a poporului român slujind unitatea spirituală și națională a Patriei cu toate mijloacele ei specifice. Biserica a contribuit și a cinstit orice eveniment glorios din trecutul nostru național. 1 Decembrie 1918 este unul din aceste evenimente care a intrat în conștiința românilor de pretutindeni ca o parte integrantă din ființa națională a neamului nostru. La acțiunile de realizare a statului național unitar român a participat desigur întregul popor, dar o contribuție de seamă avînd și Biserica Ortodoxă Română care, prin reprezentanții săi, și-a adus și la acest eveniment ca și în veacurile precedente partea sa deosebit de importantă la cultivarea spiritului de unitate națională, la găsirea căilor celor mai drepte pentru împlinirea idealurilor de veacuri ale națiunii noastre.

După cum se cunoaște, unitatea noastră națională se bazează pe moștenirea comună de la străbuni a aceluiași spațiu geografic, pe unitatea de origine, de limbă, credință, datini și obiceiuri. Ideea unității național-statale a constituit de-a lungul istoriei noastre o permanentă și sfîntă năzuință și s-a exprimat în mod evident ca o permanență de program și de realizare.

Cu asemenea premise se realiza, încă acum două mii și ceva de ani în urmă, statul centralizat dac sub Burebista, cu un vast teritoriu între munții slovaci, Dunăre și Marea Neagră. Se înfăptuia adică prima unificare a conștiinței politice a strămoșilor noștri. Iar mai apoi, sub conducerea eroicului Decebal, strămoșii noștri înfruntau marele imperiu roman.

Confruntarea dintre daci și romani, de la începutul secolului II, reprezintă cum se știe, pentru poporul nostru, momentul său crucial, cînd dramatica confruntare de atunci s-a transformat într-o fericită fuziune, într-o sinteză etnică. Acestei fuziuni, propovăduirea învățaturii lui Iisus Hristos, începută la noi încă de la Sfîntul Apostol Andrei, îi venea în întîmpinare. Era liantul divin al celor două lumi pînă atunci în conflict. Evanghelia iubirii slujea astfel ca însăși perioada zămislirii și formării noastre să însemne, cum se exprima B. P. Hașdeu, «*perioada unei unități naționale primordiale*». Acum apărea neamul nostru în istorie într-un veșmînt nou : român și creștin.

În fața populațiilor migratoare a trebuit să ducem o îndelungată luptă pentru păstrarea ființei și continuității pe pământul unde ne-am născut și dezvoltat. În timp ce migrațiile erau discontinue, trecătoare, prezența străbunilor era continuă, statornică. Așa ne vorbesc mărturiile istorice. Sînt deosebit de grăitoare, referindu-se la comunitatea de obîrșie, afirmațiile cunoscuților noștri cronicari. Grigore Ureche scria că «*Românii cîți se află locuitori și la Ardeal și la Maramureș, de la un loc sînt cu Moldovenii și toți de la Râm se trag*». Iar Miron Costin cultiva aceeași conștiință: «*Numele cel mai adevărat, de la primul descălecat prin Traian este român sau romanus, care nume acest popor l-a păstrat întotdeauna între dînșii... Același nume este dat îndeobște muntenilor și moldovenilor și celor ce locuiesc în Țara Transilvaniei. Un alt nume ei înșiși nu au primit între dînșii niciodată*». Iar marele cărturar de renume european, Dimitrie Cantemir, sublinia și el cu pregnanță: «*Neamul moldovenilor, muntenilor, ardelenilor, cu toții, cu un nume de obște români se cheamă*».

O dată cu unitatea firească, poporul român își cultiva și ținea mereu vie, prin toți fiii ei, o conștiință de credință religioasă ortodoxă, o conștiință culturală, politică unificatoare, Biserica Ortodoxă strămoșească avînd un rol din cele mai importante. E de ajuns să menționăm aici rolul cărților bisericești ortodoxe care au circulat în toate cele trei provincii românești, iar Biblia de la București sau a lui Șerban Cantacuzino (1688) este un exemplu deosebit de grăitor în păstrarea conștiinței naționale prin folosirea limbii române de către toți românii de pretutindeni. Dar în ciuda vitregiilor vremii, parcă împotriva jeluirii cronicarului: «*Nu-s vremile sub cîrma omului*», neamul românesc se ridică deasupra vremilor. La 1600, eroicul domnitor Mihai Viteazul înfăptuia prima unire politică a Țărilor Române și se intitula «*Domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei*». Locuitorii vechii Dacii erau din nou sub același steag. Din nefericire această realizare istorică a durat puțin. Dar faptul că a fost posibilă a dobîndit semnificații profunde. Devenea adică un moment de referință și un ideal pentru evenimențele și generațiile ce au urmat, în toate provinciile românești.

Idealul eliberării naționale și unirii într-un singur stat a reprezentat, în filozofia și practica revoluției de la 1848, continuarea luptei temerare a lui Tudor Vladimirescu — devenit și el un simbol al dorinței de libertate și dreptate, al voinței de nezdruccinat de făurire a unității întregului neam. Pentru generația de la 1848, unirea reprezenta «*cheia bolții*», fără de care s-ar fi prăbușit tot edificiul național. Ideea creării «*republicii românești a Daciei*» sporea energiile, unea deopo-

trivă pe luptătorii pentru idealurile naționale din toate provinciile românești.

Unirea Principatelor din 1859 a însemnat o etapă crucială, treaptă fundamentală pentru structura statului național român modern, fiind un pas esențial către locul cuvenit, de egalitate și demnitate, între celelalte națiuni europene și dând un impuls puternic spre continuarea neabătută a luptei pentru acea unire «dorită de veacuri de toți românii», cum spunea Mihail Kogălniceanu.

Momentul acesta de mare triumf al voinței naționale a hrănit speranțele fraților noștri de peste munți, aflați sub stăpînirea imperiului austro-ungar sub care au îndurat atîtea suferințe, inclusiv rănirea sufletului și trupului ortodox român prin uniaticism. În vremea unirii din 1859 sub sceptrul domnitorului Al. I. Cuza, Al. Papiu-Ilarian arăta că «*Românii din Transilvania numai la principate privesc*».

După înfăptuirea unirii, a devenit un fapt absolut necesar ca și Biserica noastră din Principate să fie organizată canonic unitar, ca urmare a organizării unitare a Statului. Biserica noastră ortodoxă trebuia să sprijine și acum dezvoltarea și măzuințele națiunii, cu toată forța spirituală pe care a dovedit-o de-a lungul istoriei. Astfel, o lege din anul 1864 prevedea, în primele articole, ca toate eparhiile din Principatele Unite să formeze de acum înainte o singură și nedespărțită Biserică Ortodoxă Română. Pe temeiul Constituției din 1866 s-a alcătuit în 1869 proiectul de lege pentru organizarea ei, iar în 1872 acest proiect a devenit «*Legea organică a Bisericii Ortodoxe Române*» și s-a instituit prin această lege «*Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române*», menit să păstreze «*unitatea administrativă, disciplinară și națională*». Începînd cu această dată, Biserica Ortodoxă Română din Principatele Unite este una și prin organizarea ei canonică, avînd în frunte pe Mitropolitul din București, în calitate de «*Primat*». De la 1 octombrie 1874, începe să apară la București revista «*Biserica Ortodoxă Română*», organul oficial al Sfîntului Sinod — publicație semnificativ intitulată și avînd de îndeplinit un rol însemnat, atît în misiunea duhovnicească, cît și în aducerea la îndeplinire a țelurilor de unitate organizatorică a Bisericii noastre strămoșești.

Unirea Principatelor a reprezentat un pas hotărîtor în procesul făuririi unității noastre statale, proces dinamizat prin cucerirea Independenței de Stat în 1877—1878, cînd Statul român devenea independent și suveran, cu un prestigiu recunoscut pe plan european, consolidînd astfel fundamentul pentru edificarea Statului național unitar român.

Urmează apoi evenimentele generate de primul război mondial, cînd, paralel cu înfrîngerile suferite de Puterile Centrale pe atîtea

fronturi, se făceau vizibile și semnele de dezmembrare a anacronicului stat Austro-Ungar. Un mozaic de popoare fără o legătură organică, fără flacăra unui ideal comun, ținute doar cu forța, căzînd acum cu forța, se desfăcea în structurile lui firești. Principiul autodeterminării devenea acum o forță motrice. Noi ne urmăm acum propriul destin.

Cum se cunoaște, Adunarea a avut loc la 1 decembrie 1918. Pe cîmpul lui Horia s-au întrunit peste 100.000 de români. În acea zi memorabilă a fost adoptată istorica Rezoluție a Unirii. «Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, se spunea în primul articol, *adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți, la Alba Iulia, în ziua de 18.XI/1.XII.1918 decretează unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii, cu România*». Vasile Goldiș — în raportul care însoțea Rezoluția, preciza: «*Națiunile trebuie să fie libere, ca astfel, egale în drepturi să poată încheia acea mare unire a popoarelor, care va fi chemată să reprezinte o concepție superioară pe scara civilizației, și să sporească astfel fericirea omenească pe pămînt... Dreptul națiunii române de a fi liberată îl recunoaște lumea întreagă. Dar odată scăpată din robie, ea aleargă în brațele dulcii sale mame*». Episcopul de Caransebeș, Miron Cristea, devenit apoi patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, evoca tocmai această legătură de sînge și conștiință, cînd rostea de la una din tribune: «*Simt că astăzi, prin glasul nostru unanim, vom deschide larg și pentru totdeauna porțile Carpaților, ca să poată pulsa prin arterele lor cea mai caldă viață românească și ca prin aceasta să ni se înlăptuiască acel vis neîmplinit, copil al suferinței, de-a cărui dor au adormit și moșii, și părinții*».

Semnificativ era și faptul că la Unire aderau și celelalte naționalități conlocuitoare. La 8 ianuarie 1919, naționalitatea germană întrunită la Mediaș anunța, printr-o rezoluție, că «*...poporul săsesc din Transilvania se pronunță conform principiului de autodeterminare, pentru unirea Transilvaniei cu România*». Șvabii din Banat, în Congresul din 10 august, același an, de la Timișoara, își comunicau și ei adeziunea, exprimînd convingerea că: «*...numai unirea cu România va putea să ne ofere garanțiile suficiente pentru existența și progresul nostru...*». Populația evreiască aderase la unire încă din ianuarie 1918.

*

Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii și clericii săi, și-a adus din plin contribuția la înlăptuirea Statului Național Unitar Română.

Încă din anii neutralității României și chiar cu mulți ani înainte, mai precis între 1891—1918, atît în România, cît și dincolo de munți, s-a intensificat lupta politică și de masă pentru eliberarea ținuturilor românești aflate sub stăpînire străină. Expresia acestei dorințe vechi

de secole în România se manifesta mai ales în cadrul Ligii culturale, aflată sub conducerea marelui nostru istoric Nicolae Iorga. În cadrul societății, pe lângă cei mai de seamă reprezentanți ai vieții noastre culturale, artistice, politice etc., se numărau și unii preoți ortodocși din satele și orașele românești și, cum majoritatea erau și învățători, ei deveniseră adevărați propagandiști și apostoli ai luptei pentru unirea tuturor românilor în aceeași patrie.

Același lucru îl făcea în Transilvania Asociația pentru literatură română și cultura poporului, pe scurt, Astra, înființată încă din anul 1861 de către marele ierarh, mitropolitul Andrei Șaguna.

Această asociație devenise centrul întregii activități culturale din Transilvania, în jurul căreia se strânseseră toate forțele românești care luptau pentru ridicarea socială a românilor ca și pentru pregătirea unirii.

În cadrul ei activau cu însuflețire și ierarhii și preoții.

Ulterior, acestei societăți, i s-au adăugat și alte organizații culturale, care militau pentru aceleași idealuri sociale și naționale ale românilor, în cadrul cărora de asemenea mulți preoți au avut o rodnică activitate.

Le-ar trebui să li se mai adauge și revistele ce apăreau în Transilvania în acea vreme, dînd ca exemplu Telegraful Român, unde Biserica Ortodoxă din Transilvania a îndeplinit un rol foarte important, fie ca factor de conducere, fie ca scriitori și colaboratori ai acestor reviste, cu un zel ce avea să atragă asupra lor crunte represalii din partea ungarilor la declanșarea războiului în anul 1914 și în anii următori, pînă la unire.

Ca reprezentanți ai clerului în această acțiune vom da ca exemplu pe preoții *Vasile Lucaci*, *Ioan Lupăș*, episcopul *Roman Ciorogaru* etc.

Preotul Vasile Lucaci se remarcase încă din tinerețe prin scrisul său în gazetele Transilvaniei și apoi ca membru marcant al Memorandumului, celebru act de protest al românilor ardeleni, contra asupririlor îndurate din partea stăpînitorilor de atunci ai Ardealului. A și fost condamnat, la încheierea procesului, cinci ani de închisoare. Fără să se lase intimidat, dimpotrivă a strigat în fața acuzatorilor în cor cu toți cei judecați: «*Trăiască unirea Românilor. Trăiască libertatea*».

Încă din vara anului 1914, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, avînd în vedere evenimentele ce se pregăteau a reorganizat clerul militar în așa fel ca să fie folositor trupei și idealurilor pentru care avea să lupte.

Drept conducător a fost numit preotul profesor *Constantin Nazarie*, om înzestrat cu alese calități și care a organizat în vara anului 1916 conferințe cu preoții, arătîndu-le rolul ce-l vor avea în cadrul armatei,

în această luptă națională pentru unire. Această acțiune de pregătire a clerului militar s-a dovedit deosebit de rodnică. Au fost mobilizați 253 de preoți însoțind trupele pe câmpurile de luptă, dăruindu-le asistență religioasă, încurajându-i și jertfindu-și chiar viața. Alții au fost luați prizonieri și deportați, suferind rigonile lagărelor, mulți pierzându-și chiar viața.

Altă contribuție a clerului a fost, pe lângă asistența religioasă, și îngrijirea acordată răniților din spitale. O seamă de călugări și de călugărițe au fost încadrați într-o misiune de infirmieri, pusă sub conducerea arhimandritului *Teoctist Stropanul*. În anii războiului serviciile de specialitate ale armatei au îngrijit peste 60.000 de răniți sau bolnavi. Alți călugări au lucrat în cadrul serviciilor sanitare ale armatei, mulți dintre ei plătind cu viața devotamentul lor. De asemenea, numeroși preoți au lucrat în spitale și trenuri sanitare la îngrijirea răniților.

În total 809 preoți au avut de suferit în urma ocupării vremelnice a țării și a stăpînirii străine în Transilvania, pînă la unirea din 1918. Și acest număr nu cuprinde pe preoții căzuți pe câmpuri de luptă și nici pe cei care au plătit cu viața devotamentul lor la îngrijirea bolnavilor de tifos.

Începînd cu vara anului 1917 și mai ales în cursul anului 1918, în Transilvania, sub presiunea evenimentelor militare de pe fronturi, revendicările românilor, de ordin social și național, creșteau în intensitate.

Clerul ortodox românesc în frunte cu ierarhii săi a salutat cu bucurie această hotărîre a întregului popor și a sprijinit-o cu toate forțele. Astfel, în ziua de 21 noiembrie 1918, toți episcopii români ortodocși din Transilvania au declarat într-o singură voință comună că vor sprijini aspirațiile naționale ale poporului român. Același lucru l-au făcut și prin pastorale.

Un rol deosebit l-a avut și mitropolitul de mai tîrziu al Ardealului, *Nicolae Bălan*.

Pe de altă parte preoții alături de alți cărturari ai satelor au procedat la înființarea consiliilor și gărzilor naționale și umblau din sat în sat adunînd adeziuni pentru unire. Menționăm în special numele scriitorului și preotului Ion Agârbiceanu atît de cunoscut în literatura română.

Nu a rămas nici un sat fără să-și aibă delegații săi la Marea Adunare de la Alba Iulia. Mulți dintre preoți au fost președinți ai Consiliilor Naționale. Așa de exemplu în jud. Alba din cele 84 de consilii, 63 au fost prezidate de preoți, mulți dintre ei fiind chiar aleși delegați ai satelor în circumscripțiile existente.

Fiind convocată această adunare de către Consiliul Național Român, pentru ziua de 1 Decembrie la Alba Iulia, Biserica și-a trimis ca delegați oficiali pe cei mai vrednici slujitori ai ei : cei 5 episcopi, 4 vicari, 10 delegați ai Consiliilor eparhiale, 129 de protopopi, câte un profesor și câte doi studenți de la Institutele teologice, apoi numeroși preoți și învățători ai școlilor îndrumate de Biserică, aleși ca delegați în satele sau orașele în care locuiau. În afară de acești delegați oficiali, numeroși alți preoți au participat la adunare în fruntea păstorilor lor, alături de cei o sută de mii de români, veniți să dea glas voinței de veacuri a românilor transilvăneni de-a se uni cu «țara», cu frații lor de dincolo de Carpați.

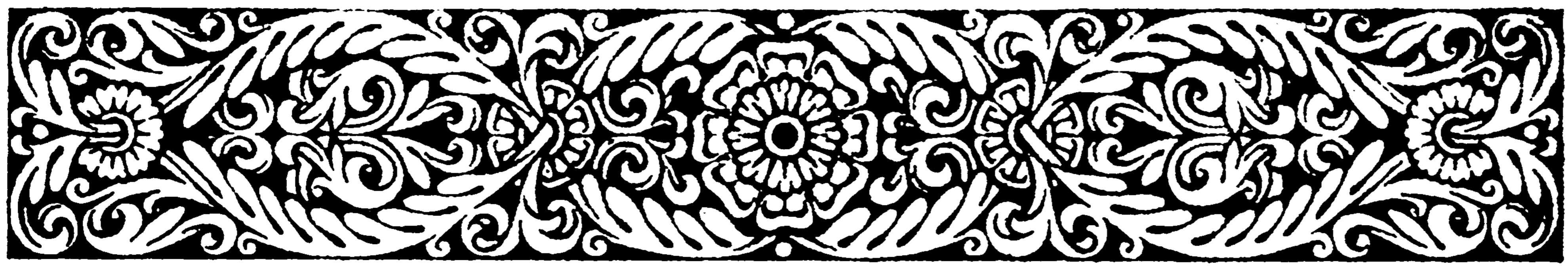
În ziua memorabilă de 1 Decembrie 1918 s-a slujit Sfânta Liturghie în cele două biserici românești din Alba Iulia ; într-una a slujit episcopul Ioan Papp de la Arad, iar răspunsurile au fost date de studenții teologi de la Sibiu, prezenți la Adunare. Apoi, deschizându-se «Adunarea națională constituantă», cu cei 1228 delegați oficiali, în biroul Adunării au fost aleși trei președinți : *George Pop* de Băsești și episcopii *Ioan Papp* de la Arad și *Dimitrie Radu* de la Oradea. În «Marele Sfat Național», cu 212 membri (un fel de Parlament), au fost aleși mai mulți slujitori ai Bisericii, iar în «Consiliul Dirigeant» (un fel de Guvern provizoriu, cu sediul la Sibiu), a fost ales și *Vasile Lucaci*. La ora 14, pe Cîmpul lui Horia, numeroși cărturari — între care și ierarhi — au rostit cuvîntări pe tribunele ridicate acolo, în mijlocul celor o sută de mii de români care așteptau cu cîntece naționale, proclamarea unirii.

În aceeași zi s-au săvîrșit slujbe solemne în toate bisericile din Transilvania, urmate de cuvîntări, prin care preoții au tîlmăcit păstorilor lor însemnătatea marelui act care se înfăptuia la Alba Iulia, cetatea unirii.

La 14 decembrie o delegație a Marelui Sfat Național, formată din Vasile Goldiș, Alexandru Vaida Voievod, episcopii Miron Cristea de la Caransebeș și Iuliu Hossu de la Gherla, a prezentat actul unirii la București.

În felul acesta se încheia lupta de veacuri a poporului român pentru independență națională și unitate statală. Biserica își făcuse datoria — ca în tot trecutul ei — față de poporul pe care-l păstorea, față de neamul românesc.

† NIFON PLOIEȘTEANUL
Episcop, Vicar Patriarhal



• PĂSTORALE-SCRISORI IRENICI •

† TEOCTIST

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMANE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTMĂRITORILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ
BINECUVÎNTARE

«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și
pe pământ pace, între oameni bunăvoire!»
(Luca 2,14).

Iubiți fii sufletești,

Ca în fiecare an, ziua cea mare și binecuvântată a Nașterii Domnului ne adună iarăși în sfintele noastre lăcașuri de închinare, pentru a cinsti după cuviință praznicul întrupării Mîntuitorului Iisus Hristos. Cîntările de preamărire și colindele noastre dragi închinăte acestei zile răsună în inimi cu ecou prelung, încă din vremuri străvechi. Melodiile lor se unesc cu graiurile îngerești, îndreptîndu-ne gîndurile către ieslea cea sfîntă din Betleem și îndemnîndu-ne să ne închinăm cu evlavie înaintea dumnezeiescului Prunc, împreună cu păstorii și cu magii de la Răsărit, pentru a ne îndestula duhovnicește din bucuriile negrăite pe care Dumnezeu le-a dăruit întregii lumi prin întruparea Fiului Său.

Minunea cea mai presus de fire din staulul Betleemului revarsă neconținut în potirul sufletelor creștine bogate înrourări de învățăminte, îndemnuri și trăiri duhovnicești, călăuze statornice întru păstrarea și îmbogățirea dreptei credințe și a dobîndirii mîntuirii noastre. De aceea, în ziua Nașterii Domnului, regăsindu-ne în pătășia aceleiași sfinte comuniuni de credință cu moșii și strămoșii noștri, în jurul sfîn-

telor altare străbune — adevărate Betleeme ale nașterii noastre duhovnicești —, să ne deschidem ochii minții asupra înțelesurilor adânci ale mesajului îngeresc: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!».

Dreptmăritori creștini,

Cîntarea îngerilor, care a răsunat odinioară deasupra staulului din Betleem, a descoperit inimilor credincioase adevărul despre neasemnata iubire a lui Dumnezeu față de întreaga omenire, hărăzită a se bucura și de slava cea de sus, și de pace și de bunăvoire pe pământ. De-a lungul vremii, mințile luminate de har ale Sfinților Părinți, mari dascăli și ierarhi ai Bisericii, au zăbovit cu multă luare aminte asupra înțelesului acestor graiuri îngerești, pentru a desluși adevărul că slava lui Dumnezeu și împreuna-trăire a oamenilor în pace se condiționează una pe alta și aduc roade, dacă stabilim între ele o legătură vie.

Încă în Vechiul Testament aflăm exprimat același adevăr că «slava lui Dumnezeu» este, în primul rînd, manifestarea supremă a desăvîrșirii, a sfințeniei și a purtării de grijă pentru toată zidirea. «Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mîinilor Lui o vestește tăria» (Ps. 18, 1), rostea cu adîncă admirație și evlavie proorocul și psalmistul David, mărturisind prin aceasta că întreaga fire, prin frumusețea și desăvîrșirea ei, reflectă slava lui Dumnezeu.

Dar nu numai cerul și pămîntul cuprind și descoperă slava lui Dumnezeu, ci și omul, și mai ales el, merit a fi cununa creației, făcută după chipul lui Dumnezeu (Fac. 1, 27), înzestrat cu gîndire și libertate, în stare să chivernisească în mod înțelept tot ceea ce îl înconjoară spre a agonisi pentru el și pentru semeni «pîinea cea spre ființă» Dreptii și bineplăcuții lui Dumnezeu însetau pururea spre cunoașterea slavei cerești, ca dar special pentru ei și rolul lor profetic. «Arată-mi slava Ta!» (Ieș. 33, 18), cerea Moise lui Dumnezeu, Care i Se descoperă și îl încredințează, zicînd: «Viu sînt Eu și viu e numele Meu și de slava Domnului e plin tot pămîntul» (Num. 14, 21).

Descoperirea însă și înțelesul slavei lui Dumnezeu ni s-au făcut deplin la «plinirea vremii» prin întruparea Mîntuitorului Iisus Hristos, în Care Sfîntul Apostol Pavel vede «strălucirea slavei și chipul ființei lui Dumnezeu» (Evr. 1, 3). În desăvîrșita Sa smerenie cu care a venit pe lume ca Prunc în ieslea sărăcăcioasă și în ascultarea Sa pilduitoare față de vrerea Tatălui ceresc, Mîntuitorul spunea: «Eu nu caut slava Mea... Dacă Mă slăvesc Eu pe Mine Însumi, slava Mea nimic nu este. Tatăl Meu este Cel care Mă slăvește» (Ioan 8, 50, 54). Și tot El măr-

turisește mai înainte de a suferi chinurile și răstignirea : «Acum a fost preaslăvit Fiul Omului și Dumnezeu a fost preaslăvit întru El» (Ioan 13, 31)... «Părinte, a venit ceasul ! Preaslăvește pe Fiul Tău, ca și Fiul să Te preaslăvească... Eu Te-am preaslăvit pe Tine pe pământ ; lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac, l-am săvârșit» (Ioan 17, 1, 4).

Prin întruparea, prin moartea pe cruce, prin învierea și prin înălțarea Sa la cer, Mîntuitorul Iisus Hristos a restaurat chipul lui Dumnezeu în om și a făcut cunoscută lumii slava lui Dumnezeu. Despre cinstirea chipului nostru și despre iubirea dumnezeiască față de om s-au scris într-o cunoscută scriere patristică, din secolul II, numită «Păstorul» lui Herma, următoarele : «Nu înțelegi oare că slava lui Dumnezeu este mare, puternică și minunată tocmai prin faptul că El a creat lumea pentru om și a supus lui toată creația și i-a dat toată stăpînirea, ca să stăpînească toate cele de sub cer ?». Iar în plenitudinea ei, lucrarea acestei slave dumnezeiești s-a manifestat vizibil în lume prin pogorîrea Duhului Sfînt asupra Sfinților Apostoli la Cincizecime. Slava lui Dumnezeu, în înțelegerea cea mai cuprinzătoare, strălucește în primul rînd în Biserică, însăși Împărăția lui Dumnezeu, care este «dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt» (Rom. 14, 17) și ea cuprinde cerul și pămîntul, îngerii, sfinții și pe toți cei ce se străduiesc pe pămînt pentru dobîndirea ei. Acesta este și înțelesul cuvintelor pe care le auzim la începutul Sfintei Liturghii, ca și la săvîrșirea celorlalte Sfinte Taine, atunci cînd sfinții slujitori intonează : «Binecuvîntată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor».

Iubiții mei,

Doxologia îngerilor la venirea în lume a Domnului nostru Iisus Hristos a descoperit așadar bogăția dragostei și bunătății lui Dumnezeu față de oameni și a arătat legătura vie dintre cer și pămînt, dintre Creator și creație. Omul, în calitate de cunună a întregii creații, descoperind în sine chipul și asemănarea lui Dumnezeu, are menirea de a răspunde la dragostea dumnezeiască prin dragostea lui lucrătoare de fapte bune, prin identificarea voinței lui cu voința lui Dumnezeu. În acest chip și noi ne învrednicim de slava Lui cea cîntată de îngeri deasupra peșterii, silindu-ne să ne împodobim viața cu «evlavie, smerenie, milă, blîndețe, înțelepciune, pace, adevăr și dragoste sinceră față de toți», cum învață Sf. Ioan Gură de Aur. «Omul — continuă același sfînt ierarh — este o făptură ce aparține la două lumi ; sufletul său este aproape de lumea de sus, iar trupul se apropie de lumea

de jos. Asemenea unei punți, el unește aceste două lumi; ca și ele, el are același Creator care a făcut toate în cer și pe pământ».

Pentru a ne bucura de darul «slavei lui Dumnezeu», se cuvine mai întâi să descoperim înlăuntrul nostru adevăratul sens al vieții noastre de fii și slujitori ai Bisericii strămoșești, spre a o trăi în toată plenitudinea ei, deschisă spre săvârșirea binelui, dreptății și adevărului. Legată strâns de înseși viețuirea și rostul nostru, slava lui Dumnezeu este dar și este, în același timp, și îndemn stăruitor la o activitate creatoare, la propășire duhovnicească necontenită, la împlinirea a tot ceea ce înalță și înobilează ființa noastră, devenind făpturi noi, vrednici să primim harul mântuitor. Caracterul superior al vieții creștine se definește, cum se știe, prin credință și fapte bune, după cum spune Însuși Mântuitorul Hristos: «Ca lumea să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri» (Matei 5, 16). Harul se coboară de sus, de la Părintele luminilor, iar noi îl facem roditor prin credință și fapte bune.

Luînd trup omenesc și venind în lume, Dumnezeu și-a descoperit slava Sa, în smerenie, spre a o dăruia oamenilor. Pe același drum al acestei virtuți, cu un rol atât de hotărîtor în izbîndirea urcușului duhovnicesc, îndeamnă a păși un mare învățător al vocii lui Dumnezeu, Sfîntul Ierarh Martir Irineu de Lugdun, încă din secolul II, scriind: «Va trebui mai întâi să respectați ordinea omenească și după aceea să participați la slava lui Dumnezeu. Nu voi L-ați creat pe Dumnezeu, ci Dumnezeu v-a creat pe voi. Astfel, dacă sînteți creația lui Dumnezeu, așteptați mîna Artistului viu care face tot lucrul la timpul potrivit, timp potrivit pentru voi, obiectul creației Lui. Oferiți-I Lui o inimă blîndă și ascultătoare și urmați modelul pe care vi-l dă Artistul: aveți în voi smerenie, pentru ca nu cumva fiind îndărătnici să pierdeți amprentele degetelor Lui». De cîte ori, cuprinși de duhul smereniei și al căinței sincere, ne recunoaștem marginile noastre, Dumnezeu ne cheamă să-I preamărim slava Sa tocmai prin cele slabe și neputincioase ale noastre. Mîntuitorul a dat slava Sa apostolilor Săi și, prin ei, nouă tuturor, spre a fi una în credință cu ei. «Slava pe care Tu Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, spune El, ca ei să fie una, precum Noi una sîntem» (Ioan 17, 22). Sîntem vase de cinste ale lucrării lui Dumnezeu și slujitori ai vrerilor Lui, cum tîlmăcește același Sfînt Ierarh: «Atunci cînd Domnul a spus ucenicilor Săi: «Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi», a subliniat faptul că nu El era slăvit de către cei ce Îl urmau, ci ei erau cei care primeau din slava Sa, urmînd pe Fiul lui Dumnezeu.

Ca purtători ai slavei lui Dumnezeu, să ne străduim să nu o împuținăm, ci dimpotrivă, să o facem să strălucească tot mai puternic prin

vrednicia noastră personală, spre a binemerita acest dar. «Avem comoara aceasta în vase de lut, ne atrage atenția Sf. Apostol Pavel, ca să se învedereze că puterea covârșitoare este a lui Dumnezeu, și nu de la noi» (II Cor. 4, 7). Această putere a lui Dumnezeu, care sălășluiește în ființa noastră, are însă nevoie de râvna, de credința și de dragostea noastră, pentru ca să se poată descoperi în toată strălucirea ei. Participarea noastră la slava lui Dumnezeu este nu numai un dar, ci și o datorie. Atunci când ne străduim să facem din sufletul nostru grădina de virtuți, Duhul Sfânt transformă întreaga noastră ființă, făcând-o purtătoare vrednică a slavei lui Hristos. Acest lucru înseamnă deci că «slava lui Dumnezeu» se arată în deplina ei înțelegere nu numai cu privire la ceea ce este omul, ci și cu privire la ceea ce el urmează să devină, prin păstrarea credinței strămoșești și prin slujirea semenilor cu care împreună are menirea de a alcătui pietre vii la temelia Bisericii.

Iubiți credincioși,

Mesajul îngeresc al Nașterii Domnului, «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire», pe lângă frumusețea lui de nedescris, ca inspirație divină și cuvânt dumnezeiesc, leagă cerul cu pământul, constituind din aceste două realități atât de diferite o unitate desăvârșită. Îmbrățișînd într-o singură doxologie cele cerești cu cele pămîntești, slăvirea lui Dumnezeu cu așezarea păcii pe pământ și a bunei voiri între oameni, această cîntare de o mare actualitate în vremea noastră îndreaptă luarea aminte asupra unui mare adevăr : că slava lui Dumnezeu, cuvenită omului de pretutindeni, se poate dobîndi dacă omul se străduiește la rîndul său să săvîrșească cele ale păcii. Aceste valori ale întrupării nu sînt vestite separat și nu-și dau roadele lor binefăcătoare pe pământ, de «bunăvoire între oameni», dacă nu le dăm viață cu prioritate prin întreaga noastră strădanie ; dacă slava lui Dumnezeu nu se înalță de pe pământul păcii și dacă preamărirea sărbătorii nu se împlinește din inimi și buze curate, rostitoare de bunăvoință, de pace și de prețuire a semenilor.

Cu aceste valori în cugete și fapte vrednice de slava lui Dumnezeu au prăznuit, de-a lungul secolelor, fericiții noștri strămoși sărbătoarea Nașterii Domnului, pe care au împodobit-o cu datini, colinde și trăiri rupte din ființa și înțelepciunea lor, ca fii statornici ai Bisericii străbune și ai patriei scumpe. Aceleași ca melodie și conținut curat ortodox, de la un capăt la altul al întinselor ținuturi românești, aceeași voioșie și încredere, exprimate atât de frumos în veșnicia și unitatea graiului românesc, colindele și datinile au exprimat acum în luna decembrie și în zorii Noului An vechimea, continuitatea, unitatea și crezul

lor, de atâtea ori mărturisit și de atâtea ori plătit cu jertfe, de a fi o țară și un popor liber și independent.

Acum când prăznuim după datină marea sărbătoare a Nașterii Domnului, «Răsăritul răsăriturilor», ne îndreptăm creștinește și românește gândurile de cinstire către eroii noștri nemuritori, către neînfricații luptători, participanții de acum șaptezeci de ani, veniți din toate laturile românești pe cîmpia lui Horea de la Alba Iulia, pentru ca într-un cuget să proclame Unirea veșnică a Transilvaniei cu Patria Mamă, crearea Statului național unitar român.

Rod al năzuințelor, vrerilor și luptelor de secole ale tuturor fiilor ținuturilor românești, această împlinire a pecetluit pentru totdeauna unitatea sfântă a poporului român, temelie trainică a devenirii lui. Între chipurile de frunte ale celor peste o sută cincizeci de mii de delegați și participanți, la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia au răsunat și glasurile multor slujitori ai altarelor, în frunte cu cel ce s-a străduit neabătut pentru înfăptuirea unirii, episcopul de atunci al Caransebeșului, Miron Cristea, viitorul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Înscrisă în cugetele și inimile tuturor fiilor ținuturilor străbune, Unirea cea Mare cucerită și înfăptuită ca un drept sacru strălucește în zilele noastre prin vrednicia brațelor, prin lumina minții și prin eroismul întregului nostru popor, unit în jurul înaltei Conduceri de stat, adăugînd mereu noi și noi împliniri spirituale și materiale și înălțînd patria pe culmi de înflorire, de deplină afirmare a independenței și suveranității naționale. În acest uriaș iureș de simțire și de atașament patriotic ne aflăm și noi ierarhii, credincioșii și slujitorii Bisericii noastre strămoșești, spre a aduce, prin graiul eforturilor noastre sporite, sprijinul hotărîtor în munca plină de avînt a întregului nostru popor român, năzuințelor sale de pace, de colaborare și prietenie dintre oameni și popoare.

Anul pe care îl încheiem peste puține zile ne-a prilejuit evocarea unor momente de mare însemnătate din istoria țării și a Bisericii noastre, menite să ne însuflețească cinstirea și recunoștința față de vredniciile celor ce secole de-a rîndul au temeluit valorile spirituale ale neamului nostru românesc. Pătrunși de asemenea simțăminte am comemorat, la mormîntul său din biserica Sf. Gheorghe-Nou, vrednicia și sfîrșitul martiric al domnitorului Constantin Brîncoveanu, cu prilejul împlinirii a trei sute de ani de la urcarea lui pe tronul Țării Românești. De numele său și al lui Șerban Cantacuzino este legată și tipărirea primei traduceri integrale a Sfintei Scripturi pentru prima dată în limba română în tipografia Mitropoliei din București, monument de cultură

fără asemănare, cunoscut sub numele de Biblia lui Șerban sau Biblia de la 1688. Ne-a ajutat Dumnezeu să omagiem vrednicia poporului român pentru unitatea graiului strămoșesc oglindită în această Carte a cărților, tipărind-o după trei sute de ani, în aceeași tipografie, cu litera și graiul nostru de astăzi. La trăirile noastre luminoase din aceste zile și pășind pragul Noului An—1989, alăturăm rugăciunilor și bucuriilor noastre sfinte și pe eroii unității noastre naționale și ostenele cărturărești ale tuturor celor care, din bătrîne timpuri, au trudit la dăltuirea conștiinței de neam și la înveșmîntarea cuvîntului lui Dumnezeu în graiul dulce și sfînt al strămoșilor noștri.

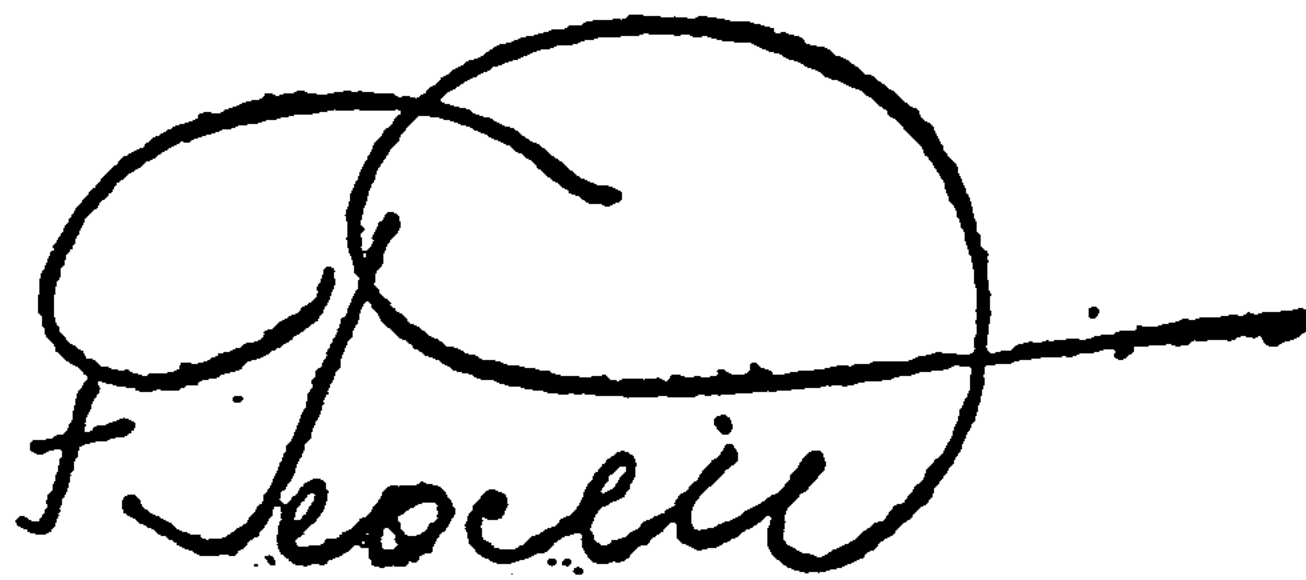
Iubiți fii duhovnicești,

Adresîndu-vă acest cuvînt pastoral, izvorît din dragostea părintească ce vă păstrez, mulțumesc, adînc recunoscător, Bunului Dumnezeu pentru bucuria de a ne afla azi împreună în jurul dumnezeiescului Prunc din ieslea devenită «sfîntă a sfintelor», spre a primi lumină din lumina «Soarelui dreptății», în călăuzirea noastră pe drumul mîntuirii. Cald și stăruitor îndemn părintesc vă așez în inimi și în cugete povățuindu-vă să ascultați cu credință și să primiți cu dragoste sfintele chemări ale sărbătorii de azi, spre a vă îndestula, după datina din străbuni, cu vrednicie, din bucuriile acestei sfinte sărbători.

Pomenindu-vă neîncetat în rugăciunile mele, vă trimit, cu arhierască binecuvîntare, cele mai bune urări de sănătate, fericire, pace și alese bucurii duhovnicești pentru sfintele sărbători ale Crăciunului, Noului An 1989 și Bobotezei, dorindu-vă tuturor tradiționalul :

«La mulți ani !»

Vă îmbrățișează în Domnul nostru Iisus Hristos, părintele vostru duhovnicesc,



PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SCRISOAREA IRENICĂ
adresată de
PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST
Întâistătorilor de Biserici,
cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului — 1988

Preaiubite frate în Hristos,

În această luminată și sfântă zi a Nașterii Domnului, cu sufletul plin de strălucirea slavei care a învăluit odinioară pe păstorii din Betleem, Vă adresăm salutarea noastră frățească, întâmpinându-Vă cu mesajul cetelor îngerești: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire» (Luca 2, 13—14).

Îmbrățișând cele cerești cu cele pămîntești, această cîntare, plină de sfinte înțelesuri, ne îndreaptă luarea-aminte asupra marelui adevăr că slava lui Dumnezeu se reflectă și se descoperă în om, care este cununa întregii creații. Această slavă, ca dar al întrupării Fiului lui Dumnezeu, își aduce roadele ei binefăcătoare atunci cînd noi înșine o transpunem în viață, prin întreaga noastră strădanie.

Pentru a ne bucura de darul «slavei lui Dumnezeu», se cuvine să pătrundem adevăratul sens al vieții noastre, spre a o trăi în toată plenitudinea ei, răspunzînd la dragostea divină prin dragostea noastră izvorîtoare de fapte bune, prin identificarea voinței noastre cu voința lui Dumnezeu și prin necontenita propășire duhovnicească în împlinirea a tot ce înalță și înnobilează ființa umană.

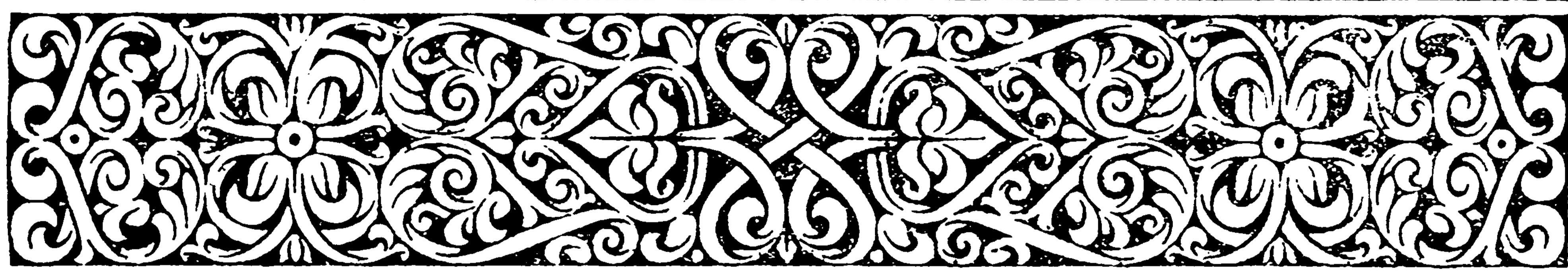
Însuflețiți de aceste năzuințe, împreună cu slujitorii altarelor și cu credincioșii Bisericii noastre, ne unim strădaniile cu ale Sanctității Voastre și cu ale tuturor doritorilor de bine din lume, pentru ca slava lui Dumnezeu vestită de îngeri în noaptea cea sfântă deasupra peșterii din Betleem să se reverse în lume, deschizînd inimile și voința tuturor spre săvîrșirea binelui, dreptății, adevărului și păcii pe pământ.

Cu aceste gânduri și nădejdi, Vă urăm din toată inima să prăznuiți Nașterea Domnului în deplină sănătate și bucurie duhovnicească, iar în Noul An al milei Domnului — 1989 — Bunul Dumnezeu să binecuvînteze sfînta Voastră Biserică și toate popoarele lumii cu pace, înțelegere și bunăvoire.

Vă îmbrățișăm frățește, cu sfîntă sărutare în Hristos cel întrupat,

† **TEOCTIST**

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE



• VIATA BISERICESCA •

CELEBRAREA BIBLIEI DE LA BUCUREȘTI *

de † TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

Deși ora ne arată că ar trebui să încheiem această reuniune festivă închinată împlinirii a trei sute de ani de la tipărirea primei traduceri integrale a Sfintei Scripturi în limba română, sînt totuși încredințat că fiecare dintre cei ce se află aici ar ezita, dacă ar fi consultat, să-și dea acordul pentru încheierea luărilor de cuvînt. Evenimentul pe care îl sărbătorim astăzi — apariția ediției jubiliare a Bibliei de la București — în atmosfera de aleasă înălțare sufletească, se arată atît de important și semnificativ pentru încheierea unității culturale și naționale, încît, cu toate că s-a produs cu trei veacuri în urmă, acest unic monument de credință și viață a strămoșilor noștri reține totuși luarea aminte cu atîta tărie. Luările de cuvînt și referatele prezentate astăzi, științific și actual, izvorînd din conștiința părtășiei noastre față de vrednicia tuturor celor ce au înscris în cronica culturii noastre pagini de glorie de-a lungul secolelor, constituie expresia cinstirii și omagierii înfăptuitorilor Bibliei de la București.

Și acest cuvînt de încheiere aș dori să fie continuarea doxologiei aduse lui Dumnezeu pentru neprețuitul dar primit de la El, prin strădaniile înaintașilor noștri care ne-au lăsat acest far de lumină, de gîndire și de viață românească, aceste sfinte urme ale trecerii lor pe o cale pe care și noi continuăm să mergem. Reeditarea Bibliei de la 1688, ca și întîlnirea noastră, care a cuprins timpul desfășurării unei Liturghii, a năzuit să fie prilejul dezvăluirii celor mai sincere și adînci simțăminte de cinstire închinare Cuvîntului lui Dumnezeu și trecutului spiritual al poporului nostru dreptmăritor care și-a cristalizat obîrșia și și-a făurit

* Cuvîntare rostită la Simpozionul «Aniversarea a 300 de ani de la apariția Bibliei de la București» — Institutul teologic din București, 17 noiembrie 1938.

istoria și cultura sa unitară mărturisind și trăind plenar virtutea iubirii, izvorîtoarea atîtor podoabe sufletești pe care și-a durat existența și devenirea sa. Numai astfel se poate înțelege de ce cărțile Bibliei traduse din diferite limbi au găsit în graiul strămoșilor noștri formulări atît de frumoase și de fericit alese într-un tot unitar valabil în toate ținuturile de îndelungată viațuire a poporului român.

Am ascultat cu multă atenție luările de cuvînt, care ne-au îndreptat gîndurile către toți cei ce au adăugât osteneli peste osteneli spre a ne lăsa acest tezaur. Cel ce ar vrea să rostească un cuvînt de încheiere și, deci, de concluzii și de sublinieri asupra acestor luări de cuvînt, își asumă o răspundere mai mult decît cutezătoare, pentru că toate gîndurile și simțămintele pe care le-am închinat astăzi Bibliei lui Șerban Vodă Cantacuzino, care este Cuvîntul lui Dumnezeu, pururi «viu și lucrător» (Evr. 4, 12) și «care rămîne în veac» (I Petru 1, 23), nu se încheie, desigur, aici, ci, ca totdeauna, acest Cuvînt dumnezeiesc va lucra mai departe, dînd naștere altor aprofundări și studii, analize și cercetări trebuitoare culturii naționale, Bisericii strămoșești și întregului nostru popor dreptcredincios.

Sărbătorirea a trei sute de ani de la apariția acestei Bibliei împlinește, în mod fericit, alte aniversări cu profunde semnificații pentru devenirea istorică a poporului și a țării noastre : trei sute de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești a lui Constantin Vodă Brîncoveanu și 70 de ani, la 1 decembrie, de la unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă, moment încoronat cu actul constituirii statului național unitar român. La temelia acestui măreț act, cu multiple consecințe asupra istoriei naționale și bisericești, așezăm și apariția, la 1688, a Bibliei de la București, rod al «ostenelilor cărturărești ale tuturor celor care, din bătrîne timpuri, au trudit la înveșmîntarea cuvîntului lui Dumnezeu în graiul dulce al strămoșilor noștri din Țara Românească, Moldova și Transilvania»¹. Biblia de la 1688 a contribuit, după cum bine se știe, la unitatea de grai, de gînd, de simțire și de credință a românilor de pretutîndeni, care s-a făurit temeinic de-a lungul veacurilor în cugetul și trăirea celor care, la plinire de vremi, vor proclama la Alba Iulia Marea Unire de la 1 decembrie 1918.

Tot în acest an, se împlinesc 340 de ani de la apariția, pentru în-tîia oară în limba română, a Noului Testament de la Bălgrad, în 1648, etapă de o deosebită însemnătate pentru eforturile care se vor adăuga celor ce au dus la tipărirea întregii Biblie în limba vorbită de poporul

1. † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Cuvînt înainte, la Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură, retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere, București 1988.

nostru, la 1688. Meritul apariției jubiliare a Noului Testament, pe care l-ați admirat la expoziția de la intrare, revine Prea Sfințitului Episcop Emilian. În văzduhul nostru sufletesc, apare și acum, în toată profunzimea sa, începutul Evangheliei ucenicului iubit de Domnul: «La început era Cuvântul» (Ioan 1, 1), care dezvăluie — pe lângă sensurile lui ontologice — valoarea și însemnătatea cuvântului, a rostirii ca atare în făurirea și dobândirea conștiinței de sine a unui neam, care își caută acel făgaș al devenirii sale istorice și acel bun prilej spre a-și afirma voința suverană în împliniri epocale ca aceea de la 1 decembrie 1918.

Apariția Bibliei de la București, acest monument de spiritualitate și cultură românească, este o mărturie vie a atașamentului și neîntreruptei legături a poporului nostru dreptmăritor cu Descoperirea dumnezeiască cea mai presus de fire în care toți fiii Bisericii noastre Ortodoxe din ținuturile dintre Dunăre și Mare și-au aflat reazim și întărire îndată după predica auzită de ei de la Sfântul Apostol Andrei. Poporul nostru s-a înfățișat înaintea celorlalte neamuri, încă dintru început, ca popor daco-roman, de limbă latină și de credință ortodoxă. Cuvântul lui Dumnezeu a prins rădăcini adânci și trainice în aceste ținuturi prielnice credinței și activității teologice cu ecouri puternice pînă în zilele noastre. Perioada de formare a poporului român este cunoscută printr-o înfloritoare viață creștină, cristalizată în forme de organizare specifice creștinismului răsăritean, cu scrieri valoroase, între care se afla și Biblia lui Ulfila. Acest fapt îi îndreptățește supranumele de «popor al Bibliei», adică de «popor al Cărții», al înțelepciunii, pe care neamul nostru le primește odată cu și împreună cu acela de «popor al Tradiției», adică al continuității creatoare; popor al cărui creștinism este simultan nașterii sale și a limbii pe care el o vorbește. În această lumină, se va înțelege deplin și afirmația că Biserica Ortodoxă Română a fost și este Biserica poporului, Biserica misiunii evanghelice, a slujirii idealurilor de propășire spirituală a fiilor săi duhovnicești și a binelui obștesc. Biserica Ortodoxă Română a pășit pe același drum cu poporul român dreptmăritor timp de aproape 20 de secole, care a fost un timp de viață și de apostolat creștin, afirmîndu-se apoi ca Biserică autocefală și, de mai bine de șase decenii, dobîndind treapta de Patriarhie.

Ca toți cei de față, cu bucurie și cu deosebit interes, am ascultat astăzi aprecierile dedicate viguroasei noastre literaturi vechi, aceea a manuscriselor, evangheliarelor, ceasloavelor etc., în care identificăm o sinteză între învățătura creștină atît de autentic și adînc însușită și trăită pe aceste plaiuri și acele gingașe creații lirice sau epice ale poporului nostru, inspirate, cel mai adesea, tot din viața și trăirea sa

creștină în cadrul marilor sărbători bisericești. În îngemănarea dintre învățătura evanghelică și capacitatea creatoare a poporului nostru, a cărei sensibilitate vibrează în mod deosebit la contactul cu adevărul creștin, aflăm acea irezistibilă și statornică dorință a înaintașilor noștri de a avea «cuvintele vieții veșnice» (Ioan 6, 68) în limba lor, spre a dobândi un acces direct și neîngrădit la visteriile de înțelepciune dumnezeiască și de experiențe spirituale cuprinse în Sfânta Scriptură. Acesta se poate spune că este un apostolat specific ortodox și românesc, un apostolat practicat, în mod strălucit și stăruitor, din tată-n fiu, din generație în generație. Datorăm acestui apostolat al transpunerii în limba română a Cuvântului lui Dumnezeu primele manuscrise și tipăriri românești care au fost și un cheag de unitate națională. Aceste manuscrise și tipăriri românești au contribuit, totodată, la formarea limbii naționale, la întărirea drepte credințe a strămoșilor noștri și la modelarea spirituală a fiilor Bisericii noastre strămoșești, care, aflându-se sub binefăcătoarea înrîurire a învățăturii Sfintei Scripturi și a unor virtuți evanghelice ca blîndețea, dragostea, bunătatea, ospitalitatea, au trăit în deplină armonie, bună înțelegere, liniște și pace atît cu popoarele învecinate, cît și cu celelalte neamuri care s-au așezat, de-a lungul timpului, pe teritoriul nostru național.

De aceea, celebrarea Bibliei de la București este, totodată, și celebrarea celor mai alese virtuți ale neamului românesc, a strădaniilor sale închinată unității naționale, a lungului șir de jertfe cu care a fost presărat drumul său către realizarea acestei unități naționale. Doxologhisirea noastră de astăzi este închinată, drept aceea, nu numai Cuvântului lui Dumnezeu tălmăcit poporului român, ci și strădaniilor în timp și în leagănul ființării lui pentru realizarea unității românești. Fiii poporului nostru dreptcredincios nu au tălmăcit cuvîntul Sfintei Scripturi în limba lor din porniri sau în scopuri de prozelitism, căci niciodată în trecutul Bisericii noastre dreptmăritoare nu s-au făcut încercări sau presiuni de vreun fel asupra celor de alte credințe, cu scopul de a-i abate de la învățătura lor. Ortodoxia românească a cultivat, de-a lungul întregii sale existențe istorice, spiritul de autentic ecumenism, de dragoste și bună înțelegere pe tărîmul vieții sociale, de promovare a binelui obștesc, așteptînd și de la celelalte Biserici și denominațiuni creștine care și-au desfășurat și își desfășoară aici activitatea, un comportament de același fel, singurul care ilustrează și cinstește învățătura Sfintei Scripturi. Tipărirea și răspîndirea textului sfînt în limba română s-a transformat, la noi, într-o revărsare a bucuriei de a dărui și altor neamuri cuvîntul lui Dumnezeu în limbile acestora: slavonă, gruzină, arabă sau greacă, ajutîndu-le să descopere, fără nici o ingerință, ele

însele, dulceața și frumusețea învățaturii evanghelice în propria lor limbă. Biserica noastră dreptmăritoare a învățat și a știut să folosească Sfânta Scriptură ca pe un tezaur sacru, merit să ducă la apropierea dintre Biserici și dintre creștini, la promovarea autenticului spirit ecumenic. Aceasta este frumoasa lecție de purtare creștină pe care marii noștri înaintași, printre care și ctitorii Bibliei de la București, ne-au oferit-o de-a lungul celor trei veacuri care s-au scurs de la realizarea marii lor opere și ne-o oferă și astăzi.

Iată pentru ce trăim în aceste zile clipe de autentică emoție evocând pe acești mari înaintași, virtuțile lor deosebite, rîvna lor întru slujirea marilor idealuri ale poporului nostru și a creșterii și propășirii limbii naționale, cu consecințe care se fac simțite pînă în zilele noastre. Cei doi mari ctitori ai Bibliei de la 1688, Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu, domnitori ai Țării Românești, au intrat în conștiința noastră, a tuturor, ca două personalități care au marcat profund și definitiv trecutul culturii românești, care au știut să contopească în memorabila lor operă, de acum trei sute de ani, munca și priceperea celor care, mai înainte de ei, au pregătit prin ostenele lor cărturărești marea biruință a literelor românești de la 1688. Ce frumos exemplu de continuitate în săvîrșirea marilor împliniri, de dăruire deplină în scopul desăvîrșirii operei înaintașului său la tronul Țării Românești, ne oferă marele Constantin Vodă Brîncoveanu, care și-a încoronat începutul domniei sale glorioase prin terminarea Bibliei de la București, binecuvîntată de Patriarhul Dositei al Ierusalimului și de Mitropolitul Teodosie al Țării Românești. De altfel întreaga domnie a acestui strălucit domnitor va fi încununată de înfăptuiri istorice. Chiar sfîrșitul mucenicesc al său, ca și al celor patru fii ai săi, ne dă măsura uriașei sale staturii duhovnicești, aceea de luptător pentru binele și propășirea țării și a Bisericii noastre.

Retipărirea Bibliei de la București, ca și retipărirea Noului Testament de la Bălgrad în cursul acestui an, încununază tiparul bisericesc de pe întregul cuprins al Patriarhiei Române. Este deosebit de semnificativ faptul că restituirea acestui nemuritor tezaur de credință și de limbă românească s-a înfăptuit, după trei sute de ani, în același loc, în București, Capitala de atunci a Țării Românești și a României contemporane, în aceeași istorică tipografie, acum a Institutului Biblic, care desfășoară o amplă activitate în slujba Bisericii Ortodoxe Române, ca o mărturie a continuității strădaniilor înaintașilor de acum trei secole.

Referatele expuse astăzi au îmbrățișat cele mai variate aspecte ridicate de apariția Bibliei de la București, prezentînd în mod deosebit

de limpede și sugestiv semnificația evenimentului pe care îl comemorăm, omagiind, după cuviință, pe acei înaintași care au trudit la edificarea acestui impunător monument al culturii noastre naționale.

Dacă apariția integrală a Bibliei, pentru prima dată în limba română, a constituit la 1688 o culme în viața Bisericii și a poporului român, această culme strălucește și astăzi după trei sute de ani prin ediția jubiliară pe care o celebrăm. Faptul de atâtea ori subliniat al unității de limbă, la fel de valoros ca și cel al biruinței limbii române în cult, răsfrânge noi și actuale lumini asupra vredniciei poporului român de a fi avut Biblia și cultul în limba sa proprie în secolul al XVII-lea, când nu toate popoarele europene se bucurau din plin de această binefacere. Privită prin prisma legăturilor noastre actuale cu toate Bisericile din lume și prin noile dimensiuni ale raporturilor creștine privitoare la dialogul teologic și la Mișcarea ecumenică, Biblia de la București dobândește valențe panortodoxe și ecumenice. Nu exagerăm dacă spunem că sîntem unica Biserică avînd limba cultului, altarul, strana și amvonul în limba poporului, cu obîrșie daco-romană, deci latină, dar cu credință ortodoxă. De această mare binefacere nu se bucură însă multe Biserici din Ortodoxie și din afara ei. Și aceasta o datorăm marilor noștri înțelepți români care, asemenea celor 70 de la Alexandria, au ostenit la tălmăcirea Sfintei Scripturi în limba română.

Evenimentul pe care îl sărbătorim astăzi, într-un cadru atît de înălțător și prin reflecții atît de interesante, are darul de a marca, a evoca și a mărturisi nu numai o etapă importantă a graiului românesc scris, în dezvoltarea sa, unitatea remarcabilă a acestui grai, ci și un moment de vîrf al pătrunderii limbii naționale în Biserică. Și oriunde și oricînd atenția se va opri asupra Bibliei de la București, vor fi rostite aceste profunde adevăruri care jalonează și înnobilează trecutul spiritual al poporului român, fie că această evocare va fi făcută în discursuri academice, fie că ea se va auzi în omilia de la amvon.

Dar Biblia de la București își dezvăluie încă și astăzi vocația sa ecumenică și panortodoxă, semnificația sa de eveniment cultural major. Deși nu a trecut decît foarte puțin timp de la ieșirea de sub tipar a noii sale ediții, Biblia de la București a și luat drumul Europei, ajungînd în Franța, Italia, Grecia. Duminică viitoare, la intervenția noastră pe lîngă Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Damaschin al Elveției, Parohia ortodoxă română și Asociația culturală «George Enescu» din Geneva vor organiza, în 20 noiembrie, în Centrul ortodox al Patriarhiei Ecumenice din Chambésy, un Simpozion dedicat evenimentului tricentenarului Bibliei de la București și reeditării sale științifice din această lună. Patriarhia Română va fi reprezentată acolo de o delegație alcătuită din Înalt Prea

Sfințitul Mitropolit Antonie al Ardealului, Dl. Prof. Univ. Virgil Cândea, membru al Adunării Naționale Bisericești, și Părintele profesor Dumitru Popescu, rectorul Institutului Teologic din București, care vor fi, în același timp, și oaspeții Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Damaschin, căruia cu ani în urmă i s-a conferit titlul de «doctor honoris causa» al Institutului Teologic Universitar din București.

Duminică, 27 noiembrie se va desfășura la Viena un Simpozion științific care va fi prezidat de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, fiind organizat de Parohia ortodoxă română și Asociația «Unirea — prietenii României în Austria», cu prilejul aniversării a 70 de ani de la unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă. Așa cum a anunțat domnul profesor Aguridis, la Atena va fi prezentat un program special la televiziunea elenă, consacrat tricentenarului Bibliei de la București. O asemenea manifestare este în curs de pregătire și în cadrul Facultății de teologie de la Universitatea din Tesalonic. La acestea, se vor adăuga și alte asemenea colocvii academice și în alte părți ale continentului european și în America. Iată cât de pregnant rezultă importanța panortodoxă și ecumenică a acestei tipărituri pe care noi am realizat-o, așa cum remarcam mai sus, în condițiile vieții de astăzi, în cadrul larg și generos, de libertate religioasă pe care Biserica Ortodoxă Română îl are în scumpa noastră țară.

Realizarea actualei tipărituri a fost o strădanie grea. Aici s-a amintit mai mult de aportul meu. Vreau să precizez însă că am preluat această sarcină de la înaintașul meu, Patriarhul de piosă memorie Iustin Moiescu. Ca Mitropolit la Iași am primit din partea sa încredințarea să prezidez colectivul de învățați și specialiști care urmau să îndeplinească munca de transliterare a textelor și să pregătească pentru tipar noua ediție a Bibliei de la 1688.—Îi datorăm, deci, Patriarhului Iustin și Sinodului Permanent hotărîrea retipăririi acestei lucrări. Dorința realizării acestei tipărituri se manifesta însă în cercuri largi bisericești sau în rîndul multor iubitori și cunoscători ai scrisului vechi bisericesc, cunoscători ai trecutului nostru istoric. Cei care, cu ani în urmă, am primit această însărcinare am căutat să o ducem la bun sfîrșit cu dragoste și devotament, considerînd că, astfel, ne aflăm în slujba poporului căruia i se restituie, pe această cale, una din cele mai de seamă opere create în trecut de străbuni în urcușul neînterupt spre desăvîrșirea aceluia grai românesc care este, în fond, același astăzi ca și acum trei sute de ani, cînd se tipărea Biblia lui Șerban Cantacuzino, dar care a evoluat atît de unitar. Aceasta este și contribuția noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, la mărețele realizări ale acestei epoci strălucite pe care întregul nostru popor o străbate astăzi sub conducerea clarvăzătoare și înțeleaptă a Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele

Republicii Socialiste România. Și cu acest festiv prilej asigurăm înalta conducere de stat, de întreaga noastră prețuire și devotament întru sporirea strădaniilor ce le vom depune pentru dezvoltarea multilaterală a Țării noastre.

Reeditările jubiliare amintite, Biblia de la București și Noul Testament de la Alba Iulia, constituie, în același timp, mărturii vii ale lucrării Bisericii noastre, ale prezenței ei, acum și aici, în viața și spiritualitatea poporului român. Pe lângă alte înfăptuiri, acestea reprezintă și condițiile de libertate religioasă pe care conducerea noastră de Stat le acordă Bisericii Ortodoxe Române, ca și celorlalte culte, în împlinirea misiunii și lucrării ei. O dovadă elocventă, în acest sens, este și faptul că, la acest moment comemorativ, se află alături de noi Domnul Ion Cumpănașu, Președintele Departamentului Cultelor, înțelegând că sărbătorirea de astăzi nu este numai un act cu caracter bisericesc, ci și unul de cultură românească cu largi ecouri în conștiința tuturor fiilor și fiicelor țării noastre.

Pentru ca evenimentul sărbătoririi a trei sute de ani de la apariția Bibliei de la București să fie încununat și prin reeditarea acestei monumentale lucrări, un mănunchi de învățați și renumiți cunoscători ai scrișului vechi bisericesc, în frunte cu domnul profesor doctor docent Ioan C. Chițimia, a asigurat transliterarea în alfabet latin a întregului text al Bibliei de la 1688. Pe parcursul ei, lucrarea a fost coordonată de Părintele Dumitru Soare, directorul Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, la care au participat colaboratorii săi și cei de la tipografie. Tuturor le adresăm, în numele Sfântului Sinod și al Nostru personal, un cald cuvânt de mulțumire și de apreciere pentru conștiințiozitatea strădaniilor lor. Chiar dacă acum nu pot să amintesc nominal pe toți colaboratorii noștri la realizarea acestei lucrări, pentru competența, râvna și stăruința domniilor lor, îi asigur de întreaga mea prețuire. Cunosc că fiecare pagină și fiecare rînd din lucrarea care a văzut lumina tiparului au trebuit să fie studiate în colectiv nu numai de unul sau altul dintre cercetători. Astfel s-a asigurat unitatea lucrării sub raportul felului în care s-a realizat transcrierea textului chirilic în alfabet latin. Întregul personal din Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, condusă cu zel deosebit de Părintele consilier dr. Sabin Verzan, a lucrat «cu timp și fără timp», zile și chiar nopți, mai cu seamă în ultimele săptămîni, cînd au văzut că se apropia data acestei festivități. De aceea, tuturor ostenitorilor din cadrul Institutului Biblic: Părintelui consilier Sabin Verzan, Părintelui Dumitru Soare, harnicul și încercatul director al Editurii Patriarhiei, și colaboratorului său, Părintelui Constantin Drăgușin, redactorilor și tehnoredactorilor, le exprim mulțumirea și prețuirea mea pentru toată strădania lor depusă spre

realizarea acestei deosebite tipărituri. Numele și vrednicia fiecăruia în parte sînt înscrise, de altfel, pe ultimele pagini ale Bibliei.

Societățile Biblice Unite (United Bible Societies) au sprijinit realizarea acestei importante lucrări prin donații constînd în hîrtie specială (Bibeldruck) și în alte materiale tipografice. Acest sprijin se înscrie în cadrul unei mai vechi și mai largi colaborări dintre Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române și Societățile Biblice Unite, care face dovada manifestării unui spirit de întrajutorare ecumenică și creștină, atît de trebuitor slujirii cuvîntului lui Dumnezeu. De aceea, aducem un cald cuvînt de mulțumire și apreciere Societăților Biblice Unite pentru acest sprijin acordat prin Secretariatul European.

Ținînd seama de calitatea unei astfel de munci, ar birui gîndul că s-ar putea înfăptui dorința exprimată de domnul profesor Pandele Olteanu cînd a propus pregătirea unui nou text al Sfintei Scripturi în limba română. Acest deziderat vechi în Biserica noastră îl punem la inimă ca o preocupare de perspectivă. Credem că Duhul Sfînt ne va lumina calea pentru realizarea unei noi traduceri a Sfintei Scripturi în limba română, care, chiar dacă nu va fi definitivă, cum bine s-a spus aici, să răspundă totuși așteptărilor îndreptățite de a avea un text biblic pe măsura dezvoltării și clarității limbii române din vremea noastră.

La acest ceas de intensă și obștească trăire spirituală îmi îndrept cuvînt de mulțumire către membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pentru toată înțelegerea și sprijinul pe care le-au arătat acestei lucrări și altora care ne stau înaintea.

Mulțumesc din inimă conferențiarilor și celorlalți vorbitori care, în cadrul acestei reuniuni, au subliniat semnificația evenimentului pe care-l trăim astăzi. Nu ne îndoim că noua apariție editorială a Bibliei de la București se va bucura de atenția tuturor aceluia care se preocupă din ce în ce mai mult de rolul scrierilor și tipăriturilor noastre vechi.

Mulțumesc colaboratorilor de la Patriarhie și de la Arhiepiscopia Bucureștilor, conducerii și profesorilor Institutului Teologic din București pentru concursul pe care l-au dat realizării acestei manifestări științifice. Aportul, rîvna și competența tuturor, ca și colaborarea părinților profesori de la Institutul Teologic din București și Sibiu, a profesorilor de la Seminariile teologice, a slujitorilor sfintelor noastre altare, a călugărilor și călugărițelor ne sînt foarte prețioase.

Vă adresez tuturor cele mai vii urări de sănătate, de fericire și prosperitate, împărtășindu-vă binecuvîntarea noastră arhierescă.

Pentru toate cele împlinite, înălțăm mărire și mulțumită lui Dumnezeu, Cel în Treime închinat : Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt.

ROADE ALE BUNEI ORGANIZĂRI BISERICEȘTI *

de † TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Potrivit Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, ne aflăm astăzi în această Adunare, spre a analiza împreună împlinirile Bisericii Ortodoxe Române din anul care s-a scurs, precum și spre a chibzui asupra activităților pentru care urmează să ne străduim în viitor. În viața noastră bisericească există un principiu de mare valoare, potrivit căruia la lucrările Bisericii Ortodoxe Române este prezent și elementul laic, alături de cler. Acest principiu este bine cunoscut în Biserica Ortodoxă Română și îndeosebi în Biserica din Transilvania, ca unul care a stat la baza lucrării rodnice a Bisericii și a afirmării ei ca Biserică națională; el a stat de altfel la baza năzuințelor întregului nostru popor, atunci când Biserica și poporul român se aflau sub diferite stăpîniri străine. Biserica noastră și-a însușit acest principiu, pe care l-a înscris în Statutul său de organizare și funcționare și care, de 40 de ani, dă roade îmbelșugate în desfășurarea activităților noastre bisericești.

Anul acesta, 1988, în care ne aflăm, este un an care ar vrea parcă să întrupeze marile momente de răscruce din istoria poporului român, când s-au produs evenimente și mișcări de natură să afirme puternic și să susțină hotărît lupta acestui popor pentru libertate, pentru independență națională și pentru afirmarea culturii sale. Spun lucrul acesta, gîndindu-mă că și anul 1848 și 1918, și anul acesta, încărcăți cu atîtea semnificații istorice și culturale în viața noastră națională, au însemnat tot atîtea momente de răscruce, de lupte și de biruințe ale poporului român.

În fața noastră, în tablourile memorabile care împodobesc această istorică sală, sînt reprezentate două momente foarte importante din viața Bisericii noastre: din 1918 și din 1948. În unul din aceste tablouri avem figura venerabilului patriarh Miron Cristea, pe atunci episcop al

* Cuvîntare rostită la deschiderea lucrărilor Adunării Naționale Bisericești (11 decembrie 1988).

Caransebeşului, unul din fruntaşii Marii Adunări de la Alba Iulia, din 1918, — cel care a fost, împreună cu alţi patrioţi luminaţi, un luptător neobosit pentru făurirea Statului Naţional Unitar Român şi care a adus apoi, la Bucureşti, împreună cu ceilalţi delegaţi, hotărîrea întregii Adunări de Unire a Transilvaniei, pentru veşnicie, cu Ţara-Mamă.

Clocotitorul an 1918 a încununat lupte îndelungate, purtate secole de-a rîndul, cu nenumărate jertfe şi a desăvîrşit acţiuni de mare importanţă, printre care şi încheierea războiului pentru întregirea neamului nostru. În rîndul fiilor poporului român care au adus jertfe nepreţuite de vieţi, pe toate fronturile, s-au găsit şi mulţi slujitori ai altarelor, vieţuitori ai mînaştirilor şi credincioşi ai Bisericii Ortodoxe Române, care şi în această împrejurare au fost alături de floarea vieţii poporului român. De aceea, acum, cînd se împlinesc 70 de ani de la desfăşurarea acestor evenimente, ne gîndim nu numai la marile jertfe ale înaintaşilor, ci şi la ceea ce au însemnat ele în viaţa poporului român şi a Bisericii noastre. Privind acum, după 70 de ani, chipul cel nou al ţării, privind cultura poporului nostru, privind uriaşele şi epocalele înfăptuiri ale acestui popor care a suferit atît de mult în cele două războaie mondiale, ne dăm seama că ele sînt tot atîtea piscuri luminoase în evoluţia unei naţiuni care se prezintă astăzi pe arena internaţională cu înfăptuiri mari, cu o clară şi hotărîtă vocaţie de pace, cu realizări spirituale care depăşesc limitele unei singure epoci. Această situaţie înfloritoare, aşa cum se cunoaşte, se datorează în primul rînd celui care călăuzeşte de mai bine de 20 de ani viaţa poporului român şi care, cu clarviziunea; cu ataşamentul şi iubirea sa de popor, de patrie şi de pămîntul strămoşesc, a deschis căi noi, eliberînd iureşul energiilor proprii poporului român şi creînd astfel o epocă de înfăptuiri măreţe care intră în agonisita poporului român, în agonisita celor 70 de ani de la Marea Unire, ca epocă numită «Nicolae Ceauşescu». Am rămas cu toţii impresionati de căldura şi de simţirea adînc patriotică cu care preşedintele ţării a evocat, în ultimele adunări ale înaltelor foruri reprezentative ale poporului nostru, momentul acesta de răscruce din viaţa patriei noastre.

Ca fii ai Bisericii şi ai Ţării noastre, integraţi cu toată fiinţa în simţirea şi în cugetul poporului român şi adînc înrădăcinaţi în viaţa lui bimilenară, ne exprimăm, odată cu întreaga noastră recunoştinţă, do-

rința, rîvna și hotărîrea noastră de a rămîne neîncetat alături de munca avîntată a tuturor fiilor patriei, pentru a putea sluji astfel cu toată dăruirea noastră Biserica strămoșească și poporul român. Așa ne-am rugat Bunului Dumnezeu și astăzi, înainte de începerea lucrărilor acestei Adunări, ca unii care purtăm aprinsă în suflete făclia vie a dragostei de țară, de popor și de munca lui, străduindu-ne pentru dobîndirea a noi și noi culmi de împliniri în viața Bisericii și a Patriei noastre.

După cum spuneam, acest an ne aduce în minte figura unui mare bărbat, Miron Cristea, primul patriarh al României, care, participînd la Marea Adunare de la Alba Iulia, a dat glas nu numai simțămintelor sacre ale credincioșilor transilvăneni prezenți acolo — în număr de peste 150.000 —, dar a exprimat totodată voința întregii suflări românești și a întregului popor român binecredincios. Mai tîrziu, în calitatea sa de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, el a fost cel care a deschis un drum nou Bisericii Ortodoxe Române, prin înfăptuirea unității de organizare și de conducere a acesteia, pe care a realizat-o printr-o muncă asiduă și deloc ușoară, în condițiile marilor frămîntări ale celui dintîi război mondial și după veacuri de despărțire a Transilvaniei de trupul sfînt al Patriei-Mame. Dar a făcut-o cu curaj și încă în anii de atunci a așezat în legiurile bisericești principiul de care aminteam mai înainte: prezența credincioșilor laici în Biserică și în forurile noastre bisericești.

Au urmat însă, cum se știe, alte perioade de frămîntări, datorate celui de-al doilea război mondial, cu tot șirul său de suferințe și de nedreptăți pe care le-a pricinuit poporului român și cu jertfele sale omenești de asemenea imense, cînd arhipăstorea și mîngîia poporul Patriarhul Nicodim Munteanu. După încheierea păcii, Biserica noastră și-a agonisit noi înfăptuiri, între care se înscriu și noile legiuri pe care le avem și astăzi și care rămîn legate de anul 1948 și de Sfîntul Sinod de atunci, aflat sub președinția vrednicului de pomenire patriarh Justinian Marina. Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, care are pînă acum o viață de patru decenii de aplicare, s-a dovedit foarte rodnic, mai ales pentru că în el a fost integrat principiul acesta al legăturii Bisericii cu poporul, cu națiunea, al legăturii Bisericii cu actualitatea. În toate aceste înfăptuiri s-a întipărit spi-

ritul și simțirea celui de al treilea patriarh al Bisericii noastre, care a elaborat, împreună cu Sfântul Sinod, și celelalte regulamente bisericești care constituie pînă astăzi cadrul propriu de lucrare a Bisericii Ortodoxe Române.

Se cuvine deci ca la acești 40 de ani și la începutul lucrării de astăzi să omagiem pe toți cei care, în 1948, au ostenit la întocmirea Statutului de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Patriarhul Justinian. Se cuvine de asemenea și cu acest prilej să ne arătăm întreaga noastră recunoștință față de Conducerea de Stat care a aprobat această lege fundamentală a Bisericii Ortodoxe Române, în lumina căreia lucrăm și datorită căreia ne regăsim aici an de an, în această istorică sală, participînd la rezolvarea marilor lucrări și cerințe ale Bisericii noastre.

Este o îndatorire statutară aceea de a poposi asupra activității noastre bisericești din anul care s-a scurs și asupra celor ce gîndim pentru viitor. Toate lucrările sînt înmănușiate în dările de seamă ale Consiliului Național Bisericesc care și-a ținut ședințele în ultimele două zile; ele vor fi distribuite membrilor pe comisii, studiate, și apoi prezentate în plen.

Aș vrea însă ca, înainte de aceasta, să rog pe Domnul Președinte al Departamentului Cultelor, Ion Cumpănașu, care se află astăzi împreună cu noi la această ședință, ca în numele tuturor membrilor Sfîntului Sinod și al membrilor de față ai Adunării Naționale Bisericești, care reprezintă aici clerul și credincioșii întregii noastre Biserici, să se facă interpretul recunoștinței, dragostei și prețuirii noastre față de Conducerea de Stat, personal față de Domnul Președinte al României, Nicolae Ceaușescu, pentru cadrul larg de libertate religioasă în care Biserica Ortodoxă Română își desfășoară activitatea și în care noi ne afirmăm atît ca fii ai Ortodoxiei românești cît și ca fii ai scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

Salutîndu-vă pe toți din toată inima și bucurîndu-mă de prezența Dumneavoastră, vă zic: Bine ați venit și Bunul Dumnezeu să binecuvînteze lucrările noastre!

BOGATE ȘI VALOROASE ÎMPLINIRI ÎN VIAȚA BISERICII NOASTRE *

de † **TEOCTIST**
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Adunarea noastră de astăzi s-a desfășurat cu adevărat sub lumina Duhului Sfânt. Nu în zadar această Carte a cărților și-a găsit atîta strălucire anul acesta în activitatea noastră, a clerului, a profesorilor și a tuturor celor ce s-au ostenit pentru a o duce la bun sfîrșit. Ne desfășurăm activitatea, după cum cunoașteți, într-un ritm într-adevăr foarte înalt, un ritm atît de cuprinzător încît, cum ați luat seama din desfășurarea lucrărilor, cronicarii nu pot însemna după cum s-ar cuveni toate momentele acestei activități, pentru a sublinia însemnătatea și valoarea lor în viața noastră bisericească.

Așa cum s-a arătat, lucrarea pe care noi o desfășurăm, de-a lungul timpului, constituie o strădanie specifică nouă, ca Biserică locală și ca Biserică națională, iar această strădanie s-a desfășurat și se desfășoară în zilele noastre sub un cadru luminos și cu sprijinul simțitor al Conducerii Statului. De aceea noi toți, ierarhi, cler, credincioși și membri ai Adunării noastre de astăzi, ne simțim mobilizați și mai mult în rîvna și dragostea noastră pentru slujirea țării, pentru slujirea patriei noastre.

Participînd la momentele importante din viața patriei, în prezența Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, — în împrejurări în care am luat cuvîntul noi înșine și alți înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române — am observat cu toții cît de sensibil este Domnia Sa la rostirile noastre bisericești, izvorîte din convingerile noastre de slujitori ai Bisericii care de-a lungul veacurilor și-a arătat față de popor întreaga ei dragoste și purtare de grijă.

Trăim în această epocă înfăptuind lucrări pe măsura realizărilor din patria noastră, pe măsura gîndirii, voinței și preocupărilor poporului nostru. Sîntem mîngîiați sufletește că am izbutit să ne împlinim îndatoririle legate de dezvoltarea culturală, de spiritualitatea poporului nostru și ne bucurăm că acestea au ecou și la Conducerea noastră de Stat. De aceea, și cu acest prilej, ne exprimăm întreaga recunoștință față de

* Cuvîntare rostită la închiderea lucrărilor Adunării Naționale Bisericești (11 decembrie 1988).

conducătorul poporului român, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, și, din această Adunare, în numele Sfântului Sinod și al membrilor prezenți în sală, dăm expresie acestor gânduri printr-o telegramă pe care rog să o citească Secretarul Sfântului Sinod, Prea Sfințitul Episcop vicar patriarhal Nifon Ploieșteanul.

Prin aprobarea pe care ați dat-o lucrării noastre de astăzi, ați înscris nu numai din inimă și cu hotărârea Dvs. adăziunea la lucrarea noastră — și prin aceasta la lucrarea Bisericii în mijlocul poporului nostru —, dar ați dat glas în același timp și atașamentului și interesului cu care participați la întreaga viață a Bisericii Ortodoxe Române.

Împreună cu noi, au fost de față astăzi slujitorii catedrelor universitare și slujitorii Administrației Patriarhale. Ei toți, ca și noi toți, așa cum au mărturisit unii vorbitori în luările de cuvânt, și-au turnat în sufletele lor încredere, putere și avânt pentru lucrarea pe care o desfășoară Biserica noastră strămoșească, atât pe planul învățăturii de credință cât și în activitatea ei permanentă în mijlocul credincioșilor, pe teren pastoral-misionar, pe teren gospodăresc, pe terenul patrimonial și al restaurărilor de mănăstiri și de biserici, pe planul slujirii tradițiilor noastre bisericesti și al tradițiilor poporului român, în care ea s-a înscris și se înscrie în fiecare an cu noi înfăptuiri.

Lucrarea fiecărui slujitor al Bisericii nu se mai poate desfășura astăzi izolat, individual, alături de viața comunității sau rupt de viața națiunii, ci ea se desfășoară în această atmosferă de comuniune în preocupări și în gândire, de comuniune cu tot ceea ce poporul nostru clădește și înalță cu atîta avînt în zilele noastre.

Se săvîrșesc astăzi lucrări foarte importante și în cadrul Bisericii noastre. Nu am avut la dispoziție timpul necesar pentru a lua cunoștință, din dările de seamă ale eparhiilor, de toate strădaniile ierarhilor, menționate de altfel de Domnul Președinte. Acest nou duh pastoral, care face ca ierarhii țării să fie aproape săptămînal în mijlocul credincioșilor, însuflețește strădaniile uriașe, larg răspîndite și greu de rezumat în paginile dărilor de seamă eparhiale, dar rodul acestei lucrări se face simțit din ce în ce mai mult. Cei care participau acum 40 de ani în această sală la ședințele Adunării Naționale Bisericești, ale Adunării eparhiale, sau ale forurilor eparhiale își aduc aminte de preocupările restrînse pe atunci ale Patriarhiei și ale eparhiilor. Aveam atunci o altă optică a misiunii, a lucrării și a vocației noastre bisericesti. Lucrările de astăzi, vizitele și contactele ierarhilor noștri pe teren, sînt roadele acestor schimbări.

Rezultatele se văd și în activitățile noastre de ansamblu, ca de exemplu din rezultatele Fondului Central Misionar care exprimă mărturia atașamentului clerului și al credincioșilor față de Sfântul Sinod și față de acțiunile Bisericii noastre. Dacă, de asemenea, am lua în considerare tiparul bisericesc din zilele noastre, simbolizat prin reeditarea Sfintei Scripturi din anul acesta în asemenea excelente condiții grafice, ne-am da seama ce distanță mare am străbătut de atunci, de când patriarhul Justinian a pornit la reorganizarea Patriarhiei, și pînă acum, la aceste atît de bogate împliniri care sporesc an de an agonisita Bisericii cu noi valori. Presa bisericească de astăzi este înnoită, iar ceea ce ați primit fiecare reprezintă un semn al dinamismului acestui sector.

Biserica noastră este angajată în prezent într-o foarte largă arie de activități, nu numai aici în țară, ci și peste hotare. Datorită înțeleptelor tradiții, care ne ajută să slujim poporul, ne simțim legați de sufletul și de inima lui. Iată de ce Biserica și eparhiile, mănăstirile și parohiile realizează lucruri foarte frumoase.

Ceea ce ați auzit mai înainte despre parohiile de peste hotare trebuie completat cu unele fapte de inimă. Așa de pildă, în Suedia, cînd am sfințit biserica ridicată la Malmö, credincioșii români de acolo priveau catapeteasma oferită lor nu numai ca obiect sfințit, dar și ca piesă sfîntă venită acolo de pe pămîntul românesc, din lemnul crescut pe brazda românească, din stejarul care e simbolul vieții și al iubirii. Ei atingeau catapeteasma cu mîna și fruntea și o sărutau cu evlavie, asemenea celor din Italia, de la Florența sau din alte parohii cum este cea de la Paris, unde catapetesmele intră acum în rîndul mijloacelor noastre de a asista parohiile de peste hotare, pe lîngă picturile și frescele pe care le realizăm pentru buna lor înzestrare. Toate acestea sînt mărturii ale activității noastre, dar, pe de altă parte și mărturii ale atașamentului clerului și credincioșilor față de lucrarea noastră pe care o desfășurăm cu toată grija, străduindu-ne să o sporim necontenit în viitor.

Aș dori în încheiere, dat fiind că s-au îndreptat la adresa mea foarte multe aprecieri, care sînt poveri greu de purtat de unul singur, să vă asigur că simt nevoia să asociez la toate aceste elogii în primul rînd pe frații mei iubiți din Sfântul Sinod, înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii membri ai Sfîntului Sinod, clerul nostru, pe rîvnitorii părinți consilieri de la Centrul Sfintei Patriarhii și de la Arhiepiscopia Bucureștilor, pe slujitorii Institutelor teologice, pe profesorii, asistenții și celălalt personal, ca și pe întregul nostru cler.

Legat de aceasta, aş dori să subliniez că, așa cum și ierarhii mărturisesc de multe ori, adeseori rămînem cu toții impresionați de semnele dragostei și prețuirii pe care ni le arată credincioșii noștri. Unitatea între noi toți, această comuniune, cum am spune noi în limbajul teologic, este un adevăr pe care îl trăim neconținut. Apelurile Sfîntului Sinod, ca și apelurile ierarhilor la școlile de învățămînt, la protopopiate, la parohii, sînt ascultate, îmbrățișate și urmate de credincioșii Bisericii Ortodoxe Române. Iar ținuta lor, înțelepciunea lor, sînt admirate de cei care ne cunosc, de toți cei care vin în țara noastră și văd mînaștirile, bisericile și credincioșii noștri. De aceea, după Sfîntul Sinod, aş îndrepta un cuvînt de caldă și fierbinte recunoștință față de credincioșii noștri, față de preotul de parohie, față de acea comunitate de multe ori anonimă, parohia, care, presărată pe întinsul țării și pe celelalte continente întreține acolo o candelă vie, românească, în care arde făclia vie a credinței strămoșești, a datinilor noastre și a imaginii scumpei noastre țări. Lor le datorăm mult și vă rog călduros ca, întorcîndu-vă la locurile Dvs., să transmiteți din partea noastră, a mea și a ierarhilor Sfîntului Sinod, prețuirea pe care o nutrim pururea față de acești buni credincioși și vrednici slujitori ai altarelor Bisericii noastre. Le mulțumim tuturor din toată inima pentru părășia lor la slava Bisericii noastre, la prestigiul ei și ne bucurăm că ei sînt una cu noi, în năzuințele noastre de a sluji Biserica noastră strămoșească și patria noastră scumpă.

Îl rog acum pe părintele bibliotecar, Prea Cuviosul Arhiman-drit Grigorie Băbuș, să se apropie și să se prezinte cu toată cuviința pentru a primi un exemplar al Bibliei, pentru Biblioteca Patriarhiei, un exemplar pe care l-am semnat cu toții și care va fi păstrat, alături de celelalte lucrări, ca un chivot de mare preț, în care sînt înscrise numele tuturor celor prezenți la sesiunea Adunării Naționale Bisericești de astăzi, ca semn al deplinului acord și al simțămintelor noastre frățești, al comuniunii noastre în slujba Sfintei Biserici și a scumpei noastre patrii.

Înainte de a încheia ședința de astăzi, propun Adunării o comisie de întocmire a sumarului acesteia, din care să facă parte Părintele Octavian Popescu, Pr. Teofil Dumitrescu, D-nul avocat Ioan Moraru, D-nul prof. Ion Negreanu și D-nul jurisconsult Vasilescu Tudor.

Încheind, vă fac tuturor, pentru apropiatele sărbători, cele mai alese urări pentru Dvs. personal, pentru familia Dvs. și pentru credincioșii Bisericii noastre. Sfintele sărbători cu bine și «La mulți ani!».

SFÎNTUL ANTIMIS, SEMN AL LUCRĂRII DUHULUI SFÎNT *

de † TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

Trăim astăzi o zi deosebit de însemnată din viața acestei eparhii, Arhiepiscopia Bucureștilor, Mitropolia Ungrovlahiei. Însemnătatea ei este în primul rând aceea a fiecărei zile când se săvârșește Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, care covârșește orice fel de alte însemnătăți ale unei zile obișnuite. Când se săvârșește Sfânta Liturghie, când ești săvârșitorul ei, cum ne-a rînduit Dumnezeu pe noi care sîntem slujitorii altarului, când participi la Dumnezeiasca Liturghie și mai ales când te împărtășești cu Trupul și Sîngele Domnului este culmea de viețuire creștină, culmea de comuniune cu Dumnezeirea; alte valori și alte însemnătăți vin apoi și împodobesc acest mare dar pe care Domnul Iisus Hristos l-a făcut omenirii: darul Bisericii, taina Bisericii, Dumnezeiasca Liturghie cu toate valorile ei nemuritoare, cu sfintele Taine lucrătoare în Biserică, sfințitoare de-a pururi a vieții creștinilor.

Însemnătatea acestora se arată însă de aici, de la nivelul unei eparhii pînă la parohie, pînă la viața fiecărui credincios. Însemnătatea de care vorbeam la început vine prin aceea că s-au sfințit o parte din Sfintele Antimise; acea icoană, pînză aleasă pe care este înfățișată Pogorîrea de pe Cruce și înmormîntarea Mîntuitorului Iisus Hristos, care se află pe sfînta masă a fiecărei biserici și pe care se aduce ca jertfă Sfînta Liturghie care se revarsă spre sfințirea sufletelor și trupurilor tuturor credincioșilor.

Este pentru mine o nesfîrșită recunoștință față de Bunul Dumnezeu, că deși m-a ajutat să pășesc în cel de-al doilea an în slujirea aceasta a Bisericii astăzi însă și de-acum înainte, prin sfințirea Sfințelor Antimise, prezența mea canonică și harică în fiecare biserică se face simțită prin această icoană sau, cum am spus, prin această pînză pictată care se numește Antimis și care trebuie să ajungă la fiecare sfînt altar pentru ca pe ea să fie slujită Dumnezeiasca Liturghie. S-au scris multe despre înțelesul liturgic, haric, canonic și doctrinar al Sfîntului Antimis, ca simbol al păstrării unității de credință. Sf. Antimis

* Cuvîntare rostită la slujba de sfințire a Antimiselor pentru parohiile din Arhiepiscopia Bucureștilor.

este documentul formal, dar cu adânc conținut prin rosturile pe care le-am amintit pentru viața Bisericii noastre. Documentul formal, canonic pentru împuternicirea canonică a fiecărui preot pentru a săvârși pe el Dumnezeiasca Liturghie.

El conține sf. moaște ale sfinților mucenici, dar și sfințirea de astăzi prin Pogorîrea Duhului Sfânt, prin ungerea cu Sfântul și Marele Mir, care lucrează în Tainele Bisericii noastre și care arată prezența Duhului Sfânt în Biserică. El sfințește pruncul după Botez, îi dă pecetea Duhului Sfânt și face din noul botezat, din noul fiu al Bisericii, un neam uns, ca în Vechiul Testament, unde preoții și regii primeau ungerea, așa cum s-a întâmplat mai apoi și în Biserică, care continuă acest lucru îndată după ce pruncul a fost așezat în crișma nașului.

Ungerea aceasta face din fiecare creștin un organ al Duhului Sfânt, un purtător al sfințeniei, care se poate apoi împărtăși cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos și astfel noul botezat intră în Biserică. Același Sfânt și Mare Mir, semnul lucrării Sfântului Duh în Biserică, după cum am spus, în Biserică dintotdeauna, simbolizează și dreptul Bisericii de a fi națională, autocefală, pentru noi Biserica poporului român. Sfântul și Marele Mir cu care noi sfințim Sfântul Altar, noul locaș de rugăciune, lucrează în Biserică și face din materie, din trupul omenesc, din ființa omenească, formată din suflet și trup, ființă dumnezeiască, în stare să depășească legile firii, să străbată toate obstacolele și să biruiască toate ispitele vieții pentru a se învrednici de slava dreptilor, de slava cu care s-au împodobit Sfinții ale căror moaște le avem.

Sfântul și Mare Mir împuternicește și transfigurează, cum spun Sfinții Părinți, însuși materia, însuși cosmosul, pentru că această pânză sfințitoare cu Sfântul și Marele Mir, purtător al sfintelor moaște, ajunge dintr-o pânză obișnuită, un obiect sfințit, transfigurat pe care se săvârșește Dumnezeiasca Euharistie din care noi ne împărtășim, această taină care ne unește pe toți și despre care au scris atât de mult Părinții Bisericii, trăind-o totodată în experiența și credința lor, ca și moșii și strămoșii noștri de-a lungul secolelor.

Realizînd ceea ce Sfinții Părinți numesc comuniunea harică cu Dumnezeu, cu Mîntuitorul Hristos, cu Prea Sfînta Treime, dar și comuniunea cu noi, cu ceilalți frați ai noștri, cu care împreună ne rugăm și credem, ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, săvîrșind pe Sf. Antimis această comuniune pe care noi

o realizăm cu prezența și lucrarea Sfântului Duh în toate tainele Bisericii. Este cea mai frumoasă și luminoasă latură a învățaturii ortodoxe : din materie, prin săvârșirea Tainelor, se transfigurează totul, precum omul se transformă datorită Întrupării Mântuitorului Iisus Hristos, faptului că Fiul lui Dumnezeu a luat chipul nostru, Întrupare pe care o vom prăznui zilele acestea. Întruparea este izvorul acestor frumoase și minunate învățături ale credinței noastre ortodoxe ; nașterea Mântuitorului din Sfânta Fecioară Maria și de la Duhul Sfânt rămâne temelia pentru a îndumnezei firea omenească, materia însăși, care pe graiul ei negrăit mărturisește veșnicia și harul lui Dumnezeu.

Icoanele, sfintele moaște, sfintele odoare bisericești care ne ridică atât de mult în Ortodoxie pe treapta desăvârșirii sînt lucrări ale Duhului Sfânt. Omul se bucură de ele, dar răspunde în același timp de păstrarea, integritatea și rodirea lor atât de folositoare vieții.

Acest Antimis — pe care fiecare ierarh îl dă ca semn al lucrării Duhului Sfânt prin harul dumnezeiesc — este semnul comuniunii, dar și semnul unității noastre de credință. Aceste odoare există încă de la începutul Bisericii noastre ; antimisele mărturisesc, așadar, despre existența și organizarea autocefală a Bisericii, despre larga răspîndire a drepte credințe, nu a oricărui fel de credință : a credinței ortodoxe care exprimă totodată unitatea conștiinței noastre de neam, de lege românească.

Cînd aflăm antimisele străvechi ale ierarhilor din Moldova sau din Țara Românească sau de dincolo de munți, în Transilvania, vedem cu emoție unitatea conștiinței de neam pe întreaga arie a românilor. Ele ne emoționează și prin faptul că dincolo de munți, sau în răsărit, în depărtate ținuturi unde românii ortodocși nu aveau adesea păstori, ei apelau la ierarhii de dincoace de munți : odată cu cartea de rugăciune sau de învățătură și chiar înaintea lor, ei primeau antimisele ca garanție a păstrării ortodoxiei, cheazășia că rămîn fii ai ortodoxiei și ai Țării Românești.

În condițiile lor vitrege de viață, prezența cărților și antimiselor de peste munți însemna o mîngîiere de la vatra în care ne aflăm azi, sediul, miezul, inima ortodoxiei românești.

De aceea, spuneam, iubiții mei, că am trăit astăzi clipe înălțătoare pe plan bisericesc, amintindu-mi de recunoștința pe care trebuie să o arăt Bunului Dumnezeu, dar și ierarhilor și credincioșilor Bisericii noastre, care m-au adus în acest loc, din care nu am ezitat întru emiterea acestui document.

MESAJUL

**Prea Fericitului Părinte Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române
adresat Academiei Teologice din Creta,
cu prilejul împlinirii a 20 de ani
de la înființarea acesteia**

Înalt Prea Sfinția Voastră,

Domnule Director General,

Avem deosebită plăcere de a adresa acest mesaj prin reprezentantul nostru, Diacon Eugen Moraru, care se află la studii de specializare la Facultatea de teologie ortodoxă de la Universitatea din Atena.

Ne exprimăm regretul că nu putem participa personal la cea de a II-a reuniune a membrilor Academiei Ortodoxe din Gonia — Chania, Creta, care se află sub patronajul Patriarhiei Ecumenice, când se vor serba 20 de ani de existență a acestui important așezământ ortodox.

Biserica Ortodoxă Română urmărește cu deosebit interes activitatea ce se desfășoară în cadrul acestei Academii pentru promovarea relațiilor interortodoxe și a dialogului intercreștin, precum și pentru stabilirea de contacte cu factorii reprezentativi ai vieții culturale, științifice și sociale, ai vieții internaționale.

Salutînd cu bucurie atît pe membrii consiliului de conducere al Academiei Ortodoxe din Gonia-Chania, Creta, precum și pe toți participanții la această reuniune, facem cunoscută dorința Noastră de a rămîne în continuare membru al acestui așezământ Ortodox. Rugăm pe Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să reverse binecuvîntările Sale cele bogate asupra participanților la aceste festivități, spre a aduce, în contextul ecumenic contemporan, substanțiale contribuții pe drumul slujirii unității Bisericii creștine și a păcii pe întregul pămînt.

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

MESAJUL

**Prea Fericitului Părinte Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
adresat Conferinței Creștine pentru Pace
cu ocazia celei de-a 30-a aniversări a înființării acesteia**

Împreună cu întreaga creștinătate dornică de împlinirea mesajului divin : «Pe pământ pace, între oameni bunăvoire» (Luca, 2, 14), luăm parte cu frățescă însuflețire la jubileul aniversării a trei decenii de la întemeierea Conferinței Creștine pentru Pace, important moment aniversar, merit să afirme stăruitoarea activitate depusă de acest for creștin internațional în slujba apărării păcii pe pământ, a sporirii încrederii, a apropierii și înțelegerii între oameni și popoare.

Ca slujitoare permanentă a sălășluirii păcii în lume, Biserica Ortodoxă Română s-a simțit datoră să fie prezentă activ în Conferința Creștină pentru Pace, încă de la înființarea acesteia, înscriindu-se ca una din fondatoarele Conferinței, găsind teme și imbold pentru desfășurarea lucrării sale în cuvintele nemuritoare ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos : «Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei, 5, 9). Călăuzindu-se după învățătura creștină, potrivit căreia toate popoarele sînt egale între ele și trebuie să se bucure în aceeași măsură de dreptul lor la viață, la libertate, la folosirea bunurilor materiale, de dreptul la independență și suveranitate, la pace, Biserica noastră a hotărît să rămînă o permanentă slujitoare a păcii în lume și să-și aducă, în continuare, contribuția ei la desfășurarea activităților Conferinței Creștine pentru Pace.

Legat de aceasta, am dori să amintim că în țara noastră toți fiii Bisericii Ortodoxe Române, ca și credincioșii celorlalte culte, se află, împreună cu întregul popor român, uniți în aceeași dorință stăruitoare de pace și în lupta comună pentru înfăptuirea ei, într-o deplină identitate de aspirații, cultivînd raporturi de

bună colaborare, în spirit de frățietate și solidaritate, fără nici un fel de deosebire de ordin confesional sau național, căutînd în chip statornic a păstra «unitatea Duhului în legătura păcii» (Efes., 4, 3).

Credincioasă învățaturii sale tradiționale, Biserica noastră s-a dăruit cu jertfelnicie — așa cum a făcut în cursul întregii sale dăinuiți de-a lungul veacurilor — în slujba propășirii poporului, cu care împreună a viețuit neîntreupt pe aceeași vatră străbună, și a statornicirii păcii pe pămînt. Împreună cu celelalte culte din România, ea a organizat în ultimii ani o serie de adunări pentru dezarmare și pace, care au lansat vibrante apeluri pentru încetarea cursei înarmărilor, pace și bună înțelegere între oameni și popoare.

Biserica Ortodoxă Română a urmărit cu atenție și interes activitatea Conferinței Creștine pentru Pace, apreciind contribuțiile valoroase pe care aceasta le-a adus la realizarea dezideratelor păcii și apropierii dintre popoarele Europei și la aprofundarea problematicii păcii în lumea de astăzi din perspectiva mesajului evanghelic și cu mijloace teologice creștine. Ea poartă convingerea că pașii noi și importanți în problema dezarmării și a păcii nu pot veni de la sine și nu pot reprezenta decizii singulare. Numai forța opiniei publice mondiale și lupta unită a popoarelor pot determina noi progrese reale pe calea spre înlăptuirea dezarmării generale și a instaurării păcii pe întreaga planetă.

Acest crez, susținut prin fapte, îl mărturisim astăzi la binecuvîntatul popas aniversar al Conferinței Creștine pentru Pace, dorind acesteia, în numele Bisericii Ortodoxe Române și al Nostru personal, noi realizări încununată cu bogate roade în programul activităților ei, în unitatea de voință și faptă a tuturor Bisericilor membre, cu încredințarea că Bunul Dumnezeu va desăvîrși aceste strădăni, pentru ca omenirea să prefacă săbiile în fiare de pluguri, popoarele să nu se mai ridice unele împotriva altora, oamenii să nu mai învețe războiul (Isaia, 2, 4), iar lumea «viață să aibă și din belșug să aibă» (Ioan, 10, 10).

SIMPOZIONUL DEDICAT ANIVERSĂRII A 300 DE ANI DE LA APARIȚIA «BIBLIEI DE LA BUCUREȘTI»

La 10 noiembrie 1988 s-au împlinit 300 de ani de la tipărirea *Bibliei de la București*, cunoscută și sub numele de «Biblia lui Șerban Cantacuzino», eveniment care a constituit o piatră de hotar pentru cultura românească și mai ales pentru formarea și afirmarea limbii române literare. Apariția Bibliei lui Șerban Cantacuzino s-a înscris ca o realizare de maximă importanță în contextul evenimentelor culturale ale timpului, anul 1688 însemnând, așa cum preciza **Prea Fericitul Părinte Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, «o culme cu nimb de referință prin bogata agonisită culturală, datorată activității de mai înainte a centrelor tipografice de la Dealu, Sibiu, Brașov, Orăștie, Bălgrad (Alba Iulia), Iași, Tîrgoviște și București». (*Cuvînt înainte la Biblia adevă Dumnezeiasca Scriptură*, București, 1988, p. 5).

În cinstea aniversării a 300 de ani de la tipărirea Bibliei de la București, prin străduința și purtarea de grijă a **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist**, a apărut, în Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, o ediție jubiliară a acestei lucrări monumentale, cuprinzînd textul original, în facsimil, precum și transcrierea acestuia în alfabetul latin, în condiții grafice excepționale.

Aniversarea împlinirii a 300 de ani de la apariția *Bibliei de la București* s-a făcut în cadrul unui simpozion inițiat și organizat sub patronajul și cu binecuvîntarea *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist*. Simpozionul a avut loc în ziua de joi, 17 noiembrie 1988, și a fost găzduit de Institutul Teologic Universitar din București, constituind o vibrantă și emoționantă sărbătorire a tricentenarului Bibliei românești în Biserica noastră strămoșească. Manifestare culturală de puternică rezonanță bisericească și națională, simpozionul a reunit personalități de frunte ale vieții culturale românești, care, prin prezența și mai ales prin cuvîntul lor, au evidențiat importanța acestui eveniment de culme în cultura noastră românească.

Simpozionul a fost cinstit cu prezența *Prea Fericitului Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Alături de Întîistătorul Bisericii noastre, la simpozion au luat parte membri ai Sfîntului Sinod, PP.CC. Părinți vicari administrativi, patriarhali și arhiepiscopali, PP.CC. Părinți Directori ai Editurii Institutului Biblic și Casei de Pensii, membrii corpului de specialiști care au contribuit la reeditarea Bibliei jubiliare, PP.CC. Părinți consilieri și inspectori, patriarhali și arhiepiscopali, membrii corpului didactic de la Institutul Teologic Universitar din București, onorari, consultanți și activi, directorii Seminariilor Teologice, personalul Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, doctoranzi și studenți ai Institutului Teologic Universitar din București, invitați, specialiști în filologie, istorie și teologie.

La lucrările Simpozionului a fost de față Dl. *Ion Cumpănașu*, Președintele Departamentului Cultelor, împreună cu colaboratori apropiați ai Domniei Sale.

La sosirea în aula Institutului Teologic Universitar din București, în jurul orei 9,00, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a fost primit cu imnul patriarhal, intonat de întreaga asistență.

Lucrările Simpozionului s-au desfășurat sub conducerea unui prezidiu, din care au făcut parte : *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, Dl. *Ioan Cumpănașu*, Președintele Departamentului Cultelor, I.P.S. Mitropolit *Nestor* al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop *Antim* al Tomisului și Dunării de Jos, P.S. Episcop *Epifanie* al Buzăului, P.S. Episcop *Gherasim* al Râmnicului și Argeșului, P.S. Episcop *Eftimie* al Romanului și Hușilor, P.S. Episcop *Emilian* al Alba Iuliei, P.S. Episcop *Nifon Ploieșteanul*, vicar patriarhal, P.S. Episcop *Roman Ialomiteanul*, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.S. Episcop *Pimen Suceveanul*, vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, P.S. Arhiereu *Calinic Argeșanul*, vicar al Episcopiei Râmnicului și Argeșului, P.S. Arhiereu *Ioachim Vasluiianul*, vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor, P.S. Arhiereu *Gherasim Hunedoreanul*, vicar al Episcopiei Aradului ; P.C. Pr. *Constantin Pârvu*, vicar administrativ patriarhal, P.C. Pr. *Dumitru Soare*, directorul Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, P. Cuv. Arhim. *Bartolomeu Anania*, fostul director al Institutului Biblic, P.C. Pr. Dr. *Sabin Verzan*, consilier patriarhal, P.C. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Radu*, Prorectorul Institutului Teologic din București, Dl. Prof. Univ. Dr. *I. C. Chițimia*, Dl. Prof. Univ. *Alexandru Elian*, Dl. *Mihai Moraru*, cercetător științific.

Secretariatul Simpozionului a fost alcătuit din : P.C. Pr. Prof. Dr. *Nicolae Necula*, de la Institutul Teologic, P.C. Pr. *Constantin Drăgușin*, șef serviciu editură, și Dl. *Teodor Baconsky*, redactor la Editura Institutului Biblic.

Lucrările au fost deschise de către **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** care a rostit următorul cuvânt :

«Trăim clipe din cele mai luminoase din viața Bisericii noastre, din viața credincioșilor noștri și a poporului nostru. Evenimentul care ne-a adunat în această aulă a Institutului Teologic Universitar din București, depășește cadrul acesta prin conținutul său, prin rezonanța sa istorică și culturală, prin spiritul de unitate națională, care, acum 300 de ani, era încă atât de viu, și prin împlinirile culturale pozitive pe care le va crea în zilele noastre.

Prăznuim în aceste zile Biblia lui Șerban Cantacuzino și amintirea unei epoci de strădanie închinată culturii Bisericii Ortodoxe strămoșești și unității noastre naționale. Sfântul Sinod s-a străduit să cinstească momentul acesta printr-o ediție jubiliară a Bibliei și prin această adunare în care vom asculta personalități de seamă ale culturii românești, specialiști care, în cuvântul lor, vor face reflecții și aprecieri asupra evenimentului de astăzi.

Mă bucur că la această întrunire se află în mijlocul membrilor Sfântului Sinod, al nostru al tuturor, Dl. Președinte *Ion Cumpănașu*.

Prezența Domniei Sale între noi este dovada entuziasmului și atașamentului cu care a sprijinit această acțiune, nu ușoară, de a da la iveală Biblia lui Șerban Cantacuzino de acum 300 de ani».

Trecând apoi la ordinea de zi a lucrărilor Simpozionului, *Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist* a dat cuvântul vorbitorilor care au fost invitați și programați să prezinte comunicări științifice în cadrul Simpozionului.

Primul a luat cuvântul Dl. Prof. Univ. Dr. *Ion C. Chițimia*, care a vorbit despre : *Importanța Bibliei de la București pentru spiritualitatea, unitatea și cultura poporului român*. Vorbitorul a caracterizat evenimentul aniversar prăznuit ca pe un «moment de înălțare și înfiorare sufletească, cu deosebit de importante răsfringeri în istoria și cultura poporului român». După ce a subliniat importanța Bibliei, ca moment cultural, în istoria spiritualității omenirii, conferențiarul a scos în evidență însemnătatea ei în cultura și spiritualitatea românească. Rostul Sfintei Scripturi, ca și dragostea și interesul deosebit pentru ea decurg din faptul că poporul nostru s-a născut deodată român și creștin, așa cum o dovedește terminologia de bază a limbii sale și a practicilor de cult creștine. Aceasta a dus la împămîntenirea cărții vechi biblice în literatura română. În al doilea rând, la această afirmare a literaturii scripturistice a contribuit neîncetatul patronaj voievodal al cărții religioase, începînd cu primele cărți, dintre cele mai vechi din sud-estul Europei. Din istoria literaturii religioase vechi, observăm că aproape toate operele de seamă au fost tipărite din inițiativa, cu porunca, purtarea de grijă și cu cheltuiala domnitorilor români, iubitori de cultură și de neam. La acestea s-a adăugat apoi conștiința unității naționale, pe care vechea carte bisericească a cultivat-o și întreținut-o permanent, prin conținutul ei și prin circulația de care s-a bucurat. Biblia de la București constituie un rezultat sau o urmare a acestor trei cauze, fiind «un far cu absorbții de lumină din trecut, pe care o proiectează spre viitor». Ea este punctul central și de înălțime în epoca veche în privința literaturii biblistice, prin limba literară evoluată, pînă la forme moderne, spre deosebire de celelalte literaturi sud-est europene, care au rămas la redacții arhaice pînă la finele veacului al XVIII-lea».

Biblia de la București a însemnat o contribuție de seamă la formarea și afirmarea limbii literare românești, dar și la unitatea națională a tuturor românilor.

P. Cuv. Arhim. *Bartolomeu Anania* a vorbit despre *Biblia de la București, monument de limbă teologică și literară românească*. Vorbitorul a făcut de la început precizarea că Sfînta Scriptură interesează și pe scriitor și pe teolog, că «ea nu este doar limbă românească, ci și ortodoxie militantă. Biblia este un text literar de mare amploare, de la universalitatea temelor la bogăția lexicului și varietatea stilurilor. Mai presus de toate este Cartea Sacră prin excelență, «Cartea Cărilor», «Sfînta Scriptură», principalul vehicul al revelației divine». Teologia și literatura Sfintei Scripturi sînt indisolubil legate. Cînd se vorbește însă de teologia Bibliei nu trebuie căutat în ea limbajul teologiei sis-

tematice, «Biblia fiind o rostire a nucleelor». «Biblia este vorbirea lui Dumnezeu despre Sine însuși, pe cînd teologia este vorbirea despre Dumnezeu».

Referindu-se la Biblia lui Șerban Cantacuzino, P. Cuv. Părinte Arhim. Bartolomeu V. Anania a precizat că ea rămîne cea mai bună traducere a Bibliei în limba română, cartea fiind în acest sens un unicat. Ea a devenit un fel de *textus receptus* de supremă autoritate în evoluția tipăriturilor noastre sacre. Amintind traducerile Bibliei în limba română, vorbitorul a subliniat că, pînă în prezent, nu există un text definitiv al Sfintei Scripturi în limba română, aceasta fiind sarcina Conducerii actuale a Bisericii noastre. O definitivare absolută a textului Scripturii nu este posibilă datorită evoluției limbii și apariției edițiilor critice ale textelor originale, dar o îmbunătățire a traducerilor este întrutotul posibilă și dezirabilă. În această privință Biblia lui Șerban Cantacuzino a atins performanțe neîntîlnite pînă acum în procesul traducerilor, căci ea a stat în picioare un secol și jumătate. Aceasta datorită calităților textului bine gîndit și tradus într-o solidă limbă românească, «menită nu numai să consolideze o cultură, ci și să mențină încrederea cititorilor în propria lor Ortodoxie». Vorbind de prospețimea limbii Bibliei lui Șerban Cantacuzino, P. Cuv. Sa a demonstrat că ea este încă simțită, ceea ce o dovedește și numărul relativ mic al cuvintelor cuprinse în glosarul Bibliei, comparativ cu alte opere literare de la noi. Ea se poate citi ușor și azi. Una din calitățile traducerii Bibliei lui Șerban este și aceea că, pentru înlăturarea dificultăților gramaticale și lexicale, traducătorii au gîndit și teologic. Ei au atins performanțe pe care nu le-au realizat traducerile moderne, atît românești cît și străine. În această privință vorbitorul a făcut o erudită și captivantă demonstrație filologică, pe bază de texte, arătînd însemnătatea echivalenței dinamice, a sinonimiei sau eufoniei liturgice și a simțului muzical în procesul de traducere a Bibliei.

Referindu-se la unitatea dintre limba literară și cea teologică din Biblia lui Șerban Cantacuzino, P. Cuv. Arhim. Bartolomeu Anania a făcut o interesantă și judicioasă deducție, din textele Sfintei Scripturi, conform căreia traducătorii au fost oameni de litere dublați de teologi. Ei au fost călăuziți de o gîndire teologică de cea mai rafinată nuanță, dar și de virtuți și posibilități stilistice de rară finețe, reușind să dea această «sinteză de limbă literară care este Biblia lui Șerban Cantacuzino — aluatul din care s-a dospit și din care a crescut pîinea noastră cea de astăzi și de totdeauna, Eminescu».

În încheiere, conferențiarul a adus un omagiu tuturor tîlmăcitorilor care s-au ostenit la Biblia de la București.

P.C. Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului Teologic Universitar din București, a prezentat comunicarea intitulată *Dimensiunea ecumenică a Bibliei de la București*. Textul comunicării a fost citit de P.C. Pr. Prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic. După ce a evidențiat importanța evenimentului retipăririi Bibliei de la București, prin grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, și ecourile acestui eveniment cultural, atunci și acum, P.C. Sa a tratat tema pro-

pusă, urmărind două aspecte ale problemei: pe de o parte legătura dintre traducerea Bibliei în românește și tradiția răsăriteană, iar pe de altă parte legătura acestei traduceri cu tradiția și cultura apuseană.

Referindu-se la primul aspect, vorbitorul a arătat că această traducere a fost favorizată de tradiția răsăriteană, datorită viziunii ei sobornicești despre unitatea în diversitate sub călăuzirea Duhului Sfânt. Duhul Sfânt cuprinde întreaga Biserică în Hristos, arătând unitatea dintre persoane și neamuri, dar el este întreg în fiecare parte ca să afirme identitatea fiecărei persoane și a fiecărui neam, să transfigureze și să potențeze limba și cultura specifică. Concepția aceasta sobornicească, care ia în considerare atât unitatea ontologică dintre persoane și neamuri, cât și diferențele de cultură și limbă ale fiecărui neam, se reflectă în mod strălucit în prefața Bibliei lui Șerban Cantacuzino.

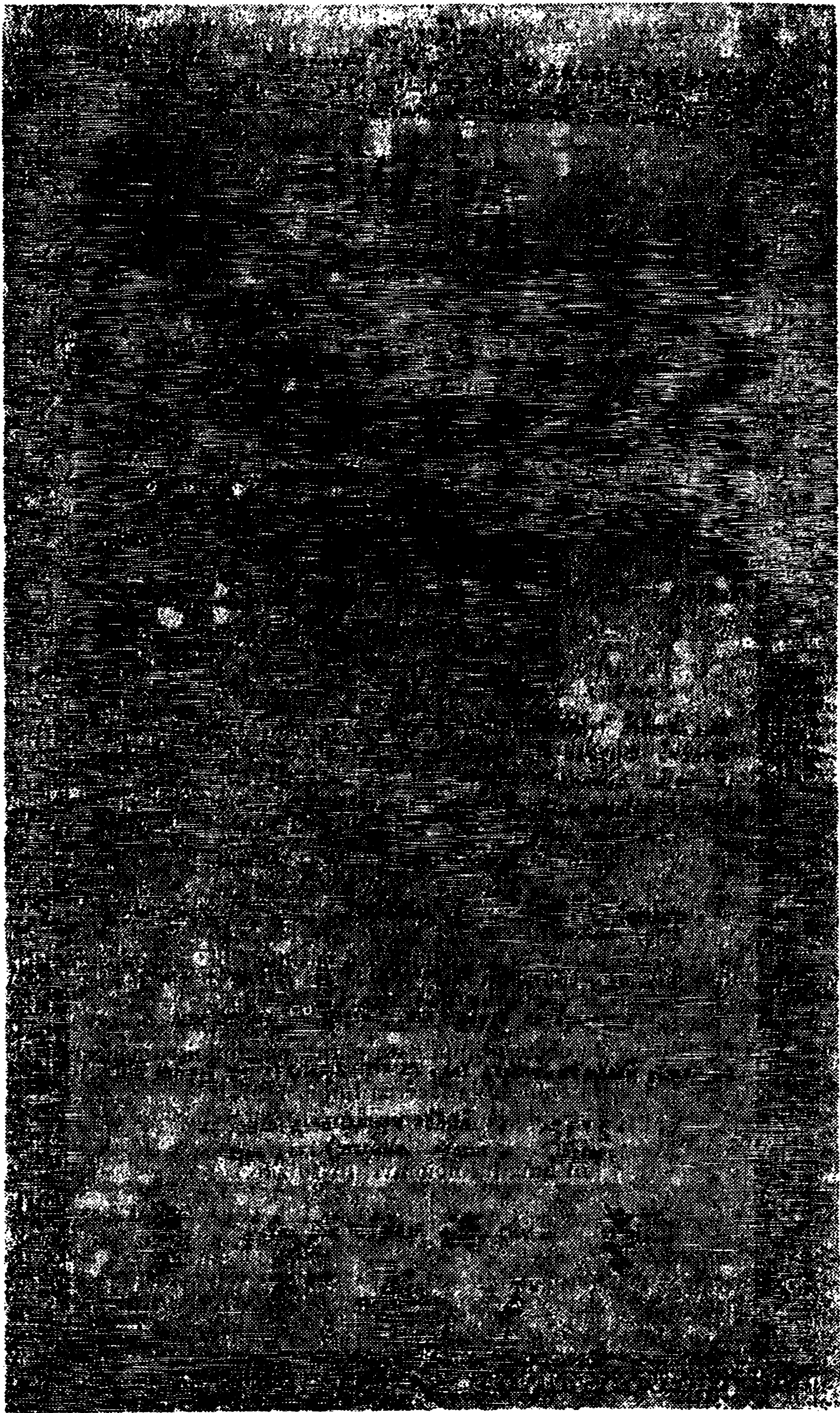
În continuare, s-a arătat că Biblia de la București marchează momentul de cotitură de la folosirea limbii slavone în Biserică, la folosirea celei românești. Această cotitură a fost pregătită progresiv, căci ea s-a realizat într-o Biserică în care s-a arătat întotdeauna respect față de diversitatea limbilor. Prin această traducere poporul român s-a putut bucura de lectura Bibliei în limba sa, înaintea altor popoare.

Dar traducătorii Bibliei de la București au dat dovadă și de deschidere față de tradiția și cultura apuseană. Ideile călăuzitoare ale traducătorilor, adică acelea de a adresa cartea tuturor românilor și tuturor vîrstelor, ca și folosirea unei ediții critice protestante erau alimentate de sentimente și preocupări românești, dar ele și-au găsit sprijin și în umanismul culturii apusene, secolul al XVII-lea fiind acela care a deșteptat puternic conștiința unității fiecărui neam.

Ceea ce arată în mod evident deschiderea față de cultura apuseană este prezența în volumul cuprinzînd traducerea Bibliei și a unui tratat filozofic «Despre rațiunea dominantă», care aparține lui Iosif Flaviu, vădind preferința traducătorilor față de cultul rațiunii, al ordinei și disciplinei specifice Apusului, spre deosebire de Răsărit, unde accentul se pune pe înduhovnicire. Prezența acestui tratat în Biblia de la București arată intenția vădită a autorilor de a merge pe calea concilierii celor două tradiții creștine și culturi — răsăriteană și apuseană. Este ceea ce conferă dimensiune ecumenică Bibliei de la București. În același timp, este și o dovadă a vocației românești spre conciliere. Căci dacă prin credința lor românii aparțin culturii răsăritene, prin limba lor ei aparțin culturii apusene.

«Tipărirea Bibliei la 1688 de către Șerban Cantacuzino și retipărirea ei, în 1988, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, constituie expresia acestei vocații menite să contribuie, într-o lume divizată, la unitatea neamului, cât și la unitatea creștină și europeană, la unitatea ecumenică».

Dl. Prof. Univ. Dr. *Alexandru Elian* a vorbit despre *Cultura teologică în epoca domnitorului Constantin Brâncoveanu*. Expunerea a fost o amplă prezentare a epocii lui Constantin Brâncoveanu care, pentru cultura românească, are importanța sa aparte, marcînd sfîrșitul slavonismului cultural și pătrunderea limbii române literare în Biserică. După



Biblia de la București (1688)
— Textul original —

BIBLIA

АВЕСА

ИВАНЕЗІАСКА СЕРІТІРĂ

АЛЕ СЕІ ВЕЧИ ШІ АЛЕ СЕІ НОВА ЛЕАГЕ.

Т О А Т Е

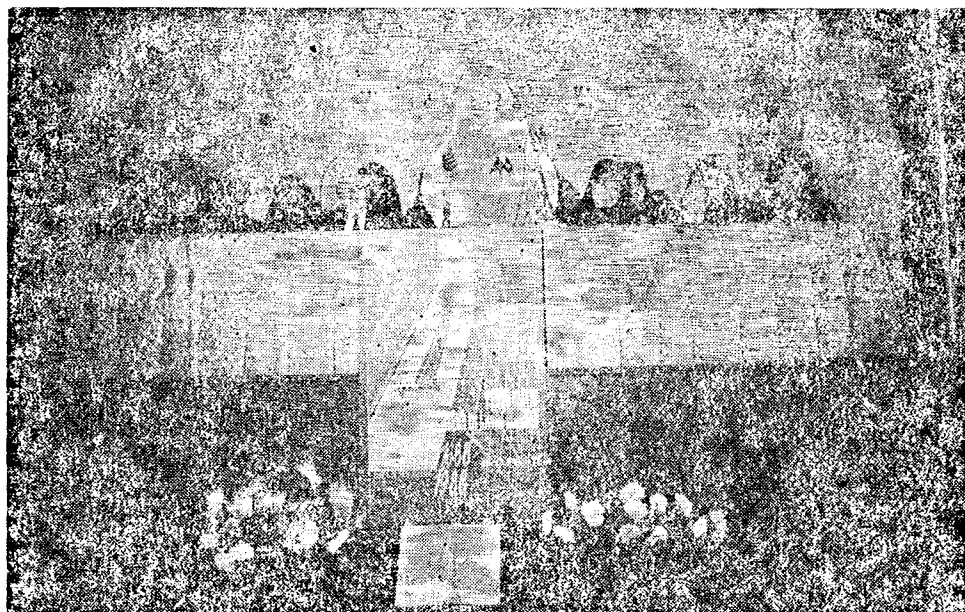
CARE S-AU TĂLMĂCIT DUPRE LIMBA ELINEASCĂ SPRE ÎNTELEAGERA
LIMBII RUMĂNEȘTI, CU PORUNCA PREABUNULUI CREȘTIN
ȘI LUMINATULUI DOMN

IOAN ȘĂRBAN CANTACOZINO BASARABĂ VOIEVOD
ȘI CU ÎNDEMNAREA DUMNEALUI
COSTANDIN BRÂNCOVEANUL, MARELE LOGOFĂT,

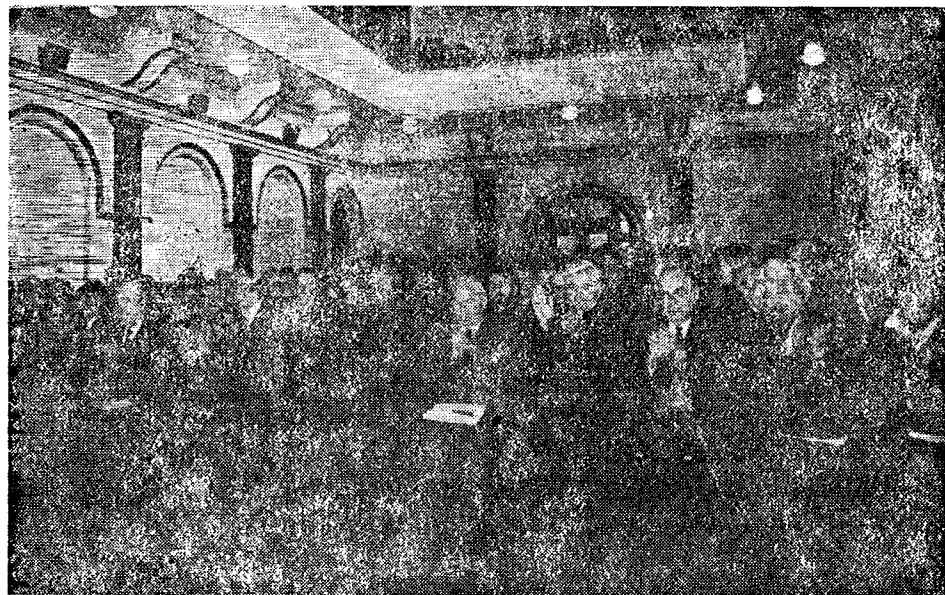
Nepot de sor al Măriei Sale, carele, după prestăvirea acestui mai
suspomenit domnu, Putearnicul Dumnezău, den aleagerea a toa-
tei Țări Rumânești, pre dumnealui l-au coronat cu domnia și stă-
pinireă a toată Țara Ugrovlahiei. Și întru zilele Măriei Sale
s-au săvîrșit acest Dumnezăiesc lucru. Carele și toată
cheltuiala cea de săvîrșit o au rădicat.

Tipăritu-s-au întiiu în scaunul Mitropoliei Bucureștilor,
în vremea păstoriei Preasfințitului părinte Chir Theodosie,
mitropolitul țării și exarhu laturilor.

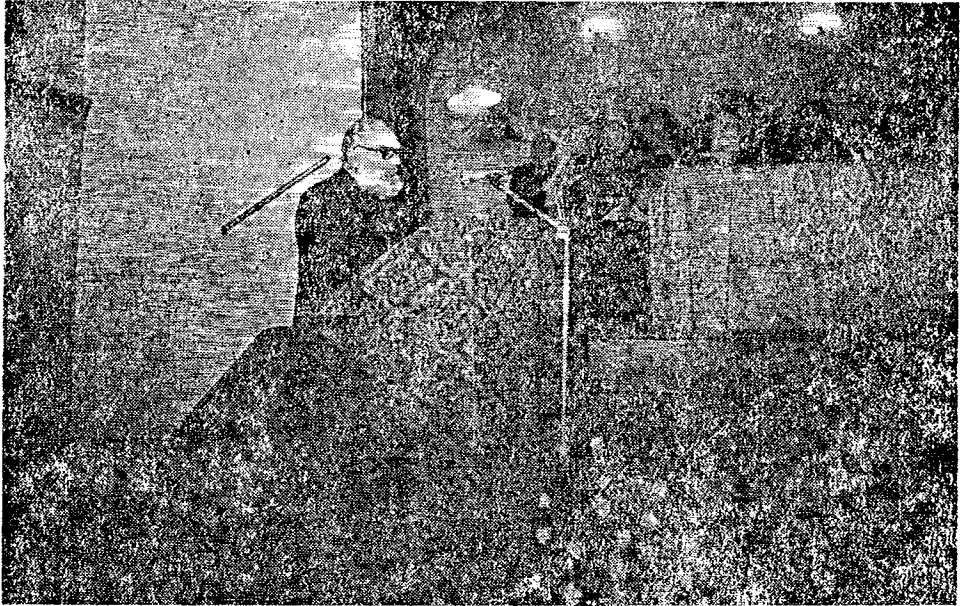
Și pentru cea de obște priință s-au dăruit neamului rumănesc,
la anul de la facerea lumii, 7197,
iară de la Spăsenia lumii, 1688,
în luna lui noiembrie în 10 zile.



Prea Fericiul Părinte Patriarh Teoctist vorbind participanților la Simpozion



Aspect din desfășurarea lucrărilor Simpozionului



P.C. Arhim. Bartolomeu V. Anania citind textul comunicării la Simpozion



Dl. prof. Ion Chițimia prezentind comunicarea la Simpozion

aceea, vorbitorul a prezentat curente teologice ale timpului și personalitățile de seamă care au lăsat nume și lucrări în cultura românească, în general, și în cea teologică în special, făcând ca domnia lui Brâncoveanu să rămână una din cele mai fecunde din istoria poporului nostru.

Dl. *Mihai Moraru*, cercetător științific și unul dintre ostenitorii de seamă ai retipăririi Bibliei de la București, s-a ocupat cu *Prezentarea ediției jubiliare a Bibliei de la București (1988)*, arătând fazele importante ale procesului de redare a textului în forma lui actuală.

Comunicările prezentate au fost deosebit de interesante, conferențiarii întrecându-se în a trata cât mai științific, la obiect și cu multă competență temele încredințate. *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a făcut scurte și sintetice aprecieri după fiecare comunicare, iar auditoriul a răsplătit cu aplauze osteneala vorbitorilor.

După o pauză, în care participanții au schimbat impresii, aprecieri și păreri asupra temelor prezentate, s-au reluat lucrările Simpozionului. *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a salutat prezența în sală, ca participant la lucrările acestui simpozion, a D-lui Prof. Dr. *Sava Aguridis*, profesor de Studiul Noului Testament la Facultatea de Teologie a Universității din Atena, și a D-lui *Paul Miron*, de la Freiburg, ca și a celorlalte personalități culturale românești, de față la acest eveniment cultural.

Apoi a dat cuvîntul celor care au dorit să vorbească pe marginea comunicărilor prezentate. Au luat cuvîntul următorii :

D-na Acad. Dr. *Zoe Dumitrescu-Buşulenga* a arătat că apariția *Bibliei de la București* a avut loc la sfîrșitul secolului al XVII-lea, sub ascultarea imperativelor vremii, venită din necesitatea istoriei ce se desfășura sub împlinirile viitorului. Ea fusese pregătită de alte monumente tot așa de importante, ca *Noul Testament de la Bălgrad*, al lui Simion Ștefan, și *Psaltirea* în versuri a lui Dosoftei, fiind destinată «rumînilor, moldovenilor și ungrovlahilor», adică tuturor celor ce participau, prin limbă, în primul rînd, la o știută și simțită unitate de obîrșie. În continuare, vorbitoarea a arătat că la apariția Bibliei au contribuit și imboldurile Reformei, dar mai ales elementul național care s-a alăturat celui teologic, ortodox, susținîndu-l și slujindu-l. «Document al majoratului nostru intelectual și spiritual, *Biblia de la București* își arată și astăzi, la tipărirea ei după 300 de ani, frumusețea și forța din care au crescut izvoarele limbii și florile credinței, o vedem în haină nouă, mereu tînără, mereu generoasă, gata să răspîndească din nou razele ei binefăcătoare asupra poporului român, spre slava patriei și a lui Dumnezeu».

I.P.S. Mitropolit Dr. Nestor Vornicescu al Olteniei a evidențiat faptul că ediția științifică și critică a celei dintîi Biblii apărute în limba română este un important act de cultură bisericească, un act de cultură românească, în general. Astfel, I.P.S. Sa a spus : «S-a tipărit astăzi, în tiraj de masă, unul dintre cele mai importante monumente ale literaturii române, un monument crucial strămoșesc din secolul al XVII-lea. Acest act a putut să se îplinească numai astăzi, cînd din țara noastră atîtea izvoare importante ale culturii și artei vechi românești și mai noi se dau la lumină, se retipăresc în ediții științifice, spre bucu-

ria și folosul obștesc al oamenilor de cultură și al tuturor iubitorilor de spiritualitate și literatură românească».

În continuare, I.P.S. Sa a arătat că poporul nostru a început de timpuriu să citească în limba proprie textul Sfintei Scripturi, la 1688 tipărindu-se integral Biblia în limba română, pentru edificarea sufletească a tuturor dreptmăritorilor creștini din toate cele trei provincii istorice românești. În încheiere I.P.S. Sa a exprimat, în numele întregii asistențe, sentimente de profundă recunoștință tuturor celor care au ostenit pentru a da la iveală această nouă și monumentală ediție a Bibliei de la 1688, spunând: «Ediția științifică și critică de astăzi este osteneala sfântă, de mai mulți ani de zile, a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și a unui grup select de specialiști români, este, în același timp, un act de mare cinstire a înaintașilor de la 1688, a piosului voievod Șerban Cantacuzino și a voievodului martir Constantin Brâncoveanu; este o grăitoare mărturie a vredniciei românești contemporane, de cinstire a trecutului glorios, de afirmare a prezentului prosper și de luminare a viitorului. Mulțumim, în acest cadru festiv, cu toată gratitudinea, pentru acest dar măreț și totodată simbolic ce se face culturii noastre bisericești și românești în general, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Domnului Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor, competenților specialiști, în frunte cu Domnul Profesor Doctor Ion Chițimia, artiștilor editori și tipografi».

Dl. Prof. Dr. *Sava Aguridis* de la Facultatea de Teologie a Universității din Atena a arătat că reeditarea Bibliei de la 1688 accentuează și pune în valoare unitatea care a existat întotdeauna în România între Biserică și popor. Grecii apreciază în mod deosebit faptul că poporul român are de 300 de ani Sfânta Scriptură în limba sa, ceea ce creează posibilitatea de comuniune cu Cuvântul lui Dumnezeu. În continuare, vorbitorul a înștiințat pe cei de față că se va organiza și în Grecia un simpozion închinat Bibliei de la București. Apoi a amintit de relațiile dintre Bisericile noastre, la nivel de teologi, exprimându-și convingerea că acestea se vor dezvolta și mai mult.

După ce Dl. Prof. Sava Aguridis și-a încheiat comunicarea, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a acordat acestuia, în semn de aleasă prețuire distincția: «Crucea patriarhală pentru mireni».

Dl. Prof. Dr. *Pandele Olteanu*, făcând câteva reflecții asupra celor prezentate până aici, a subliniat importanța momentului aniversar, apoi a insistat asupra necesității alcătuirii și tipăririi unui text definitiv al Sfintei Scripturi, pentru care trebuie să se cerceteze toate izvoarele.

P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei a arătat că evenimentul sărbătorit este de mare însemnătate, anul 1988 fiind binecuvântat de Dumnezeu cu rodnice împliniri. În acest an s-au aniversat 340 de ani de la tipărirea *Noului Testament de la Bălgrad* și 300 de ani de la apariția *Bibliei lui Șerban Cantacuzino*, când s-au tipărit edițiile jubiliare ale acestor două monumente de limbă și cultură românească. Cum sublinia *Andrei Șaguna*, «Noul Testament de la 1648 și Biblia de la 1688

sînt uşile prin care s-a învrednicit poporul românesc a intra în cîmpul ceresc al dumnezeieştilor învăţături». În încheiere, P.S. Sa a subliniat rolul pe care l-au avut aceste două monumente de limbă şi spiritualitate românească pentru unitatea noastră naţională.

În încheierea lucrărilor Simpozionului, a luat cuvîntul *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* *.

Lucrările Simpozionului s-au încheiat cu o agapă oferită de *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* invitaţilor şi participanţilor la această manifestare culturală care a lăsat în sufletele celor prezenţi satisfacţia unei datorii împlinite faţă de cei ce au trudit, cu 300 de ani în urmă, la tipărirea Bibliei de la Bucureşti.

În acelaşi timp, această aniversare a constituit o aducere aminte şi o reîmprospătare a unui eveniment cultural unic în istoria poporului nostru. Căci aşa cum menţiona *Prea Fericitul Părinte Patriarh* în prefaţa ediţiei jubiliare din acest an, «reeditarea de acum a Bibliei de la Bucureşti este un act de restituire integrală a unui document al dăinuirii şi îndreptăţirii noastre istorice, către urmaşii legitimi ai înaintaşilor care i-au asigurat o intrare triumfală în istoria culturii noastre naţionale».

Pr. Prof. NICOLAE NECULA

SIMPOZIOANE PESTE HOTARE, DEDICATE EDIŢIEI JUBILIARE A «BIBLIEI DE LA BUCUREŞTI» (1688)

Cu 300 de ani în urmă, poporul român a înscris în istoria sa un act de cultură şi spiritualitate de importanţă majoră, prin traducerea, pentru prima dată, în graiul său propriu, a întregului cuprins al Sfintei Scripturi şi prin tipărirea acesteia într-o ediţie monumentală, apărută în ultimul an de domnie al voievodului Şerban Cantacuzino şi la începutul domniei urmaşului acestuia, Constantin Brîncoveanu. Această operă monumentală, care a imprimat fiinţei noastre etnice pecetea unităţii de grai, de neam şi de spiritualitate, proclamînd triumful limbii române în Biserica şi în cultura noastră naţională, a intrat în istorie sub numele de *Biblia de la Bucureşti*, sau *Biblia de la 1688*.

Fiind nu numai un act de cultură şi spiritualitate locală, ci şi un document care s-a înscris în cultura europeană ca prezenţă românească de înaltă valoare, *Biblia de la Bucureşti* a suscitât un interes deosebit, nu numai în ţară, ci şi peste hotare, cu ocazia reeditării sale jubiliare. Acest lucru s-a concretizat printr-o serie de simpozioane, în cadrul cărora au fost prezentate semnificaţiile spirituale şi cultural-naţionale ale evenimentului aniversar.

Din rîndul acestora, amintim :

Simpozionul de la Geneva. Duminică, 20 noiembrie 1988, a avut loc, sub auspiciile Parohiei ortodoxe române din Geneva, un simpozion dedicat prezentării ediţiei jubiliare a Bibliei de la Bucureşti (1688—1988).

*) Cuvîntarea se publică separat.

Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a fost reprezentat la această reuniune de către I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, exarhul Patriarhiei Române pentru comunitățile ortodoxe române din cele două Americi, și I.P.S. Arhiepiscop *Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

În capela comunității ortodoxe române de la Centrul ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy, s-a săvârșit mai întâi Sfânta Liturghie, de către I.P.S. Arhiepiscop *Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, în fruntea unui sobor de preoți.

Lucrările simpozionului s-au desfășurat în biserica mare a Centrului ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy, în prezența a peste 200 invitați români, greci și elvețieni, printre care s-au aflat: Ambasadorul României la Berna, Dl. Gh. Dolgu, Ambasadorul Republicii Elene, Șeful Misiunii Greciei pe lângă Oficiul Misiunii O.N.U. din Geneva, conducătorii organizațiilor creștine internaționale: Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene și Federația Luterană Mondială, reprezentanți ai diferitelor Biserici Protestante și Romano-Catolice din Elveția, membrii comunităților ortodoxe române din Geneva și din Lausanne și alți invitați.

Au fost de față: I.P.S. Mitropolit *Damaskinos* al Elveției; I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, exarhul Patriarhiei Române pentru comunitățile ortodoxe române din cele două Americi; I.P.S. Arhiepiscop *Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală; Pr. Prof. *Ion Bria*, directorul Comisiei «Reînnoire și viață parohială», din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor; Pr. Prof. *Dumitru Popescu*, rectorul Institutului teologic din București; Prof. *Virgil Cândea*, secretarul general al Asociației «România»; Pr. paroh *Vergil Vâlcu* ș.a.

A participat de asemenea Dl. *Leon Toader*, Director în Departamentul Cultelor.

Lucrările simpozionului au fost deschise de I.P.S. Mitropolit *Damaskinos* al Elveției, care, făcând o competentă incursiune în istoria Bisericii Ortodoxe Române, a prezentat Biblia de la București în contextul celorlalte traduceri ale Bibliei în epocă. I.P.S. Sa a subliniat importanța acestei aniversări pentru întreaga Ortodoxie și a omagiat personalitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, prin osîrdia căruia s-a realizat această operă nemuritoare.

Au fost prezentate apoi trei referate: I.P.S. Mitropolit *Antonie* Plămădeală al Ardealului: *Biblia de la București în contextul ei ortodox*;

Pr. Prof. *Dumitru Popescu*: *Dimensiunea ecumenică a Bibliei de la București — 1688*;

Prof. *Virgil Cândea*: *Biblia de la București în contextul istoric și cultural al vremii apariției ei*.

În încheiere, mulțumind participanților, I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului a oferit unor personalități prezente câte un exemplar

din ediția jubiliară a Bibliei de la București, ca dar din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Televiziunea elvețiană locală a transmis în programul său imagini ale Bibliei jubiliare, aspecte de la săvârșirea Sfintei Liturghii și de la lucrările simpozionului, precum și un interviu referitor la Biblia de la 1688, acordat de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

O expoziție de carte bisericească românească, organizată cu acest prilej în incinta Centrului Patriarhiei Ecumenice, însumând peste 200 de titluri de lucrări tipărite în ultimii ani de Editura Institutului Biblic și editurile centrelor eparhiale din România — avînd în centrul ei *Biblia de la București* și ediția jubiliară a *Noului Testament de la Bălgrad (1648)* —, a fost vizitată cu atenție și interes de peste 1000 de persoane.

Simpozionul de la Viena. Un simpozion similar a avut loc în ziua de duminică, 27 noiembrie 1988, la sediul cultural al Parohiei ortodoxe române din capitala Austriei.

La acest simpozion, *Prea Fericitul Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a fost reprezentat de I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului, exarhul Patriarhiei Române pentru comunitățile ortodoxe române din Europa Centrală și Occidentală, și de I.P.S. Arhiepiscop *Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

După săvârșirea Sfintei Liturghii în capela parohiei, de către I.P.S. Arhiepiscop *Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, împreună cu un sobor de slujitori, lucrările s-au desfășurat în incinta sediului cultural, în prezența unor numeroase personalități bisericești și laice, în rîndul cărora s-au aflat: Cardinalul Dr. *Hans Hermann Groër*, Arhiepiscop al Vienei; Dl. *Trandafir Cocîrlă*, Ambasadorul României la Viena; Dr. *Felix Ionak*, Conducătorul Departamentului Cultelor din Austria; D-nii *Vinzenz Przepolski* și *Peter Henn*, președintele și, respectiv, vicepreședintele Asociației «Unirea»; Dl. *Alfred Stirnemann*, secretarul general al Fundației «Pro Oriente»; profesori de teologie; reprezentanți ai altor Biserici Ortodoxe și confesiuni creștine din localitate.

Au participat, de asemenea: I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului, exarhul Patriarhiei Române pentru comunitățile ortodoxe române din Europa Centrală și Occidentală; I.P.S. Arhiepiscop *Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală; Arhid. Prof. *Constantin Voicu*, rectorul Institutului teologic din Sibiu; Preotul *Marin Branîște*, parohul Parohiei ortodoxe române din Viena; Preotul *Dumitru Viezuianu*, parohul Parohiei ortodoxe române din Salzburg; credincioși ai comunităților ortodoxe române din Austria.

A fost de față Dl. *Leon Toader*, Director în Departamentul Cultelor.

După cuvîntul de deschidere al preotului paroh *Marin Branîște*, în calitate de gazdă a simpozionului, I.P.S. Mitropolit *Nicolae Corneanu* al Banatului a rostit o amplă cuvîntare în care a prezentat im-

portanța și semnificațiile Bibliei tipărite la București cu trei secole în urmă, referindu-se apoi și la aniversarea a 70 de ani de la unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă, eveniment împlinit la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918.

În continuare, Pr. Prof. *Ernst Suttner* de la Facultatea de teologie catolică din Viena a dat citire unui mesaj adresat participanților la simpozion de către Em. Sa Cardinalul Franz König, apoi a prezentat referatul: *Colaboratorii la Biblia românească de la 1688*.

Dl. Arhitect Constantin Marinescu, președintele A.C.I.E.R., a susținut, la rîndul său, referatul: *Epoca lui Brîncoveanu*.

În încheierea lucrărilor simpozionului, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului a oferit unor personalități aflate de față exemplare ale Bibliei jubiliare, ca dar din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Mulțumind pentru darul primit, Em. Sa Cardinalul Hermann Groër și-a exprimat bucuria pentru rezultatele remarcabile ale acestui simpozion și evocînd vizita făcută anul trecut de Prea Fericitul Patriarh Teoctist în Austria, a subliniat importanța rezultatelor acestei vizite pentru adîncirea bunelor legături dintre Biserica Romano-Catolică din Austria și Biserica Ortodoxă Română, precum și pentru promovarea unității creștine.

O expoziție de carte bisericească românească a însoțit și aici, la Viena, lucrările Simpozionului, care s-au încheiat într-o caldă atmosferă de dragoste creștină.

Simpozionul de la Torino. Un alt simpozion consacrat *Bibliei de la București* a avut loc, în ziua de 27 noiembrie 1988, în cadrul Parohiei ortodoxe române din Torino—Italia.

La lucrări au luat parte credincioșii români și prietenii italieni ai parohiei, precum și numeroși tineri teologi din mai multe țări europene, care se aflau în acel moment în oraș, cu ocazia unei întruniri a Comitetului pregătitor al Conferinței capelanilor universitari din Europa.

Au rostit cuvîntări Arhim. *Casian Crăciun* și Pr. *Gheorghe Vasilescu*, care au subliniat rolul *Bibliei de la București* în viața bisericească și în cultura poporului român, precum și importanța retipăririi ei în vremea noastră.

La întoarcerea în țară, Arhim. *Casian Crăciun*, care a participat la lucrări în calitate de reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, în trecere prin Roma, a înmînat Em. Sale Cardinalului J. Willebrands, președintele Secretariatului pentru unitate al Vaticanului, un exemplar al *Bibliei de la București*, ca dar din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru Biblioteca Vaticanului. Volumul jubiliar a fost primit cu multă atenție și viu interes.

Simpozionul de la Atena. În ziua de 18 decembrie 1988, Televiziunea greacă, în cadrul emisiunii «Astăzi este duminică», a prezentat, timp

de o jumătate de oră, ediția jubiliară a «Bibliei de la București» 1688—1988.

Coordonatorii emisiunii, Prof. Dimitrie Mavropoulos și Pr. Prof. Gheorghe Metellinos au adresat întrebări diaconului dr. Ilie Frăcea, care a prezentat telespectatorilor greci, pe lângă semnificațiile lingvistice, cultural-istorice și teologice ale «Bibliei de la București», și unele aspecte din istoria și viața religioasă în România.

În afară de această emisiune televizată, Diac. dr. Ilie Frăcea, ajutat de Pr. Vasile Voloudakis, directorul Centrului spiritual «Ipacoi» din Atena, a prezentat la acest așezământ cultural conferința *Biserica în România*. Pe lângă prezentarea Bibliei de la București, P.C. Sa a abordat și aspecte privind istoria Bisericii Ortodoxe Române, ca : organizare, cult, relații cu Bisericile ortodoxe surori în general și cu Biserica Greciei în special, activitate ecumenică etc.

În urma anunțului în «Foaia parohială» și la Radio Pireu, conferința a fost urmărită de un mare număr de ascultători, printre care și un reprezentant al acestui post de radio. A fost oferit câte un exemplar din ediția jubiliară a Bibliei de la București 1688—1988 Televiziunii grecești, Facultății de Teologie din Atena și altor așezăminte culturale și persoane oficiale din Grecia.

În cursul lunii martie a.c. Bibliei de la București i se va consacra un simpozion și de către Facultatea de teologie din Tesalonic.

Simpozionul de la Paris. În ziua de 20 decembrie 1988, la Institutul St. Serge din Paris, a avut loc un simpozion consacrat reeditării *Bibliei de la București* (1688) și *Noului Testament* de la Alba Iulia (1648). Pr. Romul Joantă a susținut referatul principal, intitulat «La parole de Dieu en langue roumaine. La Bible de Bucarest (1688) et le Nouveau Testament d'Alba Iulia (1648)». După documentata expunere a referatului, ieromonahii Teofan Savu și Irineu Popa au prezentat o serie de diapozitive cu monumente și mînăstiri din țara noastră.

I.P.S. Arhiepiscop *Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, luînd cuvîntul în încheiere, a subliniat importanța reeditării celor două cărți și a oferit Institutului în dar câte un exemplar din fiecare. Au asistat la această întrunire numeroși profesori, studenți și alți invitați din Paris. Pr. Rector Alexis Kniazeff de la Institutul St. Serge a apreciat în mod deosebit organizarea și reușita acestui simpozion.

Pe aceeași temă, Pr. Romul Joantă a mai ținut o conferință la sediul Bibliotecii Române din Paris, în ziua de 7 februarie 1989. Printre cei prezenți la această conferință a fost și I.P.S. Arhiepiscop *Adrian*, care a subliniat cu acest prilej semnificația și rolul de unitate sufletească a Sfintei Scripturi pentru românii ortodocși de pretutindeni.

Întors la sediul Arhiepiscopiei, I.P.S. Arhiepiscop *Adrian* a oferit o recepție consacrată aceluiași eveniment, precum și aniversării zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, la care au participat prieteni ai Bisericii și ai neamului românesc.

ECOURI DIN PRESA BISERICESCA DE PESTE HOTARE

O NOUĂ EDIȚIE A «BIBLIEI DE LA BUCUREȘTI»

Biserica din România și cultura românească, în general, au salutat reeditarea (1988) «Bibliei de la București» sau, după o altă binecunoscută denumire, «Biblia lui Șerban Cantacuzino» — 1688, ca pe un eveniment spiritual și cultural de excepție pentru întregul popor român. «Un monument de valoare literară perenă» — așa a fost considerată această operă care a contribuit, în mod decisiv, la unificarea limbii române. Reeditarea a avut loc recent, în luna noiembrie, la exact trei secole după prima ediție, care poartă data de 10 noiembrie 1688.

Patriarhul României, *Prea Fericitul TEOCTIST*, în preambulul noii ediții scrie: «Această Sfântă Scriptură numită și Cuvîntul lui Dumnezeu, publicată atunci *pentru prima oară în întregime în limba română*, imprimă spiritului nostru etnic pecetea unității de limbă națională și de spiritualitate și, împreună cu numeroase alte cărți bisericești apărute în limba strămoșilor noștri, proclamă triumful limbii române în Biserica și cultura noastră națională».

«Biblia din 1688» are, de aceea, pentru poporul român, o importanță cu totul specială atât prin aspectul strict religios, cât și prin cel cultural. În acest punct converg și se plămădesc multe din inițiativele (mai vechi) de traducere parțială a Sfintei Scripturi, atât din Vechiul cât și din Noul Testament, unele făcute de anonimi, altele de personalități notabile.

În această tradiție a traducerilor în limba română intră manuscrisele secolelor XV și XVI ale Psaltirii, ale Epistolelor, Evangheliarul slavo-român (Sibiu, 1551—1553), operele Diaconului Coresi, eforturile traducătorilor «Palliei de la Orăștie» (1582), «Noul Testament» de la Bălgrad (1648).

De asemenea, trebuie amintite contribuțiile unei alte zone geografice (Moldova), cu operele mitropolitului Varlaam («Culegere de predici»), scrierile Mitropolitului Dosoftei («Psaltirea» în versuri), activitatea eruditului din secolul XVII, Nicolae Milescu, care a tradus Vechiul Testament. În a doua jumătate a secolului XVII, au fost tipărite în București «Evangheliarul» și «Epistolarul» (1682), care au introdus în liturghia Bisericii Ortodoxe Române citirea pericopelor în limba română.

«Biblia de la București» (1688), în fața acestei munci care a precedat-o, este «o sinteză elocventă, strălucitoare și nepieritoare». Sfânta Scriptură în întregime a fost pusă în mâinile poporului român în propria-i limbă. A fost restituită atât de ușor și pusă la îndemîna tuturor înțelegerea Cuvîntului lui Dumnezeu.

În acest punct se inserează valoarea particulară a acestei traduceri în însăși cultura românească. Ea reprezintă o «koiné» a limbii române a timpului. Traducătorii — pentru că astăzi este sigur că este vorba de o muncă de colaborare — și coordonatorii traducerii, folosindu-se de texte precedente din diferite regiuni ale României, au modelat o limbă comună și de calitate literară consistentă, care a contribuit în mod substanțial la unitatea lingvistică a țării.

Patriarhul Teoctist o subliniază în mod explicit. Această traducere — scrie el — «reprezintă fundamentul sănătos și durabil deasupra căruia s-a dezvoltat limba noastră literară actuală, în cursul unui lung proces creațional și selectiv».

Datorită acestor două argumente — sprijinul în propovăduirea și înțelegerea Cuvântului lui Dumnezeu și contribuția decisivă în cultura propriei țări — poate fi înțeles entuziasmul manifest cu care această reeditare a fost prezentată și primită.

Ediția, îngrijită excelent, conține în facsimil textul original în caractere chirilice și o transliterare în caractere latine.

Transliterarea alfabetului chirilic a fost făcută de o comisie alcătuită din 26 de membri. Un comitet format din 10 specialiști a controlat textul din punct de vedere filologic. Întreaga lucrare a fost coordonată de Prof. I. C. Chițimia. Opera a fost publicată în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, sub directoratul Pr. Dumitru Soare, în tipografia aceluiași Institut, condusă de Pr. Sabîn Verzan. Într-un simpozion care a avut loc în București la 17 nov. (1988) cu participarea Patriarhului TEOCTIST, a fost prezentată opera, cu valorile sale religioase și literare, prin următoarele referate: «Importanța Bibliei de la București, pentru spiritualitatea, unitatea și cultura poporului român» (Prof. I. C. Chițimia); «Biblia lui Șerban, monument de limbă teologică și literară românească» (Arhim. Bartolomeu Anania); «Dimensiunea ecumenică a Bibliei de la București» (Pr. Prof. Dumitru Popescu); «Cultura teologică în epoca brîncovenească» (Prof. Alexandru Elian); «Prezentarea ediției jubiliare a Bibliei de la București» (Mihai Moraru).

Această reeditare a traducerii clasice a Bibliei în românește a fost deja prezentată în străinătate de *Mitropolitul Antonie* al Ardealului la Centrul Ecumenic din Chambésy (Geneva) și de *Mitropolitul Nicolae* al Banatului la Viena. Alte prezentări sînt în curs de programare. Patriarhul a afirmat deschis, declarîndu-se «profund mișcat și cuprins de o mare bucurie duhovnicească».

El trimite în mîinile poporului noul text al Bibliei cu aceste cuvinte: «Reeditarea Bibliei de la București reprezintă un act de integrală restituire succesorilor legitimi, a unui document al permanenței și legitimării noastre istorice, asigurînd o intrare triumfală în istoria culturii noastre naționale». (ELEUTERIO FORTINO, în *L'osservatore romano*, 12—13 dec., 1988, p. 3).

SLUJBA DE SFINȚIRE A ANTIMISELOR PENTRU PAROHIILE DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

Fiind cel mai important dintre obiectele liturgice, fără care nu se poate săvârși jertfa euharistică, conținând părțile din moaște de sfinți și simbolizând mormântul Mântuitorului, precum și giulgiul în care a fost înfășurat trupul Domnului nostru Iisus Hristos la pogorîrea Sa în mormânt, Antimisul se află pe fiecare Sfântă Masă a lăcașurilor noastre de închinare, ca semn al binecuvîntării episcopului și al autorității lui canonice asupra bisericilor și a slujitorilor respectivi. De aceea, la începutul arhipăstoririi sale, chiriarhul sfințește și trimite Antimise, cu semnătura sa, pentru toate bisericile parohiale și mînăstirești din cuprinsul eparhiei sale.

Spre a împlini această îndatorire, joi, 22 decembrie 1988, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit slujba de sfințire a Antimiselor rînduite a fi trimise în dar tuturor bisericilor din parohiile, filialele și mînăstirile din Arhiepiscopia Bucureștilor.

La ora 9 dimineața, Prea Fericirea Sa a slujit Sfînta Liturghie, în catedrala patriarhală, împreună cu P.S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor și P.S. Episcop pensionar *Valerian Zaharia* și un sobor de slujitori — preoți și diaconi — ai catedralei.

Au fost de față: PP.SS. Episcopi *Vasile Tîrgovișteanul* și *Nifon Ploieșteanul*, vicari patriarhali, părinții consilieri de la Administrația Patriarhală și de la Arhiepiscopia Bucureștilor, protoiereii Capitalei, preoți și credincioși.

După Vohodul mic și intonarea — în altar și la strană — a troparului Pogorîrii Sfîntului Duh, slujitorii și credincioșii au îngenunchiat, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit rînduiala sfințirii Antimiselor, dînd citire rugăciunilor de sfințire și ungînd fiecare Antimis cu Sfîntul Mir.

La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un cald cuvînt de învățătură, în care a arătat rostul și semnificația Sfîntelor Antimise în Ortodoxie și în mod special în viața Bisericii Ortodoxe Române.

PARTICIPARI ALE REPREZENTANȚILOR BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA ÎNTRUNIRI ECUMENICE DE PESTE HOTARE

Simpozionul organizat la Seminarul «Sf. Vladimir» din New York. Seminarul Teologic Ortodox «Sf. Vladimir» din New York a organizat între 27 septembrie — 1 octombrie 1988 un simpozion, în cadrul căruia și-a sărbătorit 50 de ani de existență.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat Protos. Conf. *Daniel Ciobotea*, consilier patriarhal. Reprezentantul român a susținut referatul intitulat «Mărturia ortodoxă în Mișcarea ecumenică», în cadrul discuției intitulate «Ecclesiologia ortodoxă și Occidentul».

Lucrările simpozionului, la care au participat numeroși teologi ortodocși și din alte Biserici creștine, s-au încheiat prin oficierea Sfintei Liturghii.

A XV-a Adunare Generală a C.E.T.E. Cea de a XV-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Tineretului din Europa s-a desfășurat în perioada 9—19 octombrie 1988, în localitatea Hirschluch — R.D.G.

Tema generală a fost: «Plantat pentru a trăi și a crește», plecându-se de la imaginea unui arbore din profeta lui Iezechiel, cap. XVII.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat, în calitate de observatori, P. Cuv. Arhim. *Casian Crăciun*, inspector pentru învățămîntul teologic, din cadrul Administrației Patriarhale, și dl. *Ioan Chivu*, asistent la Institutul Teologic universitar din București.

Arhim. *Casian Crăciun* a prezentat două meditații biblice despre: «Arborele lui Iesei» și «Sfînta Cruce — Pomul vieții».

Intrunirea Comitetului de continuare al C.C.P. Între 17—22 octombrie 1988, în localitatea Görlitz, în R.D.G., s-au desfășurat lucrările întrunirii Comitetului de continuare din cadrul Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat I.P.S. *Mitropolit Nestor al Olteniei* și P.S. *Episcop Timotei al Aradului*.

Tema întrunirii, avînd ca bază textul din Osea, 10, 12, «Destele- niți pămîntul nou», a fost formulată astfel: «Întoarcere spre viitor», cu următoarele subteme: «O nouă gîndire, o nouă etică, o nouă responsabilitate». Tema a fost dezbătută în cadrul a cinci grupe de lucru.

Conferința «Semnificația și importanța icoanei în Ortodoxie». La Göteborg — Suedia, a avut loc între 2—23 octombrie 1988, o conferință dedicată spiritualității ortodoxe și participării ortodocșilor în Mișcarea ecumenică. Această conferință a fost organizată de Comitetul de colaborare ortodoxă din Göteborg, din care fac parte reprezentanți a 13 Biserici Ortodoxe naționale.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat Protos. Conf. *Daniel Ciobotea*, consilier patriarhal.

Tema conferinței a fost «Semnificația și importanța icoanei în Ortodoxie». Reprezentantul român a susținut două prelegeri intitulate: «Dimensiunea ecumenică a iconografiei ortodoxe» și «Participarea ortodoxă la Mișcarea ecumenică actuală».

Participanții la conferință au luat parte și la serviciile liturgice ortodoxe, dintre care unul a avut loc la biserica ortodoxă română din localitate, oficiat de preotul paroh *Enache Culai*.

Festivitățile consacrate celei de a 30-a aniversări a înființării Conferinței Creștine pentru Pace. Între 23—25 octombrie 1988 s-au desfășurat la Praga festivitățile prilejuite de cea de-a 30-a aniversare a C.C.P.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat I.P.S. *Mitropolit Nestor al Olteniei*, vicepreședinte al C.C.P. Duminică, 23 octombrie, s-a oficiat în cadrul festivităților un serviciu divin în biserica «Sfântul Nicolae» din Praga.

Luni, 24 octombrie, a avut loc ședința festivă; în cadrul căreia I.P.S. Mitropolit Nestor a prezentat *Mesajul Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*.

La încheierea festivităților, participanții au aprobat o *Declarație* cu prilejul celei de-a 30-a aniversări a C.C.P.

Sesiunea Prezidiului Conferinței Bisericii Europene. Între 24—26 octombrie 1988 a avut loc la Leningrad cea de-a doua sesiune din acest an a Prezidiului C.B.E. La întrunire a participat I.P.S. *Mitropolit Antonie al Ardealului*, membru al Prezidiului.

În cadrul lucrărilor sesiunii, secretarul general al C.B.E., Dr. Jean Fischer, a prezentat un raport asupra activității din ultimele șase luni a tuturor sectoarelor organizației. A fost prezentat de asemenea un raport cu privire la stadiul pregătirilor Conferinței din anul viitor de la Basel (15—21 mai 1989), cu tema: «Pace prin dreptate», organizată în colaborare de către C.B.E. — C.C.E.E.

În mesajul final al sesiunii Prezidiului C.B.E., s-a cerut Bisericii membre să elaboreze studii și sugestii pentru viitoarea conferință.

Întrunirea internațională «Oameni și religii». Între 25—30 octombrie 1988 a avut loc la Roma o întrunire mondială pentru pace, organizată de Asociația «Întîlnirile internaționale: Oameni și religii». A fost cea de a treia întîlnire a religiilor lumii organizată de Occident, după cele din Assisi (1986) și Roma (1987).

La întrunire au participat reprezentanți ai religiilor din diferite țări ale lumii. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat parte I.P.S. *Mitropolit Nestor al Olteniei*.

Programul întîlnirii a cuprins rugăciuni pentru pace, cu comentarii de texte sacre, contacte cu autorități din Roma, conferințe. În cadrul întrunirii, delegatul Bisericii Ortodoxe Române a comentat textul biblic «Trăiți în pace unii cu alții» (Marcu, 9, 50).

La încheierea întrunirii s-a dat publicității un *Apel pentru pace*. Cu prilejul întrunirii, participanții au fost primiți de autoritățile din Roma și de Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea.

Al V-lea Congres al teologilor bibliciști ortodocși. Între 26—30 octombrie 1988, la Frankavila — Ilias, în Grecia, a avut loc cel de al V-lea Congres al teologilor bibliciști ortodocși, organizat de Societatea Greacă de Studii Biblice.

Tema congresului a fost : «Faptele Apostolilor — probleme de introducere, exegeză, teologie și viață bisericească». La congres, pe lângă specialiștii greci în studii biblice, au participat teologi ortodocși din România, Bulgaria, Finlanda, Iugoslavia și U.R.S.S.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au luat parte : P.S. Episcop *Damaschin Severineanul*, vicarul Arhiepiscopiei Craiovei ; Pr. Prof. *Vasile Mihoc* de la Institutul Teologic din Sibiu ; Pr. Asist. *Constantin Coman*, de la Institutul Teologic din București, și Diac. drd. *Eugen Moraru*, aflat la studii la Facultatea de teologie din Atena.

După terminarea lucrărilor congresului, a avut loc o ședință de lucru a Societății Grecești de Studii Biblice, la care au fost invitați să participe și delegații străini. Cu acest prilej au fost înscriși ca membri ai Societății, pe lângă membrii mai vechi din Biserica Ortodoxă Română (P.S. Episcop vicar *Damaschin Severineanul* și Pr. Prof. *Constantin Cornițescu*), și Pr. Prof. *Vasile Mihoc* și Pr. Asist. *Constantin Coman*.

Consfătuirea interortodoxă în problema hirotoniei femeilor. La recomandarea celei de a treia Conferințe Panortodoxe Presinodale (Geneva, 1986), între 30 octombrie — 6 noiembrie 1988 s-a desfășurat în insula Rodos — Grecia o consfătuire teologică interortodoxă organizată de Patriarhia Ecumenică, avînd ca temă «Locul femeii în Biserica Ortodoxă și despre hirotonia femeilor». Au luat parte reprezentanți din majoritatea Bisericilor Ortodoxe, ierarhi, profesori de teologie, monahi și monahii.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat : Pr. Prof. *Constantin Galeriu* de la Institutul Teologic universitar din București, și Monahia *Nazaria Niță*, stareța Mînăstirii Văratec.

Tema conferinței a fost dezbătută în ședințe plenare și în cadrul a trei grupe de lucru, referatele prezentate analizînd tema din punct de vedere biblic, patristic, istoric, liturgic, canonic și doctrinar.

Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române au susținut două referate : «Bărbat și femeie în învățătura patristică» (Pr. Prof. *Constantin Galeriu*) și «Diaconia femeilor în Biserica Ortodoxă» (Monahia *Nazaria Niță*).

Congresul «Fraternității ortodoxe» din Franța. La Saint-Baume, lângă Marsilia — Franța, s-au desfășurat între 11—13 noiembrie 1988 lucrările Congresului «Fraternității Ortodoxe» din Franța.

La lucrări a luat parte Protos. Conf. *Daniel Ciobotea*, consilier patriarhal, reprezentînd Biserica Ortodoxă Română.

Tema întrunirii a fost : «Biserica — plinătate și devenire».

Au fost prezentate trei referate : «Sfînta Treime și Taina Bisericii» (Pr. *Boris Bobrinski*), «Sfîntul Duh și conciliaritatea Bisericii» (Prof. *Olivier Clément*) și «Exigențele conciliarității ortodoxe astăzi» (Protos. Conf. *Daniel Ciobotea*).

PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH
TEOCTIST,
GAZDA CEA BUNĂ A COLINDELOR STRĂMOȘEȘTI

Colindele românești își au originea în anunțuri, vești și datini ale strămoșilor noștri daci. A colinda înseamnă a spune, a convinge, a lămuri, a colabora și a urma. Practica aceasta a «colindei» și grupul colindătorilor au îmbrăcat o haină nouă o dată cu pătrunderea Evangheliei în viața spirituală a strămoșilor noștri. Evanghelia (Vestea cea bună) a înlocuit vechile datini, îmbogățind conținutul colindelor, menținându-le forma, dar în același timp imprimându-le un sens nou. Colindele au devenit astfel fir roșu pentru unitatea spirituală și mijloc de întărire și îmbogățire a etnosului și limbii în formare. Din datină, colindatul s-a transformat în prilej de educație și de formare a unei conștiințe unice pe întreaga arie de formare a poporului nostru. Colinda sau anunțul, vestea sau prevederea, atenționarea sau luarea unei hotărâri, menținerea sau schimbarea este înfățișare mărturie a tradiției autohtone la strămoșii noștri: Înainte de-a fi scris / Nouă bunelul ne-a zis / Despre Maica lui Iisus...¹.

*

Încă din vremea când era Episcop-vicar patriarhal și rector al Institutului teologic din București, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist încuraja, sfătuia și îndemna pe tinerii studenți teologi să învețe cât mai multe colinde în școală și apoi să le cînte cu credincioșii în satele sau orașele de unde sînt². În misiunea sa de Episcop al Aradului, zonă interesantă și originală a datinilor străbune, într-un cadru special, Prea Fericitul Patriarh Teoctist, pe lângă activitatea misionară și întărirea ortodoxiei prin zidiri de biserici și generalizarea picturii tradiționale ortodoxe românești, a inițiat concerte de colinde la Catedrala episcopală și la Centrul eparhial³.

Activitatea aceasta de o deosebită pătrundere în sufletul credincioșilor și angajarea lor în evlavia străbună a continuat la Centrul mitropolitan Craiova⁴ și la Seminarul teologic din Cetatea Băniei⁵.

1. *Colinda creștină, mărturie a credinței curate*, în revista «Învierea» The Resurrection, iulie-decembrie, 1985, Ierusalim—Israel.

2. Cu prilejul *Cursurilor de îndrumare misionară*, (seria a IX-a), referindu-se la sărbători și datini, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist (pe atunci, Rector al Institutului teologic și Episcop-Vicar patriarhal) cita din *Pastorală de Crăciun* a Patriarhului Justinian: «Slăviți-L și întâmpinați-L pe Hristos prin încordarea puterilor voastre...», în «Biserica Ortodoxă Română» — B.O.R., LXIX (1951), nr. 1—2, p. 36.

— Cu acest prilej și în aceeași împrejurare (seria a XV-a) spunea: «...În inimile noastre mai stăruie și acum bucuria duhovnicească pe care ne-a adus-o Marele praznic al Nașterii Domnului... răsună și acum viersul colindătorilor și cîntarea în-gerească, prin care se vestește lumii întruparea Mîntuitorului...», Ibidem, nr. 1/1953, p. 80.

3. *Cuvînt la instalare*, la Arad, în «Mitropolia Banatului», XII (1962), nr. 11—12, p. 622—632; *An nou*, Ibidem, nr. 1—3/1964, p. 3—8; *Sărbătorile Nașterii Domnului și Anului nou. Tradiționale urări de la Reședința episcopală*, Ibidem, p. 108—112.

4. *Colinde de Crăciun la Craiova*: «La Catedrala mitropolitană...», în «Mitropolia Olteniei», XXV (1973), nr. 11—12, p. 1043—1051.

5. *Gununa anului*, Ibidem, nr. 1—2, p. 3—7; *Primire de Anul nou...*, p. 156—158.

«Reîntors acasă (1977) în Moldova», cum se exprima un colaborator al Arhiepiscopiei Iașilor⁶, Înaltul ierarh a reînviat tradițiile strămoșești atât de sfinte, legate de colinde și de Sărbătorile Nașterii Domnului, subliniind în pastorale, la slujbe și la întâlnirea cu grupurile de colindători⁷ și cu elevii seminariști⁸, rolul deosebit de important al colindelor pentru viața credincioșilor și evlavia străbună⁹.

Ajuns Întâistător al Bisericii Ortodoxe Române, continuând tradițiile și duhul de evlavie al vrednicului de pomenire Patriarhul Justinian, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a așezat la loc de cinste și acest compartiment al misiunii și pastorației specific ortodoxiei românești, datina colindelor¹⁰.

*

* *

Totdeauna, în preajma marelui praznic al Nașterii Domnului, credincioșii Bisericii strămoșești și-au pregătit sufletele cu post și cu priveghere, însuflețind în același timp tradiția colindelor, pentru a înțelege Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută (Col. 1, 26) a întrupării Fiului lui Dumnezeu. Fiind rînduită cu înțelepciune dumnezeiască la sfârșit de an, toți oamenii se pregătesc acum, își alcătuiesc un bilanț al muncii lor, slăvesc pe Dumnezeu și mulțumesc Maicii Sale și tuturor Sfinților pentru sănătate și ajutor.

În acest cadru de cinstire a muncii prin bogate rezultate, a avut loc, în ziua de 11 decembrie 1988, sesiunea anuală a Adunării Naționale Bisericești, cel mai înalt for deliberativ al Bisericii Ortodoxe Române. Cu acest prilej, la încheierea lucrărilor, *Prea Fericitul Patriarh Teoctist*, ca Întâistător al Bisericii Ortodoxe Române și ca președinte al Adunării Naționale Bisericești, a adresat participanților felicitări, calde

6. Pr. Scarlat Porcescu, vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, *Cuvînt la instalarea I.P.S. Teoctist ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei*, în «B.O.R.», CXV (1977), nr. 9—12, p. 873 și în «M.M.S.» LIII (1977), nr. 10—12, p. 740—743.

7. Cu adîncă înțelepciune și evlavie deosebită, Înaltul ierarh se exprima: «...Cît de recunoscător se cuvine să fiu eu față de bunătatea lui Dumnezeu care m-a învrednicit ca, din jilțul nemuritorilor ierarhi ai Moldovei și Bucovinei, să vă aduc, o dată cu gingășia colindelor noastre (subl. n.), această veste plină de nădejde și de bucurie a Nașterii Mîntuitorului Hristos...». *Pastorală la Nașterea Domnului*, Iași, 1977, în «M.M.S.» LIII (1977), nr. 11—12, p. 700—701 și în vol. *Pe treptele slujirii*, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Mînăstirea Neamț, 1980.

8. De cîte ori a fost de față la *Concertul de colinde*, Întâistătorul Mitropoliei Moldovei și Sucevei a îndemnat pe elevi să învețe să cînte aceste minunate mărturii ale Credinței străbune și să învețe și pe credincioși să le cînte (cf. *Început de An nou (1978) la Centrul eparhial Iași*, în «M.M.S.», LIV (1978), nr. 1—2, p. 189—191).

9. În *Pastorală de Crăciun*, 1980, ca locțiitor de Mitropolit al Ardealului, se spune: «Slava, pacea și bucuria intonate de cetele îngerești în acele unice clipe sfinte sînt bogăția cea fără de asemănare cu care ne îndestulăm neîncetat sufletele, atunci cînd în fapt de seară ascultăm melodiile gingașe ale colindătorilor (subl. n.). Mereu le trăim și mereu le dorim, ca pe adevăruri și bucurii ale Bisericii și ale strămoșilor noștri care le-au exprimat atât de limpede. Ca niște aripi ele ne poartă spre obîrșia noastră de credință și de mărturisire, aflate în dragostea cu care ne-a iubit pe noi Dumnezeu, Care «atît de mult a iubit lumea încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16), în «Mitropolia Ardealului», XXV (1980), nr. 10—12, p. 806 ș.u.

10. V. *Concertul de colinde la Institutul teologic București*, în «Studii teologice», XL (1988), nr. 6.

mulțumiri și binecuvântări pentru rezultatele obținute. Apoi, cu aceeași dragoste specifică Prea Fericirii Sale, a urat tuturor sărbători fericite, bucurie și mulțumire în țară, pace în întreaga lume și un An nou, cu noi și bune realizări.

La agapa care a avut loc apoi în Palatul patriarhal, membrii Adunării Naționale Bisericești și invitații la sesiunea anuală au cântat, după tradiție, o serie de colinde, între care: «Nouă azi ne-a răsărit»... «Praznic luminos»... «O, ce veste minunată»...

În calitate de gazdă, tuturor le-a mulțumit Prea Fericitul Patriarh Teoctist, urîndu-le mulți ani, cu sănătate. La rîndul lor, cei de față au intonat Imnul patriarhal și Mulți ani trăiască!

În seara de Moș Ajun, toți copiii se adun...

Prilejurile deosebite ale sărbătorilor legate de Nașterea după trup a Domnului veselesc inima bătrînilor și sînt mai ales bucuria copiilor și tinerilor. Și cum familia creștină a oferit totdeauna satisfacție membrilor ei, cu atît mai mult oferă acum în acest sezon sărbătorec și de bucurie obișnuită, aleasă trăire duhovnicească.

Multe și minunate sînt cele despre «Mesia-chip luminos», pe care trebuie să le cunoască cei în vîrstă și să-i învețe pe cei mici care Ascultă cu folos / Ce se spune de Hristos... Iar cei îndreptățiți a învăța pe alții sînt cei care au harul și trimiterea, de la Sfinții Apostoli (Matei 28, 19) pînă astăzi: ierarhia bisericească. Aceștia, la rîndul lor, sînt pregătiți în mod special în seminariile teologice și în institutele teologice. Pentru aceasta, continuînd și îmbogățind datina străbună, cei ce au simțit vocația slujirii lui Dumnezeu și dăruirii pentru oameni pregătesc, într-un mod cu totul aparte, concertul de colinde și obiceiuri legate de Crăciun și Nașterea Domnului.

Studentii teologi și elevii seminariști simt o atracție aleasă pentru un asemenea eveniment. Pentru aceasta, din multele colinde, în diferite variante după melodie și regiune, sub îndrumarea și supravegherea profesorilor, își aleg cîteva pentru a le prezenta «gazdelor mari», sau «bunilor gospodari», întru slava Celui-născut în Betleem,

Colindele, ca de fapt sărbătorile creștine ale Nașterii Domnului și Anului Nou, au în viața credincioșilor o semnificație cu totul aparte. Ele trezesc rezonanțe afective de înaltă sensibilitate și de puternică intensitate, creînd o atmosferă cu totul specifică în evlavia creștină românească. La aceasta contribuie în mare măsură și tradiția veche a colindelor, care înfățișează evenimentul copleșitor de important al venirii Fiului lui Dumnezeu-întrupat într-un nimb de deosebită frumusețe și duioșie. Păstrate din moși-strămoși și cântate fără întrerupere, din generație în generație, în Ajun sau în Noaptea sfîntă a Nașterii Mîntuitorului, colindele vestesc mesajul de mîntuire, de pace și bună înțelegere adus de Cel care s-a întrupat pentru ca lumea să aibă viață din belșug (Ioan 10, 10). Cu convingerea că ele poartă acest sfînt mesaj, studenții teologi le cântă în fiecare an înainte de plecarea în vacanță, înmănușîndu-le într-un minunat buchet pe care îl oferă iubitorilor de frumusețe, gingășie, melodie și sensibilitate.

Anul acesta, Concertul de colinde a avut loc în seara de vineri, 16 decembrie, desfășurându-se, ca de obicei, în aula Institutului teologic din București.

Concertul a fost cinstit cu prezența **Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**. Prea Fericirea Sa a fost însoțit de PP. SS. Episcopi *Vășile Tîrgovișteanul* și *Nifon Ploieșteanul*, vicari patriarhali, de PP. CC. Părinți consilieri patriarhali și arhiepiscopali, de PP. CC. Părinți inspectori de la Cancelaria Sfântului Sinod și de la Arhiepiscopia Bucureștilor. Au participat membrii corpului didactic al Institutului teologic, doctoranzii și studenții Institutului, oaspeți și invitați.

La sosirea în sală, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost întâmpinat cu Imnul patriarhal intonat de corul studenților.

P.C. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Popescu*, rectorul Institutului teologic, a rostit un cuvînt introductiv în care, după ce a salutat prezența Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române în mijlocul profesorilor și studenților Institutului, a spus printre altele :

«Colindele au o profundă semnificație spirituală și aceasta pentru mai multe motive, printre care trei sînt mai importante : Mai întîi ele reflectă ecoul mesajului cîntat de îngeri la Nașterea Domnului : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire». Aceste colinde și acest mesaj pe care-l întîlnim adesea în cîntarea lor au constituit reale contribuții la realizarea păcii pe pămînt.

În al doilea rînd, ele sînt expresia evlaviei credincioșilor noștri. Este știut, fiecare popor își are orațiile lui : nemții cîntă «O, brad frumos!», francezii «Moș Crăciun», italienii pe Pruncul Iisus. În colindele românești există însă ceva deosebit, căci în ele Mîntuitorul este nu numai prunc, ci și Mesia intrat în istorie. Aceasta înseamnă că Mîntuitorul este lumină din lumină, așa cum mărturisim în Simbolul credinței. Poporul român a derivat cuvîntul lume de la lumină... Aceasta vrea să arate că toate colindele noastre ne feresc de întunericul de a cădea în sectarism, arătînd că mîntuirea are o dimensiune cosmică, îmbrățișînd întreaga lume.

În al treilea rînd, colindele au dus peste veacuri mesajul unității românilor și al tuturor neamurilor. Este datoria noastră să le păstrăm și să le transmitem mai departe, contribuînd la eforturile de unitate și omogenizare a poporului nostru. Ele lămuresc enigma dăinuirii poporului român pe aceste meleaguri. Am spus aceste lucruri ca o introducere la cuvîntul P. Cuv. Arhim. Asist. *Casian Crăciun*, care ne va vorbi despre locul colindelor în spiritualitatea românească.

Înainte de aceasta, însă, aș vrea să aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care, cu dragoste părintească, a venit și anul acesta în mijlocul nostru, să-l asigur de străduința noastră pentru înflorirea învățămîntului teologic și să exprim gratitudinea față de grija pe care o poartă învățămîntului teologic, în general, și Institutului nostru, în special».

Apoi P.C. Părinte Rector a dat cuvîntul P.C. Arhim. Asist. Casian Crăciun care a prezentat o vibrantă și bine documentată expunere intitulată: *Colindele în spiritualitatea ortodoxă românească*. Caracterizîndu-le drept «liturghie cosmică», vorbitorul a evidențiat mesajul pe care aceste nestemate ale folclorului religios îl poartă peste veacuri. Ele au avut un rol cu totul deosebit în păstrarea limbii române și a unității de limbă și de neam. Mesajul autentic al colindelor este cel liturgic, cuprinzînd abecedarul vieții noastre liturgice. Cu exemplificări bogate și bine alese, P.C. Arhim. Casian Crăciun a reliefat rolul lor în păstrarea unității liturgice și de credință și a tezaurului de învățătură ortodoxă.

A urmat apoi un bogat concert de colinde, executat de studenții teologi, sub conducerea P.C. Diac. Conf. Dr. Nicu Moldoveanu. Programul a cuprins următoarele piese: *Bună dimineața la Moș Ajun*, de Al. Podoleanu; *În seara de Moș Ajun*, de Marin Trache; *Hristos se naște, măriți-L*, catavasie, glasul I: *Praznic luminos*, de Timotei Popovici; *Fecioara astăzi*, condacul glasul 3; *Veniți astăzi, credincioși*, de Timotei Popovici; *O, ce veste minunată*, de George Dima; *În orașul Betleem*, melodie tradițională; *Moș Crăciun*, de Florin Isar; *Leagăn verde luminos*, de Vasile Popovici; *Nouă azi ne-a răsărit*, melodie tradițională; *Steaua sus răsare*, de I.D. Chirescu; *Mare minune*, de Gheorghe Cucu; *La Vitleem colo-n jos*, de Nicolae Lungu; *Toată legea creștinească*, melodie tradițională; *Ziurel de zi*, de Tiberiu Brediceanu; *Trei păstori*, de Timotei Popovici; *Sus la poarta raiului*, de Emil Monția; *Trei crai de la Răsărit*, melodie după Anton Pann; *La Belleem în noapte*, de Constantin Drăgușin; *Colindul lui Moș Crăciun*, de Vasile Pop-Băleni; *Cetiniță cetioară*, de Gheorghe Cucu; *Colindul lui Dumnezeu*, melodie tradițională; *De trei zile tot venim*, armonizare de Nicu Moldoveanu; *Colindița*, de Emil Monția; *Plugușorul*, de Maxim Vasiliu*.

Concertul a fost executat cu deosebită măiestrie artistică, reușind să transmită acea gingășie și duiosie de nedescris a colindelor. Este farmecul care a vrăjit întotdeauna sufletele doritoare de pace, curăție, bunătate și iubire.

La rugămintea P.C. Părinte Rector, a luat cuvîntul *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*. Prea Fericirea Sa a mulțumit studenților pentru bucuria aleasă oferită de frumosul concert de colinde susținut cu prilejul Nașterii Domnului.

«Dar să știți, a subliniat Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, că aceste colinde trebuie cîntate cu poporul, cu credincioșii din satele și orașele unde veți merge, iar cînd veți fi preoți să învățați credincioșii să le cînte în biserică și în casele lor, cu toți ai familiei.

Colindele conțin învățătura de credință curată, ele nu se modifică, ci se intensifică și trebuie păstrate curate și ferite de influențe străine duhului strămoșesc. Ele sînt ale Bisericii strămoșești, pietre prețioase și nu trebuie ascunse sau pierdute. Voi, a spus Prea Fericirea Sa, aveți datoria să păstrați curat și acest tezaur. Colinda este ca o

* Asupra datelor bibliografice a se consulta: Viorel Cosma, *Muzicieni români*. Lexicon. Editura muzicală, București, 1970, passim.

mamă, împarte fiecărui fiu bucurie multă, fără părtinire. Colinda este catehismul simplu și pe înțelesul tuturor, de aceea trebuie păstrată curată și cu strălucirea ei.

Să ne ferim de influențe străine și de a confunda colinda creștină cu creații de moment, pîngărind datina străbună, sfîntă și curată. Viitorii preoți trebuie să cunoască și să cînte cît mai multe colinde pentru ca atunci cînd vor fi la parohie să poată transmite și prin acest mijloc Mesajul păcii și bunăvoirii între oameni, mesaj adus de Mîntuitorul Hristos odată cu Nașterea Sa în Peștera Betleemului».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a felicitat pe studenți și pe profesorul lor, binecuvîntîndu-i și urîndu-le sărbători fericite lor și familiilor lor. De asemenea, Întîistătorul Bisericii noastre a urat tuturor participanților și invitaților sănătate și Anul Nou să aducă alese bucurii.

Cuvîntul părintesc și cald al Întîistătorului Bisericii noastre a fost ascultat cu deosebită atenție și plăcere, constituind un mobilizator îndemn la păstrarea acestor perle ale creației populare românești și la acțiuni pastorale pe măsura așteptărilor păstoriților noștri.

Fiecare student-colindător a primit un «săculeț» cu daruri de Moș Ajun.

Concertul de colinde prezentat de corul studenților a lăsat în sufletele celor care au luat parte la el bucuria împărtășirii din potirul frumuseților și comorilor de spiritualitate creștinească și românească, trezind și aducînd în actualitate bunătatea și nevinovăția copilăriei — temeuri ale păcii și a bunei viețuiri între oameni ¹¹.

*

În aceeași seară a avut loc *Concertul de colinde, datini, obiceiuri și Irozii la Seminarul teologic din București*.

Păstrînd din generație în generație și de la promoție la promoție tradiția sfîntă de a prezenta un concert de colinde, elevii seminariști se întrec din an în an în a prezenta cu sinceritatea pruncilor evenimentul Nașterii Mîntuitorului și modul în care a înțeles poporul nostru acest eveniment.

Tînărul profesor Liviu Stoina a prezentat conferința: *Locul colindelor în spiritualitatea românească*. Făcînd deosebire între colinde și orații păgîne sau poezii folclorice, între datina creștină și datina omenească legată mai ales de patimi și distracții pătimase, vorbitorul a subliniat adevărul de credință cuprins de colinde, precum și rolul moralizator al acestora, ca unele care transmit pacea, bucuria, înțelegerea, milostenia, iubirea; în același timp înfierează răutatea, necinstea, ura, zavistia, lăcomia și tot ceea ce vatămă sufletul omului. Colinda

11. După Reportajul alcătuit de Pr. Prof. Nicolae Necula.

transmite într-un mod specific spiritualității noastre o vechime și o continuitate neîntreruptă de obiceiuri și datini unice în ortodoxie și în evlavia creștină. Locul colindelor în spiritualitatea românească este ca locul inimii de român în familia sa, în Patria lui și pretutindeni unde se simte, se vorbește și se cântă : Moș Crăciun cu dalbe plete / A sosit de prin nămeți / Și aduce daruri multe / La fete și băieți !

Programul a cuprins trei părți distincte într-o unitate tematică.

Partea întâi : Colinde tradiționale și poezii adecvate de cunoscuți autori clasici sau contemporani¹². Colindele au fost corect executate și cu multă simțire, iar recitățile s-au situat la înalt nivel interpretativ.

Partea a doua a cuprins interpretarea piesei «Irozii». În introducere, Dl. Prof. *Mihai Plătică* a făcut o prezentare a acestei piese, subliniind că «Irozii» este întâia încercare de a reprezenta drama religioasă în istoria teatrului românesc. «Irozii» au fost reprezentați la noi din negura vremii, dar *Vicleimul*, așa cum este astăzi — teatru religios, în reconstituirea lui *Victor Ion Popa* —, are vădită influență apuseană și este cunoscut spre sfârșitul secolului al XVIII-lea. Celelalte popoare ortodoxe n-au avut asemenea manifestare — nici nu puteau avea fiind încreștinate mult mai târziu (n.n.). Astfel, a subliniat vorbitorul, drama religioasă, răsărită pe pământ românesc, a avut o dezvoltare proprie, crescând organic și în marginile literaturii române. Dacă se mai aseamănă întrucîtva cu drama religioasă a Evului mediu apusean cu tema de taină, în schimb sentimentul care îl animă e prin excelență religios ; «*Vicleimul*» românesc are caracter hristocentric, nașterea lui Iisus nu se pierde în negura timpului, poetul anonim evocîndu-l către un sens permanent și tainic, încît nu desfigurează cu nimic chipul evanghelic și pur al Mîntuitorului.

Trecînd la' exegeza piesei, vorbitorul s-a referit pe larg la variantele *Vicleimului* lui *V. I. Popa*, precizînd că în regia spectacolului prezentat de elevii seminariști s-a introdus o notă originală : Irod nu se pocăiește, deoarece pocăința ar fi un final în sens creștin, dar ar contrasta cu imaginea cruntă de blestem, pe care a lăsat-o în amintirea poporului și a copilăriei noastre varianta muntenească.

12. 1. *O, ce veste minunată* — Gh. Dima ; 2. *Steaua sus răsare* — Vasile Popovici ; *Sus creștini* — Gh. Cucu ; *Ia sculați, voi gazde mari* — Diac. Prof. Marin Velea ; *Domnul Crăciunului* — versuri G. Coșbuc — recitat de Dumitrică Dumitru, an I ; *În seara de Moș Ajun* — Marin Trache ; *Moș Crăciun* — D. G. Kiriac ; *Noi umblăm și colindăm* — Mihai Bîrcă ; *Acolo la Betleem* — Diac. Prof. Marin Velea ; *Colindătorii* — versuri G. Coșbuc — recitat de Oprișa Costi — an III ; *Plecarea magilor* — D.G. Kiriac ; *Colinde, colinde* — Gh. Dumitrescu ; *Cîntec de stea* — Gh. Budiș ; *Colindața* — Emil Monția ; *Magii* — versuri : V. Voiculescu, recitat de Popa Dorin, an II ; *Flori, dalbe flori* — Diac. prof. Marin Velea ; *Bună dimineața* — Ion Costescu ; *Plugușorul* — Maxim Vasiliu ; *Colind de Crăciun* — versuri : V. Anania — recitat de Vladu Nicolae, an IV.

Conducerea muzicală : Diac. Prof. Marin M. Velea.

În încheiere, vorbitorul a remarcat :

«Vicleimul» dăruit de Victor I. Popa este una din acele podoabe ale spiritului aduse ofrandă Mîntuitorului și care ne umple și nouă sufletele de bucurie, cînd îl vedem și-l revedem în serile de basm ale Crăciunului».

A urmat interpretarea piesei. Spectacolul a fost prezentat cu multă dăruire și înaltă măiestrie artistică¹³.

Partea a treia a fost alcătuită din cele mai reprezentative «obiceiuri» românești cu prilejul Sărbătorilor Crăciunului. Programul a căpătat strălucire prin execuție artistică și prin costumație adecvată¹⁴.

La sfîrșit, P.S. Episcop *Roman Ialomîțeanul*, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, a mulțumit gazdelor pentru acest prilej deosebit de încîntător al «serbării Colindelor»; a felicitat pe profesori pentru strădania depusă, în special pe P.C. Diac. Prof. Marin Velea, dirijorul corului, a apreciat în mod deosebit efortul elevilor și a transmis binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Tuturor le-a urat Sărbători fericite și Anul Nou cu sănătate și alese bucurii.

**Iisus Fiul lui David, Fiul lui Avraam,
Fiul lui Adam, Fiul lui Dumnezeu...**

(Matei 1, 1 ; Luca 3, 38)

După rînduiala veche, cele două duminici dinaintea Nașterii Domnului sînt închinare, penultima Sfinților strămoși, iar ultima Sfinților Părinți după trup ai Mîntuitorului.

În Duminica dinaintea Crăciunului, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a slujit Sfînta Liturghie, înconjura tde soborul rînduit al Catedralei patriarhale. După citirea Sfîntei Evanghelii, Prea Fericirea Sa a tîlcuit pericopa evanghelică, arătînd că Mîntuitorul Iisus Hristos s-a născut cu trup din Sfînta Fecioară Maria, ființa Fiului fiind din veșnicie cu a Tatălui și cu a Sfîntului Duh, întruparea fiind taina Dumnezeirii (Col. 1, 26). Mama Domnului nostru Iisus Hristos a rămas pururea fecioară fiindcă întruparea s-a făcut cu puterea Sfîntului Duh, dătătorul de viață.

13. Piesa «Irozi» jucată de un grup de elevi din anul al V-lea, sub îndrumarea Domnului pedagog Vasile Comănescu. Distribuția: Irod — Cuncea Ovidiu; Stratiotul — Bogdan Mihai; Magul Gașpar — Lungu Felician; Maghul Melhior — Drăghici Dumitru; Magul Baltazar — Bacheș Adrian; Ciobanul — Sîrbu Adrian; Harapul — Soare Paul; Înger I — Toma Constantin; Înger II — Iftimie Constantin; Soldat I — Ghiță Nicușor; Soldat II — Sîrbu Justin; Soldat III — Costache Laurențiu; Soldat IV — Șerbănescu Daniel; Pruncul — Milea Constantin — anul IV.

14. *Obiceiuri tradiționale românești*: Moș Crăciun — Dima Adrian; *Steaua* — Zamfir Ionuț; Drăghici Voicu; *Capra* — Feraru Cristian; Gheorghe Cornel; Mateescu Teodor — an IV; *Ursul* — Dinu Ciprian; Savu Mihai; *Sorcova* — Pîrlog Lucian; Polomănescu Florin; *Plugușorul* — Popescu Geraldin; Chirvasă Ioan; Drăghicescu Victor; Popa Gheorghe; Ștefan Florea; Albu Mihail.

În continuare, Întâistătătorul Bisericii noastre a vorbit credincioșilor de față despre neamurile sau rudele după trup, după mamă, ale Domnului Iisus Hristos, fiindcă după ființă este născut din Tatăl mai înainte de toți vecii, iar același Tată-Creator a zidit pe *om* dăruindu-i duh de viață, suflet (Fac. 2, 7). Neamurile descrise de Sfânta Evanghelie sînt acelea care au păstrat vie nădejdea în izbăvire, credința în Dumnezeu, încrederea în venirea lui Mesia. Iisus a apărut în istorie din seminția lui Avraam, David și, prin fiica acestuia peste atîtea generații, Fecioara Maria din Nazaret. După trecerea celor trei grupe de cîte paisprezece neamuri a venit în trup, pe pămînt, și Iisus Hristos Mîntuitorul nostru. El ne-a izbăvit din păcatul strămoșesc, s-a făcut început mîntuirii noastre, a întemeiat Biserica, iar noi sîntem fiii lui Dumnezeu după har. Pentru aceasta, Biserica prăznuiește în fiecare an, în acest cadru, Crăciunul sau Nașterea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos.

După «Unul Sfînt»... Corala Patriarhiei a cîntat colindul «O, ce veste minunată...». Diac. Petre David, rînduit la predică, a vorbit credincioșilor despre istorisirile celorlalți evangheliști despre întruparea și Nașterea Domnului, deoarece Prea Fericitul Patriarh Teoctist tîlcuise clar și adînc Cartea neamurilor lui Iisus descrise de Sfîntul Apostol și Evanghelist Matei (cap. I).

În numele soborului de slujitori și al credincioșilor, P. Cuv. Protos. Rafael Ghiță a mulțumit *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist* pentru bucuria slujirii împreună, pentru tîlcuirea Sfîntei Evanghelii pe înțelesul tuturor și pentru participarea la acest scurt, dar emoționant concert de colinde premergător marelui praznic al Nașterii Domnului.

**Azi, cu strămoșii cînt în cor colindul
sfînt și bun...**

Ca în fiecare an, înainte de sărbătorile Crăciunului, cele mai reprezentative formații corale ale Capitalei prezintă în fața Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române și a invitaților Săi cîte un buchet de colinde din cele mai cunoscute. Intrucît studenții teologi luaseră vacanță, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a considerat că este bine ca această tradiție să se continue într-o sală mai încăpătoare și în condiții mai bune, în aula Institutului teologic din București.

Holul Institutului a fost amenajat cu un frumos Pom de Crăciun, împodobit după datină și adăugîndu-i-se nenumărate lumini-beculețe în variate culori. În sala de festivități, în fața scenei, doi brăduți străjuiau pe coriștii colindători.

Prea Fericirea Sa a venit însoțit de PP. SS. Episcopi Vasile Tîrgovișteanul și Nifon Ploieșteanul, vicari patriarhali, și P. S. Calinic Argeșeanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Rîmnicului și Argeșului, precum și

de PP.CC. consilieri ai Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Concertul a fost deschis de *Corul bisericii «Domnița Bălașa»* condus de dirijorul *Petre Simionescu*.

P.C. Pr. *Mihai Marinescu* a luat cuvîntul, în calitate de paroh al bisericii «Domnița Bălașa», exprimîndu-și bucuria reîntîlnirii cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist cu prilejul concertului de colinde atît de îndrăgit și așteptat de credincioșii Bisericii străbune.

«De multă vreme, a spus P.C. Sa, a intrat în tradiția Sfintei Patriarhii ca în preajma marelui praznic al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, — în seara lui «Moș Ajun», cîteva formații corale bisericești din Capitală, animate de curate sentimente de fiască dragoste, să vină și să colinde în prezența Prea Fericirii Voastre —, după toată tradiția străbună, dînd glas duios cîtorva nestemate din bogata comoară de colinde românești...».

Făcînd o atentă exegeză minunatelor cîntări-urare și colinde, vorbitorul a subliniat faptul că aceste colinde, zămislite din adîncimea veacurilor, în pridvorul sfintelor altare, cu duh de Scriptură și tradiție religioasă, în iz de cronică și cazanie, transmit din generație în generație prețiosul tezaur de înțelepciune, de poezie, de doxologie și de spiritualitate românească. Prin colindele religioase, credincioșii neamului nostru mărturisesc credința ortodoxă în Iisus Hristos, iar păstrarea și cultivarea cu grijă și evlavie a acestor prețioase cîntări duhovnicești, mereu îmbogățite, adaugă zestre scumpă tradiției noastre străbune și constituie o datorie sfîntă pentru fiecare creștin.

Vorbitorul a subliniat că formația corului bisericii «Domnița Bălașa» are o vechime neîntreruptă de 120 de ani și că aceasta a participat permanent la evenimentele importante ale Bisericii și Patriei noastre. P. C. Sa a anunțat fiecare piesă în parte, iar formația a interpretat-o cu aleasă măiestrie.

Partea întîi : *O, ce veste minunată*, de D. G. Kiriac ; *Vestea Nașterii*, de Ilarion Cocișiu ; *Nouă azi ne-a răsărit* ; *Domnul Sfînt*, de Tiberiu Brediceanu ; *Pe plaiu-înfloritu-colinda vîntătorilor*, de Sabin Drăgii ; *Mare minune*, de Gheorghe Cucu ; *Linu-i lin*, de Ioan D. Chirescu ; *Pogorîta pogorîtu*, de Tiberiu Brediceanu.

Partea a doua a cuprins : *Colinda*, de Emil Monția ; *Veniți creștini* (Nöel) de A. Adam și Sorcova veselă.

În acordurile Imnului patriarhal, coriștii au primit binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și daruri din partea lui Moș Crăciun.

A doua formație corală a constituit-o *Corul bisericii «Sfîntul Spiridon-Nou»*. Acest cor, cu frumoase realizări și apreciat pretutindeni, își desfășoară activitatea în prezent la biserica «Parcul Domeniilor»—Cașin și este condus de experimentatul dirijor *Leonida Simulescu*.

Formația respectivă s-a prezentat cu un buchet de colinde bine pregătite și frumos interpretate cu alese nuanțe și necesare accente, din formație făcînd parte și copii. În plus, pentru crearea unui cadru de

datini, unii corești și-au adus tălăngi și zurgălăi, bițe și castaniete, punctînd momentele specifice.

Programul a fost anunțat de un membru al formației și a prezentat următoarele colinde: *Colind cu «Bună dimineața»*, de Victor Giuleanu; *La Vitleem colo-n jos*, de Nicolae Lungu; *Cîntec de stea*, de Pr. Constantin Drăgușin; *Cei trei crai din Răsărit*, de Valentin Teodorian; *Seara de Crăciun*, de Gheorghe Danga; *Cîntec de Crăciun*, de Gh. Budiș.

Concertul a luat sfîrșit cu intonarea *Plugușorului*, de Radu Zamfirescu și *Urare*, de Teofil Coste.

S-a intonat Imnul patriarhal și fiecare corist a primit binecuvîntare și mîngîiere de la «Gazda bună...».

A treia formație corală, care s-a prezentat cu un bogat concert de colinde, cîntece de stea, urări și piese clasice legate de strălucitul praznic al Nașterii Domnului și Crăciunului străbun, a fost *Corală Patriarhiei Române* care, luîndu-și locul pe scenă, a impresionat prin mulțimea coriștilor (80 de persoane) și prin disciplina lor personală și artistică.

Concertul a fost prefațat cu un scurt cuvînt, rostit de P.C. Diac. Conf. Dr. Petre I. David, care mai întîi a exprimat *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist* deosebita recunoștință pentru cadrul nou mult mai corespunzător în care a dispus să se desfășoare tradiționalul *Concert de colinde* de Crăciun, din seara de Ajun, aici la Institut. În continuare, a subliniat cîteva idei majore care au călăuzit pe conducătorii Coralei la alcătuirea buchetului de colinde pregătit pentru aceasta, idei care sînt de fapt sugerate de îndemnurile Prea Fericirii Sale către dirijorii Coralei Patriarhiei Române, de a promova neconținut cîntarea noastră bisericească tradițională, veche, dar permanent actuală, pe tot cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române.

«Una din ideile călăuzitoare — a spus vorbitorul — se referă la păstrarea și cultivarea colindelor tradiționale, acele melodii străbune, cu text evanghelic-creștin create odată cu poporul român și în care se vorbește de nașterea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Ca producție anonimă, colindele își fixează locul printre cele mai vechi melodii de cîntec popular. Ele s-au cristalizat sub influența muzicii bisericești, care la noi n-a fost alta decît cea bizantină înromânită definitiv și prin contribuția ierom. Macarie, la începutul veacului trecut... A doua idee sau al doilea îndemn pe care «colindătorii» din fața Prea Fericirii Voastre l-au luat în seamă a fost acela privind stăruința de a pregăti cît mai bine acest buchet reprezentativ de colinde... Colindele pe care le oferă Corală Patriarhiei sperăm să reflecte — măcar în parte — strădania tuturor membrilor ei de a demonstra dragostea permanentă față de aceste nestemate ale credincioșilor ortodocși români, de pe tot întinsul Patriei noastre, pe care doresc să le prezinte — din ce în ce mai apropiate de spiritul și stilul acestui gen muzical atît de dorit și de gustat de ascultători și tot pe atît de binecuvîntat și apreciat de Prea Fericirea Voastră».

În continuare, vorbitorul a prezentat fiecare piesă a concertului.

Partea întâi a programului, a subliniat prezentatorul, o constituie un buchet de colinde binecunoscute și armonizate de autori iluștri.

Mai întâi, s-a executat tripticul: *Veniți cu toții dinpreună* — o melodie psaltică culeasă de Anton Pann, care cuprinde pe scurt dreapta învățătură transmisă și prin acest mijloc misionar; *O, ce veste minunată* și *Plecarea magilor*, prelucrări măiestrit armonizate de compozitorul D.G. Kiriac, fost multă vreme și dirijor la biserica «Domnița Bălașa».

A urmat un diptic: *Tu ești Lumina cea sfântă*, melos bizantin, ce se cântă în Ardeal și Banat, cules de cunoscutul compozitor Sabin Drăgoi; *Ia, sculați, gazde, sculați*, din folclorul orășenesc, de D. G. Kiriac. Tot un diptic l-a constituit: *Florica*, creație corală din Bihor, de compozitorul local Francis Hubik. Colinda, interpretată de copii gingași cu voci cristaline și avînd ca refren «Mica floare a răsărit...», se referă la cea mai aleasă Floare a pămîntului în care s-a întrupat Fiul lui Dumnezeu: Sfînta Fecioară Maria; *Săltați cîmpuri și livezi*, colind legat de cel dinainte, prelucrare în stil clasic de Alexandru Pașcanu, pe o melodie culeasă din Oltenia de G. Breazu; *Velerim și veler Doamne*, melodie culeasă din Moldova de răsărit și armonizată pe voci egale în ritm eterogen de Vasile Popovici; Dipticul: *Sus la poarta raiului* și *Colinda*, de Emil Monția, colinde cu mare încărcătură emoțională și curată învățătură ortodoxă referitoare la cinstirea și mijlocirea Sfintei Fecioare, a îngerilor și a sfinților; *Sfîntul Domn Iisus*, lucrare corală aparținînd compozitorului belgian François Auguste Gevaert.

Partea I a concertului de colinde a fost dirijată de P. C. Pr. Constantin Drăgușin.

Partea a II-a a cuprins trei grupe de piese: *colinde, urări și lucrări clasice* și a fost dirijată de P.C. Pr. Iulian Cârstoiu.

Grupul de colinde a fost alcătuit din: *Triptic de Crăciun* — melodii culese și prelucrate coral cu aleasă măiestrie de Tiberiu Brediceanu; *Domnuleț și Domn din cer*, colind-cateheză, de o profundă cutetare creștină și limpezime teologică; *Legănelul lui Iisus* — creație corală a lui Valentin Teodorian, artist emerit al Operei Române, membru în Corala Patriarhiei; *Sub cer roșu răsăritu* — melodie culeasă de Sabin Drăgoi și prelucrată de Gheorghe Bazavan. *Cîteva urări*, cum era de așteptat, au fost interpretate cu precizie și vervă de către coriști — și anume: *Sorcova de la bătrîni* și *Plugușorul* — melodii tradiționale din zona Buciumeni-Dîmbovița, culese și prelucrate coral de P.C. Pr. Iulian Cârstoiu.

Programul s-a încheiat cu interpretarea a două lucrări clasice: una psaltică: «*Hristos Se naște, măriți-L*» — Imnosul cîntării întâi al Catavasiilor Nașterii Domnului — din *Oratoriul Bizantin*, de Paul Constantinescu, și cealaltă, apuseană: *Aleluia din Oratoriul Messias*, de Georg Fridrich Haendel; la pian: Daniel Pârveu, student la Conservator.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ca o gazdă primitoare, le-a mulțumit tuturor, i-a felicitat pentru strădani și a urat tuturor Sărbători fericite și la Mulți ani!

«Colindătorii» au primit, după datină, săculețul cu «covrigi și cu nuci multe».

...și Crăciunul a sosit!

În ziua de «Moș Ajun», slujitorii Catedralei Patriarhale au mers — după datină — cu icoana Nașterii Domnului la Întâistătorul Bisericii noastre. După ce s-a cântat Torparul Nașterii, Prea Fericirea Sa a binecuvîntat pe vestitori și purtători ai icoanei, sărutînd cu mare evlavie imaginea Peșterii în care s-a născut Pruncul Sfînt.

În aceeași zi, Parohiile Arhiepiscopiei Bucureștilor au primit *Pastorala la Nașterea Domnului 1988 a Prea Fericitului Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Scrisoarea de vestire a Nașterii Domnului a Prea Fericitului Patriarh, ca de fapt a fiecărui ierarh eparhial, este un obicei vechi, îndătinat ca și colindele. Pastorală aduce un plus de îndemn, este îndreptătoare sau apărătoare a credinței și exprimă evlavie creștină în același duh străbun. Pe lângă adevărata învățătură de credință, îndemnul ierarhului către credincioși se referă și la îndeletnicirile lor în contextul timpului și toate în firească legătură neîntreruptă și permanentă continuitate. Din acest lanț nu lipsesc orațiile, datinile, cîntecele de stea, obiceiurile străbune specifice fiecărei zone și mai ales colindele și colindatul.

Pe coperta-color a *Pastoralei* Prea Fericirii Sale, cititorul simte gustul artei străvechi, redat prin *Venirea magilor* la Naștere, frescă, din 1535, din biserica Mînăstirii Humor. Pastorală, pe lângă îndemnuri, cuprinde alese cuvinte referitoare la cadrul specific sărbătorilor Crăciunului la poporul român. «Cu aceste valori în cugete și fapte vrednice de slava lui Dumnezeu au prăznuit, de-a lungul secolelor, fericiții noștri strămoși Sărbătoarea Nașterii Domnului, pe care au împodobit-o cu datini, colinde și trăiri rupte din ființa și înțelepciunea lor, ca fii statornici ai Bisericii străbune și ai Patriei scumpe. Aceleași ca melodie și conținut curat ortodox, de la un capăt la altul al întinselor ținuturi românești, aceeași voioșie și încredere, exprimate atît de frumos în veșnicia și unitatea graiului românesc, colindele și datinile au exprimat acum, în luna decembrie și în zorii Noului An, vechimea, continuitatea, unitatea și crezul lor, de atîtea ori mărturisit și de atîtea ori plătit cu jertfe, de a fi o țară și un popor liber și independent...».

Duminică, 25 decembrie 1988, s-a săvîrșit Sfînta Liturghie, s-a citit Cuvîntul mult-așteptat și s-a primit binecuvîntarea pentru tot lucrul bun făcut. Înainte și după citirea *Pastoralei* s-au cântat iarăși colinde.

Prea Fericirea Sa a slujit Sfînta Liturghie la Catedrala Patriarhiei, a felicitat pe credincioșii de față și i-a binecuvîntat.

A doua zi de Crăciun, Întâistătorul Bisericii strămoșești a slujit Sfînta Liturghie la Mînăstirea Sinaia, unde, din nou a subliniat importanța colindelor străbune și rolul lor în păstrarea drepte credințe.

Diac. Conf. PETRU I. DAVID

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE SURORI

Patriarhia Alexandriei

Mitropolitul Irineu de Accra a adus la cunoștința Sfântului Sinod al Patriarhiei Alexandriei condițiile foarte grele în care această mitropolie își desfășoară misiunea. În legătură cu misiunea externă a mitropoliei, I.P.S. Sa a conchis: «Am deschis o poartă foarte mare fără să fim pregătiți pentru aceasta. Trebuie să facem tot ce ne stă în putință. Nu cu cuvinte, simpatie și bunăvoință, ci cu misionari și cu fapte. Ortodoxia este iubită în Africa și va progresa. Trebuie cumva ca ea să devină grijă a tuturor Bisericilor ortodoxe? Totuși, noi singuri nu vom mai putea face față» (*Pantainos*, nr. 7—9/1988).

Biserica Ortodoxă a Greciei

Noi mitropoliți ai Bisericii Greciei. — Sub președinția P. F. Arhiepiscop Serafim al Atenei și al întregii Grecii, la 15 noiembrie a.c. s-a reunit în ședință extraordinară Adunarea generală a Bisericii Greciei. Șaptezeci și unu de episcopi au procedat la numirea noilor mitropoliți de Didymotichon, Arta, Mitilene și Lemnos.

Pentru scaunul de Didymotichon a fost ales Arhim. Nichifor Arhanghelidis, pentru Mitilene a fost numit Arhim. Iakobos Franzis, pentru Arta a fost desemnat Arhim. Ignatie Alexiu, iar pentru mitropolia de Lemnos, Arhim. Ierotei Garyfallos. Toți noii aleși sînt bine cunoscuți pentru experiența lor pastorală. (*Episkepsis*, nr. 409/1988).

Crearea unui centru misionar ortodox la Atena. — La îndemnul și sub oblăduirea Patriarhului Partenios al Alexandriei s-a înființat la Atena o societate misionară intitulată: «Centrul mondial de misiune ortodoxă». P.F. Sa a fost declarat președinte de onoare al acestei societăți.

Printre scopurile acestei asociații se numără: intensificarea lucrării preoților misionari și trimiterea de obiecte liturgice bisericilor nou înființate, grija construirii de noi biserici, încurajarea tinerilor ortodocși din alte țări pentru a veni să studieze în seminariile și instituțiile de învățămînt superior grecești.

Centrul misionar va publica neînterupt o revistă de informare. Totodată a fost pregătit un loc de găzduire a tinerilor ortodocși veniți din străinătate (*Episkepsis*, nr. 410/1988).

Congres dedicat Sf. Eustachie al Tesalonicului. — Între 7—9 noiembrie a.c. s-au desfășurat la Tesalonic lucrările celui de-al IX-lea Congres teologic al Mitropoliei acestui oraș. Prezidat de I.P.S. Mitropolit Pantelimon, congresul a fost dedicat comemorării Sf. Eustachie, arhiepiscop de Tesalonic, teolog, filolog și bărbat de seamă al Bisericii din sec. XII (*Episkepsis*, nr. 409/1988).

Biserica Ortodoxă din Polonia

În preajma inaugurării Muzeului mitropolitan. — Mitropolitul Vasilie al Varșoviei și al întregii Polonii a acordat săptămînalului «Kieranki» (nr. 19 din 1988), editat de Asociația PAX, un interviu, apărut sub titlul: «Muzeul va fi cartea noastră de vizită». I.P.S. Sa arată că proiectul construirii unui muzeu ortodox în Polonia datează de aproximativ 15 ani.

Clădirea care va adăposti viitorul muzeu este de-abia la început. La parterul acestuia sînt prevăzute două secții, iar la primul și al doilea etaj, sălile de expoziții. Dintre obiectele care vor intra în fondul muzeului fac parte vechi tipărituri, manuscrise, veșminte bisericești, icoane, crucifixe. Organizatorii au în vedere și un proiect de mini-expoziție dedicată mai multor religii necreștine, cu o prezentare a istoricului și expunerea cîtorva obiecte specifice acestora. Se presupune că secția de pictură a muzeului va fi cea mai bogată. Aici vor putea fi văzute portretele conducătorilor Bisericii Ortodoxe din Polonia, cum ar fi cel al Mitropolitului Dionisie Waldeynski, precum și al regelui protector al Ortodoxiei, Stanislav August Poniatovski (1766—1775).

Ferestrele muzeului vor avea vitralii. Secția de arhitectură va conține machetă, precum aceea a mînăstirii fortificate de la Suprasl și a noii biserici ortodoxe din Hajnowka. Vor mai fi expuse și tapiserii murale. Tezaurul va mai conține vechi evangheliare, potire și alte obiecte liturgice.

Muzeul avînd un caracter strict bisericesc va fi supravegheat de ghizi, restauratori de artă și de specialiști în arhitectura de interioare.

DIN VIAȚA COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

În ultima parte a anului 1988 viața religioasă la comunitățile ortodoxe române de peste hotare a fost marcată, cum este și firesc, de marile sărbători creștine din această perioadă: Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, Anul Nou și Boboteaza.

Frumoasele noastre obiceiuri românești legate de aceste sărbători, venirea lui Moș Crăciun cu daruri pentru cei mici, cîntarea colindelor, comemorarea unor personalități și aniversarea evenimentelor deosebite din istoria patriei noastre — Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 și Unirea Principatelor de la 24 ianuarie 1859 —, dar mai ales participarea tuturor, într-un gînd și o simțire românească, la săvîrșirea Sfintei Liturghii și la celelalte slujbe ce se oficiază la aceste mari praznice, au constituit prilejuri deosebite de alese bucurii duhovnicești și înălțare sufletească pentru toți fiii Bisericii noastre strămoșești din diaspora.

Unele parohii și-au sărbătorit hramurile, altele au primit vizita pastorală a Chiriarhului lor de la Paris sau vizitele altor ierarhi din țară, preoții au participat la diferite întruniri ecumenice pe plan local sau cu caracter internațional, și-au continuat activitățile gospodărești și administrative, au răspuns tuturor nevoilor sufletești ale enoriașilor.

În atenția multor preoți și a comitetelor de redacție a stat editarea buletinelor parohiale. Aceste publicații, făclii nestinse de spiritualitate românească, au darul și menirea să strângă tot mai mult pe români în jurul altarului străbun. Multe parohii, prin strădaniile neobosite ale preoților și ajutorul colaboratorilor lor, au reușit să editeze cu regularitate publicațiile parohiale în condiții grafice îngrijite și conținut divers și interesant.

În continuare menționăm câteva momente mai deosebite din viața unor parohii ortodoxe române din Italia.

La *Torino*. Preotul Gheorghe Vasilescu oficiază cu regularitate Sfânta Liturghie, în fiecare duminică, la ora 10,30 și Acatistul Maicii Domnului sau al altor sfinți și slujba Lîtiei în fiecare vineri seara, în biserica din str. Cottolengo nr. 26. De fiecare dată slujba de seară este urmată de o meditație sau un cuvînt catehetic, iar după Sfânta Liturghie se rostește predica zilei cu explicarea pericopei evanghelice. Au fost oficiate botezuri, cununii, înmormîntări, parastase și alte slujbe la cererea credincioșilor.

Activitatea ecumenică susținută de preotul paroh în cursul anului 1988 prezintă, de asemeni, un deosebit interes. Astfel, la 16 ianuarie 1988 a prezentat la Susa prelegerea «Ortodoxia — tezaur de învățătură și spiritualitate — specificul ortodoxiei românești». La 18 ianuarie, invitat la Genova de grupul ecumenic regional Secretariatul de Activități Ecumenice (S.A.E.), a dezvoltat tema «Duhul Sfînt — o prezență familiară în Biserică». La 25 aprilie, invitat de același grup S.A.E. la Messina — Sicilia, a participat la masa rotundă pe tema «Spațiu de responsabilitate ecumenică». În perioada 1—8 august a participat la Mendola la sesiunea națională a S.A.E. pe tema «Ecumenism și dialogul între culturi». În documentul final al acestei întruniri s-a menționat specificul misiunii ortodoxe, ca și capacitatea ei de dialog cu diverse culturi și tradiții.

Sub aspect cultural și de menținere a simțămintelor românești putem aminti entuziastul cuvînt prezentat de Pr. Gheorghe Vasilescu cu prilejul aniversării Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Preotul Gheorghe Vasilescu a vorbit enoriașilor despre preotul poet Alexandru Mateevici, prelegere care a apărut și în revista «Biserica Românească» nr. 48, aprilie-iunie 1988, iar profesorul Roberto Scaqno a ilustrat, cu multă competență, personalitatea marelui nostru istoric al religiilor, Mircea Eliade.

Pe plan administrativ și gospodăresc se pot aminti recondiționarea tencuielii externe a bisericii, procurarea unor obiecte necesare cultului și activităților culturale, montarea grilajelor protectoare la ferestre. Cununa acestor împliniri o constituie însă instalarea și sfințirea frumosului iconostas, dăruit acestei Parohii de către Patriarhia Română. La montarea catapetesmei și-au adus contribuția Prea Cuviosul Arhimandrit Simion Tatu de la mînăstirea Plumbuța din București și Dl. pictor arhitect Cristian Samoilă care, pe lîngă pictarea icoanelor catapetesmei, a pictat și bolta Sfîntului Altar, icoana Maicii

Domnului cu Pruncul în brațe. Așa cum arată acum, locașul de închinare al Parohiei ortodoxe române «Cuvioasa Parascheva» din Torino a devenit un adevărat punct de atracție și pelerinaj pentru italieni și alți vizitatori străini. Darul Bisericii Mame, cu frumusețea și expresia icoanelor catapetesmei, este un exemplu grăitor al priceperii, talentului și sufletului românesc, al valorilor spirituale, culturale și artistice ale poporului și neamului nostru.

Sărbătorirea hramului a fost cinstită de prezența *Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Adrian* de la Paris. Ca de obicei, în ajunul prăznuirii s-a oficiat slujba Privêgherii cu Acatistul și Litia, iar a doua zi, Duminică 16 octombrie 1988, alături de I.P.S. Arhiepiscop Adrian au coliturghisit Pr. paroh Gheorghe Vasilescu și Pr. Traian Valdman de la Milano. Pe lângă enoriașii parohiei, la Sf. Slujbă au participat numeroși invitați, printre care și reprezentantul Arhiepiscopului de Torino. După Sf. Liturghie I.P.S. Arhiepiscop Adrian a sfințit, prin ungerea cu Sf. Mir și stropirea cu apă sfințită, noua catapeteasmă a bisericii, consacrand astfel strădaniile și bucuria preotului și a enoriașilor săi de a avea de acum permanent în față încă o dovadă a purtării de grijă și a dragostei Bisericii Mame față de fiii săi de acasă și de pretutindeni. Luind cuvântul, Pr. paroh Gheorghe Vasilescu a rostit predica zilei și a făcut o dare de seamă asupra activității parohiale din ultimul timp, adresând mulțumiri lui Dumnezeu pentru darurile Sale cele bogate, revărsate din belșug asupra credincioșilor Săi. În numele credincioșilor și al său personal a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist prinos de recunoștință pentru permanenta purtare de grijă și părinteasca dragoste ce o arată față de toții fiii Bisericii noastre. A mulțumit de asemenea *Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Adrian* pentru bunăvoința cu care a luat parte la acest hram, când Parohia ortodoxă română «Cuvioasa Parascheva» din Torino își aniversează un cinstit jubileu — *zece ani de existență*.

În cuvântul său de răspuns, I.P.S. Arhiepiscop Adrian a adresat preotului și credincioșilor calde felicitări pentru rezultatele obținute pînă acum și le-a urat în continuare spor și bucurii duhovnicești în activitatea spirituală pe care o desfășoară, îndemnându-i să păstreze nestinsă flacăra credinței noastre strămoșești, dragostea de limbă și de neam, unitatea de cuget și simțire românească.

În încheiere s-a oficiat parastasul tradițional pentru ctitori, după care toți participanții s-au bucurat împreună la o agapă frățească.

Sărbătoarea Nașterii Domnului a fost un alt prilej de mare înălțare sufletească atât pentru adulți, cât și pentru membrii mai mici ai parohiei. Continuând frumoasele noastre obiceiuri de Crăciun, după Sf. Liturghie și rostirea Pastoralei Arhipăstorului Adrian de la Paris, toți cei prezenți, gazde și invitați, oficialități din Torino și membri ai grupului ecumenic S.A.E., s-au alăturat micilor colindători și în sala de festivități au așteptat cu emoție sosirea lui Moș Crăciun cu sacul plin de daruri. Bucuria copiilor (dar și a părinților lor) a fost de nedescris. Bătrînul Moș Crăciun cu barba albă, străbătînd neobosit prin troienele timpului, nu i-a uitat nici de astădată, oferindu-le tuturor daruri după măsura așteptărilor, speranțelor și emoțiilor lor. În această atmo-

sferă de aleasă emoție duhovnicească, vechile noastre colinde s-au arătat a fi un balsam de mîngîiere sufletească fără seamăn, altarul Bisericii continuînd să însemne atît flacăra de credință și spiritualitate ortodoxă, cît și vatră de trăire și simțire românească autentică.

La *Florența*, Italia, Preotul Petre Coman conduce cu același sîrg și pricepere destinele Parohiei ortodoxe române «Înălțarea Domnului». Și aici, ca și la Torino, se săvîrșește cu regularitate Sf. Liturghie în fiecare duminică și sărbătoare, la ora 10,30, în biserica din str. Costa di S. Giorgio nr. 27, iar vineri seara se oficiază slujba Acatistului și Vecernia cu Litie. Atît vinerea cît și duminica sau sărbătoarea, fiecare serviciu divin se încheie cu un scurt cuvînt de învățătură, o meditație sau predica zilei rostită de preotul paroh. S-au oficiat în această perioadă sfeștanii, cununii, parastase, înmormîntări, după cerințele și nevoile spirituale ale credincioșilor. Afară de serviciile pe care le săvîrșește cu regularitate în Florența, Pr. Petre Coman s-a deplasat în repetate rînduri prin orașele din jur, Pistoia, Bologna, Livorno ș.a. pentru a răspunde solicitărilor credincioșilor români stabiliți în aceste localități.

În cadrul activității ecumenice pe care Pr. Petre Coman a desfășurat-o în ultimul timp, putem semnala următoarele: la 9 iulie 1988 a vorbit despre «Ecumenismul astăzi» la așezămîntul «Madona del Sasso» din localitatea Fiesole; între 30 iulie și 7 august a participat la lucrările celei de a XXVI-a sesiuni a Secretariatului pentru Activități Ecumenice de la Mendola, împreună cu preoții Gheorghe Vasilescu de la Torino și Traian Valdman de la Milano. La 22 septembrie a participat la întîlnirea cu «Amiciția Ebraico-Creștină», iar pe data de 19 noiembrie 1988, la parohia «Șapte Sfinți» din orașul Livorno a vorbit despre «Spiritualitatea și cultul Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă».

Pe plan cultural menționăm prelegerea susținută de Pr. Petre Coman în duminica din 4 decembrie 1988 cu prilejul aniversării a 70 de ani de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. De asemeni, în același cadru, semnalăm apariția publicației «Făclie Românească», anul III, nr. 11—12/1988, editată de Parohia ortodoxă română din Florența. Pe o întindere de 44 pagini, format mare, acest număr cuprinde mai multe articole cu caracter teologic, istoric, de spiritualitate ortodoxă și românească, știri din viața Parohiei și din viața Bisericii Mame, versuri. Spicuim din cuprins: «Sfînta Scriptură și rugăciunea» de P. S. Vasile Coman, Episcopul Oradiei; «Icoanele pe sticlă: forme ale evlaviei ortodoxe și ale continuității românești în Transilvania» și «Mateevici — 100», de I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului; «Transilvania», de Ana Blandiana; «La Colonna Traiana. 1875 anni dalla suo inaugurazione» și «Constantin Brîncoveanu — 300 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești» de Pr. Petre Coman; «Octavian Goga», de Lucia Coman.

La *Milano*, părintele Traian Valdman, cu spîrite energii și neîmpuținate forțe, continuă de aproape 14 ani (din februarie 1975) să con-

ducă destinele duhovnicești ale credincioșilor ortodocși români stabiliți în acest oraș și în împrejurimi. Și în ultima perioadă slujbele religioase au fost săvârșite cu regularitate, după rânduiala noastră ortodoxă, în duminici și sărbători, la ora 10,30, în biserica din str. Giulini-Milano. Au fost săvârșite numeroase sfințiri de case, botezuri, cununii, înmormântări, parastase și alte sfinte Taine și Ierurgii, după nevoile spirituale ale credincioșilor. Pentru românii stabiliți în Elveția italiană Pr. Traian Valdman s-a deplasat la Lugano ori de câte ori a fost nevoie, aici comunitatea românească fiind, deocamdată, ca filie a Parohiei din Milano.

Hramul de la Milano s-a sărbătorit la 29 mai, Pogorîrea Sfântului Duh, iar la Lugano, la 2 iunie 1988, ziua Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava.

Dintre activitățile ecumenice la care Pr. Traian Valdman a participat în ultima perioadă a anului 1988 menționăm: 13 aprilie, la Seminarul San Zeno din Verona se dezbate tema «Răspunsuri ortodoxe la B.E.M.»; 16 aprilie, participă împreună cu profesorii Institutului Ecumenic din Verona la întâlnirea cu Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea; 23 aprilie, la rugăciunea ecumenică în vechiul dom din Brescia; 18 mai, încheierea cursului despre Sfântul Duh la S.A.E. din Milano; 19 mai, rugăciune ecumenică cu meditație la Veneția; 3 iunie, comunicare la Congresul Asociației bibliciștilor italieni cu tema «Biblia, carte sfântă și interpretarea ei în Ortodoxie»; 14 iulie, comunicare ilustrată cu diapozitive pe tema «Maria în iconografia ortodoxă», la Brato-Bargamo; 30 iulie — 6 august, participă la sesiunea ecumenică S.A.E. de la Mendola cu o comunicare, o meditație și luări de cuvânt într-un grup de studii.

Pe plan cultural, Pr. Traian Valdman a susținut prelegeri în fața credincioșilor privind Independența României din 1877, la 8 mai, și personalitatea celui mai mare poet din literatura română, Mihai Eminescu, la 28 august. În cadrul activității culturale se înscrie și editarea, în acest an, a patru numere din revista «Biserica Românească», anul XIII, 47, 48, 49, 50, cu un total de 160 pagini. Afară de știrile din viața parohială și din viața Bisericii Mame, diverse anunțuri, comunicări, informații, poezii, reproduceri din Sfinții Părinți sau unii mari teologi români contemporani, această revistă publică multe articole documentate și scrise cu deosebit talent referitoare la istoria patriei noastre, teologia și rolul ei în mișcarea ecumenică contemporană, poziția Bisericii noastre față de problemele ce se pun astăzi în lumea creștină etc. «Rapporto tra Ortodossi e Ecumenismo», Pr. Traian Valdman, nr. 47, p. 16; «A plecat și Constantin Noica», dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului (extras din Telegraful Român), nr. 47, p. 18; «Cele 44 de zile ale lui Bălcescu la Palermo», Horia Nestorescu-Bălcești, nr. 47, p. 25; «Agape e Risurrezione», Pr. Dr. Constantin Galeriu, nr. 48, p. 1 (traducere din «Glasul Bisericii» 1986);

«Popolo di Dio nei Vangeli»; Pr. Gheorghe Vasilescu, 48, p. 4; «Monachesimo e religiosita popolare in Romania», Tomas Spidlik S. I., 48, p. 13; «Ecumenismul se află pe calea cea bună», interviu cu I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei, 48, p. 22; «Ecumenism antiecumenic», Pr. Traian Valdman, 48, p. 28; «Preotul Alexandru Mateevici, 100 de ani de la naștere», Pr. Gh. Vasilescu, 48, p. 37; «Mistificarea istoriei», T. V. Bădescu, 48, p. 39; «Maica Domnului în spiritualitatea ortodoxă», Pr. Traian Valdman, 49, p. 1; «La pittura murale e l'iconografia neobizantina nella Chiesa Romana», Arhim. Sofian Boghiu, 49, p. 10; «Karoly Toth și intransigența maghiară», Anastasie Poenaru, 49, p. 23; «Pe marginea unei expuneri tendențioase, neîntemeiate și lipsite de bunăcuviință», Pr. Dr. Viorel Mehedințu, 50, p. 15; «Epopoea Unirii», Niculina Neagu-Contel, 50, p. 19; «Alte noi pagini din istoria Marii Uniri. Documente din Vatican», I. Dumitru Snagov, 50, p. 20 (extras din Revista Arhivelor, București, 1988); «Trianonul a răscumpărat veacuri întregi de suferințe», Prof. Ioachim Stan, 50, p. 30.

La *Bari* a luat ființă o Parohie ortodoxă română în urma demersurilor făcute la Patriarhia Română, în primăvara anului 1984, de către un grup de credincioși din această localitate. Cu începere de la 1 ianuarie 1987 destinele spirituale ale acestei Parohii sînt conduse de către preotul Mihai Drigă, licențiat al Institutului teologic din București și absolvent al Cursurilor de doctorat la specialitatea Bizantinologie. La 9 octombrie 1981 a fost hirotonit preot pe seama Parohiei Sfinții Împărați Constantin și Elena din satul Poganu, jud. Olt. În perioada 11 septembrie 1982 — 1 martie 1983 a urmat cursurile Institutului Ecumenic de la Bossey, Elveția, iar după această dată a studiat la Institutul Ecumenic «Sfîntul Nicolae» din Bari, Italia. În ziua de 2 mai 1988 și-a susținut teza de doctorat intitulată «Dobrogea bizantină și raporturile sale cu Occidentul în perioada sfîrșitului secolului XII — începutul secolului XV», urmînd ca Institutul Ecumenic «Sf. Nicolae» din Bari să-i confere titlul de Doctor în momentul publicării totale sau parțiale a tezei.

Pe lîngă studiile și activitatea gospodărească pe care o desfășoară, Pr. Mihai Drigă satisface cerințele spirituale ale credincioșilor români din Bari și Roma oferind asistență religioasă tuturor celor care au nevoie. Slujbele bisericesti au fost oficiate la început în mai multe locașuri de cult, dar, după sărbătorile Sfințelor Paști din anul 1988, Parohia a dobîndit un locaș propriu de închinare, biserica Sf. Lucia, monument istoric din sec. XIV. Această biserică necesită acum lucrări de restaurare și îngrijire, dar, prin strădaniile preotului și evlavia și dărnicia enoriașilor, nădăjduim că și credincioșii acestei Parohii vor trăi în curînd bucuria înfrumusețării și sfințirii propriului lor locaș de rugăciune, așa cum au trăit-o nu de mult frații lor de la Torino.

Diacon TOADER DOROFTEI

CRONICA

Vineri, 4 noiembrie a.c. — Sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, la Palatul Patriarhal a avut loc ședința Permanenței Consiliului Național Bisericesc, care a rezolvat probleme curente ale Sectoarelor Administrației Patriarhale.

Sîmbătă, 5 noiembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. Remus Tzincoca, compozitor și dirijor de origine română, de la Montreal, Canada, care a vizitat țara noastră cu prilejul susținerii unor concerte pe marile scene ale Capitalei.

A fost de față P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, Vicar patriarhal.

Duminică, 6 noiembrie a.c. — La Catedrala Patriarhală Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvîrșit Sf. Liturghie, predica zilei fiind ținută de P. Cuv. Arhim. Glichentie Damian.

Marti, 8 noiembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvîrșit Sf. Liturghie la biserica «Radu Vodă», paraclisul Seminarului teologic din București, cu care prilej a hirotonit întru diacon pe doctorandul Băbuș Emanoil, profesor la acel Seminar, iar la sfîrșitul slujbei a adresat părintesc cuvînt de învățătură și îndrumare teologică cadrelor didactice și elevilor Seminarului.

Joi, 10 noiembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe cunoscutul jurist de origine română John Vintilă, cu soția, din Cleveland-S.U.A.

Duminică, 13 noiembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvîrșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală, binecuvîntînd mulțimile de credincioși care au luat parte la slujbă, hirotonind întru diacon pe monahul Vartolomeu Matei.

Marti, 15 noiembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. prof. univ. Paul Miron de la Universitatea din Freiburg — R. F. Germania. A fost de față P. C. Pr. Sabin Verzan, Consilier patriarhal.

Miercuri, 16 noiembrie a.c. — Aniversarea împlinirii a doi ani de patriarhat al Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române. La Paraclisul Palatului Patriarhal s-a săvîrșit Te-Deum de mulțumire, în prezența

Prea Fericirii Sale, după care I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei a rostit, în numele celor de față — ierarhi, consilieri și alți salariați bisericești —, un cald cuvânt de felicitare și urări de noi împliniri la cîrma Bisericii Ortodoxe Române, la care a răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

— Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. dr. Sava Aguridis, profesor onorar la Facultatea de teologie din cadrul Universității de la Atena (Președinte al Centrului de studii biblice «Arthos Zois»), din Capitala Greciei, căruia i-a acordat înalta distincție bisericească «Crucea patriarhală pentru mireni». Au fost de față P. S. Episcop Vicar Damaschin Severineanul și P. C. Pr. Asist. Constantin Coman.

Joi, 17 noiembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Simpozionului care s-a ținut la Institutul teologic universitar din București, consacrat apariției ediției jubiliare a «Bibliei de la București» (1688), recent ieșită de sub tipar. La simpozion au participat distinși oaspeți din țară și de peste hotare, precum și personalități ale vieții culturale din Capitală.

Duminică, 20 noiembrie a.c. — Prea Fericitul, Părinte Patriarh Teoctist a participat la Sf. Liturghie care a fost săvîrșită de P. S. Episcop-Vicar Roman Ialomîțeanul, la Catedrala Patriarhală.

Miercuri, 23 noiembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat lucrările ședinței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Iașilor, în care au fost dezbătute rapoartele anuale care urmau a fi prezentate în fața Adunării eparhiale.

Joi, 24 noiembrie a.c. — Sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist s-au desfășurat la Iași lucrările ședinței anuale a Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor.

Vineri, 25 noiembrie a.c. — La sediul Arhiepiscopiei Iașilor Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial.

Duminică, 27 noiembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvîrșit slujba tîrnosirii bisericii cu hramul «Sfinții Apostoli Petru și Pavel» (Bărboi) din Iași, cunoscut monument istoric și de artă, la sfîrșitul Sfintei Liturghii ținînd un ales cuvînt de învățătură și povățuire părintească.

Vineri, 16 decembrie a.c. — După amiază, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la serbarea tradițională de colinde dată

de studenții Institutului teologic din București. Cu acest prilej a ținut un cuvânt de povățuire și îndrumare părintească.

Duminică, 18 decembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală.

Joi, 22 decembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală, înconjurat de P. S. Episcopi Vicar Roman Ialomiteanul și P. S. Episcop pensionar Valerian Zaharia, în prezența consilierilor Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu care prilej a oficiat slujba de sfințire a antimișelor, rînduite a fi dăruite tuturor parohiilor, filiilor și mînaștirilor din Arhiepiscopiei Bucureștilor, în calitate de Sa de Mitropolit și Arhiepiscop rostind cuvîntul de învățătură.

Vineri, 23 decembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. S. Episcop Ioan Robu, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, cu care s-a întreținut într-o atmosferă de frățietate și dragoste creștină.

— Potrivit tradiției, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a luat parte la îndătinatul concert de colinde de Crăciun și Anul Nou, susținut de Corala Patriarhiei și corurile bisericilor «Domnița Bălașa» și «Sf. Spiridon-Nou» din București în sala festivă a Institutului teologic din București.

Duminică, 25 decembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală, în ziua marelui praznic al Nașterii Domnului (Crăciunul), înconjurat de PP.SS. Episcopi Vicari Patriarhali Vasile Tîrgovișteanul și Nifon Ploieșteanul. Pastorală de Crăciun a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a fost citită în fața credincioșilor de P. S. Episcop Vicar Nifon Ploieșteanul.

Luni, 26 decembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sf. Liturghie în biserica mînaștirii Sinaia din județul Prahova, rostind predica zilei.

Marți, 27 decembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a făcut o vizită de lucru la Protoieria Cîmpina din județul Prahova, avînd o consfătuire cu protopopul și cu ceilalți salariați ai protoieriei.

Vineri, 30 decembrie a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. S. Episcopi-Vicari și colaboratori de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, care au adresat bune urări de sănătate și îndelungată înziliră Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române.

IN MEMORIAM

Prot. iconom stavrofor
TRAIAN BELAȘCU

În ziua de 29 octombrie a.c. a trecut la cele veșnice Prot. iconom stavrofor Traian Belășcu, personalitate de frunte a vieții noastre bisericești, fost ani îndelungați vicar arhiepiscopesc al Arhiepiscopiei Sibiului, membru al Consiliului Național Bisericesc și al Adunării Naționale Bisericești.

Biserica Ortodoxă Română pierde în persoana sa, un bărbat care, înțelegând marea însemnătate a unității bisericești a poporului nostru pentru păstrarea valorilor sale moral-spirituale și naționale, și-a dăruit viața în slujirea acestei nobile cauze. Ca un bun chivernisitor al darurilor cu care a fost binecuvântat de Dumnezeu, el a trecut din viața pămîntească la viața veșnică, după împlinirea unei îndelungate și exemplare slujiri a Bisericii și poporului său.

La acest trist eveniment, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a trimis Arhiepiscopiei Sibiului, respectiv I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, o telegramă de condoleanțe, al cărei text îl redăm mai jos :



«Am aflat cu întristare de trecerea la cele veșnice a mult prețuitului Protoiereu Traian Belășcu, fost vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului. Prezent cu cuvîntul și cu fapta, cu entuziasmul și devotamentul său în viața și slujirea nu numai a Mitropoliei Ardealului, ci și a întregii sfinte noastre Biserici strămoșești, Părintele Traian Belășcu și-a adus aportul prețios și în calitate de membru al Consiliului și Adunării Naționale Bisericești. Decenii de-a rîndul intervențiile sale în aceste foruri statutare și canonice ale Bisericii Ortodoxe Române talmăceau înțelepciunea, atașamentul și dragostea credincioșilor și clerului față de hotărîrile și îndrumările Sfîntului Sinod privitoare la buna desfășurare a activității bisericești, pastorale și misionare. Din inima și simțirea sa de fiu al altarului străbun și al poporului român se revărsa din belșug conștiința luminoasă a slujirii unității de credință și de muncă, de năzuință și idealuri a tuturor fiilor plaiurilor noastre strămoșești.

Prețuindu-i chipul și vredniciile, împreună cu toți cei ce l-au cunoscut, ierarhi și membri ai Consiliului și Adunării Naționale

Bisericești înălțăm rugăciuni către Bunul Dumnezeu, ca sufletul Părintelui Protopop Traian Belășcu să fie așezat în ceata bineplăcuților Săi, iar pomenirea, veșnică. În aceste clipe de doliu, Vă rog să primiți, I.P.S. Antonie, condoleanțe sincere și să binevoiți a transmite distinsei sale familii, fii și nepoți, cuvinte de îmbărbătare și de mângâiere părintească».

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

De asemenea, apreciind în mod deosebit activitatea regretatului Părinte Traian Belășcu, Prea Fericirea Sa a ținut să elogieze personalitatea acestuia și în cadrul lucrărilor Adunării Naționale Bisericești — în sesiunea anuală de lucru din 11 decembrie a.c. —, spunând :

«Astăzi a lipsit dintre noi unul dintre cei mai distinși membri ai Adunării, reprezentantul Mitropoliei Ardealului, părintele Traian Belășcu, membru al Adunării Naționale Bisericești încă din anul 1948 și membru al Consiliului Național Bisericesc. În acest an, viața lui, care dovedea pînă cu puțin timp în urmă o deplină sănătate și vigoare, a fost curmată, iar el a trecut la cele veșnice. Lipsește dintre noi un om care se făcea cunoscut, înainte de toate, prin profunda lui simțire românească-ardelenească — așa cum îi plăcea să spună de multe ori —, prin deplina sa deschidere sufletească, prin larga sa receptivitate față de fenomenele bisericești și naționale și prin capacitatea lui deosebită de a atrage simpatii și prietenii.

Părintele Traian Belășcu, vicar al Mitropoliei Ardealului, a fost o figură de frunte a clerului Bisericii noastre strămoșești, dovedind o mare simțire patriotică mai ales atunci cînd împreună cu întreaga suflare românească din Transilvania — după descătușarea unor legături artificiale impuse poporului nostru și după denunțarea Concordatului — el, aflat în fruntea celorlalți preoți, confrăți ai săi, a sprijinit actul cel mare de unitate românească și ortodoxă, împlinit prin întregirea Bisericii Ortodoxe strămoșești. Atunci cînd, în fruntea delegației fruntașilor fostei Biserici Greco-Catolice din Transilvania, s-a prezentat în această sală a Sfîntului Sinod și patriarhului Justinian — așa cum îi vedem chipul în acest tablou din stînga —, el purta convingerea necesității de a desăvîrși unitatea bisericească și spirituală a poporului român. A fost, am putea spune — și o spun cei care participau atunci la amintitele evenimente —, sufletul acestei mișcări românești și bisericești, lucrînd pe potriva adevărului conform căruia poporul nostru s-a simțit de veacuri una în credință și una în simțire românească, deși el a trăit secole de-a rîndul sub cîteva stăpîniri străine.

Părintele Traian Belășcu a fost, de atunci și pînă la plecarea lui pe drumul vieții veșnice, un adevărat izvor de calde și statornice simțăminte bisericesti și naționale. Cei prezenți din această sală, cei din Mitropolia Transilvaniei, cei din alte părți ale țării și din Europa i-au auzit adesea glasul vibrînd de dragoste de popor, de dragoste pentru unitatea națională, în toate împrejurările pe care Biserica noastră le-a străbătut în decursul acestor decenii, din 1948 pînă astăzi. Hotărît și dîrz în toate acțiunile sale, participînd activ cu sufletul și cu graiul său, cu gîndirea sa, cu tot ceea ce putea da mai bun pentru consolidarea unității sufletești și de credință a neamului, a Bisericii Ortodoxe Române, Părintele Traian Belășcu a fost un neobosit lucrător în slujirea acestor idealuri, pînă în ultima clipă a vieții sale.

De aceea, n-am putea trece peste momentul de față fără să-i aducem un cald omagiu, fără să-i închinăm un gînd pios de prețuire și fără să ne înălțăm gîndurile către Bunul și Atotputernicul Dumnezeu, rugîndu-L să-i așeze sufletul în ceata dreptilor Lui, în rîndul sfinților Lui, în rîndul tuturor acelor din neamul nostru care s-au jertfit, au luptat pentru întregirea neamului, pentru unitatea noastră sufletească și pentru apărarea credinței strămoșești. Dumnezeu să-l odihnească în rîndul aleșilor Săi.

Să păstrăm un moment de reculegere».

Prot. iconom stavrofor Traian Belășcu s-a născut la 29 iunie 1902, în satul Hașag din jud. Sibiu. A urmat școala primară în satul natal, iar pe cea secundară în Sibiu. După absolvirea școlii superioare de comerț și-a îndreptat pașii spre Academia de Teologie din Blaj al cărei licențiat a devenit în 1926. A fost hirotonit la scurt timp după absolvire, pe seama parohiei Alțina din jud. Sibiu. Aici a desfășurat o rodnică și pilduitoare activitate pastorală, înălțînd din temelie biserica acestei parohii. În anul 1943, apreciindu-se rîvna sa misionară a fost numit protopop al protopopiatului Țichindeal, cu sediul la Alțina, activînd în această funcție timp de 5 ani.

În anul de răscruce 1948, cînd dezbinarea sufletească inițiată prin funestul act de la 1700 a luat sfîrșit, Părintele Traian Belășcu s-a numărat printre cei dintii care a înțeles urgența refacerii unității noastre bisericesti. Astfel, în fruntea celor 36 de protopopi care la 1 octombrie 1948 au hotărît, la Cluj, întoarcerea la sînul Bisericii străbune, părintele Belășcu a venit la București, prezentînd Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în calitate de președinte al Adunării protopopilor și preoților foști greco-catolici, hotărîrea lor de a reveni în sînul Bisericii mame. La 21 octombrie același an va rosti în Catedrala reîntregirii din Alba-Iulia aceste memorabile cuvinte: «Să ne rugăm Atotputernicului Dumnezeu ca să trimită harul Său și binecuvîntarea cerului peste lucrările acestei Mari Adunări Bisericești, ca să rămîna de-a pururi în sufletul poporului român conștiința unității lui spirituale și religioase».

Mitropolitul Nicolae Bălan, de asemenea neobosit luptător pentru refacerea unității noastre bisericesti, l-a ales pe părintele Traian Belășcu vicar administrativ al Arhiepiscopiei Sibiului, slujire pe care vrednicul păstor a îndeplinit-o cu adîncă abnegație. A fost apoi colaborator apropiat al mitropoliților Iustin Moîsescu, Nicolae Colan și Nicolae Mladin, care l-au prețuit în mod deosebit.

În cadrul eparhiei a prezidat peste 100 de conferințe preoțești, îndemnînd preoțimea spre o tot mai temeinică slujire a Bisericii strămoșești și a patriei.

Se cuvine să fie amintită de asemenea valoroasa contribuție a părintelui Traian Belășcu pe planul dezvoltării ecumenismului practic local, lucrare pe care a susținut-o atît cu fapta concretă, cît și prin publicarea a numeroase materiale în revistele noastre bisericești.

Părintele Traian Belășcu a desfășurat o rodnică activitate nu numai pe plan eparhial, ci și într-un cadru bisericesc mai larg, ca deputat în Adunarea Națională Bisericească și în Consiliul Național Bisericesc.

În anul 1953, a făcut parte din delegația Bisericii noastre, care, condusă de Patriarhul Justinian, a vizitat Patriarhia Moscovei, iar în anul 1957 a fost desemnat ca membru al delegației care a vizitat Biserica Ortodoxă Sîrbă. A participat, de asemenea, la o vizită bisericească întreprinsă la Budapesta.

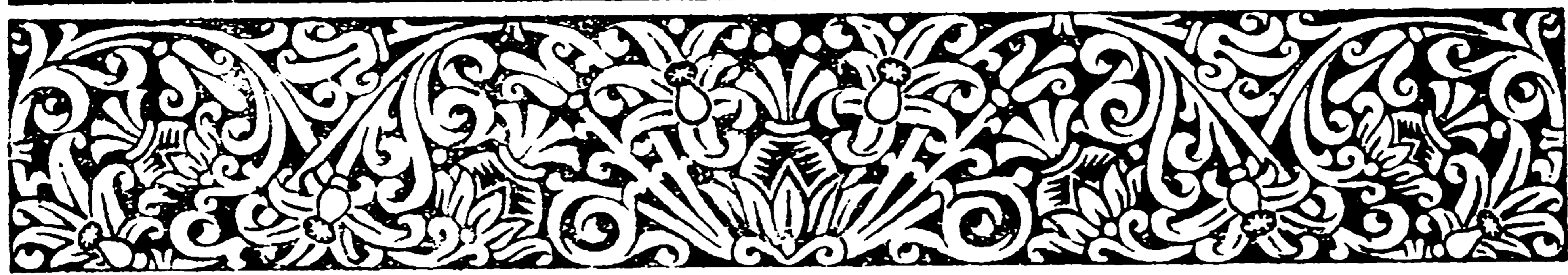
Neobosita slujire a cauzei păcii și a intereselor majore ale poporului nostru i-a atras prețuirea conducerii de stat care l-a cinstit decorîndu-l cu ordinele «Steaua Republicii» cl. a IV-a și «Tudor Vladimirescu» cl. a II-a. A mai primit de asemenea medaliile «A 25-a Aniversare a eliberării patriei» (1969) și «A 30-a Aniversare a eliberării patriei» (1974).

Prohodirea rămășițelor pămîntești ale adormitului în Domnul, Prot. iconom stavrofor Traian Belășcu, a avut loc în ziua de 1 noiembrie 1988 în Catedrala Mitropolitană din Sibiu. A slujit I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, P.S. Episcop Emilian al Alba-Iuliei, P.S. Episcop Vicar Justinian Maramureșeanul, preoți și diaconi dintre profesorii Institutului Teologic din Sibiu, consilieri mitropolitani, protopopi din eparhie, slujitori de la catedrală și de la alte biserici din oraș și eparhie.

Au omagiat personalitatea celui trecut la cele veșnice Pr. prof. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului Teologic din Sibiu, Pr. Dănilă Luca, protoiereul Protopopiatului Sibiu, Prof. Hermann Pitters, care a vorbit în numele Episcopiei evanghelice C.A. din Sibiu, P.S. Episcop Emilian al Alba-Iuliei și I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului.

Șirul cuvîntărilor l-a încheiat I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Aducînd nu pios omagiu memoriei celui care a fost Prot. iconom stavrofor Traian Belășcu, ne alăturăm gîndurilor pe care I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului le-a exprimat în încheierea cuvîntului rostit la înmormîntarea acestuia: «Avem încredințarea că Dumnezeu îl va primi în locașurile Sale și îl va sălășlui cu dreptii acolo unde nu mai este nici durere, nici întristare, căci împotriva durerii și a întristării s-a luptat pe pămînt lupta cea bună și dacă alături de noi își sfîrșește astăzi călătoria va avea acolo parte de viața fără de sfîrșit».



• ANIVERSĂRI-EVOCĂRI •

IMPORTANȚA «BIBLIEI DE LA BUCUREȘTI» PENTRU SPIRITUALITATEA, UNITATEA ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN *

Acest moment de aniversare a 300 de ani de la apariția *Bibliei lui Șerban Cantacuzino* (1688) și de la urcarea pe tronul Țării Românești a marelui domnitor Constantin Brîncoveanu este un moment de înălțare și înflorire sufletească prin ce au însemnat și înseamnă încă aceste evenimente, cu deosebit de importante răsfrîngeri în istoria și cultura poporului român.

Incepem prin a spune că mintea și inventivitatea omului au realizat, de-a lungul a multor milenii și secole, lucruri de minune, în domeniul culturii materiale și spirituale, dovedite de diverse moșteniri și diverse cercetări științifice. În ce privește cultura spirituală *sub forma literaturii*, sînt puține scrierile vechi complexe (ele nu trec de 10—15) care să aibă în conținutul lor adevărate tezaure de înțelepciune și poezie, de gîndire și expresie, de genuri și structuri literare, de mituri și motive universale, de epică și lirism, de filozofie și opere de previziune etc.¹ Între aceste scrieri un loc de frunte îl ocupă *Biblia*.

Textele *Bibliei* au fost stabilite după cercetări și exegeze de multe secole². Odată stabilite, textele biblice au intrat în literatura a nenu-

* Comunicare prezentată în cadrul Simpozionului dedicat aniversării a 300 de ani de la apariția «Bibliei de la București», la Institutul Teologic din București, 17 nov. 1988.

1. Pentru asemenea opere vechi, vezi Klebund (numele real: Alfred Henschke), *Literaturgeschichte. Die deutsche und fremde Dichtung von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Viena, 1929, p. 10 și urm.

2. Vezi, de pildă, opera colosală a lui Origen, *Hexapla*, în care pune în paralelă pe 6 coloane textele *Vechiului Testament*: o versiune ebraică în semne aramaice și în alfabet grecesc, plus 4 traduceri în limba greacă, realizate de Akvila, Symmah, de cei 72 (*Septuaginta*) și Teodoțian (unele exemple conțineau 9 coloane, cu încă alte traduceri grecești). Totul se închidea în 50 de «volume». Dar același Origen a alcătuit și o *Tetrapla*, conținînd numai cele 4 transcrieri în greacă. Ținînd seama și de opera sa filozofică *Peri archon* (Despre principiile creștinismului), Origen este socotit cel mai ilustru teolog creștin din Orient (cca. 185—225). Ulterior s-a ajuns la copierea numai a coloanei *Septuaginta*, ale cărei manuscrise fuseseră distruse — se zice — de către specialiștii ebraici în sec. II — î.Hr. care normalizaseră originalul ebraic de la care socoteau că *Septuaginta*, cea mai veche traducere grecească, apărută în mediul

mărate popoare, chiar la începutul scrisului lor, în texte separate sau în transpunere integrală. Studii filologice efectuate apoi pe parcurs de savanți în materie, ediții monumentale însoțite de comentarii și note istorice³ au luminat tot mai mult fondul textologic și receptarea lui în diverse literaturi. Din acest punct de vedere *Biblia* se pretează în cel mai înalt grad la studii comparate, întâi pentru că este opera cu o mare răspîndire (spre deosebire, de pildă, de operele istoriografice, de caracter particular și cu limite deci istorice și geografice), în al doilea rînd (și mai ales) se pretează la studii comparate, pentru că *Biblia* sau textele ei folosite separat au pătruns în fiecare literatură națională în condiții istorice speciale și pe un fond cultural local care s-au constituit într-o tradiție moștenită, în anumite linii specifice, din epocă în epocă, de-a lungul veacurilor. Pe lângă textele biblice în sine și transpunerea lor în sonorități și culori de limbă națională, suita acestora formată din scrieri auxiliare, adică de serviciu religios, de ritual, de interpretare evanghelică, sau hagiografică și martirologică, de literatură omiletică, cu oricîte modele și izvoare, poartă în conținut, acolo unde există talent, melodia verbului și limbii naționale și, împreună cu textele canonice, fac un tot național distinct.

Și pentru că am vorbit de comparatism, iată cazul *Cazaniei* Mitropolitului Varlaam din 1643, căutată cu ardoare și călătorită pe tot întinsul pămîntului românesc, din Moldova și pînă în Banat, din Țara Românească pînă în marginile de vest ale Bihorului și ale Crișanei. S-au descoperit peste 360 de exemplare, unele ajunse în părțile transilvănene chiar în anul apariției, 1643. *Cazania* a fost atît de căutată, încît a fost copiată și în numeroase manuscrise (cca. 50)⁴. Comparativ cu astfel de scrieri din alte literaturi se poate face însă observația că acolo circulația acestui tip de scriere a avut loc mai mult în medii culte, pe cînd în cultura românească, în chip izbitor cel mai des *spiritualitatea*

elenist ebraic din Alexandria egipteană (între anii 250—130 î.Hr.) se abătea. Date importante se află în lucrarea lui Eusebiu de Cezareea (268—338), *Ekklesiastiké historia*. Cf. și *Molo encyklopedia kultury entycsnej*, Varșovia, 1968, p. 642, dar mai ales *Encyklopedia wiedzy o ksiazce*, Wroclaw 1971, col. 132.

La stabilirea textelor biblice a contribuit enorm Fericitul Ieronim (348—420). Originar din Dalmația, cu pregătire la Roma, foarte bun cunoscător al limbilor ebraică, greacă și latină, s-a stabilit la Betleem, unde a desfășurat o activitate științifică impunătoare. Pînă la începutul sec. al V-lea a tradus din ebraică cărțile *Vechiului Testament* și a reredactat traduceri existente din *Noul Testament*, încît *Vulgata* latină este în mare măsură opera sa.

3. Cf. bibliografia esențială în *The Greek New Testament*, ediția a III-a, de Kurt Aland (și colectiv), Stuttgart, 1984, p. LV—LXII.

4. Pentru răspîndirea cărții în Transilvania a stăruit în mod special Florian Dudaș, *Cazania lui Varlaam în vestul Transilvaniei*, Timișoara, 1980, dar mai ales *Cazania lui Varlaam în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1983, în care, pe lângă studiul cu date amănunțite de însemnătate deosebită, se publică un prețios catalog, cu știri și multiple însemnări manuscrise pentru fiecare exemplar. De altfel, Florian Dudaș a publicat mereu cărți privind difuzarea și funcția tipăriturilor românești vechi în Ardeal, precum: *Carte veche românească în Bihor*, Oradea, 1977; *Vechile tipărituri românești din Bisericile Bihorului*, Oradea 1979; *Manuscrisele românești din Bisericile Bihorului*, 2 vol. Oradea, 1985 și 1986, *Manuscrisele românești medievale din Crișana*, Timișoara 1986; *Vechi cărți românești călătore*, vol. 1 București 1987 (se referă la circulația cărților numai în Transilvania).

și lumea satului au procurat cartea cu prețuri mari, în bani grei sau prin schimbul în natură în vite mari, ori, mici în număr mare, în asociație uneori de săteni, pentru *biserica satului* sau pentru folosință proprie. *Cazania* lui Varlaam este doar un exemplu. Se pune întrebarea : de unde a venit această înclinare la poporul român ? Se poate răspunde : din faptul că pentru poporul român creștinismul nu este de botez oficial târziu, ca la multe alte popoare, ci s-a născut odată cu poporul și cu limba lui, după cum o dovedește terminologia de bază și cea din practica obiceiurilor creștine a maselor, în limba vie, deci a întregului popor : *biserică, creștin, cruce, păgîn, înger, apoi păresimi, cîrnelegi, Sîmpetru, Sîmedru, Sînicolau, Sînvăsîi, și Sînzienne* etc. Un creștinism adică intrat din naștere în sînge, nu impus oficial de statul organizat, însuși termenul *biserică* a fost receptat și păstrat viu în limbă numai de poporul român din celebra instituție antică *bazilica*, care a dat linia arhitectonică tuturor catedralelor și bisericilor creștine, pe cînd alte popoare au adoptat numele altei instituții antice cu rol civic, *ecclesia* : fr. *église*, sp. *iglesia*, it. *chiesa* etc., pentru a nu mai vorbi de sl. *țerkov*, împrumutat târziu (sec. VII) de slavi prin sloveni din v. germ. *Kiricha* (nu direct din gr. *kirykon*) și înlocuit artificial și mai târziu (sec. XV) de cehi prin *kostel* și de poloni prin *Kościół* din lat. *castellum*. Receptarea cuvîntului Domnului la români s-a făcut, prin urmare, viu și în masele largi ale poporului român, ceea ce s-a tradus și printr-o *nestinsă înnoire a scrisului* în mers cu limba vie, de la o protoromână cu resturi de lexic străvechi, neviabil, dar semnificativ, în traduceri românești din limba latină, înainte de adoptarea scrisului slavon la noi : *mesereare, pănătare (părătare), păraț, vence, prevance, rost, sicarei, agru, vinea* etc. ; mai departe s-a ajuns la actualizarea limbii vii în perioada Coresi, iar pe urmă la modernizare în ilustra *Biblie de la 1688* și în alte texte. Aceasta este o primă caracteristică a împămîntenirii cărții vechi biblice — ca să ne exprimăm așa — în literatura română.

A doua caracteristică de subliniat, cu toată hotărîrea, este *patronajul continuu voievodal al cărții religioase*, în frecvența care nu există în nici un caz în alte literaturi pentru capii de stat⁵. Și aceasta începînd chiar cu primele noastre cărți, dintre cele mai vechi în sud-estul Europei. Astfel, *Liturghierul* din 1508 s-a început — se spune în epilog — «din porunca Domnului Io Radu voievod» (Radu cel Mare, 1495—1508) și «s-a săvîrșit» — se precizează — sub grija lui Mihnea (1508—1509), «marele voievod a toată țara Ungrovlahiei și a Podunaviei, în anul 1508, luna noiembrie 10 zile»⁶. S-a instituit de acum o tradiție voievodală, căci Octoihul (1510) apare din munificența lui Vlad cel Tânăr (1510—1512), iar *Evangheliarul* (1512) este girat de domnitorul Neagoe Basarab, în continuare alți voievozi sînt părtași la tipărițiile lui

5. Voievozii români au dat intru totul egală atenție faptelor politice, militare și culturale.

6. Prin simplă coincidență sau poate în mod deliberat, *Biblia de la 1688* s-a încheiat în aceeași lună și zi («și s-au săvîrșit în noiembrie 10, anul 7197»), după două veacuri de tipar românesc.

Coresi, iar Vasile Lupu și Matei Basarab fundează tipografii și susțin apariția de cărți, încît ceea ce realizează strălucitor Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu, în țară și peste graniță, este urmarea firească a acestei frumoase și specifice tradiții românești. De fapt această linie constantă a fost moștenită de cartea tipărită din exemplul manuscriselor anterioare. Este de ajuns să amintim, între altele, de renumitul *Evangheliar* din 1473, apărut din inițiativa lui Ștefan cel Mare și dăruit mînăstirii Humor, ajuns apoi la Ciceu în Ardeal, călătorit de acolo cu Petru Rareș la Constantinopol, readus de acesta în țară și depus din nou la Humor⁷, pentru a fi păstrată și cinstită memoria voievodului. În acest *Evangheliar* se păstrează singurul portret veridic al lui Ștefan cel Mare, în culori, ingenunchiat în fața Maicii Domnului, ținînd de un colț al *Evangheliarului*, de celălalt colț avînd să țină altcineva, ceea ce pictorul ilustrator n-a mai apucat să împlinească.

A treia linie specifică a izvorît din conștiința unității naționale și a constituit-o trimiterea sau procurarea intensă de carte românească în Transilvania, aflată sub dominație străină. Însăși *Biblia de la București* s-a descoperit în multe zeci de exemplare⁸. Unul a fost donat de Constantin Brîncoveanu așezămintelor din Scheii Brașovului, altul Sîmbetei de Sus din Făgăraș, întărit cu pecete în ceară roșie și dedicație. Alte exemplare au fost dăruite cu autograf de Șerban Cantacuzino⁹, care a făcut același gest cu multe din cărțile puse la cale de el personal.

După cum se vede, toate liniile specific românești se adună potențat spre *Biblia de la București*, care devine un far de absorbții de lumină din trecut, pe care o proiectează puternic spre viitor. Într-adevăr, *Biblia de la București* este punctul central și de înălțime din epoca veche în privința literaturii religioase prin limba literară evoluată chiar la forme moderne, spre deosebire de celelalte literaturi sud-est europene, care au rămas la redacții arhaice pînă la finele veacului al XVIII-lea și mai tîrziu. De fapt, literatura română a luat avans în zonă și în alte situații. Dosoftei a poetizat cel dintîi și splendid *Psaltirea* (nu simplă versificare), în sud-estul Europei, dîndu-i în unii psalmi (de exemplu ps. 78) *accente istorice românești*. Expresia inovatoare, proaspătă revine, în fond, ca moștenire, și în traducerea *Psaltirii* din *Biblia de la București*. Dacă, de pildă, la Dosoftei, în ps. 21, expresia nudă devine poetică precum la Arghezi mai tîrziu: «Tu ești, Doamne, / Ce m-ai tras din mațe / Și maica-mea m-ai dat viu în brațe / Din mătrice și din scaldătoare / Și din fașe m-ai pus pre picioare, / Și din zgăul mării, Doamne svincte, / Tu-m iești Dumnezeu, și-Ț ad-aminte», traducătorul *Bibliei de la 1688* este foarte aproape de Dosoftei cu verbul și cadența sa poetică: «Căci Tu ești Cea ce m-ai smult den pîntece, / Nedeajdea mea, / De la țitele maică-mea. Spre Tine mă aruncai den zgău. / Den pîntecele maicii meale, / Dumnezeu meu / Ești Tu». Este vizibilă deci o cadență rimată.

7. Azi în Muzeul R.S. România, inv. nr. 11341.

8. Cf. Florian Dudaș, *Vechi cărți românești călătoare*, vol. 1, București, 1987, p. 171—173.

9. Cf. I. B. Mureșianu în «Mitropolia Olteniei», 1978, nr. 1—3, p. 28.

Grija voievodală pentru carte a atins un apogeu în epoca lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu, în frunte situându-se *Biblia de la București*, pe lângă numeroase alte cărți, importante în funcțiunea lor, apărute înainte și după 1688. Șerban Cantacuzino este și ctitorul unei *Biblie* în limba greacă, apărută la *Veneția*, cu un an înainte de cea de la București, fiind înălțat cu laude, el și țara lui, pentru această operă în prefața scrisă de Nicolae Glykis¹⁰. Sub Constantin Brîncoveanu s-a trimis în Georgia, material tipografic și tipograf de mare merit, în persoana lui Mihail Ștefanovici precum și material tipografic pentru Arabi¹¹.

Cartea a creat astfel la poporul român, în întregimea lui, nu numai între intelectuali, o atmosferă de nezdruccinată încredere în unitatea poporului și în ideea unirii tuturor românilor într-un stat politic unitar, totul bazat și pe o atavică psihologie populară a originilor, de vreme ce în mase s-a vorbit mereu, în chip legendar, de «Bădica Traian» și de Dochia, fiica lui Decebal urmărită de împăratul roman. Aceasta a ridicat sentimentul patriotic pînă la limita supremului sacrificiu (fără ezitare), așa cum au arătat în primul război mondial oameni simpli, dar de o vitejie extraordinară. De cealaltă parte, în sferele înalte, instituțiile de carte, și între ele în primul rînd Academia Română, și membrii lor au manifestat aceeași tărie morală și neștrămutată credință în iminența Marii Uniri. Membrii Academiei au activat, de exemplu, susținut, unii sub ocupația germană la București, alții în refugiu la Iași, cu gîndul la unire, ținînd, la un moment dat, împreună ședință publică, în mod simbolic, în capitala Moldovei, la sfîrșitul lunii octombrie 1918, pentru sărbătorirea nașterii marelui Mihail Kogălniceanu¹². Peste o lună la 1 decembrie se realiza Marea Unire, pentru care întreaga națiune trăise, visase și luptase multe secole. La aniversarea tricentenarului *Bibliei de la București* și la cinstirea memoriei lui Constantin Brîncoveanu la 300 de ani de la urcarea sa pe tron, ne simțim datori să asociem și aniversarea a 70 de ani a Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, pentru că fac un tot, pe vecie, de spiritualitate și suflet românesc.

Și pentru că aceste evenimente sînt percepute ca sfinte de întregul nostru popor, să-mi permiteți să închei cuvîntul meu cu o formulă intrată de milenii în limba românească :

Așa să ne ajute Dumnezeu !

Prof. dr. docent I.C. CHIȚIMIA

10. Vezi Virgil Cîndea, *Les Bibles greque et roumaine de 1687—1688 et les visées imperiales de Șerban Cantacuzène*, în «Balkan Studies» (Salonic), X, 1969, p. 359 și urm.; Ioan Dură, *Elogiile aduse de Nicolae Glykis în prefața «Bibliei grecești» de la Veneția din 1687, lui Șerban Cantacuzino și Românilor*, în «Mărturia ortodoxă», revista Comunității ortodoxe din Olanda, III, 1984, nr. 7, p. 172.

11. Cf. Dan Simonescu și Emil Murakade, *Tipar românesc pentru Arabi*, în «Cercetări literare», III, 1939, p. 1—32.

12. Cf. Al. Dobre, 1916—1918. *Academia Română: Patria mai presus de orice*, în «Magazin Istoric», XXII, 1988, nr. 11, noiembrie, p. 9—12.

**BIBLIA LUI ȘERBAN,
MONUMENT DE LIMBĂ TEOLOGICĂ
ȘI LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ ***

În cartea mea de amintiri literare am însemnat o conversație cu Marin Preda, în cursul căreia el m-a întrebat: «Care este, la noi, cea mai bună traducere a Bibliei?» I-am răspuns: «După părerea mea, cea mai bună traducere rămîne tot cea din 1688, *Biblia lui Șerban*»¹.

Aceasta se întîmpla în anul 1979, la vremea cînd, implicat în proiectul unei ediții jubiliare a celebrului tom — ediție pe care, iată, astăzi o întîmpinăm sărbătorește —, deschideam aproape zilnic această veche Scriptură și mă uimeam, o dată mai mult, de frumusețea și cuprinderile ei. N-aș putea spune că pînă atunci o ignoram. În tinerețe obișnuiam să citesc, mai mult la întîmplare, capitole sau numai pagini dintr-un exemplar pe care îl aveam în biblioteca mea proprie și pe care, în 1954, i l-am dăruit lui Tudor Arghezi. O făceam însă numai cu interesul de a iscodi izvoarele graiului, căutînd cuvinte, expresii și forme gramaticale menite să mă sustragă rutinei și să-i adauge scrișului meu cîte ceva din prospețimea celor de demult.

Mai tîrziu, la vremea de care am pomenit, mi-am dat seama că această frumoasă carte trebuie să-l intereseze nu numai pe scriitor, ci și pe teolog că ea nu este doar limba românească, ci și ortodoxie militantă.

Este ceea ce a trebuit să înțeleg și mai de curînd, cînd mi s-a încredințat nemeritata cinste de a vorbi, în acest cadru solemn, despre «*Biblia lui Șerban* ca monument de limbă teologică și literară românească». Potrivit acestei formulări, la început am fost ispitit să-mi împart cuvîntul în două capitole principale, teologic și literar, dar, după cîteva zile de chibzuință și îndoieli, m-am răzgîndit: cele două planuri nu pot fi abordate separat fără a cădea în artificiu și convenționalism; în realitate, ele se întrepătrund atît de puternic și de intim încît alcătuiesc un singur tot.

Biblia este, într-adevăr, un text literar de mare amploare, de la universalitatea temelor la bogăția lexicului și varietatea stilului. Mai presus de toate, însă ea este Cartea Sacră prin excelență, «Cartea Cărilor», «Sfînta Scriptură», principalul vehicul al revelației divine; ea este, dacă vreți, modalitatea literară a încarnării Logosului, prelungirea întrupării Lui prin pana inspirată a autorilor sacri. «*Cerul și pămîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece*» (Matei 24, 35). În Sfintele Scripturi nu există carte, capitol sau verset care să nu aibă o dimensiune teologică, explicită sau implicită, după caz. Nici nu ar fi nevoie să menționez epistolele pauline, care sînt teologie pură. Să ne gîndim încă la viața lui Moise, așa cum este înfățișată în patru din cele cinci cărți ale Pentateuhului. În aparență, ea nu ar fi altceva decît un capitol funda-

* Comunicare prezentată la Institutul Teologic din București, în ziua de 17 noiembrie 1988, în cadrul Simpozionului dedicat aniversării a 300 de ani de la apariția «Bibliei de la București».

1. *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1983, p. 231.

mental din istoria poporului evreu ; cu toate acestea, Sfântul Grigorie de Nyssa a descifrat în ea o vastă teologie a devenirii noastre duhovnicești. Poate cineva să spună că splendidul poem Cântarea Cântărilor nu este literatură în cel mai deplin înțeles al cuvântului ? ; frumusețea lui nu a fost egalată de nici un scriitor profan. Cu toate acestea, sensurile lui teologice i-au preocupat stăruitor pe gânditorii și literații lumii, de-a lungul a optsprezece secole, de la Origen la Paul Claudel. Dacă cele două firi ale Mîntuitorului — dumnezeiască și omenească — nu pot fi gândite, abordate sau tratate separat, ci numai în indisolubila unitate a persoanei lui Iisus Hristos, același lucru se poate afirma și despre teologia și literatura Sfintei Scripturi.

Este bine, totuși, să se știe că în limba teologică a Bibliei nu trebuie căutat limbajul teologiei sistematice. Spun aceasta pentru că, în zilele noastre, o anumită intelectualitate a lumii creștine occidentale, dezamăgită de simplitatea limbajului biblic, avansează ideea absurdă că un popor cu o limbă evoluată ar trebui să-și aibă Sfînta Scriptură în trei versiuni paralele : una în stil tradițional, pentru uzul liturgic, una în limba populară, pentru masse, și una în stil literar contemporan, pentru nivelul — mai rafinat și, deci, mai pretențios — al oamenilor cultivați². Acestora din urmă, dacă ar exista și la noi, le-aș pune în față un singur fragment din Prologul *Evangeliei după Ioan*, pe care însă, într-adins, l-aș cita în limba noastră din 1688 : «*De-nceput era Cuvîntul și Cuvîntul era cătră Dumnezău și Dumnezău era Cuvîntul. Acesta era de-nceput cătră Dumnezău. Toate pren El s-au făcut ; și fără de El s-au făcut niceuna carea s-au făcut. Întru El viață era și viața era lumina oamenilor. Și lumina întru întunearic luminează și întunearicul prea ea nu o apucă, (...). Și Cuvîntul trup s-au făcut și sălășlui întru noi și am văzut mărirea Lui, mărirea ca Unul Singur-Născut de la Tatăl, plin de dar și de adevăr*» (Ioan 1, 1—14). Dacă G. Călinescu îl citează ca pe un exemplu de limbă literară încă vie, iată că textul poate fi și un model de rafinament al gândirii teologice, într-o concentrare pe care tratatele academice nu o pot atinge. Dacă teologia sistematică este un limbaj al încrengăturilor, Biblia este o rostire a nucleelor. Teologia — prin definiție — este vorbire *despre* Dumnezeu, pe cînd Sfînta Scriptură este vorbirea *lui* Dumnezeu despre Sine însuși.

Afirmînd că versiunea din 1688 rămîne cea mai bună traducere a Bibliei în limba română nu am vrut să impietez asupra versiunilor care i-au urmat, și cu atît mai puțin să sugerez că acestea ar trebui anulate, că adică *Biblia lui Șerban* s-ar cere restaurată ca bază exegetică în învățămîntul teologic sau ca instrument de catehizare pentru credincioșii de astăzi. Admitem că ea va fi avînd unele erori de traducere și că sintaxa ei este, în foarte mare măsură, tributară originalelor grecești, ceea ce face ca limba să ne apară greoaie pe alocuri, strînsă pe un calapod care nu-i este propriu. Cartea este și rămîne însă, un unicat. Mitropolitul Andrei Șaguna avea dreptate să afirme că «Limba Bibliei pentru un popor numai odată se poate face. Dacă s-au învins

2. cf. Eugène A. Nida, *Comment traduire la Bible*, ed. Alliance biblique universelle, 1967.

piedeca cea mare a traducerii credincioase și înțelese, și dacă poporul au primit limba aceea, așa zicînd în însăși ființa sa, atunci următorii n-au de a mai face alta, ci numai a o rennoi și îndrepta, așa după cum ar fi rennoit și îndreptat traducătorul cel dintîi al Bibliei, de ar fi trăit pînă în veacurile lor»³.

Într-un studiu publicat, nu demult, în «Revista de istorie și teorie literară», profesorul Virgil Cîndea a demonstrat, cu spirit critic și rigoare filologică, faptul că *Biblia lui Șerban* a devenit un *textus receptus* de supremă autoritate în evoluția tipăriturilor noastre sacre, că adică toate — absolut toate — versiunile Bibliei în limba română, fie ele «traduceri», fie revizuiți, se sprijină pe textul din 1688, un text pe care autorii acestor versiuni l-au folosit din plin, chiar dacă rareori au și mărturisit-o — și chiar dacă nu întotdeauna i-au urmat îndreptarul⁴.

Mi-aș îngădui să adaug și un alt aspect. O incursiune cît de sumară în istoria ortodoxă a Bibliei românești ne duce la concluzia că nici o ediție nu a fost considerată perfectă și, în consecință, vrednică de a fi retipărită ca atare. Fiecare nouă ediție a fost supusă unei îmbunătățiri, fie în ce privește exactitatea traducerii, fie în ce privește limba. Chiar cea mai bună dintre cele ale secolului nostru, *Biblia* din 1914 — a Sfîntului Sinod⁵ — încă mai putea fi amendată. În ședința din 12 mai 1915 (deci, la un an după apariție), în urma unor observații de fond ale episcopului Nicodim Munteanu⁶, Sfîntul Sinod amintea, în principiu, posibilitatea ca în noua ediție să se fi strecurat unele greșeli și a apreciat că, în viitor, la o nouă ediție, lucrurile se pot îndrepta.

Nici faimoasa traducere din 1936⁷ nu a pornit sub semnul și cu idealul desăvîrșirii. La 3 decembrie 1932, Sfîntul Sinod aproba ca *Biblia* inițiată și propusă de patriarhul Miron să fie tipărită «într-o ediție de probă», urmînd ca, în vederea unei a doua ediții, persoanele de specialitate să-și facă observațiile și să le comunice Sfîntului Sinod. Următoarea ediție însă (lăsînd la o parte pe cea «laică» din 1938)⁸ a apărut de abia sub patriarhul Nicodim, în 1944. După 22 de ani, această «a doua ediție», cum o intitula însuși patriarhul, era încă socotită — ca și cea din 1936 — «de probă».

Tot ediție «de probă» se declara și cea din 1968, inițiată de patriarhul Justinian. Deși prezenta un text revizuit⁹ — după edițiile anterioare —, ea se considera, totuși o versiune provizorie, «pînă la definitivarea în limba română a textului Bibliei».

3. Prefață la *Biblia* de Sibiu, 1858.

4. Virgil Cîndea, *Paradisul și grădina*, în «Revista de istorie și teorie literară», nr. 3—4/1987, pp. 20—30.

5. A fost inițiată în 1895 de către mitropolitul Iosif Gheorghian. La revizuirea ei au lucrat, în comisii succesive, 16 arhierei, episcopi și mitropoliți.

6. Aceasta nu făcuse parte din nici o comisie de revizuire.

7. Traducere de Gala Galaction, Vasile Radu și Nicodim Munteanu.

8. Apărută în Editura Fundațiilor Regale.

9. Revizuire făcută de preotul Ioan Gagi, profesorul Teodor M. Popescu și profesorul Dumitru Radu.

Nici cea tipărită «acum pentru a doua oară» de același patriarh Justinian, în 1975, nu și-a revendicat perfecțiunea; ea o reproducea pe cea din 1968, «cu unele îmbunătățiri ale textului, constând din revizuri de traduceri pe alocuri și din îndreptări de cuvinte»¹⁰.

Cît despre ediția din 1982, inițiată de patriarhul Iustin, ea reproduce Vechiul Testament din ediția 1975, fără nici o schimbare, și include Noul Testament din 1979, al cărui text fusese, iarăși, revizuit¹¹.

Nici aceasta însă nu a fost socotită drept ediție definitivă, de vreme ce Prea Fericitul Patriarh Teoctist, preluînd o scumpă moștenire de la înaintașul Său, patronează în momentul de față întocmirea unei versiuni stabile a Sfintei Scripturi, începînd deocamdată cu Noul Testament, în speranța că se va ajunge, în sfîrșit, la acea «definitivare în limba română a textului Bibliei», visată de fericitul întru pomenire patriarh Justinian.

Această «definitivare», însă, are — și ea — un înțeles relativ. E bine să reținem adevărul că o traducere sau revizuire a Bibliei în versiune «definitivă» (cu sensul de «în veci neschimbabilă»), nu este posibilă niciunde, în nici o cultură și în nici o limbă, iar aceasta, pentru două motive principale: mai întîi, textele originale apar în ediții critice tot mai bune și mai complete; în al doilea rînd, orice limbă evoluează. Dacă mitropolitul Simion Ștefan era îndreptățit să afirme — în celebra sa prefață — că «cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni carii împlă în toate țările»¹², nu mai puțin realist era Șaguna în a observa că «limba noastră e pom viu, (...) ramurile bătrîne și fără suc se usucă și cad, mlădițe tinere ies și cresc; (...) toate ale lui se fac și se prefac, iar tulpina rămîne totdeauna aceeași»¹³.

Așadar, dacă nu se poate vorbi de o ediție «definitivă» în înțelesul exact al cuvîntului, ci numai de o versiune îmbunătățită sau stabilă, stabilitatea acesteia într-o limbă evoluată trebuie să dureze — după părerea specialiștilor — cel puțin o sută de ani. Or, ce constatăm în istoria Bibliei românești? Edițiile revizuite s-au succedat la intervale mult mai mici, începînd cu 4—5 decenii și ajungînd, în ultima vreme, la 4—5 ani. *Biblia lui Șerban* este singura care a stat în picioare, neclintită, timp de un secol și jumătate. Această neobișnuită performanță se datorează nu atît împrejurărilor istorice, cît calităților intrinsece ale unui text bine gîndit și scris într-o limbă românească solidă, menită nu numai să consolideze o cultură ci și să mențină încrederea cititorilor în propria lor ortodoxie.

Profesorul I. Chițimia, subliniind prospețimea limbii din *Biblia de la București*, notează că «elementul fundamental de reînnoire l-a constituit lexicul»¹⁴. Acesta e un succes enorm, dacă ne gîndim că, în limba literară clasică a unui popor, Biblia însumează cel mai bogat vocabular, cu termeni din domenii extrem de variate: credințe, evenimente

10. Revizuri operate de preotul Ioan Găgiu.

11. De către preotul prof. Constantin Cornițescu, preotul Ioan Mircea, preotul prof. Nicolae Petrescu și preotul prof. Dumitru Radu.

12. În prefața la *Noul Testament* de la Bălgrad, 1648.

13. În aceeași prefață citată mai sus.

14. I. Chițimia, *Un monument de valoare literară perenă: «Biblia lui Șerban Cantacuzino»* (1688), în ediția jubiliară din 1988, p. 931.

și practici religioase, anatomia, psihologia și patologia omului, mediu înconjurător, faună, floră, fenomene ale naturii, hrană, îmbrăcăminte, construcții, meserii de tot felul, entități și mecanisme sociale etc., etc. Constatăm însă că înnoirea s-a dovedit reală nu numai pentru vremea aceea, ci și pentru îndelungate vremi de mai târziu. Să ne gândim, de pildă, că Budai-Deleanu, Dosoftei, Varlaam — și chiar Creangă — nu mai pot fi citați astăzi în întregime fără ajutorul unui glosar — acea listă alfabetică a cuvintelor uzate, dispărute din limbă sau al căror înțeles a suferit schimbări. O asemenea listă are și ediția jubiliară a *Bibliei lui Șerban*. Să comparăm, foarte sumar, câteva date (operând în cifre rotunde). *Psaltirea în versuri* — ediția lui N. Ursu din 1978 — are un glosar de 600 de cuvinte; opera lui Ion Neculce — editată de Gabriel Ștrempel în 1982 — înscrie în glosar 700 de cuvinte; ei bine, pentru *Întreaga Biblie din 1688*, glosarul ediției jubiliare însumează — cu generozitate — 1200 de cuvinte.

Cînd spun «cu generozitate», mă gândesc la aceea că intrări precum «a semăna», «slăbănog», «a sîrgui», «tabără», «a tîlcui», «odraslă», «a odrăsli», «seminție», «fierbințeală», «genune» etc., etc., cuvinte încă vii și viguroase în limba noastră curentă, puteau lipsi fără nici o pagubă, așa încît, după părerea mea, glosarul real al acestei ediții însumează cel mult 1000 de intrări. Dar nu aceasta e important, ci altceva; luîndu-l ca termen de calcul, rezultă că procentul cuvintelor uzate din vocabularul *Bibliei lui Șerban* este de 6,6% în trei secole, ceea ce înseamnă o medie de 2% într-un secol.

Să admitem, totuși, că statistica nu ar fi îndeajuns de convingătoare. Îngăduiți-mi să prezint o dovadă «pe viu», anume un text care este la îndemîna sau în memoria celor mai mulți dintre noi, cunoscut sub genericul de *Cele 9 Fericiri*. Citez din *Biblia lui Șerban* (apărută — să nu uităm! — în 1688): «*Fericiți cei săraci cu duhul, că aceora iaste împărăția ceriurilor! Fericiți ceia ce plîngu, că aceia să vor mîngîia! Fericiți cei blînzi, că aceia vor moșteni pămîntul! Fericiți ceia ce flămînzesc și însetoșază dreptatea, că aceia să vor sătura! Fericiți cei milostivi, că aceia să vor milui! Fericiți cei curați la inemă, că ei vor vedea pre Dumnezeu! Fericiți cei de pace făcători, că aceia fiii lui Dumnezeu să vor chema! Fericiți cei goniți pentru dreptate, că aceora iaste împărăția ceriurilor! Fericiți veț fi cînd vor ocări pre voi și vă vor goni și vor zice tot răul graiu asupra voastră, mințind pentru mine! Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă e în ceriuri*» (Matei 5, 3—12). Cine, în zilele noastre, ar putea pretinde că nu a înțeles măcar un singur cuvînt sau o singură propoziție?

Sînt cunoscute numeroasele și enormele dificultăți, uneori de netrecut, pe care le întîmpină traducerea Bibliei. Specialiștii contemporani consideră că numai în textul grecesc al celor patru Evanghelii există aproximativ 700 de ambiguități gramaticale și lexicale — fie intenționate de autorii sacri, fie datorate copiștilor —, probleme care nu pot fi rezolvate decît cu ajutorul contextului¹⁵. A apela încă la con-

15. Charles T. Taber et Eugène A. Nida, *La traduction: Théorie et méthode*, Londra, 1971, p. 6.

text înseamnă a gândi nu numai filologic, ci și — neapărat — teologic. Cu aceste dificultăți s-au confruntat, desigur, și cărturarii lui Șerban Cantacuzino, a căror cultură umanistă era dublată de o solidă — și uneori foarte subțire — pregătire teologică. În opera lor există biruințe pe care traduceri moderne încă nu le-au întregit, nici în românește și nici chiar în principalele limbi europene. Vă pun înaintea, spre exemplificare, versetul 8 al capitolului 3 din *Cartea Facerii*, deocamdată în versiunea din 1914: «*Și au auzit glasul Domnului Dumnezeu umblînd prin Rai după amiază, și s-au ascuns Adam și femeia lui...*». Adverbul «după amiază» — în grecește *tò deilinón* — e tradus în versiunea franceză Ostervald prin «*au vent du jour*», ceea ce nu spune nimic; versiunea ecumenică, din 1975, preferă sintagma «*au souffle du jour*», cu explicația — în subsol — că e vorba de briza care bate, în țările calde, la apusul soarelui; versiunea oficială engleză King James, ediția 1958, folosește expresia «*in the cool of the day*», dar nici aceasta nu spune mare lucru, întrucît răcoare poate fi nu numai seara, ci și dimineața. Tălmăcitorii din 1688 merg însă de-a dreptul la țintă: «*Și auziră glasul Domnului Dumnezeu umblînd în grădină în de sară...*». Traducătorii din 1936, probabil sub influența versiunii engleze, adoptă expresia «*în răcoarea serii*», ceea ce nu e deloc rău, numai că ei au căzut într-o capcană de care Milescu și Grecenii au știut să se ferească. Verbul «a umbla», ca predicat, poate avea drept subiect pe oricare din cele două substantive care îl preced, «glasul» (Domnului) sau «Domnul» (însuși). Versiunea King James păstrează ambiguitatea; traducerea ecumenică sugerează că Domnul este cel ce «se plimba» prin paradis, dar Galaction și Radu nu vor să lase nici o îndoială asupra acestui fapt: «*Iar cînd au auzit glasul Domnului Dumnezeu, care umbla prin rai, în răcoarea serii...*». Această formulare s-a păstrat pînă în zilele noastre; mai mult, spre o mai mare certitudine, pronumele relativ «Care» (desemnîndu-l pe Domnul Dumnezeu) e majusculat. Cum procedează tălmăcitorii din 1688? Păstrînd verbul în gerunziu (iar nu activîndu-l, cum au făcut modernii noștri) și separîndu-l prin virgulă de imediata vecinătate a dublului substantiv «Domnul Dumnezeu» care îl precede, ei așază predicatul în relație cu substantivul «glasul», care devine astfel subiect. Cu alte cuvinte, nu Domnul este cel ce umblă prin grădină «în de sară», ci glasul Său. Aceasta înseamnă însă a gândi teologic; după cădere, primii oameni nu mai au șansa de a-L percepe pe Dumnezeu decît indirect și parțial, prin simțul auzului; vîntul serii — sugerat de verbul «umblînd» — e vehiculul material prin care Dumnezeu se face sensibil. Tot în felul acesta i se va descoperi proorocului Ilie: prin «*adiere de vînt lin*» (în versiune 1688: «*glas de abur subțire*») (III Regi 19, 12). E probabil ca o viitoare versiune îmbunătățită a acestui text să-l formuleze: «glasul Domnului Dumnezeu purtîndu-se prin rai în boarea amurgului», dar aceasta, cu certitudine, nu în spiritul versiunilor noastre curente, ci în acela al tălmăcitorilor din 1688.

Unii dintre contemporanii noștri se grăbesc să-i învinuiască pe cei vechi că traduceau literal, cuvînt cu cuvînt, aproape mecanic, de unde și obscuritatea multora din textele lor. Nu întotdeauna este adevărat. În I Ioan 3, 17, de pildă, se vorbește despre omul bogat care rămîne

nesimțitor față de nevoile altuia. Tradusă literal, această nesimțire este exprimată prin sintagma «a-și închide splahnnele» (folosesc anume, deocamdată, neologismul). Grecesul *splághnon* înseamnă «măruntaie», «viscere». (Termenul este folosit și în anatomia topografică spre a desemna, laolaltă, organele din cavitățile abdominală și toracică). În limbajul curent, prin «măruntaie» se înțeleg în special stomacul și intestinele. Unele versiuni franceze traduc literal: «fermer ses entrailles»; versiunea King James, la fel: «to shut up his bowels»; evident efectul poate fi catastrofal. Ca să evite impasul, traducerea ecumenică recurge la ceea ce, mai nou, se cheamă «echivalența dinamică»: «se fermer à toute compassion». Ce fac cărturarii lui Șerban? Ei nu se împiedică de literalitatea cuvântului *splághna* ci aleg din el numai organul de trebuință și care, de fapt, întrupează metafora: inima. Așadar, nu «a-și închide măruntaiele», ci «a-și închide inima». Și acum, textul: «*Iară carele ar avea avuția lumii și va vedea pre fratele lui lipsit și-ș va închide inima lui de cătră el...*». Ce comentariu s-ar mai putea face? E o biruință pe care au preluat-o toate edițiile următoare, pînă în zilele noastre.

Uneori tălmăcitorii recurg la sinonimie, dar o fac în virtutea unor cerințe ale muzicalității liturgice. Prin cult, textele biblice sînt mai mult ascultate decît citite, iar limba cultului este mult mai conservatoare decît cea literară sau vorbită. În finalul *Psalmului 23*, cuvîntul grecesc *dóxa* se repetă de cinci ori. *Biblia lui Șerban* îl traduce de patru ori prin «mărire» și o dată prin «slavă». Să ascultăm textul: «*Rădicați porțile, boiari, ale voastre și vă rădicați porți veacinice, și va intra Împăratul mării. Cine e acesta, Împăratul mării? Domnul tare și puternic, Domnul tare e în războiu. Rădicați porțile, boiari, ale voastre și vă rădicați porți veacinice, și va intra Împăratul mării. Cine iaște acesta, Împăratul mării? Domnul puterii: Acesta e Împăratul slavei*» (Ps. 23, 7—10). Nu vom nega intenția cărturarilor de a impune în limbă o mai mare pondere a cuvintelor de origine latină (fapt pe care îl remarcă și profesorul Chițimia). Dar de ce cuvîntul slav este așezat tocmai la urmă? În *Biblia din 1688*, Psaltirea este împărțită în catisme (grupe de psalmi care se citesc, ciclic, la slujbele din biserică). Potrivit tipicului, finalul fiecărei catisme este marcat prin închinarea citețului, cu formula sacrosanctă: «Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh...». Or, *Psalmul 23* este sfîrșitul catisme a 3-a. Așadar, traducînd, tălmăcitorul avea în auz rostirea rituală, căreia i se acordă un accent special prin învecinarea ultimului cuvînt al psalmului cu primul cuvînt al închinării: «*Cine iaște acesta, Împăratul mării? Domnul puterii: Acesta e Împăratul slavei*»: «Slavă Tatălui și Fiului...». După *Biblia lui Șerban*, numai diortositorii din 1914 (toți arhieriei) au mai ținut seama de eufonia liturgică a textelor biblice.

Alteori simțul muzical al tălmăcitorilor angajează probleme de fond. E destul de cunoscut preludiul celebrului capitol 13 din *Epistola I către Corinteni*. În versiunile curente îl citim astfel: «*de aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător*». Opoziția dintre cele două ipostaze este, desigur, evidentă, dar nu și foarte puternică întrucît «ara-

mă sunătoare» poate fi o metaforă pentru «trîmbiță», iar «chimval» desemnează de-a dreptul un instrument muzical. Tălmăcitorii din 1688 apasă greu pe final: «*De voiu grăi cu limbile oamenilor și cu ale îngerilor, și dragoste nu am, făcutu-m-am aramă răsunînd au tîmpănă băcăind*». Verbul «a băcăi» — desigur, onomatopeic — (care însă lipsește din glosar) vrea să sugereze zgomotul haotic, asurzitor, făcut de cineva care bate într-o tinichea («tîmpănă» = «timpan»), așa cum fac uneori copiii răi. Ei îl traduc pe grecescul *alalázo* care înseamnă, într-adevăr, «a răsuna» (un instrument muzical), dar al cărui înțeles primar este acela de «a striga tare», «a răcni» (pornind la atac = haiducescul nostru «alelei»), a scoate urlete din gîtlej. Să mai observăm că nu se spune «aramă... și tîmpănă...», ci — mult mai aproape de original — «aramă răsunătoare *au* (sau) tîmpănă băcăind»; așadar, al doilea termen nu are rolul de a-l alterna pe cel dintîi, ci de a-l întări prin hiperbolizare. Putem vedea aici nu numai radicalizarea opoziției, dar și o notă de sarcasm la adresa golului lăuntric al celui lipsit de virtutea iubirii.

Să mai pomenesc de armoniile cultivate pentru ele însele, în versuri și versete din Cîntarea Cîntărilor? «*Și mirosul mirurilor tale, mai mult decît toate miroasele*» (1, 2); «*căci capul meu se umplu de rouă și părul meu, de răurări de noapte*» (5, 2). Aș putea să citez îndelung dacă nu mi-ar fi gîndul să fac un ultim popas în ceea ce spuneam că reprezintă unitatea indisolubilă a limbii teologice și literare din *Biblia lui Șerban*.

Capitolele 6 și 7 din *Cartea Facerii* sînt consacrate potopului. Evenimentul central îl constituie construirea și rolul ambarcației cunoscute, în deobște, sub numele de «corabia lui Noe». *Septuaginta* desemnează această ambarcație prin termenul *kivotós*, care înseamnă «sicriu», «cosciug», ladă de lemn acoperită cu capac. Nimic n-ar fi fost mai la îndemîna tălmăcitorilor din 1688 decît să-l traducă prin «corabie», așa cum au făcut-o cei de mai tîrziu. Ei însă iau în seamă intenția autorului sacru, că adică nu e vorba de o navă obișnuită, cu punte dreaptă, ci de una total deosebită, cu pereții înalți și acoperiș în două clinuri. Ei se hotărăsc astfel pentru o altă echivalență verbală, dar — și aici e miezul problemei — pentru unul și același termen grecesc ei folosesc nu unul, ci două cuvinte: românescul «sicriu» și neologismul «chivot». Aceasta însă nu se face la întîmplare, nici din greșeală, și nici măcar de dragul unei variații lexicale, ci în funcție de contextul gîndirii teologice. Atîta vreme cît Noe primește instrucțiuni asupra construirii vasului, acesta este desemnat prin «sicriu»; accentul cade nu pe sensul denotativ al cuvîntului — cel din intenția lui Dumnezeu —, ci pe sensul său conotativ — rezonanța pe care o are el în conștiința lui Noe: în condițiile unui cataclism de proporțiile potopului, nava ar putea să devină un uriaș sicriu care-i poartă pe cei ce au murit de foame sau devorați între ei. De îndată însă ce Noe ia cunoștință de rolul salvator al navei, aceasta începe să fie numită «chivot». Prin transferul lexical se operează, de fapt, transferul în simbol. Cuvîntul «sicriu» (purător de moarte) este înlocuit prin opusul său, «chivot» (purător de viață), cu trimitere la chivotul legămîntului din vremea lui Moise, la

nava mîntuitoare a Bisericii, la chivotul în care se păstrează Sfintele Taine. Gîndire teologică de cea mai rafinată nuanță.

Dar literatura ? Să ascultăm un extras din capitolul 7 și să ne îndulcim de frumusețea limbii române de la sfîrșitul secolului al 17-lea, urmărind vigoarea substantivelor, dinamica verbelor, plasticitatea adjectivelor și adverbelor, alternanța timpurilor narrative, ritmul și muzicalitatea frazei :

«Și zice Domnul Dumnezeu către Noe : «Intră tu și toată casa ta în chivot, pentru că pre tine te-am văzut drept înaintea Mea întru neamul acesta. Și den dobitoacele ceale curate adu înlăuntru către tine, cîte șapte, cîte șapte, parte bărbătească și parte fămeiască, iară den dobitoacele ceale ce nu-s curate, cîte doao, cîte doao, bărbat și fămeaie» (...) Și făcu Noe toate cîte-i porunci lui Domnul Dumnezeu. (...) Întru ani 6 sute și 1 în viața lui Noe, într-o doao lună, în 27 ale lunii într-această zi să desfăcură toate izvoarele fără-fundului și jghiaburile ceriului s-au deșchis. Și fu ploaie pre pămînt 40 de zile și 40 de nopți. (...) Și să întăria apa și să înmulția foarte pre pămînt, și plutea chivotul deasupra apei. Iară apa să întăria foarte-foarte pre pămînt, și acoperi toți munții cei nalți, care era supt ceriu. (...) Și muri tot trupul ce să mișca pre pămînt, al pasărilor și al dobitoacelor, și al hiarălor, și tot tîrîtoriul ce să mișca pre pămînt. Și tot omul, și toate cîte au suflare de viață... Și să stinse toată rădicarea carea era asupra feații a tot pămîntul, den om pînă în dobitoc, și tîrîtoarele, și pasările ceriului de pre pămînt să stinseră. Și rămase sîngur Noe și cei ce era cu dînsul în chivot» (Fac. 7, 1—24).

Asemenea virtuți de stil nu le vom mai întîlni decît peste două secole, în tabloul viu al bătăliei de la Rovine, din *Scrisoarea III* ; și nu e deloc exagerat să credem că vasta sinteză de limbă literară a *Bibliei lui Șerban* este aluatul în care s-a dospit și din care a crescut pîinea noastră cea de astăzi și de totdeauna, Eminescu.

De cîte ori m-am referit la cărturarii din a căror pană s-a ivit *Biblia de la București* i-am numit, într-adins, tîlmăcitori, nu traducători. A tîlmăci e mai mult decît a traduce, (adică a transpune un text dintr-o limbă în alta) ; înseamnă — după Dicționar — a interpreta, a tîlcui, a explica, a lămuri, a dezlega, a desluși, a ghici o problemă sau o întrebare. Le spunem astfel nu pentru că așa s-au numit ei, ci pentru că o merită. Opera lor stă mărturie. Alegînd cuvintele, gîndul lor a iscodit veșnic pe dedesubt, să se lovească cu gîndul celui ce a scris întîi ; potrivit-le, grija lor a fost la cei ce le vor citi. Nu întotdeauna și peste tot au izbutit, dar biruințele lor, iată, străbat veacurile unei culturi care le datorează enorm.

Întreaga noastră recunoștință față de voievodul Șerban Cantacuzino, patronul și chivernisitorul acestei uriașe opere, ca și față de marele și sfîntul Constantin Brîncoveanu, urmașul și continuatorul său ; întreaga noastră venerație pentru Dositei al Ierusalimului și Teodosie al Ungrovlahiei, cei ce au binecuvîntat-o ; toată admirația noastră pentru Constantin Stolnicul Cantacuzino, care va fi avut adevărata inițiativă ; întreaga noastră cinstire lui Mitrofan, episcopul tipograf și cărturar !

Dacă însă trebuie să aducem astăzi cuiva un omagiu profund și cuprinzător, acesta trebuie așternut întru amintire, la picioarele celor ce ne-au tălmăcit Scripturile, pentru întâia oară și pentru totdeauna, în limba părinților și a urmașilor noștri. Iar omagiul nostru este cu atât mai emoționant cu cât nici măcar nu le știm, tuturor, numele; și nici numărul. Încercăm să-i descoperim pe cei necunoscuți, ne străduim — noi — să-i reabilităm pe cei năpăstuiți; care mai de care — filologi, critici, istorici literari sau simpli scriitori — emitem ipoteze, deschidem controverse, stîrnim pasiuni, încrucișăm spade numai că să știm, de pildă, dacă Spătarul Nicolae Milescu a avut sau nu o contribuție în făurirea acestei opere — și dacă da, de ce numele său nu este scris în carte, de ce a fost omis de frații Greceanu, de ce l-a ignorat voievodul Șerban, de ce nu l-a repus în circulație prietenul Constantin Brîncoveanu, de ce el nu a protestat, de ce nu i se face odată dreptate..., ca să nu mai vorbim de acei «oameni ai locului» — câți vor fi fost —, cărturarii pe ale căror pagini au lucrat, în final, Grecenii. Toate acestea sînt bune și folositoare; o cultură este obligată să-și consolideze conștiința de sine prin luminarea unghiurilor ei obscure. Dar, privind lucrurile pe dinlăuntru și de departe, e probabil că Spătarul ar zîmbi cu îngăduință. Noi îi judecăm pe cei vechi prin optica noastră de oameni ai secolului 20, cu aplombul celui ce iscălește o carte cu gîndul la originalitate, priorități, drepturi de autor, ediții de lux și tiraje de masă, publicitate, glorie, asigurarea posterității... Orgoliile noastre însă nu erau și ale lor. Dacă chiar în vremea noastră se afirmă că principala însușire morală a traducătorului biblic trebuie să fie umilința, bătrînii noștri de demult o aveau în sînge. Cînd se hotărau să-și pună numele pe o carte, ei o făceau nu pentru a-și revendica merite, ci pentru a-și asuma responsabilități. «Eu am a da seamă de toate cîte scriu» exclama, îngrijorat, cronicarul Miron Costin. Iertarea pe care tipografiile obișnuiau s-o ceară cititorului nu era o simplă formulă ceremonială, ci un act de smerenie sinceră. Însuși Șerban Cantacuzino, poate singurul îndreptățit la orgoliu, ca principe ce se afla, își prezintă opera nu ca pe o premieră, ci cu conștiința că absența ei însemnase o rămînere în urmă, că ea este menită să umple un gol. Cu atât mai smerit era cărturarul pe care îl omagiem astăzi, omul datoriei, rob al gîndului muncitor, singuraticul nopții de taină, frămîntat de neliniști și îndoieli, înfricoșat că stă față-n față cu graiul însuși al lui Dumnezeu, de a cărui dreaptă tălmăcire va trebui să dea seama la Judecata de Apoi. «Unde voi găsi cuvîntul ce exprimă adevărul?» va striga, din adîncul disperării, Eminescu. Este, desigur, și strigătul șerbului lui Șerban, chinuitul slovei nesupuse, cel ce caută zadarnic cuvîntul adevărului și care, în cele din urmă, ostent, deznădăjduit, aproape învins, se ridică de sub opaiț, se duce la fereastră, își lipește fruntea de geam și așteaptă să-i vină cuvîntul pe o rază de lună..., el, știutul sau neștiutul de astăzi, în veci pomenitul de graiuri îngerești. Deschidem cartea și nu-l aflăm în carte, închidem cartea și el se află într-însa.

Cartea lui, în socotințele noastre, se mai cheamă și monument.

Da, dar nu prin colosala imobilitate a unui sfinx, ci întru monumentalitatea Muntelui Sinai.

Arhimandrit BARTOLOMEU VALERIU ANANIA

CULTURA TEOLOGICĂ ÎN EPOCA BRÂNCOVENEASCĂ *

Avînd să înfrunte, încă din primii ani de domnie, primejdiile unei agresiuni politice și militare, urmată îndeaproape de o ofensivă confesională dinspre aceleași hotare de nord ale țării, aflîndu-se, în tot cursul stăpînirii sale, implicat în jocul primejdios de interese a trei imperii rivale, Constantin Brîncoveanu nu și-a găsit întotdeauna nici în țară, nici chiar în mijlocul apropiaților săi, ajutorul și liniștea de care avea atîta nevoie. Zorile unui veac mult mai puțin luminos decît cel în care se născuse se iveau necruțătoare la orizont.

Biblia de la București, acest magnific monument de cultură, ieșit de sub teascuri aproape o dată cu înscăunarea sa ca Domn al Țării Românești, venea parcă să-l încredințeze că valorile spiritului sînt și mai prețioase decît biruințele ce se pot cîștiga pe alte tărîmuri, și că voievodul atît de încercat, care și-a sfîrșit viața ca un mucenic, avea să fie ctitorul unei culturi, ba chiar al unei renașteri culturale, cum puține cunoscuse pînă atunci țara sa. O cultură care, datorită neobișnuitului prestigiu de care se bucura Voievodul, s-a putut extinde și dincolo de hotarele Țării Românești.

Din locul de unde vorbesc și în timpul care îmi este acordat, nu pot' aborda — și încă în puține din aspectele sale — decît ceea ce putem numi cultura teologică din epoca brîncovenească. Pentru cine cunoaște preocupările veacului al șaptesprezecelea românesc, pe care l-am numit cîndva veacul nostru teologic prin excelență, cultura epocii lui Brîncoveanu este o strălucită și firească incununare a unui secol de intense și uneori aprinse dezbateri legate de învățătura Bisericii noastre. Sub acest aspect sarcina ne este într-un chip ușurată de caracterul de continuitate pe care îl înfățișează două din formele de manifestare ale acestei culturi, pe care dorim să le evocăm: lupta împotriva prozelitismului catolic și a încercărilor de infiltrări heterodoxe în doctrina Bisericii Răsăritene și, pe de altă parte, progresul în introducerea limbii naționale în cărțile de cult, cu care vom și începe prezentarea noastră. Problema introducerii limbii române în Biserică a fost pe larg dezbătută în istoriografia românească și se poate afirma că — măcar în ceea ce privește cărțile de cult — s-a ajuns la rezultate care pot fi socotite definitive. Epoca lui Constantin Brîncoveanu nu a pus capăt acestui îndelung proces, dar a cunoscut progresele semnificative. Pe scurt, se poate afirma că — deși asistăm la apusul a ceea ce s-a numit perioada slavonismului cultural — limba slavă pierde doar treptat terenul, chiar în epoca domniei lui Brîncoveanu. Cancelaria domnească și cea eclesiastică o părăsiseră, deși cărțile bisericesti se hotărăsc cu greu să o înlocuiască cu cea română. Aceasta din urmă — se știe — se introduce la început în așa numitele indicații tipiconale, care îl îndrumă pe oficiant, mai totdeauna necunoscător al limbii slavone, să mînuiască, după cuviință, un text sau altul, care se mențineau într-una din limbile sacre, cum fusese mai demult socotită

* Comunicare prezentată în cadrul Simpozionului dedicat aniversării a 300 de ani de la apariția «Bibliei de la București», la Institutul Teologic din București în ziua de 17 noiembrie 1988.

vechea slavă bisericească, al cărei rol în străvechea noastră cultură teologică este de prisos să mai fie amintit. Și totuși, această limbă, tot mai străină preoțimii românești, se mai învăța în școli de un rang mai modest. O dificultate de a renunța la textul slav al unor cărți de cult — și vom vedea că se ridicau și alte obiecții mai grave — consta și în faptul că poezia liturgică era însoțită de cântări structurate pe prosodia limbii slavone și nu se găsisese încă posibilitatea de a adapta aceste cântări și unor eventuale traduceri românești. Să nu ne mirăm, deci, dacă descoperim, între tipăriturile de la Snagov ale lui Antim Ivireanul, în 1697, și o *Gramatică slavonească*, însoțită de o precuvîntare a învățatului ieromonah, din care reiese că manualul era destinat unei școli «întru învățarea limbii slavonești pentru copii de vîrstă fragedă».

Dacă limba slavă era sortită unei apropiate dispariții, ea nu putea fi înlocuită cu cea greacă, cu tot prestigiul de care aceasta se bucura într-un veac cînd influența greacă sporise simțitor în viața politică și culturală a Moldovei și Țării Românești. Deși timide încercări de a se cînta grecește la una din stranele cîtorva biserici se făcuseră, acestea nu puteau avea sorti de izbîndă, pentru pricini ușor de înțeles.

Limba română în Biserică nu putea fi, deci, împiedicată în progresul firesc în care se afirma. S-au ivit totuși, în chiar această epocă, unele dificultăți. Traducerea, mai ales a liturghiei, a evangheliarului și a altor cîteva cărți de cult, cerea o adecvare perfectă a formei românești la original, în speță la cel grecesc. Orice alunecare putea aduce grave urmări, de care, de pildă, marele patriarh Dositei al Ierusalimului îl avertizase, pe un ton aspru, pe viitorul vlădică ardelean, Atanasie Anghel, în 1698. Pricina era — i s-a spus — puținătatea și «îngustimea» limbii române, căreia îi lipsea vocabularul și excepționalele mijloace de expresie ale limbii grecești. Un risc mai mic era încă păstrarea vechilor tipărituri slavone. A fost meritul marilor vlădici Teodosie și Antim, precedați de Varlaam și — în Moldova — de Dosoftei, că nu s-au oprit din drum și — cu sprijinul neprecupețit al lui Șerban Cantacuzino și, mai ales, a lui Brâncoveanu, ajutați și de cîteva învățați și harnici cărturari, au continuat să lupte pentru cît mai multe și mai izbutite tălmăciri în limba țării. Nu avem intenția să urmărim șirul tipăriturilor care au dat la lumină aceste tălmăciri. Vom reaminti doar unul sau două momente care ni se par semnificative.

Cel dintîi a fost soluția unor texte bilingve, care — mai tîrziu — s-a aplicat mai consecvent tipăriturilor greco-arabe. Textul Evangheliei greco-române din 1693, imprimat de Antim Ivireanul în tiparnița Mitropoliei din București, își datorește traducerea românească lui Șerban Greceanu, vtori logofăt, care, în precuvîntarea sa ne arată :

«Luat-am învățătură vrednicile neamuri ale creștinilor, precum au fost Evanghelia în limba a tuturor neamurilor să o scrie și să o tipărească, după asemănarea limbii elenești ; ca, de s-ar întîmpla ceva greșală sau îndoire la Evanghelia care iaste tălmăcită în limbile lor, să se dezlege îndoirea și să se îndrepteze greșala de pre cea elinească...».

Soluția, deși ingenioasă, nu putea fi folosită pe o scară largă, din evidente motive, mai ales de ordin tehnic. S-a continuat, așadar, cu un număr tot mai sporit de traduceri în singură limba țării.

Un avertisment avea însă să se producă, cinci ani mai târziu, în 1698, cum am amintit, în treacăt, mai sus. Cu prilejul examinării canonice a celui ce urma să urce în Scaunul Mitropoliei Ardealului, tânărul Atanasie Anghel, Dositei al Ierusalimului, având alături pe Teodosie al Ungrovlahiei, îngrijorați neîndoios de situația care se pregătea, peste munți, Ortodoxiei, au întocmit, în 22 de puncte, un «îndreptar, dogmatic, liturgic și canonic», o adevărată Mărturisire de credință de o neabătută rigoare. Într-însul se arată că preoții «vor ceti Evanghelia, vor face cazanie, vor spune rugăciunile «atîta la biserici, cît și la pogribanii în limba poporului», adică la români «pre limba rumâniască». În schimb, cîntările și liturghia «slujba Bisearicii, adecăte Ohtaiul, Miniaele și alalte cărți ce se cîntă Duminicile și sărbătorile și slujba de toate zilele» se vor face neapărat slavonește, «iar nu rumâniaste sau într-alt chip». Și mai urmează cîteva indicații, arătînd o oarecare îngăduință pentru limba grecească. Ca să se imprime liturghia în românește, după atîtea opreliști, va fi nevoie de toată iscusința lui Antim Ivireanul, care — cum s-a dovedit în ultimii ani — strecoară, putem spune, Liturghierul în cuprinsul Evhologhiului tipărit la Rîmnic, în 1706, probabil cu îngăduința bătrînului mitropolit Teodosie. Acesta se stinge din viață la începutul lui 1708, precedat cu un an de marele și neînduplecatul său sfătuitor, Dositei al Ierusalimului. Se poate afirma că, sub noua păstorire a lui Antim Ivireanul, un suflu nou se simte în Biserica Țării Românești, inclusiv în relațiile ei cu noul patriarh al Ierusalimului.

Traducerile în românește continuau dar, încă înainte de începutul noului veac, ele nu încetau să solicite eforturi considerabile din partea tîlmăcitorilor, care nu o dată se plîng de greutatea întîmpinate. Am ales ca exemplu un citat din Mineiul pe Septembrie, tipărit de Mitrofan al Buzăului, fost episcop de Huși și ucenic al marelui Dosoftei al Moldovei, în 1698.

În Precuvîntarea Mitropolitului Teodosie către Brâncoveanu, înalțul chiriarh, vorbind de lipsa mult resimțită a unei asemenea cărți de cult, scria :

«Iată ascuțita socoteală a Mării tale nu numai lipsa acestora ci și turburarea ceea ce era mai înainte în besereci au potolit, pentru că era învățăturile tipicului și ale orînduialelor la Minei scrise cu mîna pre limba slavonească, iară preoții noștri de pre la sate nicidecum înțelegînd limba aceia, orînduialele besericii nu să făcea deplin, nici viețile sfinților să citia, ascultătorii neînțelegînd...».

Și, în sfîrșit, unul dintre traducători, Radu logofătul Greceanu, într-o însemnare, către sfîrșitul volumului, făcea această tulburătoare mărturisire :

«Rugînd pre tot pravoslavnicul cititoriu, care pedepsit va fi în știința elinească, de va și cunoaște niscare greșale, să nu defaime că cu greu iaste a tîlmăci neștine singur, ales despre limba elinească spre cea rumânească. Că sînt cuvinte elinești și vorbe despre locuri,

care unele nici la lexicoane nu să află; altele de să află și să înțeleg, iară pentru îngustarea limbii rumânești nu pot veni la tălmăcit. Iară eu am iscodit și în tot chipul m-am nevoit a nu lăsa nici un cuvânt ca să nu dea întru înțelegerea limbii noastre cei rumânești».

Cred că nu mă înșel când socotesc mărturisirea lui Radu Greceanu ca pe o dovadă strălucită de existență, în epoca brâncovenească, a unui mănunchi de cărturari români, care au unit priceperea, hărnicia și pietatea lor, întru făurirea unei limbi literare românești mai bogate, mai precise și — pe cât era cu putință — mai limpezi, spre mai marele folos al culturii naționale.

În epoca următoare prăbușirii Imperiului bizantin, nicicând Teologia Simbolică ortodoxă nu a cunoscut, ca în veacul al șaptesprezecelea, un număr mai mare de Mărturisiri de credință, dintre care — fără îndoială — cea mai importantă este cea pusă sub numele lui Petru Movilă, mitropolitul ortodox al Kievului, a cărei primă traducere românească, săvârșită de același Radu Greceanu, a apărut din tiparnița Episcopiei de la Buzău, în 1691, sub titlul: «*Pravoslavnica Mărturisire a săborniceștii și apostoleștii bisericii Răsăritului*, întoarsă duple grecească în limba românească den porunca prea luminatului Domn Constantin Brâncoveanu, de Radul logofăt Greceanul». Traducătorul nu uită să amintească ajutorul pe care l-a căpătat, la îndreptarea «mai grelelor cuvinte și noime», de la stolnicul Constantin Cantacuzino, care-i sprijinise pe frații Greceni, cu luminile și cunoștințele sale, și la tălmăcirea din același an, a *Mărgăritarelor Sfântului Ioan Gură de Aur*.

Nu vom schița aci istoricul — de altfel bine cunoscut — al alcătuirii acestei cărți de învățătură a lui Movilă, examinată și pe alocuri îndreptată la Iași, în 1642, tradusă în grecește de iscusitul teolog Meletie Sirigul și care a dobândit, un an mai târziu, recunoașterea oficială a celei mai înalte instanțe de atunci a Ortodoxiei, prin hotărîrea sinodală din 1643, semnată de toți cei patru patriarhi ai Bisericii Răsăritene. Nenumărate traduceri românești au urmat tălmăcirii lui Radu Greceanu pînă în zilele noastre. Iar în 1699, a apărut în forma sa grecească, la Snagov, sub îngrijirea lui Antim Ivireanul, însoțită, între altele, de o importantă prefață a lui Dositei al Ierusalimului.

Apariția, la distanță de cîțiva ani, a Pravoslavnicei Mărturisiri, în limba română și apoi în greacă, și anume amîndouă în tipografii din Țara Românească, nu este întîmplătoare. Lupta pentru apărarea ortodoxiei, în special împotriva întetirii propagandei romano-catolice, purtată îndeosebi de energicul patriarh al Ierusalimului, Dositei, se deplasează acum de la Iași în Bucureștii epocii brâncovenești.

În importanta precuvîntare către cititorii drept-credincioși, din fruntea ediției grecești amintite a Mărturisirii Ortodoxe, Dositei socotește că veacul al XVI-lea a văzut ridicîndu-se «patru mari fiare, protivnice și dușmane Sfintei lui Dumnezeu Biserici». Acestea sînt: ereziile luterană și calvină, ordinul iezuiților și «schimbarea calendarului, adică a sărbătorii Sfintelor Paști», datorită Papei Grigorie XIII. Cea mai primejdioasă dintre toate pare să fie, după Dositei, ofensiva purtată de iezuiți, mai ales în Polonia și Rusia Mică, rămasă multă vreme

sub stăpînire polonă. Aceștia învinuiau pe ortodocși că primiseră înrîuriri de la amintitele «erezii» și cultivau, în rîndurile pravoslavnicilor din regiunile menționate, o primejdioasă acțiune de prozelitism.

Biserica Răsăriteană respinsese mai de mult și mai ușor învinuirile de apropiere de luteranism. Mai dificilă a fost lupta de înlăturare a suspiciunii de aderare la un număr de principii calvine. «Piatra de poticnire», după expresia biblică, fusese catehismul publicat în 1631 la Geneva, pe numele patriarhului ecumenic Chiril Lucaris, care cuprindea în chip vădit învățături calvine. Discuțiile asupra paternității reale a catehismului nu au conținut nici pînă azi. Dositei, în orice caz, a crezut fără șovăială că a fost vorba de o plăsmuire a reformatorilor, pe care Lucaris, ucis de otomani în 1638, nu a cutezat să o tăgăduiască. Majoritatea cercetătorilor cred azi că e vorba totuși de o operă a lui Lucaris, care a dorit să-și cîștige sprijinul Genevei împotriva uneltirilor catolice tot mai violente. Oricum, catehismul din 1631 a stîrnit dispute înverșunate în sînul lumii ortodoxe pentru tot restul veacului. În acest chip s-a ajuns la Mărturisirea Ortodoxă, elaborată în forma sa definitivă la Iași în 1642, la Mărturisirea Patriarhului Dositei, întărită de Sinodul de la Ierusalim, din 1672, și la un număr de hotărîri luate de Sinodul permanent din Constantinopol etc. Lupta trebuia dusă, deci, pe două fronturi. Dositei a simțit că pericolul major venea din partea acțiunii romano-catolice, purtată la hotarele apusene ale ortodoxiei ruse, alături de care el a luptat în chip consecvent. Trebuiau să se tipărească lucrări de teologie polemică, mai ales din cele ce aparțineau teologiei bizantine tîrzii sau celei post-bizantine, spre a stăvili urmările unei abile propagande heterodoxe, purtate între alții de foștii elevi — bine pregătiți — ai Colegiului grecesc al Sfîntului Atanasie din Roma, instruiți special pentru cîștigarea la uniatism a grecilor din Imperiul otoman.

Dositei a pornit întemeindu-și o tipografie grecească la Iași, la mînăstirea Cetățuia, dînd la lumină, după *Întîmpinarea în contra primatului Papei* a răposatului patriarh Nectarie al Ierusalimului (1682), două lucrări aparținînd unor «clasici» ai teologiei polemice bizantine: Simeon al Thesalonicului, *În contra erezilor* (1683) și *Cuvîntul* lui Ioan Eugenikos împotriva hotărîrilor Conciliului din Florența (1694). Două din vestitele sale Tomuri împotriva romano-catolicilor: *Tomul împăcării* (1694) și *Tomul iubirii împotriva latinilor* (1698) se tipăresc la Iași. Abia al treilea volum: *Tomul bucuriei* (1705) va apărea în Țara Românească, la Rîmnic.

Nu cunoaștem toate motivele care l-au făcut pe Dositei să-și strămute activitatea de neobosit luptător pentru pravoslavie în Țara Românească. În 1688 însă el alcătuieste o importantă precuvîntare la Biblia lui Șerban. Iar în 1690 tipărește la București *Manualul* său *contra rătăcirii calvine*, împreună cu vestita *Întîmpinare* a lui Meletie Sirigul, acum răposat, împotriva lui Chiril Lucaris și a catehismului său, scrisă de învățatul teolog, încă înainte de 1642, la îndemnul în-suși al lui Vasile Lupu. Pînă la moartea sa, la începutul lui 1707, neobositul patriarh și-a găsit răgazuri pentru a alcătui o uriașă *Istorie a celor ce au fost patriarhi în Ierusalim*, operă de un covîrșitor interes

pentru istoria Bisericii Răsăritene, care, însă, a fost dată la lumină abia în 1715, dar tot la București, de nepotul și urmașul său în Scaun, Hrisant.

Am crezut că, în această succintă evocare, am avut dreptul să alăturăm activitatea desfășurată de Dositei în Moldova, de cea dusă de el și de cea — cum vom vedea — a unor învățăcei ai săi, în Țara Românească, integrând roadele lor în aceeași cultură teologică a epocii brâncovenești. Unitatea de cultură a celor două țări românești în această epocă este bine cunoscută și prestigiul, ca și influența lui Brâncoveanu dincolo de Milcov ne îndrituiesc să integrăm lupta de apărare a ortodoxiei, dusă sub auspiciile mai ales ale lui Dositei, în aceeași mare cultură brâncovenească. Dar și după moartea lui Dositei, cursul trasat de el continuă. Să amintim numai de străvechea *Panoplie dogmatică* a lui Eftimie Zigabenos, scrisă la îndemnul basileului bizantin Alexios I Comnenul, care își vede ediția sa *princeps* apărând la Tîrgoviște, în 1710, prin îngrijirea cunoscutului ieromonah și cronicar Mitrofan Gregoras.

O scurtă caracterizare a direcțiilor în care s-a îndreptat publicistica lui Dositei ni se pare necesară. Combătînd pe latini, Dositei apelează în vastele sale culegeri la scrieri și acte îndreptate împotriva Schismei, începînd cu epoca lui Fotie și stăruind mai mult asupra debaterilor Conciliului de la Florența și mai ales a primatului papal, aprig contestat de opoziția ortodoxă din Conciliu, sau de mari teologi contemporani, ca un Ghenadie Scholarios, din opera căruia se publică, pentru prima oară, importante fragmente. În acest caz, Dositei își găsea adversarii într-o tabără bine delimitată și situată — de la sine înțeles — în afara Bisericii pravoslavnice.

Altfel stau lucrurile cu atacurile sale împotriva calvinilor. E drept că patriarhul publicase, în 1690, *Manualul său contra rătăcirii calvine*. Mai interesat s-a arătat însă Dositei de infiltrațiile învățăturilor reformate, de data aceasta *în lăuntrul* Bisericii ortodoxe. Am amintit de catehismul genevez al lui Chiril Lucaris și de lupta dusă împotriva cîtorva dintre învățăturile acestuia, în întreg secolul XVII. Numai că personalitatea impunătoare a lui Chiril a lăsat urme la ciraci ai săi. Cel mai însemnat pare să fi fost Teofil Coridaleu, ierarh al Bisericii ortodoxe, care unise influențele primite de la Lucaris cu larga sa erudiție în filosofia neo-aristotelică, cultivată mai ales la Padova, de unde împrumutase un anumit raționalism, care se împăca greu cu anume puncte din dogmatica Bisericii Răsăritului. Discipolul acestuia, Ioan Cariofil, fost mare logothet al Bisericii constantinopolitane și conducător al Academiei Teologice din Stambul, pare să fi urmat, măcar în chestiunea — de o însemnătate capitală pentru ortodoxie — a prefacerii darurilor în euharistia liturgică, o poziție foarte apropiată de a reformatorilor, sprijinindu-se și de unele teze aristotelice, inadmisibile în abordarea unui atare punct de doctrină.

Cariofil, personalitate de înaltă distincție, cu vechi și excelente raporturi cu Cantacuzinii munteni și, de altminteri, vechi și cald prețuitor al vieții din Țara Românească, unde — izgonit din Constantinopol — s-a refugiat și a și încetat din viață în 1692, a fost, și după moarte, ținta unor

atacuri necruțătoare din partea lui Dositei, care a publicat, la Iași, în 1694, *Manualul său împotriva lui Cariofil*.

Nu este greu de înțeles de ce această intensă acțiune de apărare a ortodoxiei s-a purtat, în epoca respectivă, mai degrabă în Țara Românească decât în Moldova. Aci, deși se aflau câțiva erudiți cu largă cultură teologică, ca bunăoară un Ieremia Cacavelas, starea politică și economică a țării erau precare la acest sfârșit de veac al șaptesprezecelea, ca și în primii ani ai secolului următor, când, de altfel, mai degrabă decât în Muntenia, se instalează domniile fanariote.

În Țara Românească, în schimb, pe lângă prestigiul necontestat al unui Șerban Cantacuzino sau Constantin Brâncoveanu, pe lângă munificența neegalată a acestuia din urmă, trebuie ținute în seamă și alte împrejurări. Acțiunea teologilor de care ne ocupăm trebuia dusă, mai cu seamă, prin tipărituri, și acestea nu se puteau executa nici pe cuprinsul Imperiului otoman și — în cazul special al unor polemici anti-latine —, nici la Veneția. Acolo existau câteva vestite tipografii grecești, care alimentaseră cu publicații religioase sau de «zidire sufletească», de aproape două veacuri, pe grecii din Orient. Pentru motive ușor de înțeles, lucrări ca cele trei *Tomuri* ale lui Dositei nu puteau fi date la lumină în Italia și nici chiar în alte centre europene. Rusia nu posedă încă mijloacele tehnice și specialiști care să asigure funcționarea unor atari tiparnițe. Rămâneau deci Țările românești și mai ales Muntenia, unde — sub Brâncoveanu — numărul tiparnițelor s-a înmulțit spectaculos, și unele — ca cea de la Snagov bunăoară — puteau imprima lucrări nu numai în limba greacă, dar și în cea arabă. În al doilea rând, circulația oamenilor de cultură, mai ales înalți ierarhi, dar și clerici mai mărunți, se putea face mult mai lesnicios spre București decât spre regiuni aflate dincolo de hotarele Împărăției sau în regiuni mai expuse ale acesteia, cum a fost multă vreme Moldova.

Să adăugăm că, datorită dragostei pentru Biserică a cîrmuitorilor noștri, mulți înalți ierarhi din Răsărit, deseori strîmtorați sau chiar prigonți în eparhiile lor, găseau adăpost și ajutoare cu prisosință, pe lângă curțile domnești. Numărul acestor chiriarihi — patriarhi sau așa numiții mitropoliți «titulari» din Orient — a fost deosebit de mare la răscrucea veacurilor XVII și XVIII. La înmormîntări — ca a lui Constantin Cantemir în 1693 — unde au slujit nu mai puțin de patru patriarhi, dar mai ales la București, la nunți domnești sau la tîrnosirea vreunei mari biserici, patriarhii și alți înalți ierarhi sînt nelipsiți.

Toți acești învățați teologi aflau la noi nu numai sprijin material și moral, dar și un mediu în care se integrau în mod firesc. La Curtea brâncovenească se afla un om excepțional prin darurile spiritului, prin învățături căpătate la înalte școli ale Apusului, dar și prin profunde cunoștințe din cîmpul teologiei, istoriei sau filologiei. La el apelau traducătorii noștri cînd întîmpinau greutăți în interpretarea unor «loca obscura», nu numai în probleme de limbă sau cultură clasică, dar și de exegeză a textelor sacre. Stolnicul Constantin Cantacuzino, bun prieten al nefericitului Ioan Cariofil, a fost multă vreme în centrul acestei societăți de înaltă cultură și spiritualitate, avînd în preajmă și pe viitorul mitropolit Antim Ivireanul, mare cunoscător de limbi și

de învățătură creștină, dar și una dintre cele mai strălucite figuri ale vechii noastre literaturi.

În asemenea împrejurări, dacă se poate vorbi în aceste vremi de un spirit panortodox, care să lumineze și să îmbărbăteze Biserica atât de încercată a Răsăritului, acesta s-a aflat în Țara Românească, pe când era cîrmuită de un voievod care avea să sfîrșească precum un mucenic de cea mai curată tradiție. Căci nu numai Biserica țării lui avea să folosească de pe urma politicii bisericești și culturale a Voievodului, nu numai teologia cultivată în limba greacă avea să cunoască o strălucire nemaiîntîlnită de la căderea Bizanțului încoace, ci și tipărițele de la Snagov și București vor da la lumină cărți de cult în limbile greacă și arabă, iar la Alep sau Tiflis se vor imprima, cu sprijin brîncovenesc, cărți în limbile băștinașilor, arabi sau georgieni.

Cultura teologică și viața bisericească, în genere, avea să cunoască și în veacul domniilor fanariote, care urmează îndată după căderea marelui voievod, biruințe remarcabile, figuri de ierarhi de înalt prestigiu, tipăriți prețioase, dar totul se va desfășura într-un cadru mult mai strîmt, sub apăsarea unui regim politic mult îngustat în inițiativele și capacitățile sale.

Rămîne să vedem în ce măsură învățămîntul superior — în speță Academia domnească — a contribuit, în această epocă, la promovarea culturii teologice și îndeosebi la acțiunea de apărare a ortodoxiei împotriva atacurilor sau infiltrărilor heterodoxe.

Ceea ce cunoaștem mai bine din programul de învățămînt din primele decenii după întemeierea Academiei este consemnat în proiectul de reorganizare a ei, alcătuit, în august 1707, de noul patriarh al Ierusalimului, Hrisant Notaras, la cererea lui Constantin Brîncoveanu. Cursurile, predate în limba greacă, erau încredințate la trei profesori și se țineau pe lîngă mînăstirea Sfîntul Sava din București, închinată Ierusalimului. Elevii erau puțin numeroși, români, dar și cîțiva sosiți de peste hotare. Lucru remarcabil în ceea ce am numi programa analitică a cursurilor este interesul, aproape exclusiv, pentru literatura clasică elină, pentru comentarea cîtorva tratate ale lui Aristotel, după parafraze datorate mai ales filosofului grec amintit, Teofil Coridaleu, și pentru studiul științelor naturii. Inspiratorul programei, noul patriarh Hrisant, făcuse studii în Occident, avea solide cunoștințe în domeniul matematicii, astronomiei și al științelor pozitive, precum și o apreciere vădită pentru studiile asupra filosofiei peripatetice, promovate cu succes mai ales, cum știm, de universitatea din Padova. Interesul se îndrepta spre cultura laică, clasică, dar și contemporană, fără vreo referire la realitățile românești și fără o semnificativă apropiere de problemele culturii teologice.

Nu întîmplător această schimbare de orizont cultural se manifesta aproape nemijlocit după dispariția patriarhului Dositei, a cărui orientare conservatoare sub acest aspect am putut-o aprecia în cele mai sus arătate.

Academia domnească se reforma doar în 1707. Întemeierea sa era mai veche, datînd probabil de la sfîrșitul penultimului deceniu al veacului precedent. Și astăzi se mai poartă discuții asupra adevăratului

întemeietor al Academiei : Șerban Cantacuzino sau Constantin Brâncoveanu ? Personal sînt încredințat că inițiativa a aparținut celui dintîi, care nu și-a putut realiza pe deplin proiectul, din pricina unei morți neașteptate. Adevăratul îndemn socotesc însă că a venit din partea lui Dositei al Ierusalimului. Acesta fusese solicitat încă din 1680 de patriarhul Ioachim al Moscovei să trimită teologi greci învățați în Rusia, pentru a combate ideile catolicizante ale lui Simeon Polotsky ; și Dositei le va trimite, într-adevăr, pe cei doi frați Lihudis — Ioanichie și Sofronie —, care luptă cu succes pentru revenirea la stricta dogmă ortodoxă privind prefacerea darurilor și epicleza în euharistia liturgică, doctrină consfințită prin Sinodul moscovit din 1690. Fraților Lihudis, prin scrierile și acțiunile lor, li se datorește și îmbunătățirea activității Academiei teologice moscovite.

Ni se pare firesc ca același Dositei, conștient de primejdiile ce pîndeau ortodoxia din țările române, să fi sugerat lui Șerban Cantacuzino sau fratelui său, Stolnicul, ideea întemeierii unei Academii cu rosturi asemănătoare la București, unde să cheme de asemenea iscusii teologi ortodocși, care să propage în învățămînt și în scrierile lor ideile sale privind rezistența împotriva ofensivei heterodoxe. Astfel, a sosit, probabil chiar în primul an de domnie al Brâncoveanului, marele teolog din Trapezunt, .Sevastos Kimenites, numit director al Academiei, iar apoi Marcu Porfiropulos din Cipru. Celui dintîi îi datorăm două tipăriri scrise vădit pe linia preocupărilor lui Dositei : cea dintîi, tipărită la Snagov, în 1701, de Antim Ivireanul este un *Eontologiu*, în care se înfățișează sărbătorile bisericești, data Paștilor etc., potrivit calendarului liturgic al Bisericii răsăritene. Cea de a doua : *Învățătură dogmatică a prea sfintei Biserici răsăritene și sobornicești*, imprimată la București, în 1703, după moartea lui Sevastos, tratează, în prima sa parte, problema prefacerii darurilor în Taina Euharistiei. Un număr de exemplare, purtînd o dedicație schimbată, s-au trimis în Rusia lui Petru cel Mare. În anume împrejurări, directorilor Academiei domnești li se încredința și sarcina de cenzori ai unor lucrări teologice. Astfel, cînd în 1697 se tipărește la Snagov *Manualul despre cîteva nedumeriri* al defunctului Ioan Cariofil, alcătuit, cum ne arată titlul volumului, la cererea Stolnicului Constantin Cantacuzino, Antim Ivireanul, care semnează prefața omagială către Constantin Brâncoveanu, nu uită să sublinieze ajutorul primit de la Sevastos Kimenitul, care a adăugat textului original elemente trecute cu vederea de Cariofil și a clarificat unele locuri obscure, pentru mai buna înțelegere a așa-ziselor «nedumeriri». Linia trasată de Dositei era cum nu se poate mai vădită.

Cît privește pe Marcu din Cipru, acesta a avut de cercetat — cîteva ani mai tîrziu — un manuscris pe care patriarhul Alexandriei Gherasim Paladas, un oaspete obișnuit și prețuit al Curții de la București, intenționa să-l tipărească la noi. Marcu se împotrivește, întîi, declarînd că lucrarea — de retorică teologică — cuprinde opinii greșite, «alătura cu dogma Bisericii noastre». Cartea nu se va mai tipări, spre mîhnirea și chiar indignarea patriarhului.

Este de înțeles că numărul lucrărilor care ar fi meritat să fie amintite, pentru o mai potrivită înțelegere a dimensiunilor culturii teolo-

gice în epoca brâncovenească este mult mai mare. S-ar fi putut menționa predicile și panegiricile predicatorului Curții domnești, Gheorghe Maiota, ale fiilor lui Constantin Brâncoveanu sau *Cuvîntul de laudă despre preoție* al lui Hrisant, viitorul patriarh al Ierusalimului. De asemenea, *Proschinariul* Muntelui Athos, datorat lui Ierotei Comnenul, viitorul mitropolit al Dîrstei, imprimat la Snagov, în 1701. Dacă am fi luat în considerare nu numai tipăriturile, așa cum am procedat, dar și bunăoară traducерile rămase în manuscris (și să pomenesc doar de cele datorate aceluiași Ierotei al Dîrstei), este limpede că imaginea culturii teologice, care s-a afirmat în Țara Românească la răscrucea secolilor XVII și XVIII, ar fi cîștigat în claritate și adîncime. Cum am anunțat însă, am dat precădere acelor lucrări teologice care au contribuit în chip vădit la apărarea ortodoxiei de atacurile sau infiltrările venite din partea altor confesiuni.



Cultura teologică, care cunoscuse o înflorire neobișnuită în epoca brâncovenească, nu putea rămîne însă — după cuvîntul Evangheliei — făclie sub obroc. De ea trebuia să se folosească, după puterile lor, și pături mai largi și mai smerite ale turmei cuvîntătoare. O comunicare a unora măcar din înfăptuirile sale, cu reducțiile și îngustările necesare, trebuia să ajungă și pînă la poporeni bucuroși, negreșit, să se împărtășească din admirabila trudă a atîtor tîlmăcitori și mînuitori ai teascurilor tipografice. Mai ales, însă, ei aveau dreptul să se pregătească, potrivit unor străvechi și neclintite rînduieli, la primirea Sfintelor Taine, și să se integreze, astfel, după cuviință, în viața harică a Bisericii. Dar mijlocitorii unei asemenea împărtășiri nu puteau fi, în primul rînd, decît preoții de mir. Aci, însă ni se dezvăluie o dureroasă stare de lucruri. Aproape întregul veac al șaptesprezecelea — și mă gîndesc acum, în primul rînd, la Țara Românească — răsună de plîngerile străinilor, dar și ale localnicilor luminați, cu privire la ignoranța și la deplorabilul nivel moral al slujitorilor din bisericile de enorie. Și nu este vorba de străini, eventuali potrivnici ortodoxiei, ci de ierarhi sau clerici dreptcredincioși, ca un Matei al Mirelor, cronicar și fost egumen la Dealul, în primul sfert al veacului, sau de un Paul de Alep, către sfîrșitul domniei lui Matei Basarab. Pe cît de slăvite erau mînaștirile românești, cu rînduiala, strălucirea slujbelor și cucernicia monahilor lor, pe atît de desconsiderați erau preoții de mir. Este drept că, în lumina revelațiilor istoriei, osîndirea lor se dovedește prea aspră, cînd ne gîndim la dările și poverile de tot soiul care apăsau asupra preoților, mai ales a celor de la sate, și-i cufundau, nu o dată, în precaritatea materială și morală în care trăiau.

Este meritul epocii brâncovenești că a înțeles că o cultură, inclusiv cea teologică, trebuie promovată la toate nivelurile societății, mai ales atunci cînd progresele limbii naționale pe de o parte și ale tiparului pe de alta înlesneau acest indispensabil proces de înnoire și ridicare a societății.

Astfel, la Buzău, în 1702 — ultimul an de păstorire a lui Mitrofan — apărea *Învățătură preoților pe scurt de șapte Taine ale Besere-*

cii, cu o prefață a Mitropolitului Teodosie. Era un început, continuat cu vigoare de Antim Ivireanul, care, dacă în didahiile sale nu-i cruța pe mireni, nu se sfia să-și arate asprimea și față de preoți. În *Învățătura bisericească* din 1710, în *Capete de poruncă*, din 1714, Antim se adresează deseori cu severitate acestor slujitori ai altarelor, cu porunci mai mult decît cu sfaturi, pentru a curma răul. În *Învățătura bisericească*, după ce își ceartă preoții, în cuvinte pe care cu greu le-am putea reproduce acum, încheie îndemnîndu-i: «să vă luminați și voi și să învățați și pre alții».

Cine urmărește șirul tipăriturilor românești din secolul XVIII este izbit de numărul cărților destinate cultivării preoțimii, începînd cu *Învățături pentru cele șapte Taine*, din 1724, date la lumină de Damaschin Dascălul, sau cu *Preoția*, imprimată tot la Rîmnic de Grigorie Socoteanul, în 1749, și sfîrșind cu *Sfătuire către duhovnic*, a Cuviosului Nicodim Aghioritul, tradusă în 1799 de Gherontie și Grigorie la București. La începutul acestui lung și rodnic drum stau, însă, pentru Țara Românească, strădaniile luminaților ierarhi din epoca brâncovenească.

Cu regretul de a nu fi putut prinde, în cîteva pagini, decît o palidă icoană a culturii teologice din Țara Românească a epocii brâncovenești, cer îngăduință să închei cu cîteva cuvinte rostite de Nicolae Iorga, în memorabila sa conferință din august 1914, rostită la comemorarea a două sute de ani de la martiriul marelui voievod muntean :

«...Prin acea largă operă de cultură răsăriteană, de cultură în toate limbile Răsăritului (...), prin găzduirea fruntașilor bisericești ai Orientului, Patriarhi, Mitropoliți, dascăli; prin operele lui de ctitorie la toate «locurile sfinte», el a știut, față de regiunile siriene, arabe, caucasiene, supuse ori vasale Turcilor, ca și față de greutatea europeană, să înlocuiască pe împărații bizantini de odinioară, ca un urmaș legitim al cărora era privit. Domn autonom în țara lui, înconjurat de prestigiul superior al Cesarilor constantinopolitani, al lui Constantin cel Mare, în întreaga lume a Orientului, aceasta a fost situația lui Constantin Vodă Brâncoveanu».

Și Iorga termina prin aceste cuvinte care trebuie să ne îmbărbăteze pururi :

«Pe cînd legăturile politice sînt astăzi și se pot sfărîma mîine, pe cînd succesele dobîndite printr-o hotărîre a întîmplării, printr-o altă hotărîre a întîmplării se pierd, lucrurile agonisite prin cultura adînc coborîță în suflete fac parte din moștenirea veșnică a unui popor».

Prof. Dr. ALEXANDRU ELIAN

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Bianu, Ioan și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, t. I, București, 1903
 Camariano-Cioran, Ariadna, *Les Académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs*, Thessaloniki, 1974

- Chițescu, N., *O dispută dogmatică din veacul XVII la care au luat parte Dositei al Ierusalimului, Constantin Brîncoveanu și Antim Ivireanu*, în «B.O.R.», LXXXIII (1945)
- Dură, Ioan, Pr., *Ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων καὶ ἡ προσφορά αὐτοῦ εἰς τὰς ρουμανικὰς ὥρας καὶ τὴν εκκλησίαν αὐτῶν*, Atena, 1977
- Ionescu, Dimitrie S., *Relațiile Țărilor române cu Patriarhia de Alexandria*, București, 1935.
- Ionescu, I., Pr., *Trei sute de ani de la tipărirea Liturghierului de Mitropolitul Dosoftei. 1679—1979*, în «Glasul Bisericii», XXXVIII (1979)
- Iorga, N., *Valoarea politică a lui Constantin Brîncoveanu*, Vălenii de Munte, 1914.
- Idem, *Istoria învățămîntului românesc*, București, 1928
- Idem, *Istoria Bisericii românești*, ed. II, vol. II, București, 1930
- Idem, *Byzance après Byzance*, Bucarest, 1935
- Legrand, Émile, *Bibliographie hellénique, XVII-e siècle*, t. III, Paris, 1895.
- Păcurariu Mircea, Preot prof. dr., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, București, 1981.
- Papacostea, Victor, *La fondation de l'«Académie grecque» de Bucarest. Les origines de l'erreur de datation et sa pénétration dans l'historiographie*, în vol. «Civilizație românească și civilizație balcanică», București, 1983.
- Popescu, Niculae M., Pr., și Diac. Gheorghe I. Moisescu, *Ὁρθόδοξος Ὁμολογία. Mărturisirea Ortodoxă*, București, 1942
- Runciman, Steven, *The Great Church in Captivity. A Study of the Patriarchate of Constantinople, from the Eve of the Turkish Conquest to the greek War of Independance*, Cambridge, 1968
- Russo, Demostene, *Studii istorice greco-române*, vol. I—II, București, 1939

DOUĂ ANIVERSĂRI EDIFICATOARE *

Începută încă din secolele XV și XVI, traducerea în românește a Sfintei Scripturi și-a găsit încununarea în noiembrie 1688, când la București s-a tipărit pentru prima dată în întregime *Biblia* românească. Au trecut de atunci 300 de ani și Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist personal, au socotit potrivit ca evenimentul să fie marcat sărbătorește atât în țară, cât și peste hotare, dată fiind importanța lui nu numai pentru ortodocșii români, ci în general pentru întreaga comunitate creștină.

Era vremea când majoritatea neamurilor, odată cu apariția tiparului, s-au străduit să dea pe limba proprie Sfânta Scriptură astfel încât aceasta să ajungă la îndemîna fiecărui credincios. E adevărat însă că pentru români aniversarea la care mă refer dobîndește o semnificație aparte, dat fiind că în aceeași perioadă de timp se plasează altă aniversare: unirea cea «mare» într-un singur stat național a tuturor provinciilor românești, dintre care unele s-au aflat pînă atunci sub stăpîniri străine, eveniment petrecut la 1 decembrie 1918.

Ceea ce apropie aceste două aniversări este ideea de unitate: așa cum Biblia din 1688 este rodul străduințelor unor traducători din toate provinciile românești și cum destinatarii ei erau credincioșii «munteni,

* Cuvîntare rostită la Simpozionul dedicat prezentării ediției jubiliare a «Bibliei de la București», Viena, 27 noiembrie 1988.

moldoveni și transilvăneni», întreg «neamul românesc» de pretutindeni, tot astfel Unirea din 1918 constituie expresia dorinței românilor din totdeauna și de pretutindeni de a fi una.

Pentru moment însă aș dori să insist asupra semnificației tipăririi Bibliei numită «de la București» din anul 1688.

★

Din punct de vedere istoric, creștinismul românesc își are începuturile în primele propovăduiri ale învățaturii evanghelice de către Sf. Apostol Andrei, care s-a ostenit întru împlinirea poruncii Mîntuitorului de a învăța «toate neamurile» (Luca 24, 47), «pînă la marginea pămîntului» (Faptele Apostolilor 1, 8) și care a ajuns și în părțile Dobrogei de astăzi, Sciția Mică de odinioară. Viața bisericească și spiritualitatea creștină s-au conturat și adîncit în epocile postapostolică și patristică, mai ales în Dacia Pontică, prin predica și scrierile unor Ioan Casian, Dionisie Exiguul, Ioan Maxențiu etc., prin întreaga activitate a episcopilor Tomisului (Constanța de astăzi) și a slujitorilor bisericești care păstoreau pe aceste meleaguri. Urmele unei autentice și încheiate vieți creștine pe teritoriul românesc sînt date astăzi la iveală de aprofundate și numeroase cercetări arheologice. Epoca de formare a poporului român prin simbioza geto-dacă și romană corespunde adoptării religiei creștine și unei profunde trăiri spirituale care va iradia în toate provinciile românești și va marca întreaga istorie a poporului român. În epoca imediat următoare (secolele VII—XIII), spiritualitatea creștină este continuată și menținută cu scumpătate în condițiile grele ale trecerii populațiilor migratoare pe teritoriul României. Pe acest fond se grefează și impunerea ca limbă sacră a slavonei, căreia mult mai tîrziu îi va face concurență greaca, atît una cît și cealaltă ignorate însă nu numai de popor, ba chiar și de cler.

Creștinismul din Țările Române își căuta, cu trecerea vremii, un făgaș propriu, majoritatea strădaniilor concentrîndu-se în jurul luptei pentru păstrarea identității românești în Biserică. Astfel apar primele traduceri de cărți biblice în limba română, și anume Noul Testament păstrat fragmentar în *Codicele* numit *Voronețean* al cărui original nu se păstrează decît într-o transcriere din secolul XVI, *Psaltirea* numită *scheiană* tot din secolul XVI și *Evangheliarul* din Londra scris de mînă în Muntenia la anul 1574, apoi traducerile celebrului diacon Coresi din Brașov, cu care încep deja tipăriturile dintre care cităm între altele așa numitul *Tetraevanghel* din anul 1560 și cîteva *Psaltiri* din 1560—1562, 1570 și 1577. Tot în secolul al XVI-lea apare *Palia de la Orăștie*, o traducere a primelor două cărți din Vechiul Testament. Din secolul XVII, și anume din 1648, avem *Noul Testament* întreg, tipărit de mitropolitul Simeon Ștefan la Alba Iulia, *Psaltirea* tipărită la Iași în 1669 de mitropolitul Dosoftei și încă o dată *Psaltirea* aceluiași, dar în versuri, din 1673, *Evanghelia* din 1682 tipărită la București.

Lucrarea acesta de transpunere în limba proprie a textului sacru, foarte importantă pentru destinul Ortodoxiei de expresie românească, este încheiată spre sfîrșitul secolului al XVII-lea, culminînd cu tipărirea

Bibliei de la București în 1688, prima traducere integrală a Sfintei Scripturi în limba română și prima traducere a Bibliei în sud-estul european.

Biblia de care ne ocupăm, numită și «Biblia lui Șerban Cantacuzino» pentru motive ce vor fi arătate îndată, a fost tipărită — după cum se precizează într-o însemnare așezată la sfârșitul textului Apocalipsei și într-o postfață separată — cu osteneala fraților Șerban și Radu Greceanu și a episcopului Mitrofan al Hușilor, eparhie de pe teritoriul Moldovei. Traducerea este făcută de aceiași Șerban și Radu Greceanu, de episcopul Mitrofan, cum și de un alt episcop, Gherman al Nisei, fost director al Academiei grecești din Constantinopol de unde a trebuit să plece și a venit la București tot ca director al Academiei grecești existentă aici. Pentru cărțile Vechiului Testament frații Greceanu au luat ca bază de lucru traducerea făcută cu câțiva ani înainte de renumitul cărturar moldovean Nicolae Milescu Spătarul.

Textul original după care s-a făcut traducerea a fost cel din Septuaginta, dar s-au luat în considerare și traducerea latină Vulgata, precum și o traducere slavonă. S-a ținut apoi seama de traducerile românești de mai înainte: cele ale lui Coresi, Pălia de la Orăștie, Noul Testament al Mitropolitului Simeon Ștefan și cărțile biblice utilizate în cadrul slujbelor bisericești, adică: Psaltirea, Evanghelia și Apostolul. Tipărirea lucrării, sarcină de mari proporții pentru tehnica tipografică de atunci, s-a început în 1688, ultimul an al domniei lui Șerban Cantacuzino (1678—1688) — același domn al Țării Românești care a participat la despresurarea Vienei din încercuirea otomană în 1683 — și de la care Biblia noastră își trage numele, și s-a terminat în septembrie 1689 sub Constantin Brîncoveanu, urmașul său la domnie (1688—1714), cel care a suferit moarte de martir împreună cu cei patru copii ai săi neacceptând să-și părăsească credința ortodoxă.

Traducerea Bibliei este precedată de o precuvîntare a domnitorului Șerban Cantacuzino către cititori și de o altă precuvîntare a patriarhului Ierusalimului Dositei către domnitor.

Observînd că «pînă în ziua de azi... n-a rămas nici un neam... ca să nu citească în limba lui dumnezeiasca Scriptură», domnitorul Șerban Cantacuzino arată că a hotărît ca Biblia să se tîlmăcească în întregime în limba poporului, tîlmăcire pe care o oferă românilor din toate provinciile românești. Domnitorul mai arată că pentru înfăptuirea acestei importante opere a pus la lucru «dascăli foarte pricepuți în limba elină», precum și pe «oameni ai locului instruiți nu numai în limba proprie, ci și în limba elină».

La rîndul său patriarhul Dositei elogiază pe Șerban Cantacuzino făcîndu-l descendent din împăratul bizantin Ioan VI Cantacuzenos (1347—1354), iar pe mama sa Elena, descendentă a domnitorului muntean Matei Basarab. În sfîrșit, Șerban Cantacuzino e comparat cu episcopul Ulfila, încreștinătorul goților, și cu Ptolomeu, împăratul Egiptului, «care a tîlmăcit Sfînta Scriptură din limba evreilor în limba elină».

Biblia de la 1688 cuprinde, pe lîngă cărțile din canonul palestinian, și pe cele adăugate în canonul alexandrin. Aceste din urmă cărți,

pe care traducătorii le numesc în mod greșit «apocrife», sînt: Tovit, Iudita, Baruh, Epistola lui Ieremia, Cîntarea celor trei tineri, a III-a Esdra, Înțelepciunea lui Solomon, Înțelepciunea lui Isus Sirah, Istoria Suzanei, Istoria idolului Bel și a balaurului, I, II și III Macabei. Lipsește Rugăciunea lui Manase. A fost introdusă în schimb, deși nu face parte din canonul biblic, cartea a IV-a a Macabeilor, atribuită istoricului evreu Iosif Flaviu și care de fapt este un tratat filosofic despre «primatul rațiunii asupra sentimentelor».

Imprimarea Bibliei s-a făcut cu literele alfabetului slav, cu versetele numerotate pe margine și cu spații libere între ele. Capitolele nu sînt precedate de titluri care să indice cuprinsul pericopelor. Cărțile III și IV Macabei sînt împărțite numai în capitole, iar III Esdra este împărțit atît în capitole și versete, cît și în 109 pericope. Sub raportul artei tipografice, această primă Biblie românească — de proporții considerabile: 944 pagini mari cu cîte 59 rînduri fiecare — este o adevărată capodoperă pentru epoca în care a apărut.

Cu toate că în multe locuri traducerea este prea literală, iar construcția frazelor urmează uneori mersul limbii grecești, Biblia lui Șerban dovedește nu numai multă sîrguință și deosebită luare aminte, ci și o adîncă cunoaștere a limbilor elină și română. Limba traducerii este atît o sinteză a scrisului românesc de pînă atunci, cît și un important pas înainte pe calea dezvoltării limbii literare românești. Față de traduceri mai vechi utilizate ca izvoare auxiliare, Biblia de la 1688 reprezintă deci, din toate punctele de vedere, o realizare dintre cele mai valoroase. Pe lîngă neprețuitul aport teologic adus Bisericii, ea a pus în circulație, în toate ținuturile locuite de români, o limbă curată, vie, înțeleasă de toți, cu vocabular bogat și cu frumoase cadențe ritmice, care o apropie de frumusețea și expresivitatea graiului popular. Răspîndindu-se în toate provinciile locuite de români, Biblia de la 1688 a contribuit esențial la unificarea cugetului și a graiului, a convingerilor, credințelor și vrerilor poporului român. Servind ca temelie la dezvoltarea limbii literare românești în cursul secolelor următoare, a dat tuturor credincioșilor români, participanți la serviciile religioase publice, prilej să-și însușească anumite cuvinte și locuțiuni din cuprinsul ei, introducîndu-le în tezaurul lexical al graiului românesc.

*

1. Domnitorului român Șerban Cantacuzino i se datoresc la drept vorbind două Biblii: una este cea românească imprimată la 1688; alta este ediția greacă de la Veneția din anul 1687 pe care a patronat-o și finanțat-o în același timp. În prefața tipografului Nikolaos Glykys se afirmă cu hotărîre vocația domnitorului român de a restaura Bizanțul. El destina Biblia grecească întregului Orient, ca și cărturarilor elenofoni de pretutindeni. Cu toată însemnătatea acesteia, Biblia românească rămîne pe departe cea mai importantă. Pentru români, Biblia lui Șerban are valoare de *textus receptus*, precum *Septuaginta* pentru greci, *Vulgata* pentru latini, traducerea lui *Martin Luther* pentru ger-

mani și *King James Version* din 1611 pentru englezi. Absolut toate edițiile românești de mai târziu urmează celei din 1688, fără a i se putea sustrage, chiar când ar fi vrut s-o părăsească. În prefața tot a unei *Bibliei* care îi poartă numele și care datează din anii 1856—1858, mitropolitul Transilvaniei Andrei Șaguna spunea: «Limba Bibliei pentru un popor numai o dată se poate face. Dacă s-a învins piedica cea mare a traducerii credincioase și înțelese și dacă poporul a primit acea limbă, așa zicînd în însăși ființa sa, atunci urmașii nu mai au de făcut altceva decît s-o reînnoiască și îndrepte pe aceasta, după cum ar fi reînnoit-o și îndreptat traducătorul cel dintîi al Bibliei dacă ar fi trăit pînă în veacurile lor». Bibliei lui Șerban i se potrivește întocmai aceste remarci, căci ea a fost alcătuită odată pentru totdeauna, rămînînd pînă azi în conștiința românilor, «în însăși ființa lor».

2. Traducerea Bibliei din 1688 ca și toate traducerile care au precedat-o și au urmat-o n-au fost determinate de influențe externe. Cauzele care au dus la apariția tuturor au fost mereu de ordin intern. Unele ipoteze menite a pune în circulație influențe husite, în general protestante, trebuie abandonate. Dacă Reforma a contribuit într-un fel la stimularea celor care s-au nevoit să traducă Sfînta Scriptură în limba română, totuși ea nicidecum n-a dat întîiul impuls.

În ce o privește, Biblia lui Șerban a apărut ca o necesitate de ordin religios și cultural în același timp, ca un document de maturitate. Trebuia s-o avem și noi, așa cum o aveau deja alte neamuri. Trebuia să arătăm că o putem avea în limba noastră, că limba română e la fel de sacră ca și celelalte, că și ea a fost făcută să fie o limbă a lui Dumnezeu, că Dumnezeu vorbește și prin ea. Și astfel Dumnezeu a început — dacă este permis să ne exprimăm astfel — să vorbească românește cu românii. Așa gîndea și patriarhul Dositei, precum rezultă din deja citata precuvîntare către domnitorul Șerban Cantacuzino: «Cînd Dumnezeu s-a adresat românilor cu glas străin, aceștia nu l-au ascultat, acum însă că prin osteneala Măriei Tale Sfînta Scriptură a fost tradusă, ea poate fi citită și cunoscută atît de cei mari, cît și de cei mici».

3. Biblia lui Șerban constituie un act de cultură întrucît demonstrează stadiul avansat de cunoștințe pe care l-au atins românii în acele vremuri. Traducătorii au pornit de la textul grec al Septuagintei, considerînd că Septuaginta reprezintă Scriptura Bisericii Ortodoxe. În plus este important faptul că ei au controlat acest text cu edițiile critice cunoscute atunci, cu Biblia latină și cu versiunea slavonă din Ostrog (1581). Cum arătam deja, traducătorii au folosit în plus tîlmăcirile românești existente pînă la ei. În felul acesta ei au dovedit un pronunțat spirit critic.

Ce au mai dovedit ei a fost un orizont intelectual deosebit de larg. Astfel Biblia lui Șerban adaugă după cartea III Macabei și ca o încheiere a Vechiului Testament tratatul filosofic atribuit lui Iosif Flaviu, numit «Despre rațiunea dominantă», considerat a fi un comentariu la cartea Macabeilor. Traducerea are destule părți contestabile, dar repre-

zintă o dovadă a capacității limbii române de a exprima subtilitățile filosofice.

Nimeni n-a obligat pe traducători și nici pe cei care au patronat tipărirea Bibliei să preia o carte laică, filosofică, în care se preamărește rațiunea. Dacă s-a ajuns totuși aici, e o dovadă a cooperării între laici și clerici în Biserica Ortodoxă Română din trecut, între umanism și creștinism.

În fine utilizarea de către traducători a unor texte grecești editate de protestanți, nu mai puțin a Vulgatei latine, arată că traducătorii și patronii lor nu erau închiși într-un confesionalism îngust, ci erau permeabili la ceea ce astăzi numim ecumenism.

4. Evenimentul apariției Bibliei lui Șerban Cantacuzino a fost important pentru români și dintr-un alt punct de vedere : el confirma, fără putință de tăgadă, că actul epocal de la 1600 al domnitorului Mihai Viteazul, al unității politice a tuturor teritoriilor locuite de români, avea prin Biblia dăruită la 1688 întregului neam românesc un temelie unic izvorât din adâncul veacurilor și de nesurpat. Se arată prin aceasta în fața tuturor contestatarilor că românii au avut dintotdeauna aceeași credință, aceeași limbă, aceeași ființă etnică.

Începînd cu anul 1688 același text al Psaltirii, al Apostolului și al Sfintei Evanghelii putea fi ascultat la slujbele divine din toate sfintele lăcașuri din toate teritoriile locuite de români. Românii de pretutindeni se simțeau uniți acum în duh și la rugăciunea lor obștească.

Pătrunzînd în toate laturile românești, cuvîntul Sfintei Scripturi în limba poporului va hrăni sufletul românilor de pretutindeni. El le va ține trează conștiința și nădejdea unirii într-o singură țară, îi va mîngîia și întări în momentele de încercare și suferinți reamintindu-le îndemnul Mîntuitorului Hristos : «În lume necazuri veți avea ; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea» (Ioan 16, 33).

Scurt zis, Biblia lui Șerban Cantacuzino este un atestat de unitate a românilor de pretutindeni, din cele trei țări românești despărțite politic și administrativ, dar unite sufletește de convingerea că sînt una, cum una fusese Dacia odinioară și după aceea pînă la formarea primelor state românești și cum va fi din 1918 România Mare.

*

Așa cum ni se prezintă în întregul ei, Biblia lui Șerban Cantacuzino reprezintă o anticipare strălucită a unirii tuturor românilor într-un stat unitar și național în anul 1918, eveniment de la împlinirea căruia se împlinesc 70 de ani.

Prin împlinirea străvechii și arzătoarei năzuințe a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, prin rolul deosebit pe care l-a jucat în dinamizarea procesului de dezvoltare a societății românești, actul de la 1 decembrie 1918 s-a înscris în istoria patriei noastre ca unul din momentele cele mai de seamă, intrînd definitiv în conștiința poporului, în patrimoniul celor mai scumpe tradiții ale sale.

Sînt cunoscute premisele actului istoric de la 1 decembrie 1918. Pe temelia omogenității structurii economice, sociale, culturale și spirituale a întregului teritoriu locuit din timpuri străvechi de români, a limbii unitare și a aceleiași credințe ortodoxe, între țările române s-au dezvoltat de-a lungul veacurilor, în pofida fărîmițării feudale, legături multilaterale intense care au alimentat și întărit mereu conștiința unității de neam și de limbă. Exprimată explicit de cei mai de seamă cărturari români încă din secolele XV—XVI, această conștiință s-a manifestat tot mai viguros cu scurgerea vremii, aprinzînd în inima poporului și întezînd hotărîrea sa de a înlătura vremelnicele granițe dintre fiii aceleiași neam.

Dacă premisele unității statale se întîlnesc în vremurile îndepărtate ale istoriei noastre, înfăptuirea ei a devenit stringentă în special începînd din secolul trecut, cînd făurirea statului național unitar s-a impus ca o necesitate obiectivă, ca o condiție indispensabilă de care depindea înscrierea poporului român pe orbita progresului, alături de țările avansate ale Europei. Tocmai de aceea, ideea Unirii s-a afirmat cu putere în conștiința epocii, figurînd alături de revendicările sociale pe frontispiciul revoluției din 1848, devenind cauza scumpă a tuturor claselor și categoriilor sociale, a întregului nostru popor.

Primul și hotărîtorul pas spre unificarea statală l-a constituit unirea Moldovei cu Țara Românească, în ianuarie 1859. Acel mare moment al istoriei naționale a prilejuit o puternică manifestare a voinței de a se uni într-un singur stat al românilor dintr-o parte și dintr-alta a Carpaților. Numai împrejurările istorice vitrege au împiedicat atunci realizarea acestui deziderat. În conștiința poporului a rămas însă clară ideea că unirea din 1859 era doar parțială, incompletă, că ea trebuia încununată prin unirea Transilvaniei cu România. Solidaritatea și năzuințele comune ale întregii populații românești aveau să-și găsească o puternică ilustrare în timpul războiului de independență din 1877, cînd numeroși români din Transilvania au trecut granița spre a se înrola ca voluntari în armata română, animați de speranța că o dată cucerită independența vor putea porni împreună cu frații lor spre împlinirea idealului național.

Clipa unirii celei mari și totale a sosit la sfîrșitul primului război mondial, cînd poporul român a reușit să-și impună voința.

Caracteristica fundamentală a luptei pentru eliberarea Transilvaniei și înfăptuirea unității statale a fost largul ei caracter de masă, faptul că a antrenat principalele clase și pături ale societății. Crearea consiliilor și gărzilor naționale în toate județele, orașele și comunele Transilvaniei, sutele de mii de semnături care au întărit mandatul încredințat celor 1.228 de delegați la Marea Adunare de la Alba Iulia, prezența la această adunare a peste 100.000 de oameni veniți din toate ținuturile transilvănene, manifestările de solidaritate organizate de masele populare din celelalte provincii românești atestă că unirea Transilvaniei cu România n-a fost actul cîtorva persoane sau grupuri izolate, ci opera întregului nostru popor, a întregii noastre națiuni.

În felul acesta a triumfat, în urmă cu 70 de ani, dreptatea istoriei. Căci s-au șters atunci de pe hărți nefirești granițe, ce despărțeau frații de frați, Carpații devenind și sub raport politic ceea ce fuseseră mereu — nu un semeț perete de stîncă despărțitor, ci o punte de legătură, o mîndră coloană vertebrală a unui unic popor. Căci de-o parte și de alta a Carpaților trăiau fiii unuia și aceluiași popor, ce se știe aici din adîncuri de vreme, muncind, doinind și luptînd înfrățit cu munții și rîurile, cu codrii falnici și cîmpiile mănoase. Căci cei ce se uneau în acea zi de lumină erau fii ai aceluiași popor, vorbind aceeași limbă ce a păstrat prin secole neschimbat sigiliul Daciei și Romei, avînd aceleași obiceiuri și tradiții, aceeași istorie zbuciumată, dar demnă, aceleași speranțe, aceleași trebuințe de împlinit și interese de apărat, aceleași «lege».

A fost un act de dreptate istorică Unirea de la 1 Decembrie 1918, fiindcă ea trăia de mult în inimi și se înstăpînise în cugete; fiindcă gîndul Unirii era la fel de vechi ca și împrejurările care, aici, «la poarta furtunilor», îi siliseră pe români să viețuiască despărțiți. Idealul vechii Dacii, aceea clădită de geniul lui Burebista și înnobilită în etern de sacrificiul regelui-erou Decebal, nu se pierduse nici o clipă; pentru el lucraseră, mai spectaculos ori mai tainic, generație după generație și secol după secol. Unirea fusese, așa cum a spus scriitorul Nicolae Bălcescu, visarea iubită a voievozilor noștri cei mari, acei mulți și vrednici ctitori de țară și dătători de legi și datini, în ale căror fapte s-au întrupat cele mai alese calități ale oamenilor cuprinsului românesc. Pentru Unire au lucrat și au trudit cărturarii aplecați asupra paginii de carte, cei care creînd și lucrînd într-o anumită parte a țării au scris și s-au adresat de fapt tuturor românilor, ca unii care «dintr-o fîntînă au izvorît și cură», cei care au ostenit pentru Biblia de la 1688. Unirea a trăit mai ales în cugetul oamenilor simpli, cei mulți «precum cucuruzul brazilor», și tocmai pentru că stăpînea inima mulțimilor ea a devenit de nebiruit.

Consecință firească a unui îndelungat proces istoric și împlinind o aspirație fierbinte a poporului român, unirea Transilvaniei cu România a înrîurit pozitiv întreaga evoluție ulterioară a țării. Principala importanță a acestui act rezidă în faptul că el a lichidat unul din marile obstacole în calea progresului poporului român, a creat cadrul propice pentru înmănuncherea și afirmarea tuturor energiilor națiunii.

Ca rezultat al tuturor transformărilor economice, sociale, politice petrecute în societatea noastră, unitatea statală, făurită acum 70 de ani, s-a ridicat pe o treaptă superioară, aceea a comunității reale de interese a tuturor claselor și păturilor sociale. Această unitate reprezintă o uriașă forță motrice a progresului material și spiritual al României, care dă posibilitatea poporului nostru să înainteze spre împlinirea țelurilor și aspirațiilor lui, să-și apere și să-și dezvolte marile lui cuceriri.

*

O caracterizare atotcuprinzătoare a luptei de veacuri a poporului român, a procesului de făurire a statului național unitar român o face

Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, atunci când arată că «desfășurarea evenimentelor istorice demonstrează în modul cel mai categoric că Unirea nu a fost efectul unei întâmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărâtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legice între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului pe de o parte, și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități pe de altă parte».

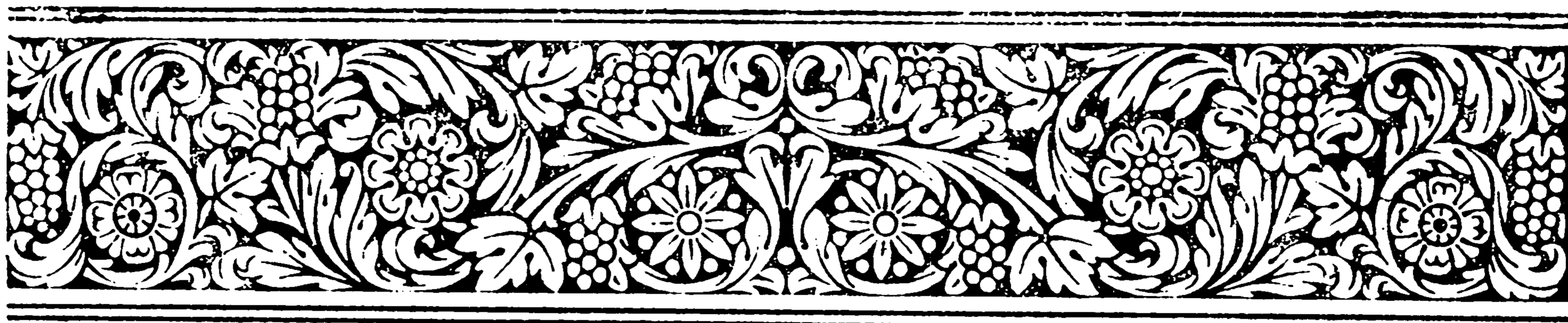
La 70 de ani de la făurirea statului național unitar, toți factorii de progres pulsează viguros în țara noastră a ridica România pe trepte tot mai înalte ale progresului și civilizației. Acestor strădanii se cuvine să se alăture toți fiii neamului românesc, indiferent pe ce meridiane ar trăi. Lor nădăjduim să le stea aproape toți cei care au cunoscut și iubesc România, care au aflat despre străduințele noastre de mai bine.

Sărbătorind împlinirea a 300 de ani de la apariția Bibliei lui Șerban Cantacuzino și a 70 de ani de la înfăptuirea statului național unitar român la 1 Decembrie 1918, găsim potrivit să ne alăturăm cuvântul celui al mitropolitului Andrei Șaguna care, omagiind memoria realizatorilor Bibliei de la București și — am adăuga noi — nu mai puțin ai Marii Uniri din 1918, spunea: «Mare în adevăr și adâncă trebuie să fie recunoștința noastră către pomeniții bărbați mari ai poporului și ai Bisericii lui, care în vremuri atât de grele și cu mijloace și puteri așa de smerite au făcut lucruri atât de mărețe. Înaltă trebuie să fi fost cugețarea, adâncă mintea, fierbinte credința, adevărată iubirea lor către Dumnezeu și națiune, când au dăruit ei nației lor un astfel de odor».

Se cuvine în fine ca omagiul nostru să se îndrepte la acest popas aniversar și către Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Teoctist, către Sfântul Sinod al Bisericii noastre străbune, prin grija cărora s-a realizat în acest an, de către specialiști, oameni de cultură și teologie, ediția jubiliară cu transliterarea textului, atât a Bibliei de la 1688 cât și a Noului Testament de la 1648, precum și o seamă de studii care le însoțesc. Omagiu tuturor ostenitorilor acestei lucrări binecuvântate!

† NICOLAE
MITROPOLITUL BANATULUI





DIN TRECUTUL BISERICII ȘI PĂTRII HOASTRE

MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918

70 de ani de la făurirea statului național unitar român

Idealul unirii a însoțit poporul român de-a lungul întregii sale istorii și el nu poate fi cu nici un chip despărțit de existența sa, așa cum nu pot fi despărțite de aceasta nici dragostea sa de glie, nici setea de libertate și dreptate și nici vocația de pace. Pentru români conștiința apartenenței lor la același izvor etnic a fost suportul trainic al puterii lor de a se ridica deasupra vitregiei veacurilor, fundamentul încrederii că trebuia să vină timpul în care va putea să trăiască unit, liber și singur stăpîn pe destinele sale, în care să-și poată pune plënar în valoare întreg geniul său creator, întreaga sa energie constructivă. Idealul unirii nu a fost doar visul frumos nutrit multe sute de ani, ci și țelul statornic al luptei și al faptelor poporului nostru românesc.

Lupta pentru realizarea idealului unității statale se regăsește în mod constant în întreaga viață — sub toate aspectele — a locuitorilor dintre Carpați și Mare și își are temeiul în viețuirea neîntreruptă pe același teritoriu, în conștiința unității de origine și neam, de limbă și obiceiuri, de structură psihică, în numeroasele și neîntreruptele legături ce au existat de-a lungul secolelor între toate provinciile românești, între toți românii. Aceasta este și motivarea temeinică a împlinirii unei aspirații multisekulare și care a constituit o permanență în gândirea, simțirea și acțiunile poporului român din străbuna vatră a Daciei¹.

Moment crucial, unul din cele multe pe care poporul român le-a trăit în lupta sa pentru păstrarea ființei naționale, pentru libertate și

1. *** *Românii la 1859. Unirea Principatelor Române în conștiința europeană. Documente externe*, vol. I, București, 1984, p. IX. Pentru toate acestea a se vedea: *Contribuția clerului român la luptele poporului român pentru libertate națională și unitate*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1284—1342; Prof. Dumitru Gh. Radu, *1 Decembrie 1918 — temei al împlinirii unității politice a poporului român*, în «Mitropolia Olteniei», XX (1968), nr. 11—12, p. 905—917; † Nestor, Mitropolitul Olteniei, *Formarea statului național unitar român*, în *ibidem*, XXX (1978), nr. 9—10, p. 748—759; Alexandru M. Ioniță, *Unirea: ideal și realizare*, în «Biserica Ortodoxă Română» CIII (1985), nr. 1—2, p. 131—142.

independență, 1 Decembrie 1918 a devenit în crugul istoriei noastre soroc de pioasă aducere aminte și de pilduitoare evocare.

Fost-a ziua de 1 Decembrie 1918 data convocării și ținerii Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, ale cărei istorice hotărâri stau la baza făuririi statului național unitar român — visul unei legitime și multisekulare dorinți.

Ultima dintr-o serie de mai multe adunări asemănătoare, care hotărâseră, prin folosirea dreptului la autodeterminare, unirea tuturor românilor într-un stat național unitar, Adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 a rămas în conștiința poporului nostru ca o mare adunare populară cu valoare de referendum, căci nicăieri în Europa nu s-a reunit în cadrul unei adunări reprezentative, de pe un teritoriu atât de întins, un număr atât de mare de delegați : peste 100.000.

Împrejurările istorice au silit poporul nostru ca secole de-ă rîndul să viețuiască în unități politice separate, sub stăpîniri străine, ceea ce a frînat propășirea sa. În aspra confruntare cu vicisitudinile, el și-a conservat însă atributele personalității sale, și-a afirmat permanent voința de a trăi liber, într-o țară așezată în drepturile ei firești. Împotriva tuturor opreliștilor, idealurile de unitate și independență statal-națională au împurpurat permanent steagurile lui de luptă, făcîndu-l să înscrie pagini de adevărată epopee în lupta pentru păstrarea ființei naționale, a unității teritoriale și de stat. Independența și unitatea sînt cele două mari și fundamentale aspirații ale neamului românesc, strîns legate una de alta și într-o perfectă condiționare reciprocă. «Unitatea națională — scria marele patriot și revoluționar Nicolae Bălcescu — fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumii. Pentru dînsa ei trăiră, munciră și suferiră»².

De-a lungul timpului, peste hotarele artificiale, românii din Țara Românească, Moldova și Transilvania s-au simțit continuu solidari, pe temeiul comunității de origine, de credință, de limbă și de cultură, realizînd între ei o permanentă circulație de valori materiale și spirituale. Ei au avut întotdeauna conștiința că sînt unul și același popor, că au aceeași origine, că vorbesc aceeași limbă, că mărturisesc aceeași credință ortodoxă. Nu o dată, la vreme de cumpănă, ei și-au înmănușat forțele împotriva amenințării dușmane, pentru apărarea pămîntului străbun. A devenit un simbol nepieritor acea clipă înscrisă în cronica istoriei de Mihai Vodă Viteazul, prin unirea celor trei Țări Românești sub o singură conducere politică. Deși opera lui Mihai Viteazul nu a putut dura, ea a constituit, vreme de peste trei veacuri, aspirația fierbinte a tuturor românilor, deoarece ideea unirii nu a murit ci, dimpotrivă, a trăit în fiecare inimă românească. «De la 1600 — scria marele istoric și savant Nicolae Iorga —, nici un român nu a mai putut gîndi Unirea fără uriașa lui personalitate, fără paloșul sau securea lui ridicată spre

2. Apud Pr. prof. Mircea Păcurariu, *Unirea cea Mare*, în «Biserica Ortodoxă Română», CI (1983), nr. 11—12, p. 848.

cerul dreptății, fără chipul lui, de o curată și desăvârșită poezie tragică»³.

În epoca modernă s-au creat premisele pentru transformarea solidarității, întemeiată pe originea, limba și viața spirituală comună, în înțelegerea rațională a unității politice într-un singur stat. Numeroase documente atestă preocuparea pentru făurirea statului național unitar român. Iată ce se scria într-un articol apărut în revista *Dacia viitoare* din anul 1883: «Voim Dacia așa cum ea fu, fiindcă istoria și dreptul, tradițiunea și plebiscitul, trecutul și prezentul ne dau dreptul de a aspira la o Dacie română. Acest pământ, udat de sîngele și sudoarea străbunilor noștri, înmulțit cu țărîna lor de douăzeci de ori seculară, e al nostru. Voim dar ca ceea ce este al românilor, lor să aparțină... ca românii să fie liberi și să formeze un stat, iar nu să geamă sub niște dominațiuni străine și vitrege»⁴.

Cînd militanții pașoptiști din Țara Românească și Moldova cereau Unirea Principatelor, cînd ardelenii, la Blaj, lansau chemarea «Vrem să ne unim cu țara!», nu mai era vorba de o manifestare de natură sentimentală ci de o conștiință a necesității unirii statale, determinată de mersul obiectiv al istoriei, de imperativele progresului țării în toate sectoarele de activitate. Tocmai de aceea evenimentele care au jalonat evoluția României moderne — unirea Moldovei cu Țara Românească — 1859, cucerirea independenței de stat — 1877, revenirea Transilvaniei la țara mamă România — 1918, au întrunit adeviziunea întregii națiuni, care și-a mobilizat eforturile pentru a susține aceste acte și pentru a le întări.

Asupra desfășurării luptei de eliberare națională a poporului român, ca și a altor popoare aflate sub asuprire străină, și-a pus o puternică amprentă și primul război mondial (1914—1918). Războiul a avut, în ansamblu, un caracter imperialist, deoarece marile puteri grupate în Antanta și Puterile Centrale urmăreau fiecare să cîștige preponderența, ceea ce presupunea reîmpărțirea sferelor de influență și a coloniilor. Dar pentru națiunile mici participarea la război a avut un caracter cu totul diferit. Ele — este și cazul României⁵ — au luat armele pentru eliberarea de sub dominația străină, pentru constituirea sau reconstituirea în state naționale unitare. Din punctul nostru de vedere, izbucnirea acestuia a dat noi impulsuri viitorului act al unificării statale, care reprezenta primul obiectiv al românilor de pretutindeni. Cauza reală a intrării României în acest război era sintetizată în proclamația adresată poporului: «După vremuri îndelungate de nenorociri și grele încercări, înaintașii noștri au reușit să întemeieze statul român prin Unirea Principatelor, prin războiul independenței, prin munca lor neobosită pentru renașterea națională. Astăzi ne este dat nouă să întregim opera lor închegînd pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pen-

3. *** *Probleme fundamentale ale istoriei României*, ediția a II-a, București, 1987, p. 95.

4. *Ibidem*, p. 97.

5. *Ibidem*, p. 98. Vezi și Augustin Deac, *Caracterul participării României la primul război mondial*, 1973, p. 38; Aug. Deac și Ioan Toacă, *Lupta poporului român împotriva cotropitorilor (1916—1918)*, București, 1978, p. XXIV—XXVI.

tru o clipă: Unirea românilor de pe cele două părți ale Carpaților»⁶. Cuvinte semnificative și cu adevărat profetice rostea la hramul bătăniei ctitorii mușatine de la Neamțu încercatul talmăcitor de opere teologice, patriarhul Nicodim Munteanu (1939—1948), pe atunci episcop, care, adresându-se credincioșilor ardeleni și bucovineni prezenți, spunea: «De sute de ani veniți la această mănăstire ca să vă întăriți în credința creștină ortodoxă și în dragostea de neam. Dar ca să pătrundeți pînă aici, acei din provinciile subjugate, a trebuit să treceți granițele cu multă frică și cu mari greutăți. Țineți minte însă un lucru. Nu va trece mult și aceste blăstemate hotare care ne frîng trupul nostru național vor cădea și atunci vom alcătui o apă și un pămînt... Duceți vestea aceasta în părțile voastre și vestiți tuturor că se apropie ziua mîntuirii și unirii întregului nostru neam!» (La praznicul Înălțării Domnului, anul 1914)⁷.

Merită amintite aici și cuvintele ministrului Tache Ionescu rostite, la 15 decembrie 1915, în Camera deputaților: «Scopul final a fost totdeauna același: unitatea națională, nu numai culturală, dar și politică, întregirea noastră a tuturor în granițele în care ne-a pus Traian»⁸.

Intensificarea luptelor de eliberare națională, în condițiile înfrîngerilor militare suferite în război de Puterile Centrale, a constituit un puternic factor de accelerare a destrămării Imperiului austro-ungar, a pregătit condițiile de înfăptuire a năzuințelor de desăvîrșire a unității statale a poporului român. După destrămarea fostei monarhii dualiste și după prăbușirea Imperiului habsburgic, toate popoarele cuprinse în conglomeratul național al Austro-Ungariei de atunci și-au recucerit libertatea și independența lor, constituindu-se, pe baza dreptului de autodeterminare, în state noi, cum au făcut-o polonezii și cehoslovacii, sau revenind la patria lor mamă, cum a fost cazul românilor, iugoslaviilor și italienilor.

Nimicirea forțelor Imperiului habsburgic, care încătușaseră veacuri în șir pămîntul străbun al Transilvaniei, impunea cu necesitate revenirea acesteia la patria mamă, și, prin aceasta, desăvîrșirea unității statale a poporului român. *Declarația* din 12 octombrie 1918 a reprezentanților românilor din Transilvania întruniți la Oradea, declarație citită la 18 octombrie același an și în parlamentul din Budapesta, este primul act oficial de după încheierea celei dintîi conflagrații mondiale prin care națiunea română cerea «după multe suferințe de veacuri, afirmarea și valorificarea drepturilor ei nestrămutate și inalienabile, la deplina viață națională»⁹. Publicarea acestei *Declarații* a provocat un entuziasm fără margini și a condus la numeroase întruniri și manifestări în favoarea unirii tuturor fiilor neamului românesc într-un organism statal unitar. Între acestea un loc principal îl ocupă consultările dintre delegații Partidului Social Democrat și ai Comitetului executiv al Partidului Național Român, care au avut ca efect înființarea Consiliului Na-

6. *** *Probleme fundamentale...*, p. 98.

7. Pr. prof. Mircea Păcurariu, *art. cit.*, p. 855.

8. *Ibidem*.

9. Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român — 1918 —*, vol. II, București, 1983, p. 54.

țional Român Central, format din cîte șase delegați ai Partidelor mai sus amintite, care avea ca atribuție principală transpunerea în viață a principiilor enunțate în Declarația de la Oradea. Ca unic reprezentant al poporului român din Transilvania, Consiliul Național Român Central s-a declarat pentru preluarea efectivă a puterii depline de guvernare asupra teritoriilor locuite de români și a lansat convocarea unei Adunări Naționale a națiunii române la Alba Iulia, în ziua de 1 decembrie 1918. În vederea acestui eveniment s-a desfășurat o febrilă activitate. În comitate, în plăși, în comune s-au constituit consilii naționale, formate din reprezentanți ai tuturor categoriilor sociale, care au preluat puterea locală administrativă, judecătorească, de asigurare a ordinii publice și de apărare a persoanei. Peste tot s-au format gărzii naționale. Numeroase manifestații și acțiuni de adeziune au avut loc pretutindeni, la orașe și sate, ale țăranilor, muncitorilor, intelectualilor, meseriașilor, negustorilor români, adeziuni întărite de zeci, sute și mii de semnatari, aparținînd unor bărbați și femei, vîrstnici și tineri, însoțite de jurămîntul obștii poporului român care «din îndemn propriu și fără nici o silă sau ademenire din partea cuiva» își declară voința și dorința de a reveni la țara mamă, România¹⁰. În adunări entuziaste, mulțimile au ales, prin vot, pe delegații care urmau să le poarte doleanțele și cuvîntul la Marea Adunare Națională convocată la Alba Iulia. Alegerea locului era deplin justificată. Alba Iulia a fost unul dintre cele mai importante centre ale Daciei romane, a fost centrul statului unificat la 1600 de Mihai Viteazul, a fost locul martiriului lui Horea, Cloșca și Crișan, a fost orașul întemnițării și maltratării lui Avram Iancu. Cu alte cuvinte, Alba Iulia reprezenta în ochii tuturor orașul cu cele mai numeroase și mai adînci semnificații în istoria românilor transilvăneni.

Printre deputații aleși erau ierarhi și protopopi, profesori, medici, ingineri, avocați, numeroși țărani, meseriași, muncitori, comercianți și mici proprietari, delegați ai corporațiilor de meșteșugari, ai societăților economice, financiare, culturale și sportive, ai reuniunilor de femei, de învățători, ai institutelor didactice și de învățămînt de toate gradele, ai societăților universitare și studențești, delegați trimiși de comandamentele sau unitățile teritoriale ale gărzilor naționale românești. Dar, pe lîngă delegații aleși, consiliile naționale au chemat poporul să participe în număr cît mai mare la Adunarea Națională. Propagarea convocării Adunării Naționale de la Alba Iulia au făcut-o și episcopii ortodocși prin adeziunea lor la acțiunile Marelui Sfat din 21 noiembrie și prin circulara din 23 noiembrie adresată clerului¹¹. O dată cu alegerea delegaților pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia era chemat întregul popor român ca să consfințească mărețul act al unirii. În Apelul adresat de Consiliul Național Român din Blaj, 24 noiembrie 1918, se spunea : «Veniți cu toții la Marea Adunare Națională, care se va ține la 1 decembrie a.c., la orele 10 a.m. în Bălgradul lui Mihai Viteazul. Veniți cu miile, cu zecile de mii ! Lăsați pe o zi grijile voastre acasă, căci în această zi vom pune temelia unui viitor bun și fericit pentru întreg neamul românesc... Veniți în bună rînduială, fie-

10. Pentru toate acestea vezi *Ibidem*, p. 100—114.

11. *Ibidem*, p. 138.

care comună grupată în jurul steagului propriu. Păstrați ordinea, ca și în chipul acesta să dovedim lumii că sîntem vrednici de soarta ce ne vom croi... Veniți să jurați că nedespărțiți vom fi și uniți de aci înainte cu frații noștri de pe întreg cuprinsul pămîntului românesc...»¹².

«Istoria ne cheamă la fapte, — citim în convocarea Adunării. Poporul român vrea să trăiască, alături de celelalte națiuni ale lumii, liber și independent. Națiunea română din Transilvania are să-și spună cuvîntul său hotărîtor asupra soartei sale și acest cuvînt va fi respectat de lumea întreagă»¹³.

Odată efectuate alegerile, mulțimile pornesc la drum, unele cu o săptămîină înainte, pentru a nu întîrzia și lipsi astfel de la marea sărbătoare.

Semnalul plecării spre Alba Iulia a delegațiilor și invitaților din sate și comune a fost vestit prin tragerea clopotelor de la biserici. Trenurile, carele sau căruțele cu coviltir aduceau la Alba Iulia mulțimea nesfîrșită de oameni îmbrăcați în straie de sărbătoare, împodobiți cu ramură de brad, cu panglici tricolore și cu steaguri. Pe porțile cetății, pe unde în urmă cu 319 ani, la 1 noiembrie 1599, intrase triumfător voievodul cu nume de arhanghel, se revărsa nestăvilit poporul. «Alba Iulia și împrejurimile s-au transformat într-un cîmp al mării sărbători naționale nemaivăzut pînă atunci. Cîntecele naționale răsuna în toate părțile, miile de tricolore românești filfiau în vînt, grupuri de tineri dansau. Acordurile cîntecului «Deșteaptă-te, române», asemănător cu ritmul însuflețitor al Marseillezei, răsuna din toate părțile» — scria ziarul maghiar *Az Ujság*, care apărea la Cluj¹⁴. Era manifestarea sufletului național, cum sublinia același ziar, care bătea cu putere în acele zile în toate păturile societății românești. Peste o sută de mii de oameni au grăbit să se adune, răspunzînd chemării, pentru marea sărbătoare a libertății.

Iată ce scria un martor ocular, într-o minunată poezie ocazională și omagială în același timp, în legătură cu aceasta :

La Alba Iulia, cetatea	Venit-au cîtă frunză-n codru
Viteazului Mihai priviți,	Și alții tot mai vin cu zor
Curg valuri, valuri azi români	Ei au venit să spună lumii
Cu același gînd la drum porniți	Că sînt sătui de-atîta chin
Tot curg mereu, din patru unghiuri	Și că grumajii nu-și mai pleacă
Din Maramureș, din Banat	De-acuma jugului străin
Și din Crișana cea frumoasă	Că li s-a dat și lor s-ajungă
Și din Ardealul minunat...	

Această zi de praznic sfînt
Cînd nu mai e român în lanțuri
Cînd slobozi toți și una sînt¹⁵.

12. Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, București, 1983, p. 626

13. Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 136—137.

14. *** *Probleme fundamentale...*, p. 103; Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 171.

15. Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 204.

Drumul care ducea în cetatea lui Mihai era păzit de moșii lui Avram Iancu. Alba Iulia, îmbrăcată în haine de sărbătoare, fluturând spre cer mii de steaguri tricolore, intra — pentru a câta oară? — în istoria poporului român. În ziua de 1 Decembrie 1918, orașul era ticsit de lume. Ca într-o procesiune solemnă, coloanele fără sfârșit ale poporului se îndreptau spre Cîmpul lui Horea, în ținută demnă și dîrză, ca să înfăptuiască visul tuturor generațiilor care au luptat și s-au stins cu acest dor neîmplinit. Prevestirile ziarului german *Schäsburger Zeitung* că Alba Iulia va fi martorul ridicării impunătoare a unui popor viguros, adunat pentru a sărbători împlinirea visului unui puternic viitor de mărire națională, visul unirii tuturor românilor pînă unde ajunge graiul românesc, într-o singură patrie comună¹⁶ avea să se îplinească întocmai. Răpiți de vraja idealului său măreț, fii ai poporului român de pe întreg teritoriul străvechii Dacii s-au îndreptat spre cetatea viteazului Mihai, simbolul sfărîmării granițelor vitrege care despărțeau pe frați de frați s-au sfărîmat pentru totdeauna¹⁷. În imensa mulțime adunată ca să participe la marele eveniment se aflau grupurile de deputați care aveau nobilul mandat de a hotărî pentru totdeauna soarta românilor de curînd eliberați de sub crunta stăpînire a unei împărății absolutiste. Din orașele și satele transilvănene au sosit trimișii la Marea Adunare, fiecare așezare fiind reprezentată de cîte 10—12 delegați. Fiecare grup purta drapele tricolore și pancarde cu numele localității de unde venea. Vom nota aici că Adunarea a fost alcătuită din 1228 delegați oficiali, dintre care 680 deputați aleși în cele 130 de circumscripții electorale ale comitatelor locuite de români, iar restul de 548 fiind așa-zisii parlamentari de drept, titlu pe care îl confereau funcțiile ce le dețineau. Aceștia din urmă erau reprezentanții Bisericii — episcopi, vicari, protopopi și delegați ai consistoriilor, ai Institutelor de teologie, de pedagogie, ai societăților universitare românești, ai reuniunilor de învățători și de meseriași, ai societăților financiare și economice, ai presei, ai societăților sportive, ai gărzilor naționale, precum și delegatele reuniunilor de femei etc.¹⁸. Delegații aleși erau investiți cu mandate, multe dintre ele purtînd mii de semnături. O însuflețire generală cuprinsese toate așezările Transilvaniei. «La Alba Iulia! La Alba Iulia!», era chemarea care răsuna pretutindeni, pentru că acum, aici, în marea cetate transilvăneană, bătea inima întregii țări. Documentele timpului nu găsesc cuvinte potrivite — mărturisea un martor ocular —, pentru a descrie entuziasmul celor sosiți la această mare sărbătoare a Unirii. «Nu cred că zorii vreunei zile să mai fi văzut atîta lume în Alba Iulia ca cea din 1 decembrie 1918, dar hotărît, niciodată n-a văzut pînă atunci atîta filfiire de tricolor românesc, niciodată n-a auzit atîta cînt și veselie, nici n-a fost martoră la atîta ordine și demnitate în scurgerea fluviilor de oameni de toate vîrstele spre cîmpul lui Horea. Fluvii fără zăgazuri, suflete libere, pași siguri, frunți descrețite, senine, ochi stră-

16. *** *Probleme fundamentale...*, p. 103 și nota 101.

17. *Ibidem*, p. 183—184.

18. Dr. Aurel Cosma jr., *Amintiri și mărturii de la Unirea din Alba Iulia*, în «Mitropolia Banatului», XXVIII (1978), nr. 11—12, p. 648.

lucitori îndreptați spre culmile unui viitor mai fericit»¹⁹. Desăvârșita ordine în care s-au perindat cei veniți la Alba Iulia din toate direcțiile și aceea care a domnit în orașul copleșit de atîta mulțime, era și ea o dovadă mult grăitoare a gradului de maturitate și de demnitate politică a unui popor conștient de clipele istorice pe care le trăia și de destinul nou pe care și-l făurea.

Ordinea și disciplina au fost așa de impunătoare, încît și foștii șefi ai oficialităților maghiare, ca de pildă căpitanul de poliție Molnar și viceprimarul și căpitanul asistenței militare maghiare Bartha, au avut cuvinte de laudă și au venit să-și exprime comandanților gărzilor noastre naționale mărturia admirației lor²⁰.

Duminică 1 decembrie 1918, dimineața, potrivit programului, clopotele bisericilor românești au sunat pentru slujbă. La sfîrșitul acesteia, episcopul Miron Cristea al Caransebeșului, viitorul și primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1925—1939) a introdus în textul rugăciunii amvonului cuvinte de mulțumire pentru învrednicirea acelei zile mărețe²¹, iar locțiitorul de mitropolit al Transilvaniei, episcopul Ioan Papp al Aradului, făcînd otpustul, a adăugat cu glasul vibrînd de emoție și cu ochii scâlțați în lacrimi: «Cel ce a înviat din morți, Hristos, adevăratul Dumnezeu nostru, a înviat și Neamul Românesc și ne-a dat să avem marea zi de azi a Unirii Neamului. Ajută, Doamne, țara noastră, România Mare, să înflorească și să întărească pentru a preamări în veci numele Tău»²². Cutremurați de acest moment sublim, cei de față au intonat imnul *Deșteaptă-te, române!* La cuvintele «Murim mai bine-n luptă», toți au ridicat mîna în semn de jurămînt.

Apoi, cei 1228 de delegați oficiali s-au îndreptat către sala mare a Casinei militare din cetate, de atunci numită a Unirii. Fundalul sălii era decorat cu tricolorul românesc, sub care străluceau figura impunătoare a lui Mihai Vodă Viteazul și chipurile luminoase ale celor trei martiri din 1785: Horea, Cloșca și Crișan. A vorbit mai întîi președintele Adunării — venerabilul tribun memorandist George Pop de Băsești, în vîrstă de peste 80 de ani, care a rostit un vibrant cuvînt, al cărui final — înserat în rîndurile imediat următoare —, a ridicat asistența în picioare:

«Dușmanii seculari care ne-au ținut veacuri de-a rîndul în lanțuri fizice, ne-au ținut pînă ieri înlănțuiți sufletește, au înăbușit cu brutalitate toate manifestațiile sufletului românesc, dornic de libertate și cultură națională. Lanțurile acestei robii sîntem chemați să le zdrobim astăzi în această mare adunare națională a tuturor românilor, aici pe pămîntul stropit cu sîngele martirilor Horea, Cloșca și Crișan. Vrem să zdrobim lanțurile robiei noastre sufletești prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul: unirea tuturor celor de o limbă și de o lege, într-un singur și nedespărțit stat românesc. Lăsați-vă pătrunși, fraților, de fiorii sfinți ai acestui strălucit praznic național și în cea mai de-

19. Pr. prof. Ștefan Alexe, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia — 1 Decembrie 1918*, în «Biserica Ortodoxă Română», CI (1983), nr. 11—12, p. 863.

20. Dr. Aurel Cosma jr., *art. cit.*, p. 645.

21. Pr. prof. Ștefan Alexe, *art. cit.*, p. 863.

22. Dr. Coriolan Baran, *Am fost la Alba Iulia*, în «Mitropolia Banatului», XXVIII (1978), nr. 11—12, p. 640.

plină și frățească armonie să clădim temelile fericirii noastre naționale»²³.

Declarînd Marea Adunare Națională deschisă, venerabilul octogenar a dat cuvîntul lui Vasile Goldiș, «un mare talent oratoric, vechi și erudit profesor de istorie, care a rostit un înălțător discurs, comparabil cu acela al lui Bărnăuțiu, ținut la Blaj, în 1848».

Spre deosebire de Simion Bărnăuțiu, care se referea numai la trecutul Transilvaniei, profesorul Goldiș îmbrățișa, în cuvîntul său, interesele întregului neam românesc. În finalul amplului său expozeu privind lupta de veacuri a românilor pentru unitate și independență a supus acestui adevărat parlament, spre aprobare, textul rezoluției de revenire a Transilvaniei la patria mamă, România, al cărui prim articol glăsuia: «Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie/decembrie 1, decretază unirea acestor români și a teritoriilor locuite de dînșii cu România»²⁴. Adunarea a erupt în aprobări unanime. Fereastra fiind deschisă, lumea de afară a auzit hotărîrea pronunțată și a izbucnit în chiote de bucurie care s-a transmis departe, pînă la ultimul om care aștepta cu sufletul la gură marea hotărîre. Iată ce consemnează un martor ocular: «În fine, după atîtea veacuri de lacrimi îndurate, azi a pornit izvorul lacrimilor de bucurie, a bucuriei tuturor. O lume cuprinsă de delirul bucuriei meritate. Mulți plîngeau, alții îngenuncheau și, înălțîndu-și privirile și mîinile spre ceruri, rosteau rugăciuni atît de fierbinți, că trebuiau să se audă pînă în al șaptelea cer. Am înnebunit cu toții, năzărindu-ni-se că vedem în văzduh pe însuși Mihai, Mircea, Ștefan, Avram Iancu. Credeam că în acea zi și sfinții din ceruri poartă costume naționale românești, iar Dumnezeu haina albă a dreptății pentru toți»²⁵. După minute în șir, în timpul cărora însuflețirea tuturor se manifesta prin aclamații frenetice, președintele a anunțat în mod solemn că «Adunarea Națională a poporului român din Transilvania, Banat și părțile ungurene a primit rezoluția prezentată prin Vasile Goldiș, în întregimea ei, și astfel reunirea acestor provincii românești cu țara mamă este pentru toate veacurile decisă»²⁶. Hotărîrea a fost apoi adusă la cunoștința zecilor de mii de români prezenți în cea dintîi zi de făurar a anului de grație 1918 la Alba Iulia. Pe Cîmpul lui Horea, pe platoul situat sub Dealul Furcilor, cele peste o sută de mii de glasuri românești au rupt, în această măreață zi, lanțurile robiei, hotărînd reîntregirea într-un stat român unitar. Glasul înăbușit secole de-a rîndul se deșteptase și inima poporului a răspuns fără ezitare.

23. Vasile Netea, *O zi din istoria Transilvaniei — 1 Decembrie 1918*, București 1970, p. 165—166; Vezi și I. D. Lăudat, *Unirea românilor de peste munți cu Patria Mamă (1 Decembrie 1918). În amintirea contemporanilor și a presei vremii*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», LIV (1978) nr. 9—12, p. 679—680.

24. *** *Istoria României în date*, București, 1972, p. 311.

25. I. D. Lăudat, *art. cit.*, p. 681.

26. *** *Probleme fundamentale...*, p. 104; Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 195; Vasile Netea, *op. cit.*, p. 188—189.

Înainte de încheierea mandatului, Adunarea a ales pe cei 250 membri ai «Marelui Sfat Național Român», 200 aleși de Adunarea Națională și 50 cooptați de Marele Sfat Național Român²⁷, printre care și cinci episcopi ortodocși, precum și numeroși clerici. La sfârșitul lucrărilor a luat cuvântul locțiitorul de mitropolit al Ardealului, episcopul Ioan Papp al Aradului care evidenția și cu acest prilej rolul și poziția Bisericii noastre Ortodoxe în viața poporului român: «Ne-am prezentat acum *in corpore*, la această mare sărbătoare națională, ca să dăm probe învederate că de câte ori se tractează despre soarta neamului românesc, clerul și poporul credincios, ca fii adevărați, sînt una în cugete și simțiri, sînt una în dorințele și aspirațiile naționale»²⁸.

După terminarea ședinței mulți dintre delegații Adunării au luat cuvântul, explicînd ascultătorilor măreția și însemnătatea hotărîrilor luate. Printre aceștia și episcopul Caransebeșului, Dr. Miron Cristea, ales vicepreședinte al prezidium-ului Consiliului Dirigent: «Nu putem și nici nu este nevoie să retezăm Carpații, căci ei sînt și trebuie să rămîină și în viitor inima românismului, dar simt că astăzi, prin glasul unanim al mulțimii celei mari, vom deschide larg și pentru totdeauna porțile Carpaților, ca să poată pulsa prin arterele lor cea mai caldă viață românească și ca prin aceasta să ni se înfăptuiască acel vis neîmplinit, copil al suferinței, de-al cărui dor au adormit și moșii și părinții»²⁹.

Poporul era ca beat de bucurie. Se vedea că toți simțeau ca unul. Jucau, strigau, se îmbrățișau. Mulțimile, cifrate la peste o sută de mii de oameni, cîntau cu hotărîre:

Murim mai bine-n luptă, cu gloria deplină.

Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost pămînt»³⁰.

Peste două săptămîni, la 14 decembrie, o delegație a Marelui Sfat Național Român, alcătuită din Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voievod, episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu, la care s-au adăugat și bănațenii Caius Brediceanu și Mihai Popovici, prezenta actul Unirii la București. Peste alte zece zile conducătorul statului promulga *Decretul* prin care se consfințea revenirea Transilvaniei la patria mamă, precedat de alte două asemenea prin care se ratifica hotărîrea de revenire a celorlalte provincii românești, Basarabia și Bucovina, la 27 noiembrie și, respectiv, 18 decembrie³¹.

Nedreptele întocmiri ale trecutului luau astfel sfîrșit, lupta de veacuri a poporului nostru pentru libertate și unitate fiind încoronată de izbîndă. De acum nu mai existau hotare între frați, căci voința unanimă care a biruit la Alba Iulia a desființat ultima rămășiță a granițelor ce despărțeau pe români de români.

27. *** *Istoria României în date*, p. 311—312; Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 633.

28. Pr. prof. Ștefan Alexe, *art. cit.*, p. 865; Vezi și Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 196—197 care amintește și de cuvîntul episcopului D. Radu.

29. Apud Pr. prof. Ștefan Alexe, *art. cit.*, p. 865.

30. Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 200.

31. *Ibidem*, p. 227.

În timp ce la Alba Iulia se săvârșea mărețul act al revenirii Transilvaniei la patria mamă, «mici Albe Iulii» au avut loc pe tot cuprinsul românesc, de la Tisa pînă la Nistru și de la Carpați la Mare și la gurile Dunării. Oradea, Timișoara, Craiova, Mediaș, Sibiu, Brașov, Cernăuți, Chișinău, Bacău, Galați, Constanța sînt numai cîteva din centrele unde s-au desfășurat entuziaste și impresionante manifestații de adeziune la istoricele hotărîri și de lăuminat patriotism³². Întreg neamul românesc, prin delegații săi la aceste adunări reprezentative, și-a exprimat voința sa hotărîtă *toți românii laolaltă*, în granițele aceleiași țări, România Mare. Cu deplină îndreptățire afirma același Vasile Goldiș, amintit mai sus: «România Mare nu este creația partidelor politice sau a armatei ci a evoluției istorice, care nu poate fi oprită de nici o forță umană»³³.

Dacă este adevărat că «sînt în viața unui neam clipe de fericire atît de mari, încît ele răscumpără veacuri întregi de suferință» atunci pe drept cuvînt ziua de 1 Decembrie 1918 poate fi caracterizată ca fiind «cea mai mare zi din istoria României».

Convînse de ireversibilitatea acestui act legitim și firesc, naționalitățile conlocuitoare și-au manifestat, rînd pe rînd, adeziunea și simpatia. Mai întîi polonezii și germanii din Bucovina — la 28 noiembrie. Apoi sașii din Transilvania, care au îmbrățișat încă de la început cauza românească. «Comitetul Central Săsesc» și «Consiliul Național Săsesc», întrunite la Mediaș în 8 ianuarie 1919, au recunoscut revenirea Transilvaniei la trunchiul românesc. Un manifest al acestei adunări făcea cunoscut și cercurilor politice din afara României această hotărîre precum și «urările cordiale adresate poporului român spre împlinirea idealurilor sale naționale».

Urmînd exemplul lor, șvabii din Banat au trimis și ei un memoriu Conferinței de la Paris «deoarece ei doresc să trăiască împreună cu națiunea română, care le garantează împlinirea aspirațiilor lor».

Adeziuni și recunoașteri vis-à-vis de actul de acum șapte decenii au fost exprimate și de cercurile evreiești de la noi, care «aderau din inimi și cu multă satisfacție», de slovacii din Banat și din alte părți ale Transilvaniei, care socotindu-se uniți cu România adresau și ei, prin ministrul de externe cehoslovac, un memoriu aceleiași Conferințe de la Paris, precum și de populația maghiară și secuiască din Transilvania care — prin reprezentantul ei în Camera deputaților din București, Ioszeff Fay —, recunoștea valabilitatea hotărîrilor de la 1 Decembrie 1918 și «asigura statul român de loialitatea lor, pe baza legăturilor istorice dintre secui și români»³⁴.

Privită în perspectiva vremii, se poate afirma că Marea Adunare de la Alba Iulia rămîne piatra de hotar în devenirea istorică a poporului român, 1 Decembrie 1918 marcînd desăvîrșirea statului național unitar român. Depănat pe caietul unei istorii de două ori milenară, actul de nespūsă măreție și deosebită importanță de la Alba Iulia a fost

32. Pentru toate acestea, prezentate pe larg, vezi *Ibidem*, p. 214—220.

33. *Ibidem*, p. 222.

34. Vezi în acest sens *** *Probleme fundamentale...*, p. 107—108

o necesitate istorică, o împlinire a celui mai scump ideal: unirea tuturor românilor sub un singur stindard — tricolorul românesc. El reface statul românilor în cadrul fruntariilor strămoșilor lor geto-daci, care avuseseră pe timpul marelui Burebista unul dintre cele mai puternice state centralizate și independente ale antichității.

Fără îndoială, unitatea național-statală înfăptuită de către poporul român și afirmată în solemnitatea Adunării de la Alba Iulia, are profunde și neclintite temelii. Alcătuirea geografică a pământului strămoșesc, originea etnică, precum și legăturile lui sufletești întărite prin unitatea aceluiași grai, aceleiași credințe, acelorași datini și obiceiuri — din care a generat conștiința de neam, permanent prezentă în inimi —, sînt pilonii care au susținut și vor susține edificiul unității înfăptuite la 1 Decembrie, acum șaptezeci de ani.

Reîntregirea României în hotarele sale firești, consacrată și pe plan extern prin diferite tratate de pace (Saint-Germain și Versailles — 1919, Trianon și Paris — 1920) este rezultatul luptei eroice și jertfelnice în același timp a întregului nostru popor, însuflețit de năzuința multiseculară a unității. Proces logic, obiectiv și ireversibil, unirea tuturor teritoriilor locuite de români într-un stat unitar, național și independent, încheiat prin voința nestrămutată a întregului popor român, a fost consfințit de tratatele mai sus amintite pe baza principiilor recunoscute pe plan internațional: dreptul de autodeterminare al popoarelor, voința liber declarată cu privire la viitorul acestora, și respectarea realităților etnice și a legilor în vigoare.

Desăvîrșirea statului național unitar român a marcat un moment cardinal, și pe planul spiritualității românești, ziua de 1 Decembrie purtînd cu sine mărturia unui eveniment unic în felul său pentru Biserica Ortodoxă Română.

Biruința repurtată de neamul românesc acum șaptezeci de ani era și biruința Bisericii noastre strămoșești și aceasta din două motive:

a) Ortodoxia românească nu a fost numai martoră a istoriei poporului românesc ci, prin ierarhi, clerici, monahi și credincioși, ea a fost întotdeauna o participantă activă și hotărîată la actele fundamentale ale destinului nostru național, și

b) Grelele și numeroasele pătîmîri îndurate de credincioșii transilvăneni pe parcursul mai multor veacuri, pătîmîri care au fost o neînteruptă jertfă pentru păstrarea credinței ortodoxe străbune, au fost acum răsplătite.

Proclamația solemnă a unirii, la 1 Decembrie 1918, a fost privită de Biserica Ortodoxă Română drept «ziua învierii» obștii românești în România Mare. Făurirea statului național unitar român a avut o răsfîngere firească și pe plan spiritual bisericesc, ea impunînd uniformizarea și organizarea sinodal-unitară a Bisericii Ortodoxe Române din toate provinciile românești sub conducerea Sfîntului Sinod. În același timp, ea a creat, în spiritul canoanelor 34 apostolice și 17 Calcedon — care vorbesc despre Biserica unei națiuni, despre organizarea acesteia în strînsă legătură cu organizarea statală —, și premisele ridicării Bisericii Ortodoxe Române Autocefale la rangul de Patriarhie (1925). Peste ceva mai mult de două decenii unirea politică a fost urmată și

întărită de unirea sufletească, ruptă cu peste două veacuri în urmă de silniciile și vitregiile vremii. Deși înfăptuită cu oarecare întârziere — la 21 octombrie 1948 —, unitatea religioasă a neamului românesc a cimentat pentru veșnicie hotărîrea de la Alba Iulia.

Actul refacerii unității religioase s-a înfăptuit în mod spontan, ca o încununare firească a unei fierbinți și îndelungate năzuințe. Nici o persecuție religioasă ori de altă natură nu i-a pătat frumusețea și puritatea, nici o silnicie nu a fost necesară pentru ca el să fie înfăptuit. Căci sila este necesară numai cînd un pîrîiaș este despărțit de matca lui, nu și cînd el revine la pîriul de la care a fost despărțit, afirma patriarhul Justinian Marina (1948—1977) cu prilejul festivităților organizate la Alba Iulia în anul 1968³⁵.

Unic în istoria poporului român, prin amploarea și semnificațiile sale, evenimentul de la a cărui împlinire aniversăm în acest curgător an șapte decenii, nu a fost efectul unei întâmplări, al unei conjuncturi favorabile sau al unor înțelegeri la masa tratativelor ci rezultatul firesc al luptei întregului neam românesc și un act de profundă dreptate istorică.

Hotărîrea poporului român, pronunțată fără echivoc la 1 Decembrie 1918, încheia procesul înmănușării într-un organism statal unitar a tuturor românilor, a tuturor energiilor creatoare de valori materiale și spirituale. Dacă Mihail Kogălniceanu putea afirma, cu deplină îndreptățire, referindu-se la Unirea Principatelor din ianuarie 1859, că «Unirea națiunea a făcut-o», cu tot atîta îndreptățire se poate spune despre Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 că este opera întregului popor român, din România și deopotrivă din teritoriile românești aflate atunci sub dominație străină. «Foarte frumos s-a făcut ce s-a făcut la Alba Iulia — spune Nicolae Iorga —, foarte frumos au făcut-o cărturarii înlăuntru, foarte frumos, mai frumos ce au strigat țărani afară... Se întâmplă uneori să înceapă intelectualii și să continue țărani, dar sînt și foarte multe cazuri cînd țărani fac atîta zgomot afară, încît înțelege și intelectualul dinlăuntru». «Acolo la Alba Iulia, în sală și pe cîmp, poporul român din Transilvania a proclamat veșnică-i alipire, fără condiții, de regatul gloriilor și tuturor sacrificiilor...»³⁶. «Autorul mării fapte rămîne totalitatea unui popor; autorul adevărat va rămîne mereu anonim, fiind însuși poporul român în totalitatea lui, cu toate energiile lui din trecut, cu toți semănătorii de prin veacuri, cu toți dascălii de ieri, cu întreaga jertfă a uneia din generațiile sale», afirma Ion Agîrbiceanu în *Marele anonim*³⁷. Iar Alexandru Vlahuță scria: «Îndărătul strălucitei biruințe pe care o sărbătorim au stat legiunile de mucenici, toată oastea nevăzută a trecutului nostru (...), căci pentru orice izbîndă mare, morții unui neam se scoală și luptă umăr

35. *Festivitățile de la Alba Iulia, cu prilejul a douăzeci de ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVI (1968), nr. 9—10, p. 1018.

36. N. Iorga, *Comemorarea Unirii Ardealului și Rolul istoric al Unirii. Două cuvîntări*, București, 1933, p. 6—7; Idem, *Conferințe*, București, 1987, p. 275, ediție îngrijită de Ștefan Lemny și Rodica Rotaru, Postfață, note și bibliografie de Ștefan Lemny.

37. Ion Agîrbiceanu, *Marele anonim*, în rev. «Cele trei Crișuri», 1928, nr. 11—12, p. 176.

la umăr cu cei vii»³⁸. Și, desigur, că între aceștia, la loc de frunte, se vor fi aflat și oamenii Bisericii. Scriind acestea gândul ne poartă la spusele marelui cărturar și istoric Nicolae Iorga care, referindu-se la contribuția slujitorilor Altarului strămoșesc privind evenimentul de acum șaptezeci de ani, afirma: «Călugărașii de odinioară, bieți purtători de cărți din sat în sat, aceia care stăteau în strană și se închinau lui Dumnezeu, aceia care, înaintea copiilor, îi învățau evanghelia neamului, săracii și descultii intelectualității românești, aceia au pregătit Unirea de astăzi»³⁹.

Că Unirea a fost opera întregului popor român, fără deosebire de partide politice și de apartenență de clasă ne-o dovedește și forma în care s-a desăvârșit statul unitar. Celelalte națiuni oprimate din monarhia austro-ungară și-au proclamat unitatea și independența într-un cadru politic restrâns, în conferințe ale partidelor politice existente sau prin declarații în Parlament. Poporul român și-a hotărât viitorul într-o mare adunare națională, reprezentativă, care prin participarea mulțimilor investește cu caracter plebiscitar. Sutele de mii de adeziuni, numeroasele adunări întrunite în mai toate localitățile țării, populate de cei care nu au putut participa la Alba Iulia, întăresc și mai mult caracterul plebiscitar al hotărârilor de unitate național-statală a poporului român. «Trăsătura distinctivă fundamentală a luptei pentru desăvârșirea unității naționale a fost largul caracter de masă, — afirma președintele Nicolae Ceaușescu —, faptul că a antrenat muncitorimea, țărănimea, intelectualitatea, cercurile înaintate ale burgheziei, principalele clase și pături ale societății, că reunirea Transilvaniei cu România nu a fost actul câtorva persoane sau grupuri izolate, ci opera întregului popor, a întregii noastre națiuni»⁴⁰.

Evocată astăzi, din perspectiva celor șapte decenii aniversare, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 relevă legătura trainică între trecutul de luptă pentru dreptate socială și libertate națională și prezentul care ne înfățișează o Românie înfloritoare, responsabilă și stăpână pe destinele sale.

Prilejuate de împlinirea celor 70 de ani de la făurirea statului național unitar român, aceste rânduri se doresc nu numai o reîmprospătare a celor împlinite atunci ci și un omagiu sincer adus gândirii și lucrării înaintașilor noștri, tuturor aceluia care s-au jertfit pentru păstrarea unității de neam, de limbă și de credință.

Încercînd o concluzie asupra celor de mai sus socotim că nu am putea încheia altfel decît inserînd aici cuvintele aceluiași mare patriot și savant care a fost Nicolae Iorga: «Fără a uita pe mimeni... omagiul recunoștinței noastre să se îndrepte azi către poporul acesta întreg, de oriunde și din toate veacurile, martir și erou»⁴¹.

Preot asistent ALEXANDRU M. IONIȚĂ

38. Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 221.

39. N. Iorga, *Documente în Senat*, București, 1918, p. 52.

40. Nicolae Ceaușescu, *Expunere la ședința jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi semicentenarului Unirii Transilvaniei cu România*, 29 noiembrie 1968, în vol. *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, București, 1969, vol. III, p. 715—716.

41. Nicolae Iorga, *Comemorarea Unirii...*, *op. cit.*, p. 6—7.

O RELATARE MAI PUȚIN CUNOSCUTA DESPRE MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ DE LA ALBA IULIA

1 Decembrie 1918

Epocalul eveniment care a fost Marea Adunare de la Alba Iulia, din 1918, în cadrul căreia s-a hotărât unirea Transilvaniei și Banatului cu România, nu a rămas fără ecou nici în rîndurile populației germane din Țara noastră. Dimpotrivă, studii și cărți publicate de către cercetători români și germani, au evidențiat în amănunt aportul pe care populația germană l-a adus la realizarea unirii Transilvaniei și Banatului cu România. Este însă curios că a scăpat acestor cercetători un fapt deosebit petrecut în acest timp și anume, participarea unui jurnalist sas la lucrările Adunării de la Alba Iulia, care va descrie cu multă competență cele întîmplăte în acea zi de cotitură în istoria poporului român.

Semnatarul articolului, Dr. W(ilhelm) K(lein)¹, era trimisul special al ziarului sibian «Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt». Întors de la Alba Iulia, el a întocmit un raport asupra lucrărilor Adunării și l-a publicat pe întreaga pagină întîi a numărului din 3 decembrie 1918 al acestui ziar. Articolul, intitulat: «Die rumänische Nationalversammlung in Karlsburg», nu a fost semnalat nici de studiile speciale, nici de cărțile mai întinse dedicate acestui eveniment². Relatarea obiectivă, spiritul fin de observație și redarea autentică a atmosferei ce domnea la Alba Iulia ne-au determinat să facem mai cunoscut acest articol ce se înscrie pe linia bogatelor tradiții ale conviețuirii românilor cu sașii pe pămîntul Transilvaniei. În cele ce urmează vom reda traducerea textului german, cu unele note pe care am socotit necesar să le adăugăm.

1. Dr. Wilhelm Klein (1888—1975) a studiat dreptul în timpul primului război mondial, după care a ajuns jurisconsult al Asociației Germano-Săsești din Transilvania. A participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia ca delegat al acestei asociații. Ulterior a fost avocat liber. Mulțumesc Familiei Klein și Domnului Vasile Ciobanu pentru informațiile pe care, cu amabilitate, mi le-au pus la dispoziție.

2. Vezi: C. Göllner, *Die Stellungnahme der Siebenbürger Sachsen zur Vereinigung Transsilvaniens mit Rumänien*, în «Forschungen zur Volks- und Landeskunde», vol. 9, (1966), nr. 2, p. 29—38; Idem, *Muncă și năzuințe comune. Din trecutul populației germane din România*, București, 1972; C. Göllner și J. Wittstock, *Die Literatur der siebenbürgischen Sachsen in den Jahren 1848—1918*, Bukarest, 1979; Ed. Eisenburger, *Sie erkannten die Zeichen der Zeit*, Dacia Verlag, Cluj-Napoca, 1979; Ed. Eisenburger și M. Kroner, *Die Zeit in der Zeitung. Zur rumäniendeutschen politischen Publizistik*, Dacia Verlag, Cluj-Napoca, 1977; St. Pascu și M. Constantinescu (red.), *Desăvîrșirea unificării statului național român. Unirea Transilvaniei cu vechea Românie*, București, 1968; St. Pascu, *Die Verwirklichung des rumänischen Nationalstaates*, în «Zeitschrift für siebenbürgische Landeskunde», Böhlau Verlag, Köln—Wien, anul 1 (72), nr. 2/1978, p. 179—180; V. Liveanu, *1918. Din istoria luptelor revoluționare din România*, București, 1960; Ion Popescu-Puțuri și Augustin Deac, *1918. Unirea Transilvaniei cu România*, Ed. a III-a, București, 1978. Amintit doar, în nota 31 de Arnold Ungureanu, *Atitudinea presei săsești față de unirea Transilvaniei cu România*, «Cumidava», 1979/80, p. 305/16.

«Un eveniment însemnat s-a petrecut la 1 decembrie 1918, la Alba Iulia: Adunarea Națională Română a proclamat, în mod solemn, alipirea la regatul României a ținuturilor din Ungaria, locuite de români — adică a cunoscutelor 26 de comitate³ — precum și apartenența statală a acestor părți.

Intrucât, în cele ce urmează, doresc să prezint un raport cu privire la desfășurarea acestei Adunări Naționale, trebuie să mărturisesc din capul locului că nu mi-a fost accesibil originalul *Manifestului*⁴ pentru că, din cauza timpului scurt, el nu a putut fi scris decât în puține exemplare. De aceea, trebuie să mă mărginesc la redarea din memorie a esenței conținutului *Manifestului*.

Trenul special cu care am plecat spre Alba Iulia, la 30 noiembrie, a întâlnit în toate gările mase fericite ale populației, nerăbdătoare și împodobite cu cocarde, care salutau trenul cu frenezie. Toate clădirile stațiilor pe lângă care am trecut erau împodobite sărbătorește, iar pe clădirea de la Săliște chiar și indicatorul cu numele maghiar al localității a fost schimbat cu unul românesc. Comitetul de organizare a transportului și-a îndeplinit bine sarcina sa. Toți călătorii și-au găsit locurile lor. În gări, legionarii⁵ români păstrau bine ordinea și nimic nu tulbura bucuria anticipată a sărbătorii atât de însemnate a românilor.

Ca raportor al ziarului «Tageblatt», m-am alăturat ziaristilor români Damian⁶ și asesorului consistorial Regman⁷, care s-au dovedit amabili în toate privințele.

Așa cum era și de așteptat, Alba Iulia s-a dovedit prea mică pentru a putea găzdui bine pe toți oaspeții. Restaurantele și hotelurile au rămas toată noaptea ocupate de către oaspeții care nu și-au putut găsi nici o găzduire. În această situație, unii au preferat să-și caute gazdă într-un sat apropiat. Cu ajutorul redactorului Damian, eu mi-am găsit adăpost în casa unui țaran înstărit, unde m-am bucurat de întreaga ospitalitate.

În după amiaza târzie a zilei de duminică s-a ținut, într-una din camerele hotelului «Hungaria», o ședință a Comitetului Național Român Provizoriu, în care s-a discutat redactarea definitivă a *Manifestului*. În cadrul acesteia, Comitetul a invitat și reprezentanți ai tineretului

3. Este vorba despre comitatele: Timiș, Caraș-Severin, Arad, Bihor, Sătmar, Maramureș, Bistrița-Năsăud, Solnoc-Dobîca, Sălaj, Cluj, Mureș, Turda, Turda-Arieș, Alba-Inferioară, Tîrnava Mică, Tîrnava Mare, Hunedoara, Sibiu, Brașov, Făgăraș, Trei Scaune, Odorhei, Ciuc etc. și de părți din comitatele Bichiș, Cianad și Ugocea, care făcuseră și obiectul tratativelor de la Arad cu ministrul Iatzi. Cf. I. Popescu-Puțuri și A. Deac, *op. cit.*, p. 557.

4. Acest Manifest este, de fapt, *Rezoluția* Marii Adunări Naționale.

5. Așa erau denumiți membrii Gărzilor Naționale pe atunci. Vezi «Telegraful Român» din anul 1918; Z. Sandu (Nicolae Regman), *Măreața Adunare de la Alba Iulia, Săliște, f.a.*, p. 7—8; I. Popescu-Puțuri și A. Deac, *op. cit.*, p. 550—557.

6. Romulus Damian, autorul lucrării «*De ce trebuie să ne unim?*», Sibiu, 1918, fost Director al Agenției Telegrafice Dacia din Sibiu. Cf. «Telegraful Român», nr. 135 din 29 noiembrie/12 decembrie 1918, p. 512.

7. Dr. Nicolae Regman, fost asesor consistorial, redactor al «Telegrafului Român», și profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Cf. M. Păcurariu, *Două sute de ani de învățămînt teologic la Sibiu. 1786—1986*, Sibiu, 1986, p. 309—310.

și ai socialiștilor. Cu oarecare dificultate am reușit și noi să participăm, pentru un moment, la această ședință.

O deosebire de vederi mai mare s-a născut abia la discutarea problemei autonomiei Transilvaniei. Reprezentanții tineretului^{7 a} au pledat cu însuflețire pentru unirea fără condiții și fără reticențe a tuturor ținuturilor românești, pe când socialiștii, conduși de reprezentantul lor Flueraș⁸ cereau totala autonomie a Transilvaniei pînă la realizarea democratizării Regatului întrucît, pentru socialiști, numai această autonomie ar oferi garanția necesară cu privire la realizarea și în Regat, cît mai curînd, a reformei agrare, atît de necesară.

După ce Alexandru Vaida-Voievod a atras atenția că țările care se vor uni acum cu Regatul, în noul stat ce se creează vor constitui neapărat o mare majoritate și că temerile socialiștilor cu privire la economia boierească sînt neîntemeiate, în cele din urmă s-a ajuns la deplina unitate a tuturor partidelor în sensul unei inteligente propuneri de mijlocire făcută de Dr. Iuliu Maniu și, la ceas tîrziu din noapte, a fost redactat și *Manifestul*.

Noaptea s-a scurs în liniște totală. Vîntul și ploaia au alungat în case pe toți oamenii de pe stradă. Pentru această noapte ora închiderii a fost anulată, însă interzicerea alcoolului s-a păstrat. Cîțiva social-democrați budapeșteni⁹ au încercat să semene vrajbă în rîndul oaspeților prin mii de foi volante care aveau menirea de a face atmosferă în favoarea cunoscutei propuneri a lui Jatzi. Însă nu li s-a dat nici o importanță și încercarea s-a sfîrșit cu un total insucces.

Duminică dimineața, devreme, a început demonstrația poporului. Ore în șir, s-au pus în mișcare mereu noi mulțimi, în deplină ordine, cu steaguri ce filfiiu și cu placarde ce aveau înscrise numele localităților și lozinca: «Trăiască România Mare», îndreptîndu-se, în sunetul muzicii șătești, spre Cîmpul de instrucție¹⁰, într-o bucurie nesfîrșită și cîntînd. Pe fețele tuturor se oglindea emoția bucuriei și atmosfera sărbătorească.

În acest timp, delegații Consiliului s-au adunat — în număr de peste 1200 — în sala Casinei militare, unde Adunarea a fost deschisă de către președintele Ștefan C. Pop¹¹. Întrerupt adeseori prin aplauze, el a făcut o privire generală asupra destinului poporului român în ultimii ani și, în aprobarea generală, a tras concluzia tocmai din evenimentele ultimei săptămîni, că poporul român din Transilvania nu mai poate rămîne în nici un caz și sub nici o formă într-un stat împreună cu poporul maghiar¹² și, de aceea, alipirea la popoarele fră-

7 a. Alipirea fără condiții o susțineau mai ales Silviu Dragomir, Ioan Broșu, Vasile Saftu, Zenovie Picișeanu ș.a. Cf. St. Pascu și M. Constantinescu, *op. cit.*, p. 400—402.

8. Vezi: Ioan Flueraș, *Amintiri din tinerețe și revoluție*, în vol. «Marea Unire a românilor în izvoare narrative», edit. de Stelian Neagoe, București, 1984, p. 341—344.

9. Aceștia erau, în realitate, «agenți plătiți» ai cercurilor șovine maghiare. Cf. Z. Sandu, *op. cit.*, p. 10 și «Ziua Învierii obștei românești. Proclamarea României Mari», în «Telegraful Român», nr. 131 și 132/1918.

10. Denumit de români «Cîmpul lui Horea». Cf. Z. Sandu, *op. cit.*, p. 9.

11. Cuvîntarea sa la *Ibidem*, p. 14—23 și St. Neagoe, *op. cit.*, p. 246—247.

12. Adică să aparțină Ungariei, cum ar fi dorit cercurile budapeștane.

țești române ale României, Basarabiei și Bucovinei constituie o necesitate existențială.

După aceasta, Vasile Goldiș¹³, într-o neîncetată furtună de aplauze, a citit *Manifestul* și a cerut aprobarea lui de către Adunarea Națională. *Manifestul* constă dintr-o introducere mai lungă în care sînt expuse motivele care au determinat Adunarea Națională la unirea Transilvaniei cu România, și din *Manifestul* propriu-zis, care conține următoarele trei punte: 1. Prin aceasta Adunarea Națională se declară pentru unirea într-un Stat a tuturor țărilor locuite de români, de la Prut pînă la Tisa, sub sceptrul regelui Ferdinand al României; 2. Poporul român ar fi foarte bucuros dacă și partea românească a Banatului, inclusiv partea dintre Tisa și Dunăre, s-ar alipi marelui stat românesc; 3. Pînă la întrunirea Constituantei, Adunarea Națională își rezervă provizoriu dreptul deplinei autonomii și declară următoarele principii ca obligatorii pentru Constituția viitorului Stat, în concordanță cu ideile wilsoniene: a. Dreptul general, egal și secret de a alege în comune, districte și parlament al tuturor cetățenilor, femei și bărbați care au vîrsta de 21 de ani; b. Folosirea liberă a limbii materne pentru toate naționalitățile, în școală și biserică și în viața publică; c. Reforma agrară radicală prin împărțirea marii proprietăți, desființarea fideicomiselor; d. Profesarea liberă a religiei. Sprijinirea Bisericilor de către Stat, în raport cu numărul credincioșilor; e. Deplină libertate a presei¹⁴.

După citirea *Manifestului* și aprobarea unanimă a acestuia prim aplauze furtunoase, Iuliu Maniu a explicat, într-o lungă cuvîntare, că poporul român este pătruns de sentimente de prietenie față de Polonia, față de slavii de sud, față de Austria, față de statul cehoslovac și că vrea să trăiască în relații de vecini prieteni cu acestea, că vrea să conlucreze în unire cu toate statele civilizate ale lumii pentru idealurile democratice de astăzi. De aceea, poporul român este departe de a voi să se răzbune pentru crimele comise împotriva sa și de a asupra popoarele neromânești din noul Stat. Dimpotrivă, el vrea să le acorde deplină libertate culturală și, împreună cu acestea, să organizeze Statul cel nou¹⁵.

După Maniu, purtătorul de cuvînt al socialiștilor, Jumsics¹⁶ a exprimat adevărată entuziasmă a partidului său la *Manifest*. Într-o cuvîntare de mare efect, el a declarat că se situează pe bazele naționalismului; de vreme ce *Manifestul* prezintă deplina garanție pentru înfăptuirea tuturor reformelor dorite de către socialiști, el acordă noului

13. St. Neagoe, *op. cit.*, p. 249—253.

14. Rezoluția completă la: I. Popescu-Puțuri, *op. cit.*, p. 618—619. Ea a fost publicată și în «Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt» nr. 13727 din 8 decembrie 1918, însă fără articolul VIII.

15. St. Neagoe, *op. cit.*, p. 255—259.

16. Este vorba de Iosif Jumanca. Vezi cuvîntarea lui la: Z. Sandu, *op. cit.*, p. 41—43 și St. Neagoe, *op. cit.*, p. 259—260. Cuvintele lui Jumanca erau: «Social-democrația nu-i identică cu lipsa simțului național. Noi nu zicem că: *Ubi bene ibi patria*; dimpotrivă zicem că unde ți-e patria, acolo trebuie să-ți cauți de ea». Cf. *Ibidem*, p. 42, respectiv 260.

Stat încredere deplină și promite să conlucreze cu toate forțele în slujba acestui Stat.

După ce Dr. Alexandru Vaida-Voievod a citit lista celor ce urmau să fie aleși în noul Consiliu Național și aceasta a fost aprobată prin aclamații — (peste 200 de membrii din toate comitatele și din toate straturile poporului, între care personalitățile Comitetului Central anterior) — și după ce doi episcopi au vorbit în numele Bisericii¹⁷, Adunarea s-a împrăștiat cântînd imnul «Deșteaptă-te Române!».

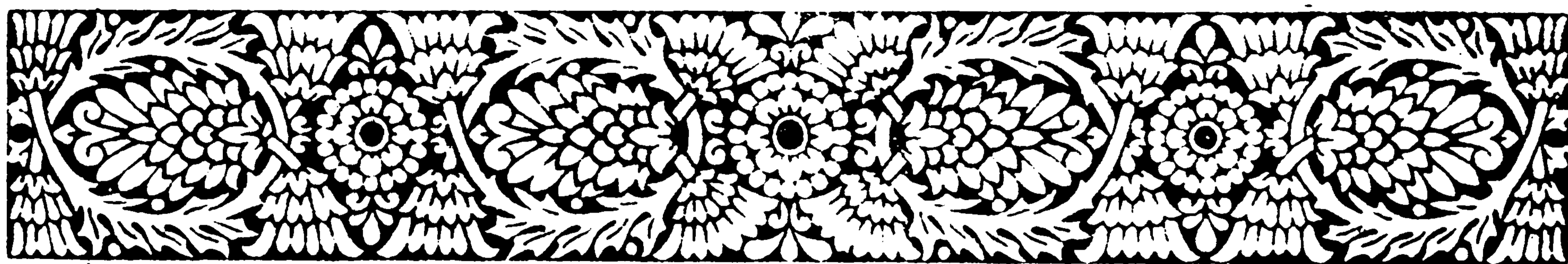
În timp ce această Adunare își ținea lucrările, alți conducători au vorbit poporului de pe tribunele ridicate pe Cîmpul de instrucție și au citit Manifestul¹⁸ care a fost aprobat și aici cu o bucurie nesfîrșită. La ora 1,30 după masă, Adunarea s-a sfîrșit, iar mulțimile s-au îndreptat spre casă. A nins din nou, din belșug, și era un sentiment ciudat care m-a cuprins pe mine, singurul călător neromân, atunci cînd trenul cel întunecat înainta prin cîmpul înzăpezit către vechiul nostru Sibiu dinspre care, în timpul nopții se îndreptau, spre Apus, vagoane lungi de marfă cu materialul armatei lui Mackensen¹⁹.

Asistent IOAN LEB

17. Adică episcopii Ioan Papp de la Arad și Demetriu Radu de la Oradea. Cf. Z. Sandu, *op. cit.*, p. 43—44.

18. Aceștia au fost: Dr. A. Vlad, Dr. P. Groza, Dr. S. Dragomir și episcopii Dr. Miron Cristea al Caransebeșului și Iuliu Hossu de la Blaj. Cf. *Ibidem*, p. 45—50; St. Neagoe, *op. cit.*, p. 260—265; Antonie Plămădeală, *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867—1918)*, Sibiu, 1986, p. 169.

19. Consiliul Național Român a permis retragerea în ordine a armatei generalului german Mackensen, ale cărui trupe au urmat calea indicată de gărzile și consiliile naționale românești. Cf. I. Popescu-Puțuri și A. Deac, *op. cit.*, p. 553—554; M. Mușat și I. Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul unitar român*, București, 1983, p. 664 ș.u.



• PĂRTEA OFICIALĂ •

LUCRĂRILE SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Sumarul ședinței de lucru din 12—13 decembrie 1988

În ziua de 12 decembrie 1988 a avut loc la Palatul Patriarhal din București ședința de lucru a Sfântului Sinod.

La orele 10,00 Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* intră în sala sinodală, împreună cu Domnul *Ion Cumpănașu*, Președintele Departamentului Cultelor.

Se rostește rugăciunea «Împărate Ceresc».

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, invită apoi pe P. S. Episcop *Nifon Ploieșteanul*, Vicar Patriarhal, Secretarul Sfântului Sinod să dea citire apelului nominal.

Sînt prezenți: P. F. Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, I.P.S. Mitropolit *Nestor* al Olteniei, I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului, I.P.S. Arhiepiscop *Antim* al Tomisului și Dunării de Jos, I.P.S. Arhiepiscop *Teofil* al Clujului, P.S. Episcop *Gherasim* al Rîmnicului și Argeșului, P.S. Episcop *Epifanie* al Buzăului, P.S. Episcop *Eftimie* al Romanului și Hușilor, P.S. Episcop *Timotei* al Aradului, P.S. Episcop *Vasile* al Oradiei, P.S. Episcop *Nifon Ploieșteanul*, Vicar Patriarhal, P.S. Episcop *Vasile Tîrgovișteanul*, Vicar Patriarhal, P.S. Episcop Vicar *Roman Ialomițeanul*, P.S. Episcop Vicar *Pimen Suceveanul*, P.S. Episcop Vicar *Damaschin Severineanul*, P.S. Episcop Vicar *Lucian Tomitanul*, P.S. Episcop Vicar *Justinian Maramureșanul*, P.S. Arhiereu Vicar *Calinic Argeșanul*, P.S. Arhiereu Vicar *Gherasim Hunedoreanul*, P.S. Arhiereu Vicar *Ioachim Vasluianul*.

Absentează motivat P.S. Episcop *Emilian* al Alba Iuliei.

Constatîndu-se prezența la ședință a majorității membrilor Sfântului Sinod, P.F. Patriarh *Teoctist* declară deschisă ședința Sfântului Sinod și dispune să se dea citire componenței Comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod, după cum urmează:

I. COMISIA AFACERILOR EXTERNE BISERICESTI

Președinte : I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului
Membri : I.P.S. Arhiepiscop *Teofil* al Clujului
P.S. Episcop Vicar *Lucian Tomitanul*
P.S. Episcop Vicar *Damaschin Severineanul*
Raportor : P.S. Episcop *Nifon Ploieșteanul* — Vicar Patriarhal

II. COMISIA PENTRU DOCTRINA, VIAȚĂ RELIGIOASĂ ȘI MINĂȘTIRI

Președinte : I.P.S. Arhiepiscop *Antim* al Tomisului și Dunării de Jos
Membri : P.S. Episcop *Eftimie* al Romanului și Hușilor
P.S. Episcop *Timotei* al Aradului
P.S. Episcop *Vasile* al Oradiei
P.S. Arhiereu Vicar *Gherasim Hunedoreanul*
Raportor : P.S. Episcop Vicar *Roman Ialomițeanul*

III. COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ

Președinte : I.P.S. Mitropolit *Nestor* al Olteniei
 Membri : P.S. Episcop *Gherasim* al Râmnicului și Argeșului
 P.S. Episcop Vicar *Justinian Maramureșanul*
 P.S. Arhiepiscop Vicar *Calinic Argeșanul*
 Raportor : P.S. Episcop *Epifanie* al Buzăului

IV. COMISIA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

Președinte : I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului
 Membri : P.S. Episcop *Emilian* al Alba Iuliei
 P.S. Episcop Vicar *Pimen Suceveanul*
 P.S. Arhiepiscop Vicar *Ioachim Vasluiianul*
 Raportor : P.S. Episcop *Vasile Tîrgovișteanul* — Vicar Patriarhal

Se procedează apoi la repartizarea pe Comisii a lucrărilor înscrise pe ordinea de zi.

Prea Fericitul Părinte Președinte suspendă ședința, în vederea studierii dosarelor și întocmirii referatelor de către Comisiile Sinodale.

Ședința se redeschide la orele 12,00 sub președinția P. F. Patriarh *Teoctist*, trecându-se la discutarea problemelor înscrise pe ordinea de zi.

Prea Fericitul Patriarh *Teoctist* dă cuvîntul Prea Sfințitului Episcop *Nifon Ploieșteanul*, vicar patriarhal, raportorul Comisiei Afacerilor Externe Bisericești, care prezintă referatele asupra următoarelor probleme înscrise în ordinea de zi :

RELAȚII CU BISERICILE ORTODOXE SURORI

Tem. nr. 8596/1988 — Participarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, la festivitățile prilejuite de aniversarea a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii «Sf. Ioan Evanghelistul» din Patmos, Grecia, (22—29 septembrie 1988).

Comisia Afacerilor Externe Bisericești, examinînd darea de seamă, constată că participarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la festivitățile din Patmos a constituit o mărturie vie privind adîncirea relațiilor frățești cu Patriarhia Ecumenică și cu Biserica Greciei, un prilej de contacte și convorbiri fructuoase cu întîistătorii de Biserici Ortodoxe și personalități de seamă reprezentînd alte Biserici creștine și organizații creștine internaționale, precum și un simbol al prețuirii de care se bucură Biserica Ortodoxă Română și un semn al prieteniei dintre poporul român și poporul grec.

La dorința exprimată de membrii Sfîntului Sinod și la invitația Prea Fericitului Patriarh Teoctist, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului face o expunere mai largă asupra momentelor mai de seamă și a rezultatelor acestei vizite. În legătură cu expunerea făcută, au luat cuvîntul: I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei și alți membri ai Sfîntului Sinod.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist face în final o sinteză asupra discuțiilor care s-au purtat și aduce precizări în legătură cu vizita pe care Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim al Atenei și a toată Grecia, urmează s-o facă la Patriarhia Română, în anul 1989.

În urma amplelor discuții care au avut loc și în acord cu propunerile Comisiei Afacerilor Externe Bisericești, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Se ia act cu mulțumire de participarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și de P.S. Roman Ialomîțeanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, la festivitățile prilejuite de aniversarea a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii «Sf. Ioan Evanghelistul» din Patmos, Grecia, precum și de rezultatele fructuoase ale acestei vizite.*

- Să se continue participarea și în viitor a Bisericii Ortodoxe Române și la alte manifestări de înalt nivel bisericesc, menite adâncirii și întăririi relațiilor interortodoxe.
- Aprobă ca vizita la Patriarhia Română a Prea Fericitului Arhiepiscop Serafim al Atenei și întregii Grecii să aibă loc în luna mai sau iunie 1989, făcându-se demersurile cuvenite.
- Se va continua schimbul de burse de studii practicat între Patriarhia Română și Biserica Greciei, potrivit înțelegerii care a avut loc între cei doi întiiistătători ai Bisericilor respective.

Tem. nr. 8766/1988 — Participări ale unor ierarhi și teologi ai Bisericii Ortodoxe Române la festivități, congrese, simpozioane și conferințe organizate de Bisericile Ortodoxe surori.

a) Participarea I.P.S. Arhiepiscop Adrian al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală la festivitățile dedicate centenarului Mitropoliei de Ieros și Kalimnos a Patriarhiei Ecumenice, între 10—17 iulie a.c.

b) Participarea P.S. Episcop Vicar Damaschin Severineanul împreună cu P.C. Pr. Prof. Vasile Mihoc de la Institutul teologic din Sibiu și P.C. Pr. Asist. Constantin Coman de la Institutul teologic din București la cel de al V-lea Congres al teologilor bibliciști ortodocși care a avut loc la Frangavilla, Grecia, între 26—30 octombrie 1988.

c) Participările P. Cuv. Protos. Daniel Ciobotea, consilier patriarhal, la următoarele acțiuni:

— Simpozionul organizat cu ocazia semicentenarului Institutului Sf. Vladimir din New York, S.U.A., care a avut loc între 25 septembrie — 10 octombrie a.c.

— Conferința dedicată spiritualității ortodoxe și participării ortodocșilor în Mișcarea ecumenică.

— Congresul «Fraternității ortodoxe», care a avut loc la Saint Baume, Franța, între 11—13 noiembrie a.c.

d) Participarea P.C. Pr. Prof. Constantin Galeriu de la Institutul teologic din București și P. Cuv. Maică Nazaria Niță, stareța mănăstirii Văratec, la Conferința teologică interortodoxă de la Rhodos, 30 octombrie — 7 noiembrie.

e) Participarea P.C. Diac. Eugen Moraru, doctorand la Facultatea de teologie din Atena, la cea de a II-a reuniune a membrilor asociați ai Academiei locale din Chania — Creta.

Comisia Afacerilor Externe Bisericești, analizând dările de seamă privind acțiunile enumerate mai sus, constată că ierarhii și ceilalți reprezentanți români la aceste festivități, congrese, simpozioane și conferințe organizate de Bisericile Ortodoxe surori și-au adus o contribuție deosebită în desfășurarea lucrărilor respective, prezentând punctele de vedere ale Bisericii Ortodoxe Române în problemele aduse în discuțiile acestor întâlniri și au contribuit totodată la promovarea relațiilor frățesti dintre Bisericile Ortodoxe surori.

Ca urmare, potrivit discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei Afacerilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

- Se ia act cu mulțumire de participările delegațiilor Bisericii Ortodoxe Române la diferite congrese, simpozioane și conferințe organizate în cadrul Bisericilor Ortodoxe surori și de contribuția lor adusă în numele Bisericii noastre la aceste întâlniri.
- Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Teoctist, pentru grija deosebită acordată dezvoltării și adâncirii relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu Bisericile Ortodoxe surori.
- Se aduc mulțumiri II.PP.SS., și PP.SS. Ierarhi, membri ai Sfântului Sinod, precum și celorlalți delegați ai Bisericii Ortodoxe Române pentru modul

În care au reprezentat Biserica noastră la diferitele întruniri organizate de Bisericile Ortodoxe surori.

- *Să se continue reprezentarea Bisericii Ortodoxe Române la întrunirile organizate de Bisericile Ortodoxe Surori în scopul adâncirii și întăririi relațiilor interortodoxe.*
- *Sectorul Relațiilor Externe Bisericești se va îngriji ca revistele centrale bisericești să reflecte activitatea delegațiilor Bisericii Ortodoxe Române în cadrul întâlnirilor interortodoxe.*

RELAȚII CU ORGANIZAȚIILE CREȘTINE INTERNAȚIONALE

Relații cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor

Tem. nr. 5825/1988 — Participări ale reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la diferite reuniuni ale organelor de conducere și ale unor comisii ale C.E.B., precum și la diferite simpozioane și conferințe organizate de forul creștin mondial amintit.

a) Participarea I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului la Sesiunea Comitetului Executiv și apoi la întrunirea Comitetului Central al C.E.B., împreună cu P.S. Episcop Vicar Patriarhal *Vasile Tîrgovișteanul*, în perioada 6—20 august a.c. la Loccum, lângă Hanovra, R.F.G.

b) Participările P.S. Episcop *Timotei* al Aradului la: Consultația organizată de Comisia «Credință și Constituție» a C.E.B., care a avut loc între 2—9 iulie a.c., la Turku, Finlanda (Tem. nr. 702/1988) și la Sesiunea Comisiei permanente a Secției «Credință și Constituție» din cadrul C.E.B., care a avut loc între 2—10 septembrie a.c., la Seminarul teologic Holy Cross din S.U.A.

c) Prezența P.S. Episcop *Nifon Ploieșteanul*, vicar patriarhal, la întrunirea Comisiei CICARWS, care a avut loc la Bahia, Salvador, Brazilia, între 1—8 septembrie a.c.

d) Participarea P.C. Diac. Asist. *Ioan Sauca* de la Institutul teologic din Sibiu la Conferința organizată de Comisia «Credință și Constituție» a C.E.B., între 21—28 septembrie a.c., Porto Novo-Benin.

Relații cu Conferința Bisericilor Europene

Tem. nr. 10032/1988 — Participări ale reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la diferite întruniri ale organelor de conducere și ale unor comisii ale C.E.B., precum și la diferite simpozioane și conferințe organizate de forul creștin internațional amintit.

a) Participările I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului la următoarele trei acțiuni: Întrunirea Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene, care s-a ținut la Leningrad, U.R.S.S., între 24—26 octombrie a.c.; Întrunirea Comitetului Financiar al C.B.E., care s-a ținut la Geneva, Elveția; Cea de a 4-a întrunire ecumenică dintre C.B.E. și Consiliul Conferințelor Episcopale Europene (CCEE) care a avut loc la Erfurt, R.D.G., între 28 septembrie — 2 octombrie a.c., împreună cu P.C. Pr. Prof. *Dumitru Popescu*, rectorul Institutului teologic din București.

b) Participarea P.S. Episcop *Nifon Ploieșteanul*, vicar patriarhal, la întrunirea Comitetului Consultativ de studii al C.B.E. care a avut loc la Rheinfelden-Beugen, R.F.G., între 1—3 decembrie a.c.

Relații cu Conferința Creștină pentru Pace

Tem. nr. 588/1988 — Participări ale reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la diferite reuniuni ale organelor de conducere și ale unor comisii ale C.C.P., precum și la diferite simpozioane și conferințe organizate de forul creștin internațional amintit.

a) Participarea I.P.S. Mitropolit *Nestor* al Olteniei, împreună cu P.S. Episcop *Timotei* al Aradului, la întrunirea Comitetului de continuare a lucrărilor C.C.P., care a avut loc la Görlitz, R.D.G., între 18—21 octombrie a.c.

b) Prezența I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei la festivitățile jubiliare prilejuite de cea de 30-a aniversare a C.C.P. (1958—1988), care au avut loc la Praga, Cehoslovacia, între 23—24 octombrie a.c.

Comisia Afacerilor Externe Bisericești, examinând dările de seamă, constată că Biserica Ortodoxă Română, care are reprezentanți de frunte în forurile ecumenice mondiale și în organismele acestora, a desfășurat prin delegații săi o susținută activitate potrivit profilului fiecăruia din aceste foruri bisericești internaționale, prezentând poziția ortodoxiei românești în temele abordate.

În cadrul discuțiilor care au avut loc, membrii Sfântului Sinod au apreciat și evaluat contribuția Bisericii Ortodoxe Române, propunând să se continue și în viitor această activitate de reprezentare a Bisericii noastre în organizațiile creștine internaționale.

Ca urmare, Sfântul Sinod hotărăște :

- Se ia act de participările reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române și de activitatea desfășurată de către aceștia în cadrul întrunirilor organizate de C.E.B., C.B.E. și C.C.P.
- Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru grija deosebită acordată promovării bunelor relații ecumenice ale Bisericii noastre cu cele trei mari organizații creștine internaționale.
- Se aduc mulțumiri II.PP.SS. și PP.SS. ierarhi ai Bisericii noastre, precum și celorlalți delegați ortodocși români, membri sau reprezentanți în cele trei mari organizații creștine internaționale, pentru modul în care au prezentat poziția Bisericii Ortodoxe Române, privind temele tratate și pentru contribuția adusă în timpul desfășurării lucrărilor, precum și la elaborarea unor documente finale.
- Să se continue activitatea de reprezentare a Bisericii Ortodoxe Române la diferite întruniri organizate de C.E.B., C.B.E. și C.C.P., în lumina hotărârii celei de a III-a Consfătuiri pan-ortodoxe preconiliară de la Chambésy, pentru realizarea unei cunoașteri dintre Biserici tot mai apropiată în vederea refacerii unității creștine și a contribuției lor la soluționarea problemelor majore ale omenirii contemporane.
- Presa noastră bisericească să reflecte activitatea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române în organizațiile creștine internaționale.

PREZENȚE ALE TEOLOGIEI ORTODOXE ROMÂNE PESTE HOTARE

Tem. nr. 9912/1988 — Participări ale teologilor ortodocși români la diferite întruniri creștine internaționale.

a) Participarea I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei la Întrunirea mondială pentru pace, organizată de Asociația «Întîlnirile internaționale: Oameni și religie», care s-a desfășurat la Roma-Italia, între 25—30 octombrie a.c.

b) Participarea P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, la simpoziunile ecumenice organizate de către Fundația «Pro Oriente» la Viena și Gratz, între 14—19 noiembrie a.c.

c) Participarea P.C. Pr. Prof. Mircea Păcurariu de la Institutul teologic din Sibiu la simpozionul care a avut loc la Paris, cu tema: «Importanța introducerii creștinismului în vechea Rusie pentru dezvoltarea culturii și a civilizației europene și mondiale», între 28—30 iunie a.c.

d) Participările Prof. Emilian Popescu de la Institutul teologic din București la Simpozionul internațional cu tema: «Misiunea fraților Chiril și Metodiu în lumea slavă în legătură cu mileniul încreștinării rușilor», care a avut loc la Tesalonic, Grecia, între 26—28 noiembrie a.c. și la reuniunea Asociației de studii bizantine, care a avut loc la Tesalonic, Grecia, între 29—30 noiembrie 1988.

e) Participarea P. Cuv. Arhim. *Casian Crăciun*, inspector de învățămînt la Cancelaria Sf. Sinod, împreună cu P. Cuv. Arhim. *Veniamin Tohăneanu*, starețul mînăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, la Congresul abaților benedictini, care s-a desfășurat la Roma, Italia, între 16—28 septembrie a.c.

f) Participările P. Cuv. Arhim. *Casian Crăciun* la lucrările Comitetului pregătitor al Conferinței Capelanilor universitari din Europa, care a avut loc între 23—27 noiembrie a.c., la Centrul ecumenic al Bisericii Valdense din Prali-Torino, Italia și la Conferința Consiliului Ecumenic al Tineretului din Europa, care a avut loc între 6—14 iulie a.c. la Bath, Kelston Park, Anglia.

g) Participarea P. Cuv. Arhim. *Casian Crăciun*, împreună cu Dl. Ioan Chivu, asistent la Institutul teologic din București, la a 20-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Tineretului din Europa, care a avut loc între 9—19 octombrie a.c., la Hirschluch, R.D.G.

h) Participarea P.C. Diac. Asist. *Vasile Răducă* și a D-lui Asist. *Ioan Chivu* de la Institutul teologic din București, la cel de al 3-lea Festival al tineretului ortodox (SYNDESMOS), care a avut loc la Spetsay, Grecia, între 22—28 august 1988.

i) Participarea monahiilor *Nazaria Niță*, stareța mînăstirii Văratec și *Eufrosia Poiană*, stareța mînăstirii Dealu, la întrunirea grupului «Kaire», care a avut loc între 31 august — 6 septembrie 1988, la mînăstirea St. Jean de Basel, Strasbourg, Franța.

j) Participarea monahiilor *Eustochia Ciucanu*, stareța mînăstirii Agapia, și *Lucia Dumbrovă*, stareța mînăstirii Pasărea, la cea de a 18-a conferință internațională și interconfesională a călugărilor, care a avut loc la Albi, Franța, între 31 august — 6 septembrie a.c.

Comisia Afacerilor Externe, examinînd dările de seamă ale profesorilor de teologie, monahilor și monahiilor care au reprezentat Biserica Ortodoxă la diferite întruniri și simpozioane, pe teme teologice sau de spiritualitate creștină relevă contribuția deosebită a acestora la promovarea relațiilor dintre Biserici și apreciază că acestea trebuie continuate și adîncite.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei Afacerilor Externe Bisericești, Sfîntul Sinod hotărăște :

- *Se ia act cu mulțumiri de participările teologilor ortodocși români la diferite conferințe, reuniuni, simpozioane și manifestări teologice intercreștine și de modul în care aceștia au reprezentat Biserica Ortodoxă Română la aceste întruniri.*
- *Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Teoctist pentru grija deosebită acordată reprezentării Bisericii Ortodoxe Române la diferite întruniri intercreștine peste hotare.*
- *Să se continue și în viitor activitatea de reprezentare a Bisericii Ortodoxe Române la diferitele întruniri teologice intercreștine peste hotare.*

VIZITE ALE UNOR REPREZENTANȚI BISERICEȘTI DE PESTE HOTARE

a) Vizita Episcopului John Satterthwaite de Gibraltar, între 8—12 septembrie a.c.

b) Prezența prof. onorar Sava Agouridis de la Facultatea de teologie din Atena, la simpozionul organizat de Institutul teologic universitar din București la 17 noiembrie 1988, cu prilejul aniversării a 300 de ani de la apariția Bibliei de la București — 1688, și vizita acestuia în cadrul Episcopiei Rîmnîcului și Argeșului și Arhiepiscopiei Craiovei.

c) Găzduirea P.C. Prot. Dr. Rostislav Koslowski, aparținînd Bisericii Ortodoxe din Polonia, împreună cu familia sa la Casa de odihnă a clerului din Techirghiol, în perioada 19 iulie — 2 august 1988.

Comisia Afacerilor Externe Bisericești, cercetînd dările de seamă asupra acestor vizite a relevat faptul că oaspeții Patriarhiei Române au avut posibilitatea să cunoască, la fața locului, realitățile vieții religioase din Biserica Ortodoxă Română și unele din realizările poporului român din ultima vreme.

În urma discuțiilor la care au luat parte membrii Sfântului Sinod și la propunerea Comisiei Afacerilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Se ia act de vizitele făcute Bisericii Ortodoxe Române de reprezentanții unor Biserici de peste hotare.*
- *Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Teoctist, pentru deosebita grijă pe care o poartă ca vizitele reprezentanților bisericești străini în țara noastră să se desfășoare în condiții prielnice, oferindu-le posibilitatea să cunoască viața și activitatea Bisericii noastre, frumoasele realizări ale poporului român în cadrul noilor realități din patria noastră, deplina libertate religioasă a tuturor cultelor din țară și, în același timp, modul ecumenic de colaborare între ele.*
- *Să se continue promovarea bunelor relații cu personalități ecumenice, teologice și bisericești de peste hotare, care vizitează Biserica Ortodoxă Română în scopul de a cunoaște realitățile vieții religioase din Patria noastră.*

Tem. nr. 12309/1988 — Referat privind activitatea parohiilor ortodoxe române de peste hotare în cursul anului 1988.

Comisia Afacerilor Externe Bisericești examinând referatul respectiv constată că preoții din cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, sub îndrumarea I.P.S. Arhiepiscop Adrian, au desfășurat o rodnică activitate pastoral-misionară și culturală, având ca rezultat strângerea și menținerea credincioșilor în jurul altarelor care constituie vetre de credință și spiritualitate ortodoxă românească.

Aceeași activitate rodnică s-a desfășurat și în cadrul parohiilor ortodoxe române din Australia și Noua Zeelandă și în cele din Vicariatele ortodoxe române din Vîrșeț — R.F.S. Iugoslavia și Gyula — R. P. Ungaria, sub directa îndrumare a P.F. Patriarh Teoctist, ajutat de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și de P.S. Episcop Vasile al Oradiei, care au în grijă cele două vicariate.

De asemenea, comisia a constatat că vizitele celor doi exarhi ai comunităților ortodoxe române de peste hotare: I.P.S. Mitropolit Antonie pentru America și I.P.S. Mitropolit Nicolae pentru Europa, precum și ale altor membri ai Sfântului Sinod la unele dintre parohii, s-au bucurat de un larg ecou în rîndul credincioșilor și au contribuit la păstrarea legăturilor canonice cu Biserica Mamă și la cultivarea conștiinței apartenenței de neam în rîndurile românilor ortodocși de peste hotare.

Comisia a relevat faptul că Biserica Mamă și P.F. Patriarh Teoctist au manifestat o deosebită grijă pentru românii ortodocși din parohiile de peste hotare, din Europa, America și Australia, care s-a concretizat în trimiterea de personal clerical, veșminte, cărți și obiecte de cult, icoane, catapetesme, calendare, reviste bisericești, mobilier, artizanat, cărți de literatură și istorie, pictori de biserici pentru care preoții și credincioșii și-au exprimat caldă lor mulțumire și recunoștință.

În urma discuțiilor care au avut loc, a lămuririlor date de P.F. Patriarh Teoctist și la propunerea Comisiei Afacerilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act cu bucurie de rodnică activitate pastoral-misionară și culturală desfășurată în cadrul comunităților ortodoxe române de peste hotare în cursul anului 1988.*
- *Se va continua acordarea de ajutoare tuturor parohiilor ortodoxe române de peste hotare și trimiterea de veșminte, cărți și obiecte de cult, reviste și publicații bisericești, necesare desfășurării activității pastorale și misionare a parohiilor.*
- *Exprimă respectuoase mulțumiri P.F. Patriarh Teoctist pentru îndrumarea permanentă a activității comunităților ortodoxe române de peste hotare și pentru grija deosebită pe care o poartă acestora.*
- *Aduce deosebite mulțumiri I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Exarh al Patriarhiei Române pentru comunitățile Ortodoxe Române din S.U.A. și*

Canada, și I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, Exarh al Patriarhiei Române pentru comunitățile ortodoxe române din Europa Centrală și Occidentală, precum și ceilalți membri ai Sfântului Sinod care au vizitat unele din comunitățile respective, pentru îndrumările date clerului și credincioșilor și pentru păstrarea și promovarea relațiilor canonice cu Chiriarii eparhiilor ortodoxe române de peste hotare.

- *Aduce mulțumiri preoților și organelor parohiale din cadrul parohiilor ortodoxe române de peste hotare pentru rodnică activitate misionar-pastorală și culturală pe care o desfășoară în colaborare cu Chiriarii lor și pentru conștiința vie în păstrarea credinței ortodoxe străbune și a relațiilor canonice cu Biserica-Mamă din țară.*

Temei nr. 8264/1988 — Referat privind situația Episcopiei Ortodoxe Catolice din Franța, după discuțiile cu delegația eparhiei respective, la București, în zilele de 14—18 martie 1988.

Examinînd referatul în cauză, Comisia constată grija permanentă a Patriarhiei Române și a P.F. Patriarh *Teoctist* pentru ca Episcopia Ortodoxă Catholică din Franța, aflată sub jurisdicția sa, prin lucrarea ierarhului, clerului și credincioșilor ei să se integreze în duhul Ortodoxiei universale și să stabilească relații cu Comitetul interepiscopal Ortodox din Franța.

De asemenea, constată că P.S. Episcop *Germain* n-a comunicat Patriarhiei Române modul în care au fost aduse la îndeplinire angajamentele P.S. Sale și ale însoțitorilor, luate cu prilejul discuțiilor purtate la București în zilele de 14—18 martie 1988, între Comisia Sinodală a Patriarhiei Române și între delegația Episcopiei Ortodoxe Catolice din Franța, privind integrarea activității acestei eparhii în duhul Ortodoxiei universale.

În legătură cu aceste constatări au luat cuvîntul: I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului și alți membri ai Sfântului Sinod.

În urma discuțiilor care au avut loc, a lămuririlor date de P.F. Patriarh *Teoctist* și la propunerea Comisiei Afacerilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Patriarhia Română va veghea, în continuare, ca Episcopia Ortodoxă Catholică din Franța, aflată sub jurisdicția sa prin lucrarea pe care o va desfășura ierarhul, preoții și credincioșii eparhiei, să se integreze în duhul Ortodoxiei universale și să stabilească relații de colaborare cu Comitetul interepiscopal Ortodox din Franța.*
- *P.S. Episcop Germain să fie îndatorat a comunica Patriarhiei Române, modul în care a adus la îndeplinire angajamentele reînnoite împreună cu însoțitorii săi, cu prilejul discuțiilor purtate la București, în luna martie, 1988.*

Temei nr. 11968/1988 — Dare de seamă a I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, privind activitatea desfășurată în cursul anului 1988, în cadrul Vicariatului ortodox român din Vîrșeț — R.S.F. Iugoslavia.

Din cele consemnate în Darea de seamă, Comisia Afacerilor Externe Bisericești reține faptul că activitatea pastoral-misionară din cele 38 de parohii ale Vicariatului, în care slujesc 21 de preoți activi și 4 pensionari, s-a desfășurat potrivit rînduielilor canonice. Prin grija Vicariatului a fost tipărit și în cursul anului 1988 un «Anuar bisericesc» și a apărut o dată la două luni Buletinul intitulat: «*Semănătorul*».

În cadrul discuțiilor care au avut loc, I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului semnaleză necesitatea unor contacte mai frecvente ale conducerii Vicariatului cu Centrul eparhial de la Timișoara și faptul că majoritatea parohiilor din Vicariat se confruntă cu prozelitismul sectar.

P. S. Episcop *Vasile* al Oradiei aduce în discuția Sfântului Sinod și situația Vicariatului ortodox român din Gyula în cadrul căruia se resimte lipsa de preoți.

P.F. Patriarh *Teoctist* informează pe membrii Sfintului Sinod că această lipsă se va împlini în parte cu cei doi candidați aflați la studiu în România și care se vor putea hirotoni la încheierea studiilor, în iulie 1989.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei Afacerilor Externe Bisericești Sfintul Sinod hotărăște :

- Să se analizeze posibilitatea unor contacte periodice ale conducerii Vicariatului Ortodox Român din Vîrșeș — R. S. F. Iugoslavia cu Centrul eparhial din Timișoara și ale conducerii Vicariatului Ortodox Român din Gyula — R. P. Ungară cu Centrul eparhial din Oradea.
- Adresează calde mulțumiri I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P.S. Episcop Vasile al Oradiei pentru grija pe care, în mod deosebit o poartă față de activitatea vicariatelor ortodoxe respective.
- Aduce mulțumiri preoților și organelor parohiale pentru activitatea pastoral-misionară, culturală și gospodărească, desfășurată în cadrul parohiilor din vicariatele ortodoxe române din Vîrșeș — R.F.S. Iugoslavia și Gyula — R. P. Ungară.

Temei nr. 12193/1988 — Simpozioanele organizate de parohiile ortodoxe române din Geneva (Elveția) și Viena (Austria) cu prilejul împlinirii a 300 de ani de la tipărirea «Bibliei de la București — 1688».

Examinînd dările de seamă aflate la Sectorul Comunități Externe cu privire la aceste acțiuni, comisia constată că inițiativa P. F. Patriarh *Teoctist* pentru organizarea de simpozioane peste hotare s-a și îndeplinit.

Astfel, parohia ortodoxă română din Geneva—Elveția, cu concursul Centrului Patriarhiei Ecumenice din Chambésy și cu sprijinul I.P.S. Mitropolit Damaschinos din Geneva, a organizat un simpozion la 20 nov. 1988, la care au luat parte I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului și P.C. Pr. Prof. *Dumitru Popescu*, rectorul institutului teologic universitar din București, iar Parohia Ortodoxă Română din Viena a organizat la sediul parohiei un simpozion similar la 27 noiembrie, la care au participat I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului și P.C. Diac. Prof. *Constantin Voicu*, rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu. La ambele simpozioane a fost de față, de asemenea, I.P.S. Arhiepiscop *Adrian*, în calitate de chiriarh al acestor parohii dependente de Arhiepiscopia Ortodoxă Română pentru Europa Centrală și Occidentală.

De asemenea, Comisia Afacerilor Externe Bisericești a reținut faptul că Simpozioanele s-au desfășurat cu participarea unor personalități marcante ale vieții bisericești și vieții culturale din țările respective și a unui numeros public. Totodată, a subliniat că în expunerile care s-au făcut și în luările de cuvînt s-au adus aprecieri deosebite la adresa Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române, P.F. Patriarh *Teoctist*, și a prestigiului de care se bucură Biserica Ortodoxă Română, cultura și teologia românească.

În cadrul acestor simpozioane a fost prezentată Ediția jubiliară a Bibliei, realizată sub îndrumarea și grija P. F. Patriarh *Teoctist* la București, în 1988, și s-au organizat, expoziții de carte teologică românească. Discuțiile care au avut loc au subliniat faptul că ediția jubiliară a «Bibliei de la București» a fost prezentată și la parohia ortodoxă română din Torino—Italia.

În finalul discuțiilor, P.F. Patriarh *Teoctist* informează pe membrii Sfintului Sinod că simpozioane similare urmează a avea loc și la Atena, Tesalonic și în alte Centre universitare din străinătate.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Afacerilor Externe Bisericești, Sfintul Sinod hotărăște :

- *Ia act de modul academic în care s-au desfășurat simpozioanele organizate la parohiile ortodoxe române din Geneva și Viena cu prilejul aniversării a 300 de ani de la apariția Bibliei de la București—1688, mărturii ale prestigiului de care se bucură Biserica Ortodoxă Română, cultura și teologia românească.*

- Se va studia posibilitatea organizării de simpozioane similare și la alte parohii ortodoxe române de peste hotare și la unele centre universitare din străinătate, cu care Patriarhia Română are schimb de profesori și studenți în teologie.
- Exprimă respectuoase mulțumiri P.P. Patriarh Teoctist pentru inițiativa și grija deosebită privind organizarea de simpozioane în cadrul unor parohii ortodoxe române de peste hotare și în unele centre universitare din străinătate, cu prilejul aniversării a 300 de ani de la apariția Bibliei de la București—1688.
- Ia act de bunăvoința arătată de I.P.S. Mitropolit Damaschinos din Geneva—Elveția, privind organizarea la Centrul Ecumenic de la Chambésy a Simpozioului pentru aniversarea a 300 de ani de la tipărirea Bibliei de București.
- Adresează deosebite mulțumiri I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și I.P.S. Arhiepiscop Adrian pentru participarea la simpozioanele de la parohiile din Geneva și Viena, precum și preoților și credincioșilor pentru contribuția adusă la buna lor reușită.
- Aduce mulțumiri P.C. Pr. Vergil Vilcu de la Geneva și P.C. Pr. Marin Branște de la Viena pentru organizarea simpoziunilor din cadrul parohiilor respective, precum și organelor parohiale și credincioșilor care au contribuit la sprijinirea acestor acțiuni culturale românești.
- Dărilor de seamă privind organizarea de simpozioane în legătură cu «Aniversarea a 300 de ani de la apariția Bibliei de la București — 1688», precum și luările de cuvânt din cadrul acestor manifestări culturale să fie publicate prin grija Editurii Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.

Temei nr. 12267/1988 — Itinerarul pastoral și cultural-misionar al I.P.S. Arhiepiscop Adrian al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală în ultimul semestru al anului 1988.

Comisia Afacerilor Externe Bisericești, examinând itinerarul respectiv, remarcă rezultatele vizitelor efectuate de I.P.S. Arhiepiscop Adrian la parohiile din Milano, Florența și Torino—Italia, Viena și Salzburg—Austria, München, Baden-Baden și Offenbach—R.F. Germania, semnalind faptul că la Torino a avut loc și sfințirea catapetesmei trimisă în dar de către Patriarhia Română.

De asemenea, Comisia subliniază contactele stabilite de I.P.S. Arhiepiscop Adrian cu diferite personalități bisericești și laice din Franța, Austria, Italia, R.F. Germania, în cadrul cărora s-a relevat rolul parohiilor ortodoxe române în promovarea relațiilor dintre Bisericile și popoarele respective.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Afacerilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod a hotărât :

- Ia act cu apreciere de activitatea I.P.S. Arhiepiscop Adrian consemnată în itinerarul pastoral pe semestrul II al anului 1988, precum și de atașamentul față de Biserica Mamă, manifestat de preoții și credincioșii din parohiile aflate sub jurisdicția I.P.S. Sale, vizitate în această perioadă de timp.

Lucrările se încheie la orele 14,00, urmînd a fi reluate la orele 18,00.

Ședința se redeschide la orele 18,00.

P.S. Episcop Vicar Roman Ialomiteanul, Raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru minăstiri, prezintă referatele asupra următoarelor probleme :

Tem. nr. 10383/1988 — Adresa Sectorului II al Administrației Patriarhale, împreună cu proiectul Pastoralei Sfîntului Sinod, privind colecta pentru fondul Central Misionar din Duminica Ortodoxiei a anului 1989.

În urma examinării proiectului și a îmbunătăților aduse, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

- *Aprobă textul pastorei Sfîntului Sinod privind Colecta pentru Fondul Central Misionar din Duminica Ortodoxiei a anului 1989, în forma definitivată de către Sfîntul Sinod.*
- *Sectorul II al Administrației Patriarhale să fie îndatorat cu măsurile de tipărire și trimitere a acestei pastorei către toate eparhiile din cuprinsul Patriarhiei Române, împreună cu instrucțiunile stabilite de Sfîntul Sinod în această privință în anii precedenți. Instrucțiunile adresate preoților vor cuprinde explicații cu privire la utilizarea Fondului Central Misionar și pentru comunitățile Ortodoxe Române de peste hotare.*

Tem. nr. 11659/1988 — Referatul P.C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar Administrativ, privind data serbării Sfințelor Paști în anul 1990 și schema calendarului bisericesc pe anul respectiv.

După examinarea referatului, în cadrul discuțiilor care au avut loc s-a propus ca în calendarul bisericesc pe anul 1990 să fie înscrisi și sfinții români ca și cei cu sfinte moaște aflate în țara noastră. De asemenea, s-a propus ca o duminică din calendarul Bisericii noastre să fie închinată sfinților și martirilor români.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

- *Ia act că în anul 1990 Sfințele Paști se vor prăznuși duminică 15 aprilie.*
- *Datele cuprinse în referatul întocmit de P. C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar Administrativ, să fie comunicate, în timp util, tuturor Centrelor eparhiale din Patriarhia Română, în vederea întocmirii calendarului bisericesc pe anul 1990.*
- *I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei este rugat ca pînă la prima ședință sinodală să studieze problema înscrierii în calendar a unei duminici închinată sfinților și martirilor români.*
- *Centrele eparhiale se vor îngriji ca în calendarul bisericesc pe anul 1990 să fie înscrisi și sfinții și martirii români.*

Temei nr. 10382/1988 și 11731/1988 — Dările de seamă ale Centrelor eparhiale privind activitatea misionară desfășurată în eparhii în semestrul II al anului 1988; și Dările de seamă privind activitatea de teren pastoral-misionară desfășurată în eparhii în semestrul II al anului 1988.

În urma examinării dărilor de seamă de către Comisia specială misionară, formată din: P. S. Episcop Vasile al Oradiei, P. S. Episcop Timotei al Aradului, și P. S. Arhiepiscop Vicar Gherasim Hunedoreanul, aceasta a propus o seamă de metode practice de îmbunătățire a activității pastorale și misionare a clerului, care au fost însușite și de Comisia pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri a Sfîntului Sinod.

La propunerea P. F. Patriarh Teoctist, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și mînăstiri, P. S. Episcop Vicar Roman Ialomiteanul dă citire propunerilor respective pe care P. F. Patriarh Teoctist le supune discuțiilor Plenului Sfîntului Sinod, punct cu punct.

În urma amplelor discuții la care au luat parte toți ierarhii, Sfîntul Sinod își însușește metodele practice sugerate de Comisia misionară sinodală, aceasta fiind de acord cu Planul de măsuri misionare aprobat de Sfîntul Sinod în anul 1987 și hotărăște :

- *Ia act de activitatea misionară și pastorală desfășurată în semestrul II al anului 1988 în cuprinsul eparhiilor din Patriarhia Română și de constatarea unui spor de eficiență în lucrarea clerului, sub îndrumarea ierarhilor Sfîntului Sinod.*

- Planul de măsuri aprobat de Sfântul Sinod în anul 1987 se va aplica în continuare la toate eparhiile.
- Aprobă ca următoarele metode practice propuse de Comisia misionară sinodală să se adauge «Planului de măsuri și metode practice pentru promovarea activității pastoral-misionare și pentru păstrarea și apărarea dreptei credințe» aprobat de Sfântul Sinod în anul 1987 :
 - a) Să se impulsioneze activitatea practică a preotului în toate problemele pastoral-misionare, patriotice și obștești din parohie.
 - b) Să se acorde atenție sporită vieții personale a preotului și vieții sale de familie, punându-se accentul pe necesitatea prezenței permanente a acestuia în parohie.
 - c) În dările de seamă ale Centrelor eparhiale să se oglindească, mai precis și cu date concrete, cazurile de abateri constatate în rândul clerului, evidențiindu-se totodată preoții cu activități meritorii.
 - d) Să se analizeze periodic, în ședințele Consiliilor și Permanențelor Consiliilor eparhiale prezidate de Chiriarh, activitatea pastoral-misionară din eparhii și să se ia măsurile necesare pentru prevenirea și îndreptarea abaterilor clerului de la disciplina morală și financiară.
 - e) Să se organizeze, în continuare, în toate eparhiile constătuiri de lucru misionar-pastorale cu protoiereii și cu preoții misionari, precum și constătuiri de scurtă durată cu preoții din parohiile cu probleme misionare.
 - f) Să se promoveze dorința credincioșilor de a participa mai activ la Cultul Bisericii prin executarea cîntării în comun, rostirea unor rugăciuni de către toți credincioșii și implicarea mai activă a cîntăreților bisericești în aceste acțiuni.
 - g) Să se respecte programul serviciilor religioase în conformitate cu îndrumările Sfântului Sinod și, mai ales, săvîrșirea vecerniei în sîmbete, duminici și sărbători, însoțite de cuvîntul de învățătură sau de lecturi din Sfinții Părinți sau din Viețile Sfinților.
 - h) Să se acorde, în continuare, o deosebită grijă numirii de preoți cu pregătire corespunzătoare în parohiile vacante sau numirii de preoți suplینitori, trimiși de Centrul eparhial sau de protopopiat, pentru a asigura desiașurarea normală a serviciilor religioase, pînă la numirea unor preoți titulari.
 - i) Să se acorde o importanță deosebită slujbelor care se organizează de Centrele eparhiale și de protopopiate, în parohiile cu probleme misionare, iar activitatea acestor parohii să fie analizată trimestrial, luîndu-se măsuri adecvate.
 - j) Îndrumarea preoților de a-și pregăti predicile și catehezele și a le scrie în caiete speciale pentru evidență cu ocazia conferințelor sau a inspecțiilor administrative.
 - k) Să se impulsioneze activitatea bibliotecilor parohiale, punîndu-se la îndemîna credincioșilor revistele și publicațiile bisericești pentru lectură și zidirea lor duhovnicească și pentru cunoașterea învățăturii de credință.
 - l) Centrele eparhiale să poarte de grijă ca la tipărirea cărților de rugăciune să se adauge capitole cu conținut pastoral și misionar, folosite de clerului și credincioșilor.

- m) Membrii Consiliilor și Comitetelor parohiale să fie cei mai apropiați colaboratori ai preoților în activitatea misionară din parohie.
- n) Să se continue activitatea de pregătire a cîntăreților bisericești prin organizarea unor cursuri de perfecționare, fie la Centrele eparhiale, fie la protopopiate, sau mînăstiri.

Temei nr. 11732/1988 — Itinerariile pastorale ale membrilor Sfîntului Sinod pe anul 1988.

În urma discuțiilor pe marginea itinerariilor pastorale și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

- *Ia act cu bucurie de rodnică activitate desfășurată în anul 1988 de către II. PP. SS. Mitropoliți și Arhiepiscopi, PP. SS. Episcopi, PP. SS. Episcopi Vicari Patriarhali și PP. SS. Episcopi și Arhieriei Vicari în cadrul îndatoririlor canonice și statutare pe care le au pentru promovarea vieții religioase în cadrul Eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române ca membri ai Sfîntului Sinod.*
- *Exprimă Prea Fericitului Părinte Patriarh alese și respectuoase mulțumiri pentru bogata și pilduitoarea activitate desfășurată în calitate de Arhiepiscop al Bucureștilor, locțiitor de Mitropolit al Moldovei și Sucevei și de Întîistător al Bisericii Ortodoxe Române, pentru prestigiul cu care conduce Biserica străbună și pentru neobosita grijă părintească cu care călăuzește clerul și credincioșii Bisericii noastre pe calea mărturisirii dreptei credințe, a slujirii păcii și înfloririi patriei noastre.*

Temei nr. 12411/1988 — Referatul Casei de Pensii și Ajutoare a personalului Bisericii Ortodoxe Române privind aspectele ivite în activitatea desfășurată în anul 1988.

Din analiza referatului respectiv se constată că majoritatea unităților bisericești își achită cu conștiinciozitate contribuțiile datorate Casei de Pensii, pentru a asigura lunar cele 14 milioane lei, necesari acoperirii celor circa 9.000 de pensionari.

Pe baza discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

- *Casa de Pensii și Ajutoare a personalului Bisericii Ortodoxe Române va întocmi un plan de măsuri concret care să conducă în mod eficient la încasarea tuturor contribuțiilor financiare datorate ei de unitățile bisericești, precum și la eliminarea înregistrării de debite și restanțe, pe care îl va prezenta P. F. Patriarh Teoctist pentru aprobare și comunicări către Centrele eparhiale.*

Epuizîndu-se examinarea problemelor înscrise pe ordinea de zi la Comisia pentru doctrină, viață religioasă și mînăstiri, P. F. Patriarh Teoctist ridică ședința la orele 21,00 urmînd ca lucrările ședinței sinodale să fie reluate a doua zi la orele 10,00.

Marți, 13 decembrie 1988, la orele 10,00 se reiau lucrările Sfîntului Sinod.

Se rostește rugăciunea «Împărate ceresc».

La invitația P. F. Patriarh Teoctist, P. S. Epifanie al Buzăului, raportorul Comisiei Canonică, juridică și pentru disciplină, prezintă referatele Comisiei asupra următoarelor probleme :

Tem. nr. 10664/1988 — Referatul Cancelariei Sfîntului Sinod privind analiza modului de soluționare a sesizărilor și reclamațiilor primite în perioada 1 ianuarie — 30 noiembrie 1988.

Examinîndu-se referatul respectiv, membrii Sfîntului Sinod au precizat că la fiecare Centru eparhial se acordă atenția cuvenită soluționării sesizărilor și reclamațiilor primite.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Ia act de modul în care a procedat Biroul special al Corpului de inspecție și Control de pe lângă Cancelaria Sfântului Sinod, în rezolvarea sesizărilor și reclamațiilor primite în perioada 1 ianuarie — 30 noiembrie 1988.*
- *Ia act de modul în care au soluționat eparhiile cazurile de indisciplină semnalate în sesizările și reclamațiile primite de la acest Birou special în perioada respectivă.*
- *Recomandă, în continuare, exigență și atenție sporită în examinarea și soluționarea cazurilor de indisciplină care apar în rîndul clerului și personalului bisericesc, aplicîndu-se măsuri și sancțiuni corespunzătoare cînd este cazul.*

Temei nr. 11681/1988 — Adresa nr. 3487/1988 a Sf. Arhiepiscopii a Clujului cu propunerea de a se acorda P. Cuv. Protosinghel Ioan Horea, rangul de arhimandrit.

Avînd în vedere că cel recomandat este licențiat în teologie, are 12 ani de slujire preoțească și o deosebită activitate pastoral-misionară și administrativ-gospodărească;

Ținînd seama de recomandarea I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Clujului de pe temeiul prevederilor art. 82, alin. 4 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, ale art. 7, lit. «u» din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română;

La propunerea Comisiei canonică — juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Acordă P. Cuv. Protosinghel Ioan Horea, parohul parohiei Moisei III — iosta mînăstire Moisei, jud. Maramureș, rangul de Arhimandrit.*

În continuare, la invitația P. F. Patriarh Teoctist, P. S. Episcop Vasile Țirgovișteanul, Vicar Patriarhal, raportorul Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc să citească referatele asupra următoarelor probleme:

Tem. nr. 10384/1988 — Referatul Cancelariei Sfântului Sinod privind organizarea seriei a 75-a a cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului din anul 1989.

În urma examinării situației și a discuțiilor care au avut loc, precum și la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Aprobă organizarea, în anul 1989, a seriei a 75-a a cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului din Patriarhia Română, în perioada 3 iulie — 3 august 1989, cu un efectiv de 400 preoți și diaconi cursanți, în două grupe paralele, a câte 200 cursanți fiecare, la Institutele teologice universitare din București și Sibiu. În ambele grupe vor fi programați preoți și diaconi din toate eparhiile Patriarhiei Române care îndeplinesc condițiile regulamentare.*
- *Aprobă proiectul programei analitice a acestor cursuri în forma propusă de cele două Institute teologice universitare din București și Sibiu, urmînd ca pentru seria a 75-a să fie predată de cadrele didactice ale celor două Institute.*
- *Programarea numărului preoților și diaconilor cursanți din cadrul fiecărei eparhii va fi făcută ulterior prin grija Serviciului de Studii și Învățămînt de pe lângă Cancelaria Sfântului Sinod, urmînd să fie comunicată, prin circulară, tuturor eparhiilor.*

Temei nr. 10381/1988 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod privind temele conferințelor preoțești trimestriale și conferințelor administrative ale clerului din anul 1989.

Avînd în vedere că temele sugerate de Centrele eparhiale se referă la evenimente ce se vor aniversa în cursul anului 1989 și la problemele care interesează clerul Bisericii noastre pentru promovarea vieții religioase în parohii;

La propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfîntul Sinod hotărăște:

— *Aprobă ca în conferințele preoțești trimestriale din anul 1989 să fie tratate următoarele teme :*

PENTRU LUNA MARTIE

Ideea de unitate națională de-a lungul veacurilor și contribuția Bisericii Ortodoxe Române la înlăptuirea ei (la aniversarea a 130 de ani de la Unirea Principatelor).

PENTRU LUNA MAI

Respectarea legiurilor noastre bisericești și canonice, factor de întărire a unității de doctrină, cult și organizare a Bisericii Ortodoxe Române (la 40 de ani de la apariția Statutului ei).

PENTRU LUNA SEPTEMBRIE

Chipul Patriei noastre la împlinirea a 45 de ani de la eliberare.

PENTRU LUNA NOIEMBRIE

Personalități ale istoriei, culturii și spiritualității românești aniversate în anul 1989 (M. Eminescu și I. Creangă — 100 de ani de la moarte; 275 de ani de la moartea martirică a lui Constantin Brîncoveanu; mitropolitul Andrei Șaguna — 190 de ani de la moarte). Se va întocmi cîte o expunere-medalion asupra fiecărei personalități aniversate și se va prezenta fiecare de cîte un preot.

— *Aprobă ca în conferințele administrative din anul 1989 să se trateze următoarele teme :*

PENTRU LUNA APRILIE

Tactul pastoral și ținuta clerului în relațiile cu credincioșii.

PENTRU LUNA OCTOMBRIE

Rolul predicii și catehezei ca mijloc pastoral-misionar.

— *Cu acest prilej se vor prelucra cu preoții îndrumările Sf. Sinod, comunicate prin adresele nr. 10328 și 11731/1988.*

— *Planul și bibliografia conferințelor preoțești trimestriale vor fi trimise Centrelor eparhiale prin grija Cancelariei Sf. Sinod, pentru a fi aduse la cunoștința clerului în timp util.*

— *Planul și bibliografia conferințelor administrative vor fi elaborate prin grija Centrelor eparhiale și se vor trimite preoților în timp util.*

Temei nr. 9933/1988 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod privind problema manualelor și cursurilor pentru seminariile și pentru institutele teologice.

Comisia învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, examinînd referatul respectiv, face următoarele constatări :

Portivit hotărîrii Sfîntului Sinod nr. 5411/1988 Prea Fericitul Patriarh *Teoctist* a instituit o comisie prezidată de I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, formată din: P.C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar administrativ, P.C. Pr. Dumitru Soare, Directorul Editurii Institutului Biblic, P.C. Pr. Alexandru Armand Munteanu, Inspector general bisericesc și P.C. Arhim. Casian Crăciun, inspector de învățămînt, care a procedat la examinarea situației fiecărui manual și fiecărui curs de la disciplinele care se predau în seminariile și institutele teologice, și care a făcut următoarele propuneri:

1. Împărțirea manualelor pe trei categorii, după urgență:

- a) Manuale și cursuri care sînt gata de imprimare și se află în tipografie pentru tipar, dar care necesită mai întii punerea de acord cu programele analitice și apoi publicare; (anexa)
- b) Manuale și cursuri care au fost tipărite pînă acum, dar care s-au epuizat, iar pentru a fi retipărite au nevoie să fie îmbunătățite și puse de acord cu programa analitică în vigoare; (anexa)
- c) Manuale și cursuri la unele discipline care n-au fost elaborate pînă în prezent și care vor trebui alcătuite de colective de cadre didactice, în acord cu programele analitice în vigoare.

2. Instituirea următoarelor colective de cadre didactice care să procedeze, după caz, la îmbunătățirea și punerea de acord cu programa analitică în vigoare a cursurilor și manualelor aflate deja în evidență, la îmbunătățirea și punerea de acord cu programa în vigoare a cursurilor și manualelor tipărite pînă acum, în vederea retipăririi lor sau la elaborarea de noi manuale și cursuri în acord cu programa analitică aprobată de Sfîntul Sinod.

I. SEMINARIILE TEOLOGICE

A. Manuale aflate în prezent la Editura Institutului Biblic cu aprobare de publicare dar care trebuie îmbunătățite și puse de acord cu programa analitică aprobată de Sfîntul Sinod în vederea tipăririi lor:

1. — **ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMANE. ARTA ȘI ARHITECTURA ROMÂNEASCA**

Autor: Pr. Prof. Mircea Păcurariu

Manualul este deja tipărit. Se va ține seama ca, la o viitoare ediție manualul să fie revăzut și îmbunătățit integral, avîndu-se în vedere și eventuala lui publicare într-o limbă străină.

Colectivul de cadre didactice:

Pr. Prof. Mircea Păcurariu — Inst. teol. univ. Sibiu — coordonator

Pr. Prof. Al. Moraru — Semin. teol. Cluj

Prof. Nicu Octavian — Semin. teol. București

2. — **ISTORIA BISERICESCA UNIVERSALA**

Autor: Pr. Prof. Ioan Rămureanu — decedat

Colectivul de îmbunătățire și punere de acord cu programa analitică în vigoare:

Pr. Prof. Viorel Ioniță — Inst. teol. univ. București — coordonator

Arhid. Prof. Aurel Jivi — Inst. teol. univ. Sibiu

Prof. Nicu Octavian — Semin. teol. București

3. — **ISTORIA RELIGIILOR**

Autori: Pr. Conf. Al. I. Stan — Inst. teol. univ. București

Conf. Rus Remus — Inst. teol. univ. București

Se restituie manualul autorilor pentru a fi pus de acord cu programa analitică în vigoare :

În colectivul de cadre didactice vor fi cooptați :
Pr. Prof. Ștefan Resceanu — Semin. teol. Craiova
Pr. Prof. Bel Valer — Semin. teol. Cluj

4. — DOGMATICA

Autori : Pr. Prof. Isidor Todoran
Arhid. Prof. Ion Zăgrean

Colectivul de îmbunătățire și punere de acord cu programa analitică în vigoare :
Pr. Prof. Ioan Ică — Inst. teol. univ. Sibiu — coordonator
Pr. Prof. D. Radu — Inst. teol. univ. București
Pr. Prof. D. Pinteș — Semin. teol. Cluj
Arhim. Prof. Vasile Prescure — Semin. teol. Craiova

B. Manuale tipărite pînă în prezent și epuizate care urmează a fi îmbunătățite și puse de acord cu programa analitică în vigoare

1. — STUDIUL NOULUI TESTAMENT

Autor : Pr. Prof. I. Constantinescu — decedat
Colectivul de îmbunătățire și reeditare :
Pr. Prof. Vasile Mihoc — Inst. teol. univ. Sibiu — coordonator
Pr. Prof. Mihai Vizitiu — Semin. teol. Neamț
Arhid. Prof. Constantin Bradea — Semin. teol. Cluj

2. — STUDIUL VECHIULUI TESTAMENT

Autor : Pr. Prof. Nicolae Ciudin — decedat
Colectivul de îmbunătățire și reeditare :
Pr. Prof. Dumitru Abrudan — Inst. teol. univ. Sibiu — coordonator
Pr. Prof. Petru Semen — Semin. teol. Craiova
Arhid. Prof. Constantin Bradea — Semin. teol. Cluj

3. — EXPLICAREA APOSTOLULUI

Autor : Pr. Prof. Nicolae Petrescu
Colectivul de reeditare :
Pr. Prof. N. Petrescu — autor — Semin. teol. Craiova — coordonator
Pr. Prof. Dionisie Stamatoiu — Semin. teol. Craiova
Prof. Adrian Popescu — Semin. teol. București

4. — LITURGICA TEORETICA

Autori : Pr. Prof. Ene Braniște — decedat
Arhim. Prof. Ghenadie Nițoiu — decedat
Pr. Prof. Gheorghe Neda
Colectivul de îmbunătățire și reeditare :
Pr. Prof. Nicolae Necula — Inst. teol. univ. București — coordonator
Pr. Prof. Gheorghe Neda — coautor
Pr. Prof. Florin Boitan — Semin. teol. București

5. — CATEHETICA

Autor : Pr. Prof. Nicolae Petrescu — Craiova
Colectivul de îmbunătățire și reeditare :
Pr. Prof. Nicolae Petrescu, autor — coordonator
Pr. Prof. Constantin Mosor — Semin. teol. Neamț
Pr. Prof. Sorin Cosma — Semin. teol. Caransebeș

6. — MORALA CREȘTINA

Autor : Arhid. Prof. Ioan Zăgrean

Colectivul de îmbunătățire și reeditare :

Pr. Prof. Ilie Moldovan — Inst. teol. univ. Sibiu — coordonator

Arhim. Prof. Vasile Prescure — Semin. teol. Craiova

Pr. Prof. Dumitru Pinteau — Semin. teol. Cluj

7. — OMILETICA

Autor : Pr. Prof. Nicolae Petrescu

Colectivul de îmbunătățire și reeditare :

Pr. Prof. Nicolae Petrescu, autor — Craiova — coordonator

Pr. Prof. Sorin Cosma — Semin. teol. Caransebeș

Pr. Prof. Ion Popa — Semin. teol. Buzău

C. Manuale needitate pînă în prezent și care urmează a fi alcătuite potrivit programelor analitice aprobate de Sfîntul Sinod

1. — ADMINISTRAȚIA PAROHIALĂ

Colectivul de întocmire în cf. cu programa în vigoare :

Arhid. Prof. Ioan Floca — Inst. teol. univ. Sibiu — coordonator

Pr. Prof. Constantin Mosor — Semin. teol. Neamț

Pr. Prof. Crișor Manea — Semin. teol. Buzău

Pr. Prof. Trăilă Gherga — Semin. teol. Caransebeș

Pentru capitolele de strictă specialitate contabilă :

Dl. I. Constantinescu — București — revizor contabil

Pr. Aurel Cișmaș — Sibiu — revizor contabil

2. — DREPT BISERICESC

Alcătuirea manualului este încredințată d-lui Prof. univ. onorar Iorgu Ivan

Colaboratori : Pr. Prof. Constantin Mosor — Semin. teol. Neamț

Prof. Mihai Plătică — Semin. teol. București

După elaborare, în conformitate cu programa analitică va fi văzut și de I.P.S.

Mitropolit *Antonie* al Ardealului

3. — FILOSOFIA

I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului va analiza posibilitatea de a întocmi personal acest manual și va informa la timp Cancelaria Sf. Sinod despre hotărîrea definitivă a I.P.S. Sale

Colectivul de elaborare în alternativa că I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului nu va avea timpul necesar :

Conf. Rus Remus — Inst. teol. univ. București — coordonator

Pr. Prof. Constantin Mosor — Semin. teol. Neamț

Arhim. Prof. Vasile Prescure — Semin. teol. Craiova

Pr. Prof. Dumitru Pinteau — Semin. teol. Cluj

4. — PEDAGOGIA CREȘTINA

Colectivul de elaborare :

Pr. Prof. C. Galeriu — Inst. teol. univ. București — coordonator

Pr. Prof. Neculai Abaza — Semin. teol. Buzău

Pr. Prof. Constantin Mosor — Semin. teol. Neamț

Pr. Prof. Dionisie Stamatoiu — Semin. teol. Craiova

5. — PASTORALA

Colectivul de elaborare :

Pr. Prof. Nicolae Necula — Inst. teol. univ. București — coordonator

(Are și aprobarea P.F. Patriarh de a elabora materialul).

Pr. Prof. C. Cojocaru — Semin. teol. Neamț

Pr. Prof. Ion Buga — Semin. teol. București

6. — INDRUMĂRI MISIONARE

Colectivul de elaborare :

Diac. Prof. Petre David — Inst. teol. univ. București — coordonator

Arhim. Prof. Vasile Prescure — Semin. teol. Craiova

Pr. Prof. Dumitru Pîntea — Semin. teol. Cluj

Pr. Prof. Nicolae Achimescu — Semin. teol. Caransebeș

Se va avea în vedere ca manualul de îndrumări misionare să fie întocmit în spirit irenic, corelat cu cel de Misiune și ecumenism și să aibă caracter simbolic (interconfesional).

7. — EXPLICAREA EVANGHELIILOR

Colectivul de elaborare :

Pr. Prof. Mihai Vizitiu — Semin. teol. Neamț — coordonator

Pr. Prof. Dionisie Stamatoiu — Semin. teol. Craiova

Dl. Prof. Adrian Popescu — Semin. teol. București

8. — PATROLOGIA

Colectivul de elaborare :

Pr. Prof. Ștefan Alexe — Inst. teol. univ. București — coordonator

Pr. Prof. Alexandru Moraru — Semin. teol. Cluj

Pr. Prof. Gheorghe Banu — Semin. teol. Buzău

9. — MUZICA BISERICESCA

Profesorii care predau muzica bisericească în seminariile și institutele teologice formează Colectivul de elaborare a cărților de muzică bisericească folosite în cult și ca manuale :

Diac. Conf. Nicu Moldoveanu — Inst. teol. univ. București

Diac. Ion Popescu — lector — Inst. teol. univ. București

Diac. Prof. Marin Velea — Semin. teol. București

Pr. Prof. Anibal Panțiru — Semin. teol. Neamț

Diac. Alexie Buzerea — Semin. teol. Craiova

Pr. Prof. Vasile Stanciu — Semin. teol. Cluj

Pr. Prof. Nicolae Belean — Semin. teol. Caransebeș

Arhid. Prof. Tudor Mihalache — Semin. teol. Buzău

II. INSTITUTELE TEOLOGICE UNIVERSITARE

A. Cursuri și manuale aflate în prezent la Editura Institutului Biblic, cu aprobare de publicare sau aflate în curs de tipărire

1. — LIMBA EBRAICĂ

Autori : Pr. Prof. Dumitru Abrudan — Inst. teol. univ. Sibiu

Diac. Prof. Em. Cornițescu — Inst. teol. univ. București

2. — DREPT BISERICESC

(volumele I și II), aflate în șpalt

Autor : P.C. Arhid. Prof. Ioan Floca — Inst. teol. univ. Sibiu

Va fi consultat și P.C. Pr. Prof. Nicolae Dură de la Institutul teologic universitar din București

3. — CÎNTĂRILE SFINTEI LITURGHII

P.S. Episcop Vicar *Nifon Ploieșteanul* — coordonator

Autor : Colectivul de cadre didactice și specialiști format din :

Prof. Nicolae Lungu

Diac. Conf. Nicu Moldoveanu
 Diac. Prof. Mașin Velea
 Pr. Constantin Drăgușin
 Prof. Sebastian Barbu Bucur
 Pr. Victor Frangulea

4. — **ISTORIA BISERICESCĂ UNIVERSALĂ (volumul II)**
 (depus la Editură)

Autori : Pr. Prof. Ion Rămureanu — decedat
 Pr. Prof. Milan Șesan — decedat
 Pr. Prof. Teodor Bodogae

Colectivul de reeditare și punere de acord cu programa în vigoare :

Pr. Prof. Teodor Bodogae — Inst. teol. univ. Sibiu
 Pr. Prof. Viorel Ioniță — Inst. teol. univ. București
 Arhid. Prof. Aurel Jivi — Inst. teol. univ. Sibiu

**B. Manuale tipărite dar epuizate și care trebuie îmbunătățite
 potrivit programei analitice în vederea reeditării și retipăririi**

1. — **STUDIUL VECHIULUI TESTAMENT**

Autori : Pr. Prof. Mircea Chialda
 Pr. Prof. Nicolae Neaga
 Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu

Colectivul de reeditare și punere de acord cu programa în vigoare :

Pr. Prof. Dumitru Abrudan — Inst. teol. univ. Sibiu
 Diac. Prof. Em. Cornișescu — Inst. teol. univ. București

2. — **STUDIUL NOULUI TESTAMENT**

Autori : Diac. Prof. Nicolae Nicolaescu — decedat
 Pr. Prof. Grigorie Marcu — decedat

Colectivul de reeditare și punere de acord cu programa în vigoare :

Pr. Prof. Constantin Cornișescu — Inst. teol. univ. București
 Pr. Prof. Vasile Mihoc — Inst. teol. univ. Sibiu

3. — **ISTORIA BISERICII ROMÂNE (volumele I, II și III)**

Autor : Pr. Prof. Mircea Păcurariu, care îl va și pregăti pentru o nouă ediție
 îmbunătățită, potrivit programei, împreună cu suplinatorii catedrei respec-
 tive de la Inst. teol. univ. București

4. — **TEOLOGIA DOGMATICĂ ȘI SIMBOLICĂ (vol. I și II — 1958)**

Autori : Pr. Prof. Dumitru Stăniloae
 Prof. Nicolae Chișescu
 Pr. Prof. Isidor Todoran — decedat
 Pr. Prof. I. Petreună — decedat

5. — **MORALA CREȘTINĂ (volumele I și II)**

Autori : I.P.S. Mitropolit Nicolae Mladin — decedat
 Arhid. Prof. Ion Zăgrean
 Prof. Constantin Pavel
 Diac. Prof. Orest Bucevschi

Volumul III — Pr. Prof. Dumitru Stăniloae

Colectivul de reeditare :

Pr. Prof. Dumitru Radu — Inst. teol. univ. București
 Pr. Prof. Ilie Moldovan — Inst. teol. univ. Sibiu

(Cu consultarea autorilor în viață în caz de reeditare a cursului tipărit anterior)

6. — ISTORIA RELIGIILOR

Autor : Diac. Prof. Emilian Vasilescu — decedat

Colectivul de reeditare :

Pr. Conf. Al. I. Stan — Inst. teol. univ. București

Conf. Remus Rus — Inst. teol. univ. București

7. — CATEHETICA

Autor : Pr. Prof. Dumitru Călugăr — decedat

Colectivul de reeditare :

Pr. Prof. Constantin Galeriu — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Sebastian Șebu — Inst. teol. univ. Sibiu

8. ISTORIA FILOSOFIEI ANTICE

Autor : Diac. Prof. Nicolae Balca — decedat

Colectivul de reeditare și completare a materiei de predare :

Pr. Prof. Constantin Galeriu — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Sebastian Șebu — Inst. teol. univ. Sibiu

9. — LITURGICA (Volumele I și II)

Autor : Pr. Prof. Ene Braniște — decedat

Colectivul de reeditare :

Pr. Prof. Nicolae Necula — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Liviu Streza — Inst. teol. univ. Sibiu

10. — MUZICA BISERICIASCA

Cadrele didactice care predau muzica bisericească în seminariile și institutele teologice universitare formează colectivul de elaborare a cărții de muzică folosită în cult și ca manuale :

Diac. Conf. Nicu Moldoveanu — Inst. teol. univ. București

Diac. Lector Ion Popescu — Inst. teol. univ. Sibiu

Diac. Prof. Marin Velea — Semin. teol. București

Pr. Prof. Anibal Panțiru — Semin. teol. Neamț

Diac. Prof. Alexie Buzerea — Semin. teol. Craiova

Pr. Prof. Vasile Stanciu — Semin. teol. Cluj

Pr. Prof. Nicolae Belean — Semin. teol. Caransebeș

Arhid. Tudor Mihalache — Semin. teol. Buzău

C. Manuale și cursuri neelaborate pînă în prezent și care urmează a fi elaborate în concordanță cu programa analitică aprobată de Sfintul Sinod

1. — PATROLOGIE (volumul IV)

Autor : Pr. Prof. Ioan G. Coman — decedat

Manualul se află în manuscris în custodia soției P. C. Pr. Prof. I. G. Coman.

PP.CC. Pr. Prof. Ștefan Alexe și Arhid. Constantin Voicu se vor îngriji de apariția vol. IV, autor rămînînd P.C. Pr. Prof. I.G. Coman

2. — LITERATURA CREȘTINĂ POSTPATRISTICĂ

Colectivul de elaborare :

Pr. Prof. Ștefan Alexe — Inst. teol. univ. București

Arhid. Prof. Constantin Voicu — Inst. teol. univ. Sibiu

3. — BIZANTINOLOGIE ȘI ARTA CREȘTINĂ

Colectivul de elaborare :

Dl. Prof. Emilian Popescu — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Viorel Ioniță — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Nicolae Necula — Inst. teol. univ. București

Suplitorul catedrei de la Inst. teol. univ. Sibiu

4. — ECUMENISM ȘI MISIUNE CREȘTINA

Colectivul de elaborare :

Pr. Prof. Ion Bria — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Dumitru Popescu — Inst. teol. univ. București

Protos. Daniel Ciobotea — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Dumitru Radu — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Ioan Ică — Inst. teol. univ. Sibiu

Cursul va fi elaborat în spirit irenic, va fi corelat cu cel de îndrumări Misionare, iar expunerea va avea caracter simbolic (interconfesional)

5. — TEOLOGIE FUNDAMENTALA

Colectivul de elaborare :

Pr. Prof. Dumitru Popescu — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Ilie Moldovan — Inst. teol. univ. Sibiu

Dl. Conf. Remus Rus — Inst. teol. univ. București

Pr. Conf. Alexandru Stan — Inst. teol. univ. București

6. — OMILETICĂ

Colectivul de elaborare :

Pr. Prof. Constantin Galeriu — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Sebastian Șebu — Inst. teol. univ. Sibiu

7. — PASTORALĂ

Colectivul de elaborare :

Pr. Prof. Nicolae Necula — Inst. teol. univ. București

Pr. Prof. Sebastian Șebu — Inst. teol. univ. Sibiu

Pr. Prof. Liviu Streza — Inst. teol. univ. Sibiu

În legătură cu munca pe care o vor desfășura colectivele de cadre didactice, Comisia prezidată de I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului face, de asemenea, următoarele propuneri :

— Termenul pentru depunerea manualelor și cursurilor aflate deja în editură, care au fost îmbunătățite și puse de acord cu programele analitice, să fie 1 mai 1989.

— Termenul pentru depunerea manualelor și cursurilor care au fost tipărite pînă în prezent, dar urmează a fi îmbunătățite și puse de acord cu programele în vigoare, în vederea retipăririi lor, să fie 1 septembrie 1989.

— Termenul pentru depunerea manualelor și cursurilor care să fie elaborate pentru prima oară, conform programelor analitice aprobate de Sfântul Sinod, să fie 31 decembrie 1989.

— Cursurile și manualele se vor depune la Cancelaria Sf. Sinod — Serviciu studii și învățămînt, la termenele indicate.

— Drepturile de autor, de colaborator sau de îngrijitor al noilor ediții de manuale și cursuri, precum și alte drepturi care decurg din aceste activități, să fie reglementate potrivit normelor legale în vigoare.

Comisia învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, examinînd și luînd act de lucrările Comisiei prezidată de I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, își însușește propunerile privind constituirea de colective de cadre didactice pentru îmbunătățirea și alcătuirea cursurilor și manuscriselor potrivit programelor analitice în vigoare, precum și propunerile privind drepturile de autor și termenele de predare a cursurilor și manualelor și le propune Sfîntului Sinod pentru aprobare.

P.F. Patriarh *Teoctist* propune ca plenul Sfîntului Sinod să examineze în parte situația fiecărui manual și curs și să se cerceteze în amănunt componența colectivelor de cadre didactice care s-au propus.

În cadrul amplelor discuții care au avut loc, la care au luat parte toți membrii Sfîntului Sinod, s-au făcut unele precizări cu privire la manualele de : Istoria Bisericii Române ; Îndrumări Misionare și Istoria filosofiei antice.

În urma acestor discuții, a lămuririlor date de P.F. Patriarh Teoctist și la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfîntul Sinod hotărăște :

- *Aprobă constituirea colectivelor de cadre didactice pentru fiecare manual și curs la disciplinele care se predau în seminariile și institutele teologice universitare, potrivit propunerilor înscrise în referatul Cancelariei Sf. Sinod nr. 8833/1988, care se vor ocupa, după caz, cu îmbunătățirea manualelor și cursurilor existente sau cu elaborarea de manuale și cursuri noi, în acord cu programele analitice aprobate de Sfîntul Sinod.*
- *Se va acorda prioritate îmbunătățirii și punerii de acord cu programa analitică în vigoare a manualelor și cursurilor aflate deja în editura și tipografia noastră, cu aprobare de imprimare.*
- *În Comisia prezidată de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului vor fi cooperați : P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vasile Țirgovișteanul, P. Cuv. Protos. Daniel Ciobotea, Consilier Patriarhal, rectorii și prorectorii Institutelor teologice universitare din București și Sibiu.*
- *Lucrarea fiecărui colectiv de cadre didactice pentru punerea de acord a manualelor și cursurilor de teologie cu programele analitice aprobate de Sfîntul Sinod sau pentru elaborarea noilor manuale sau cursuri, va fi coordonată de către un membru al Sfîntului Sinod, potrivit preferințelor care s-au exprimat în cadrul ședinței sinodale, astfel :*
 - a *I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului va coordona colectivele de cadre didactice pentru disciplinele Secției Practice și de cultură generală, ajutat de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vasile Țirgovișteanul, și P.S. Episcop Vicar Roman Ialomițeanul la disciplinele liturgice (Liturgica Teoretică, Administrația parohială, Drept bisericesc, Filosofia, Pedagogia creștină, Pastorală, Cărțile de cult folosite ca manuale pentru muzică bisericească, manuale de cultură generală — limbi clasice și moderne).*
 - b *I.P.S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos va coordona colectivele de cadre didactice pentru disciplinele Omiletică și Catehetică din cadrul Secției Practice.*
 - c *I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, ajutat de P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, va coordona colectivele de cadre didactice pentru cursuri și manuale din cadrul Secției Istorice (Istoria Bisericii Ortodoxe Române, Arta și Arhitectura românească, Istoria bisericească universală, Patrologia, Bizantinologia și Arta creștină, Literatura creștină postpatristică).*
 - d *I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, ajutat de P.S. Episcop Vasile al Oradiei, va coordona colectivele de cadre didactice pentru cursuri și manuale din cadrul Secției Sistemice (Dogmatică, Indrumări misionare, Istoria religiilor, Morală creștină, Ecumenism și misiune creștină, Teologie fundamentală).*
 - e *P.S. Episcop Vicar Damaschin Severineanul cu P.S. Episcop Vicar Lucian Tomitanul vor coordona colectivele de cadre didactice pentru Secția Exegetică (Studiul Noului Testament, Studiul Vechiului Testament, Explicarea Apostolului, Explicarea Evangheliilor, Disciplinele biblice adiacente : Istoria Biblică a Vechiului și Noului Testament, Arheologie, Ermineutică).*
- *Colectivele de cadre didactice care vor îmbunătăți și pune de acord cu programele analitice aprobate de Sfîntul Sinod manualele și cursurile aflate deja în editură își vor încheia lucrările la data de 1 mai 1989.*

- Colectivele de cadre didactice care vor îmbunătăți și pune de acord programele analitice aprobate de Sfântul Sinod, cursurile și manualele tipărite pînă în prezent, în vederea reeditării acestora, își vor încheia lucrările la data de 1 septembrie 1989.
- Colectivele de cadre didactice care vor alcătui, potrivit programelor analitice aprobate de Sfântul Sinod, cursurile și manualele care nu au fost elaborate pînă în prezent, își vor încheia lucrările la data de 31 decembrie 1989.
- Cursurile și manualele se vor depune la Cancelaria Sf. Sinod — Serviciul de studii și învățămînt, la termenele indicate.
- Se va avea în vedere ca manualul de Indrumări Misionare să fie corelat cu cel de Ecumenism și Misiune creștină, iar prezentarea problemelor să aibă caracter simbolic (interconfesional).
- Se va ține seama ca, la o viitoare ediție a manualului de Istoria Bisericii Române, acesta să fie revăzut și îmbunătățit integral, în vederea publicării lui într-o limbă străină de circulație.
- Se va avea în vedere ca publicarea unor cursuri și manuale să fie inclusă și în planurile de editură ale celorlalte Centre eparhiale.
- Prioritățile și cazurile mai ușoare privind tipărirea unor manuale se vor soluționa fără întîrzieri.
- De asemenea, se va avea în vedere obținerea unui tiraj sporit, corespunzător cerințelor instituțiilor de învățămînt teologic și pentru uzul clerului.

Tem. nr. 11363/1988 — Propunerile comune ale Institutelor teologice universitare din București și Sibiu privind tematica pentru pregătirea unitară și obținerea doctoratului în teologie la cele două institute teologice, pentru anul universitar 1988—1989.

Sfântul Sinod luînd în examinare temele programei pentru doctorat, face următoarele recomandări :

- Să se adauge la programă teme referitoare la reflectarea preocupărilor teologiei și spiritualității românești în afară, precum și teme referitoare la adevăruri și valori ortodoxe românești într-o viziune comparativă.

În urma discuțiilor care au avut loc, pe temeiul prevederilor art. 107, al. 2 și 3 din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea instituțiilor de învățămînt din Biserica Ortodoxă Română și la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- Aprobă, în principiu, tematica propusă pentru pregătirea candidaților la doctorat în anul 1988—1989, urmînd a fi completată și cu alte teme, potrivit recomandărilor Sfîntului Sinod, care, după formulare, vor fi supuse aprobării P.F. Patriarh Teoctist ca președinte al Sfîntului Sinod.
- Cadrele didactice de la cele două institute teologice universitare vor indica doctoranzilor bibliografia adecvată, în scopul studierii și aprofundării temelor din programa respectivă.

Tem. nr. 11841/1988 — Adresa nr. 3960/1988, cuprinzînd propunerile comune ale celor două institute teologice universitare, pentru susținerea examenului de licență și criteriile de acordare a burselor și semiburselor.

În urma examinării propunerilor respective, însușite de Comisia învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- Aprobă ca examenul pentru obținerea titlului de licențiat în teologie să se desfășoare în plenul Comisiei prezidată de Chiriarh pentru studenții fiecărei eparhii și să constea din :

- a) *Susținerea orală a proiectului tezei de licență.*
- b) *Examinarea orală din Studiul și Exegeza Noului Testament (Secția Exegetică).*
- c) *Examinarea orală din Istoria Bisericii Române și Istoria bisericească universală (Secția Istorică).*
- d) *Examinarea orală din Teologia dogmatică și îndrumări misionare (Secția Sistematică).*
- e) *Examinarea orală din Practica liturgică, Drept bisericesc și administrație.*
- f) *Probă orală din predică și probă orală de cateheză (pe baza unui plan scris).*

- *Teza de licență întocmită și susținută de candidat va fi însoțită de un rezumat de 4—5 pagini (coală dactilografată), în care se va arăta și contribuția personală a candidatului în legătură cu subiectul tratat.*
- *Prezenta hotărâre va fi pusă în aplicare începând cu sesiunea de examene de licență din iunie 1989 și de ea se va ține seama la o eventuală îmbunătățire a Regulamentului învățămîntului teologic.*
- *Aprobă următoarele criterii pentru acordarea bursei și semibursei :*
Pentru bursă : Media 10,00—8,00
Conduită : «Exceptional» și «Foarte bine».
Pentru semibursă : Media 7,99—7,00
Conduită : «Exceptional» și «Foarte bine».
- *Pentru obținerea bursei și semibursei studenții au obligația de a promova integral examenele în sesiunea din luna februarie și minimum opt examene în sesiunea din luna iunie.*
- *Aprobă ca noile criterii de acordare a bursei și semiburselor să fie puse în aplicare începând cu sesiunea de examene din luna februarie 1989.*

Tem. nr. 6983/1988 — Cererea P.C. Pr. Lazăr Remus, profesor la Seminarul teologic din Cluj-Napoca, prin care solicită aprobarea de a susține examenul pentru gradul II didactic.

Avînd în vedere recomandarea Chiriarhului locului și la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfîntul Sinod hotărăște :

- *Aprobă ca P.C. Pr. Lazăr Remus, profesor la Seminarul teologic din Cluj-Napoca să susțină examenul pentru gradul II didactic în cursul anului 1989, întocmindu-se demersurile legale în acest scop de către Serviciul de învățămînt de pe lângă Cancelaria Sfîntului Sinod.*

Tem. nr. 12298/1988 — Referat privind perfecționarea pregătirii profesionale a personalului din domeniul financiar-contabil, controlului financiar și al gestiunilor din cadrul unităților de cult și învățămînt teologic din cuprinsul Patriarhiei Române.

Avînd în vedere că perfecționarea pregătirii profesionale în acest domeniu este o prevedere a legii nr. 2/1971 ;

La propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfîntul Sinod hotărăște :

- *Aprobă organizarea instruirii pe baza «programului cadru», în trei etape, după cum urmează :*
 - *Etapa I-a : 11—21 martie 1989*
 - *Etapa a II-a : 10—20 iunie 1989*
 - *Etapa a III-a : 10—20 octombrie 1989*
- *Aprobă ca personalul responsabil de instruire să fie consilierul economic și contabilul șef de la fiecare Centru mitropolitan.*

Epuizîndu-se examinarea problemelor înscrise pe ordinea de zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist subliniază în cuvîntul de încheiere că lucrările Sfîntului

Sinod, care s-au desfășurat timp de două zile, au adus hotărâri foarte folositoare care răspund preocupărilor și activității Bisericii noastre pe plan intern și extern.

În luarea acestor hotărâri s-a văzut prezența activă și responsabilă a membrilor Sfântului Sinod, ele îmbrățișând toate laturile activității Bisericii Ortodoxe Române, la care s-au referit și lucrările din zilele precedente ale Consiliului Național Bisericesc și ale Adunării Naționale Bisericești.

Prea Fericirea Sa aduce calde și frățești mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru colaborare în problemele Bisericii noastre și pentru contribuția adusă la examinarea și soluționarea problemelor înscrise pe ordinea de zi, relevând comuniunea care există în rândurile membrilor Sfântului Sinod și responsabilitatea solidară și unitară în toate problemele vieții bisericești. Relevă apoi lucrările Comisiei conduse de I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, care s-a preocupat de examinarea situației manualelor și cursurilor de teologie, subliniind faptul că învățămîntul teologic constituie baza formării viitorilor slujitori și că acest învățămînt trebuie să fie pe măsura culturii și prestigiului de care se bucură Biserica Ortodoxă Română nu numai în țară ci și în întreaga Ortodoxie.

Scoate apoi în evidență faptul că hotărârile majore care privesc viața și activitatea Bisericii noastre sînt rodul și urmarea firească a consultărilor tradiționale dintre ierarhi, în sînul sinoadelor mitropolitane, al Sinodului Permanent și al Sfântului Sinod.

Prea Fericirea Sa aduce personal, în numele membrilor Sfântului Sinod, vii și alese mulțumiri Domnului *Ion Cumpănașu*, Președintele Departamentului Cultelor, pentru participarea la lucrările Sfântului Sinod, pentru bunăvoința și înțelegerea manifestate întotdeauna, rugîndu-l să asigure pe Domnul NICOLAE CEAUȘESCU, Președintele Republicii Socialiste România, că întreaga lucrare a ierarhilor, clerului și credincioșilor este izvorită din patriotîsmul cald cu care Biserica Ortodoxă Română sprijină de pe pozițiile sale uriașa muncă și marile realizări ale poporului român, menite propășirii Patriei noastre.

În acest context, P.F. Patriarh *Teoctist* propune ca, în numele Sfântului Sinod și al Adunării Naționale Bisericești, să se transmită Domnului NICOLAE CEAUȘESCU, Președintele Republicii Socialiste România, o telegramă de mulțumire pentru climatul de desăvîrșită libertate religioasă în care cultele din țara noastră își desfășoară activitatea și de omagiere a personalității Domniei Sale.

Sfîntul Sinod aprobă textul telegramei și expedierea ei.

Prea Fericirea Sa face apoi tuturor membrilor Sfântului Sinod bune urări de pace, prosperitate și fericire pentru Noul an 1989.

I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, cerînd cuvîntul în numele membrilor Sfîntului Sinod, adresează Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* mulțumirile tuturor pentru modul frățesc și de înalt nivel, în care a condus lucrările forurilor centrale bisericești desfășurate timp de aproape o săptămîină: Consiliul Național Bisericesc, Adunarea Națională Bisericească și Sfîntul Sinod, exprimînd, totodată, asigurarea și în viitor pentru desăvîrșita colaborare și unitate a ierarhilor Bisericii noastre în jurul Întîistătătorului ei, pentru o cît mai rodnică lucrare, și făcînd urarea de ani mulți și fericiți cu sănătate și aceeași lucrare pilduitoare. De asemenea, în numele tuturor, adresează urări de noi realizări în Anul Nou 1989 Domnului Președinte al Departamentului Cultelor, *Ion Cumpănașu*, și colaboratorilor Domniei Sale.

Lucrările iau sfîrșit la orele 21,00.

Se rostește rugăciunea «Cuvine-se cu adevărat».

PREȘEDINTELE SFÎNTULUI SINOD

† **TEOCTIST**

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SECRETARUL SFÎNTULUI SINOD

† NIFON PLOIEȘTEANUL

Episcop-vicar patriarhal

LUCRĂRILE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI

— Spicuri din procesul verbal al ședinței din 11 decembrie 1988 —

Duminică, 11 decembrie 1988, în sala de ședințe a palatului patriarhal din București, au avut loc lucrările sesiunii ordinare a Adunării Naționale Bisericești, convocată în conformitate cu prevederile art. 22 și 30 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și ale art. 5, 59—71 din *Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română*.

La orele 8,30, s-a oficiat slujba Te Deum-ului în paraclisul palatului patriarhal, de față fiind *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, membrii Sfintului Sinod și membrii Adunării Naționale Bisericești.

Membrii Adunării Naționale Bisericești au trecut apoi în sala de ședințe a palatului patriarhal.

La orele 9,00, o delegație a Adunării a invitat pe *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* să prezideze sesiunea de lucru a Adunării Naționale Bisericești.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a intrat în sala de ședințe, împreună cu Dl. *Ion Cumpănașu*, Președintele Departamentului Cultelor și II.PP.SS. Mitropoliți.

Ocupînd locul în scaunul prezidențial, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a procedat la constituirea Secretariatului, invitînd la biroul Secretariatului pe secretarii aleși ai Adunării Naționale Bisericești.

După constatarea prezenței în majoritate a membrilor Adunării Naționale Bisericești, *Prea Fericirea Sa* a rugat pe Domnul *Ion Cumpănașu*, Președintele Departamentului Cultelor, să dispună citirea Acordului Departamentului Cultelor pentru deschiderea Sesiunii ordinare a Adunării Naționale Bisericești.

După citirea Acordului, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a rostit un substanțial cuvînt de deschidere a lucrărilor Adunării Naționale Bisericești*.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a invitat apoi pe secretarul general al Adunării Naționale Bisericești să dea citire componentei Comisiilor permanente de lucru, după care, la propunerea *Prea Fericirii Sale*, s-a aprobat suspendarea ședinței pentru o oră, spre a se da posibilitatea Comisiilor să studieze lucrările primite și să întocmească referatele necesare.

Ședința s-a redeschis la orele 11, sub președinția *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist*, care a rostit un cuvînt de evocare a regretatului Prot. iconom stavrofor *Traian Belășcu*, fost membru al Adunării Naționale Bisericești.

La invitația *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist*, P.C. Pr. *Ioan Jeler*, raportorul Comisiei de validare, citește referatul pentru propunerea validării alegerii D-lui *Ion Zamfirescu*, de către Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Iașilor, ca membru mirean în Adunarea Națională Bisericească, în locul vacant prin demisia D-lui Prof. univ. *Gheorghe Chipail*. De asemenea Comisia de validare propune validarea alegerii P. C. Arhid. Prof. *Constantin Voicu*, rectorul Institutului teologic universitar

* Cuvîntarea se publică separat.

din Sibiu, delegat cleric al Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, ca membru cleric în Adunarea Națională Bisericească, în locul vacant prin decesul P.C. Pr. Traian Belascu.

Constatându-se că alegerile au fost făcute în conformitate cu prevederile art. 94 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și că nu există nici o contestație, Adunarea Națională Bisericească hotărăște :

— Se validează alegerea D-lui Ion Zamfirescu, ca membru mirean, și a P.C. Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, ca membru cleric, în Adunarea Națională Bisericească.

Prea Fericitul Părinte Președinte dă cuvîntul P.C. Pr. Lucian Augustin, *raportorul Comisiei Bisericești*, care citește referatele acestei Comisii cu privire la :

a) Darea de seamă asupra activității Sectorului I al Administrației Patriarhale — Cancelaria Sfîntului Sinod — pe anul 1988 ;

b) Darea de seamă asupra activității Sectorului III al Administrației Patriarhale — Relațiile Externe Bisericești — pe anul 1988 ;

c) Darea de seamă asupra activității Sectorului IV al Administrației Patriarhale — Comunități ortodoxe române peste hotare — pe anul 1988.

În urma discuțiilor care au avut loc asupra referatelor, Adunarea Națională Bisericească hotărăște :

— Aprobă Darea de seamă asupra activității Sectorului I al Administrației Patriarhale — Cancelaria Sfîntului Sinod — pe anul 1988 ;

— Aprobă Darea de seamă asupra activității Sectorului III al Administrației Patriarhale — Relații Externe Bisericești — pe anul 1988 ;

— Aprobă Darea de seamă asupra activității Sectorului IV al Administrației Patriarhale — Comunități ortodoxe române peste hotare — pe anul 1988.

Prea Fericitul Părinte Patriarh dă cuvîntul P.C. Pr. Ioan Olariu, *raportorul Comisiei culturale*, care citește referatele acestei Comisii cu privire la :

a) Darea de seamă a Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă pe anul 1988 ;

b) Contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1987 al Sectorului Biblic Editură și Tipografie ;

c) Rapoartele informative ale Editurii Institutului Biblic și Tipografiei Institutului Biblic pe anul 1988, pe baza contului de execuție al primelor trei trimestre ;

d) Contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1987 al Sectorului Institutului Biblic Ateliere ;

e) Raportul informativ al Sectorului Institutului Biblic-Ateliere pe anul 1988, pe baza contului de execuție al primelor trei trimestre.

În urma discuțiilor ce au avut loc asupra referatelor, Adunarea Națională Bisericească hotărăște :

— Aprobă Darea de seamă a Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă pe anul 1988 ;

— Aprobă Contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1987 al Sectorului Biblic Editură și Tipografie ;

— *Aprobă Rapoartele informative ale Editurii Institutului Biblic și Tipografiei Institutului Biblic pe anul 1988, pe baza contului de execuție al primelor trei trimestre ;*

— *Aprobă Contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1987 al Sectorului Institutului Biblic Ateliere ;*

— *Aprobă Raportul informativ al Sectorului Institutului Biblic-Ateliere pe anul 1988, pe baza contului de execuție al primelor trei trimestre.*

Prea Fericitul Părinte Președinte dă cuvântul P.C. Pr. *Constantin Runcanu*, raportorul *Comisiei Economico-Financiare* care citește referatele acestei Comisii cu privire la :

a) *Contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1987 al Sectorului Economic al Administrației Patriarhale ;*

b) *Raportul informativ al Sectorului Economic al Administrației Patriarhale pe anul 1988, pe baza contului de execuție al primelor trei trimestre ;*

c) *Contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1987 al Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române ;*

d) *Raportul informativ al Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române pe anul 1988, pe baza contului de execuție al primelor trei trimestre.*

În urma discuțiilor ce au avut loc asupra referatelor, Adunarea Națională Bisericească hotărăște :

— *Aprobă Contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1987 al Sectorului Economic al Administrației Patriarhale ;*

— *Aprobă Raportul informativ al Sectorului Economic al Administrației Patriarhale pe anul 1988, pe baza contului de execuție al primelor trei trimestre ;*

— *Aprobă Contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1987 al Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române ;*

— *Aprobă Raportul informativ al Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române pe anul 1988, pe baza contului de execuție al primelor trei trimestre.*

Prea Fericitul Părinte Președinte dă cuvântul P.C. Pr. *Vitalie Pareteatcu*, raportorul *Comisiei Bugetare*, care citește referatele acestei Comisii cu privire la :

a) *Proiectul bugetului de venituri și cheltuieli al Administrației Patriarhale și instituțiilor anexe pe anul 1989 ;*

b) *Proiectul bugetului de venituri și cheltuieli al Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române pe anul 1989.*

În urma discuțiilor care au avut loc asupra referatelor, Adunarea Națională Bisericească hotărăște :

— *Aprobă Proiectul bugetului de venituri și cheltuieli al Administrației Patriarhale și instituțiilor anexe pe anul 1989 ;*

— *Aprobă Proiectul bugetului de venituri și cheltuieli al Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române pe anul 1989.*

În cadrul discuțiilor generale pe marginea referatelor prezentate, au luat cuvântul următorii membri ai Adunării Naționale Bisericești:

— P.C. Pr. *Teodor Bodnari* își manifestă bucuria pentru importantele evenimente relevate în rapoartele citite, omagiind eroismul celor care s-au jertfit pentru Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Subliniază grija Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru comunitățile ortodoxe române de peste hotare și rolul preoților care activează la aceste parohii.

— P. C. Pr. *Ioan Runcanu* menționează strădaniile depuse de *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* în înfăptuirea multiplelor activități, pe toate planurile Bisericii Ortodoxe Române, și omagiază marile momente aniversare din cursul anului 1988.

— Dl. Prof. *Virgil Cândea* a subliniat rezonanța internațională a activității editorial-culturale și patriotice desfășurată de Biserica Ortodoxă Română, spunând între altele :

«Anul 1988 este anul în care s-au împlinit 40 de ani de la întregirea spirituală a poporului român prin actul istoric de la 1948; anul în care am sărbătorit cu toții 70 de ani de la desăvârșirea unității naționale, act în care Biserica a jucat un rol pe care toți îl cunoaștem; an în care ne-am întors cu pietate atenția către 1688, când a apărut monumentul limbii literare românești și al spiritualității noastre — *Biblia lui Șerban Cantacuzino*, dar și când a venit la tron vrednicul său urmaș, cunoscut în istoria noastră și în istoria întregului Orient, Constantin Brâncoveanu; an în care am sărbătorit de asemenea 340 de ani de la apariția primei traduceri integrale a *Noului Testament* în limba română, carte intrată în cultura noastră. Iată tot atâtea motive pentru ca cineva care este implicat în activitatea și în relațiile externe ale țării noastre, dar care în același timp — ca membru în frontul istoric al țării noastre — este preocupat cu iradierea culturii românești în lume, să poată veni și să mărturisească în fața Dvs. care este recepția unor asemenea momente deosebite din viața poporului român peste hotare».

În continuare, vorbitorul s-a referit pe larg la lucrările Simpozionului de la Geneva (21 noiembrie a.c.), dedicat prezentării ediției jubiliare a *Bibliei de la 1688*, apreciind că această reuniune științifică de prestigiu a constituit un moment de mare mândrie patriotică pentru poporul român, arătând totodată marea autoritate a Bisericii Ortodoxe Române atât la 1688, cât și în prezent.

În continuare, a luat cuvântul Dl. *Ion Cumpănașu*, Președintele Departamentului Cultelor, care a analizat unele aspecte esențiale ale activității interne și externe a Bisericii noastre, subliniind că lucrarea Bisericii Ortodoxe Române, ca Biserică națională, slujește interesele poporului român căruia îi aparține cu trup și suflet. În acest context, Domnia Sa a relevat activitatea Bisericii noastre în diferite organisme și foruri naționale larg reprezentative — ca F.D.U.S. și O.D.U.S. —, precum și în cadrul Conferințelor preoțești periodice, apreciind pozitiv contribuția *Prea Fericitului Patriarh Teoctist*, a ierarhilor și a clerului ortodox român la slujirea cu devotament a patriei noastre și la promovarea vieții noi a poporului român.

Dl. Președinte al Departamentului Cultelor s-a referit apoi la activitatea pe plan extern a Bisericii noastre, evidențiind responsabilitatea, patriotismul și fermitatea manifestate de delegații Bisericii Ortodoxe Române în diferite foruri internaționale creștine, precum și contribuția acestora la cunoașterea corectă a realităților religioase din țara noastră. De asemenea, cu privire la viața comunităților ortodoxe române de peste hotare, Domnia Sa a remarcat apariția unor bogate și

consistente articole în publicațiile parohiilor noastre din străinătate și o serie de manifestări bisericesti și patriotice ale acestora, între care se înscriu reuniunile dedicate aniversării a 70 de ani de la Marea Unire de la 1 decembrie 1918 și simpozioanele de la Geneva și Viena consacrate ediției jubiliare a Bibliei de la 1688.

În încheiere, Dl. *Ion Cumpănașu*, Președintele Departamentului Cultelor, a felicitat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh pentru activitatea remarcabilă a Bisericii Ortodoxe Române din acest an și a exprimat convingerea că această activitate se va desfășura și în viitor cu bune rezultate, contribuind la slujirea poporului român și la promovarea principiilor politicii interne și externe a țării noastre, urmînd exemplul însuflețitor al conducătorului României socialiste, Domnul Președinte NICOLAE CEAUȘESCU.

La sfîrșit, a luat cuvîntul *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, care a înmă-nuncheat concluziile lucrărilor Adunării Naționale Bisericești, printr-o largă privire de ansamblu asupra problemelor dezbătute*.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a dispus apoi citirea unui proiect de telegramă către domnul NICOLAE CEAUȘESCU — Conducătorul Statului —, care după audiere s-a aprobat prin aplauze generale.**

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, se constituie apoi Comisia pentru semnarea procesului-verbal al sesiunii, alcătuită din Președintele Adunării și cinci membri.

Se dă citire Acordului Departamentului Cultelor pentru încheierea sesiunii ordinare a Adunării Naționale Bisericești pe anul 1988.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară închisă sesiunea Adunării Naționale Bisericești pe anul 1988.

Se rostește rugăciunea.

PREȘEDINTELE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICESTI

† **TEOCTIST**

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Secretar general,
Pr. OCTAVIAN POPESCU

*) Cuvîntarea se publică separat.

**) Textul telegramei se publică separat.



• R E C E N Z I I •

UN EVENIMENT EDITORIAL DE EXCEPȚIE : REEDITAREA «BIBLIEI DE LA 1688»

Secolul al XVII-lea s-a înscris în istoria poporului român ca o etapă deosebit de însemnată în lupta sa pentru unitate și afirmarea ființei naționale.

A debutat acest secol cu o mare biruință: înfăptuirea, fie și numai pentru o clipă, a unirii, sub un singur sceptru, a tuturor provinciilor românești: Muntenia, Transilvania și Moldova, făuritorul acestui nemuritor act politic trebuind să plătească însă cu propria sa viață, pe Cîmpia Turzii, îndrăzneala de a fi transformat în fapt un ideal de-a pururi viu în inimile tuturor românilor.

Pe plan bisericesc și cultural s-au petrecut în acest al XVII-lea secol două evenimente care pe drept cuvînt pot fi socotite cruciale întrucît au marcat profund dezvoltarea limbii, culturii și spiritualității poporului nostru. Este vorba de tipărirea în 1648 la Bălgrad — Alba Iulia a Noului Testament al lui Simion Ștefan și în 1688, la București, a Bibliei întregi, cunoscută sub numele de Biblia lui Șerban Cantacuzino sau Biblia de la București.

S-au împlinit recent tocmai 340 și respectiv 300 de ani de cînd cele două monumente de limbă și cultură românească au văzut lumina tiparului.

După cum era de așteptat, momentele respective au fost marcate după cuviință. Prin purtarea de grijă a Prea Sfințitului Episcop Emilian al Alba Iuliei a fost reeditat, în 1988, Noul Testament de la Bălgrad, iar din inițiativa vrednicului de pomenire patriarhul Iustin și cu veghea necontenită a actualului Întîistătător al Bisericii noastre strămoșești, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, a fost oferită, tot în același an 1988, ca dar dreptmăritorilor creștini ortodocși, în a doua ediție, Biblia de la 1688, în facsimil și transcriere cu litere latine.

Omagiul adus în acest chip înaintașilor, prin care au intrat triumfal în istoria Bisericii și culturii noastre aceste două documente «de consolidare a limbii literare românești», este pe măsura vredniciei și a marii lor iubiri față de poporul român, a cărui perpetuă înălțare au dorit-o cu tot sufletul.

Ambele noi apariții editoriale ni se înfățișează într-o splendidă ținută exterioară, pe măsura progresului pe care l-a înregistrat arta tipografică astăzi.

Ca dimensiuni, Biblia de la București, în această a doua ediție, despre care vom vorbi în continuare, nu imită întru totul Biblia de la 1688. Diferența de cîțiva centimetri (Biblia de la 1688 avea dimensiunile 38/25 cm., iar actuala ediție are 30/21 cm.) stă în legătură cu intenția inspirată a editurii de a ușura mînuirea ei.

Coperta, în imitație de piele și în culori agreabile, are imprimate două chenare aurii concentrice, iar în interiorul lor inscripția, cu litere artistic executate: «*Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură, București 1688—1988*».

Foaia de titlu este împodobită de asemenea cu un chenar bogat și are următorul cuprins: «*Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament, tipărită întîia oară la 1688, în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Românești. Retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere, cu aprobarea Sf. Sinod și cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1988*».

Urmează «Cuvîntul Înainte» al *Prea Fericitului Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, datat la Praznicul Adormirii Domnului din anul 1988.

Într-o limbă apropiată ca frumusețe și dulceață de aceea a vechilor cazanii, Prea Fericirea Sa evidențiază la începutul «Cuvîntului Înainte» importanța anului 1688 și în general a secolului al XVII-lea pentru limba și cultura poporului român întrucît în acest secol s-a înregistrat «cea mai bogată agonisită culturală», prin imprimarea de cărți în centrele tipografice din toate provinciile românești. Biblia de la București, arată Prea Fericirea Sa, reprezintă «o culme cu nimb de referință» a activității tipografice de la Dealu, Sibiu, Brașov, Orăștie, Bălgrad (Alba-Iulia), Govora, Iași, Tîrgoviște și București. Ea «pune pe ființa noastră etnică pecetea unității de grai, de neam și spiritualitate și, împreună cu alte numeroase tipăriri bisericești în graiul străbun, apărute mai dinainte, proclamă triumful limbii române în Biserica și în cultura noastră națională» (p. V).

«A fost voia și lucrarea lui Dumnezeu, arată în continuare P.F. Sa, ca în cetatea de Scaun București, capitala de mai apoi a României, în Tipografia Mitropoliei Țării Românești, să se înmănuncheze — în Biblia de la 1688 — ostenele cărțurărești ale tuturor celor care din mai bătrîne timpuri au trudit la înveșmîntarea Cuvîntului lui Dumnezeu în graiul dulce al străbunilor noștri din Țara Românească, Moldova și Transilvania» (p. V). Spre a ilustra afirmația de mai sus, P. F. Sa, într-o succintă dar judicioasă sinteză, înfățișează etapele principale ale propovăduirii orale și prin scris a cuvîntului lui Dumnezeu, pe teritoriul patriei noastre, începînd cu Sf. Apostol Andrei socotit pe bună dreptate «evangelizator al neamului nostru», continuînd apoi cu ierarhii tomitani, apărători ai Ortodoxiei: Vetranion, Gherontie, Teotim, Timotei, Ioan, Paternus, Valentinian; cu martirii dobrogeni din secolul al IV-lea; cu scitanii (dobrogenii) Ioan Casian și Dionisie cel Mic și ajungînd apoi la diaconul Coresi, la mitropoliții Simion Ștefan al Ardealului, Varlaam și Dosoftei ai Moldovei, Teofil, Ștefan, Varlaam, Teodosie și Antim Ivireanul ai Țării Românești.

Prin toți acești factori ai credinței creștine, «lucrarea și înriurirea Cuvîntului întrupat ale Sfintei Scripturi au sporit și rodit fără încetare, îmbogățind profund spiritualitatea și cultura noastră națională, etosul românesc». Toți acești vrednici înaintași «au slujit creșterea culturii și luminarea minții fiilor poporului românesc».

În continuare P.F. Sa prezintă lista completă a tuturor textelor manuscrise și tipăriturilor scripturistice care au premers apariția Bibliei de la București. Monumentul de cultură de la 1688, conchide P.F. Sa, se înalță pe temelia măreață a acestor traduceri anterioare. Ea reprezintă «punctul culminant al unui necurmat urcuș», este «o elocventă, strălucită și netrecătoare sinteză care unește într-un întreg — purtînd însă pecetea îmbunătățirii — tezaurul de grai, de simțire și de cugetare al întregului neam românesc» (p. VII). «Dacă pentru credincioșii din acea vreme — arată P. F. Sa — ea era un «sfeșnic», pentru noi cei de azi ea este expresia grăitoare a dorinței de unitate a celor ce erau una prin obîrșie, limbă și credință, mistuiți fără încetare de idealul păstrării și slujirii unității bisericești și românești».

După bogatul și ziditorul cuvînt al Întîistătorului Bisericii noastre urmează textul, în facsimil și, în paralelă, textul transcris cu litere latine al Bibliei.

În total, noua ediție are 989 de pagini.

Hîrtia este de cea mai bună calitate, iar execuția tipografică, ireproșabilă.

Ca anexă la textul scripturistic propriu-zis găsim cîteva piese impuse de o lucrare de un asemenea înalt nivel critic cum este Biblia, în noua sa ediție. Astfel, de la pag. 934—948 avem «Glosarul», adică explicarea termenilor arhaici și regionali, precum și unele conotații semantice.

Urmează «Notele», care conțin: glose, emendări și comentarii filologice privind probleme de traducere (p. 949—972).

De mare utilitate se vedește a fi «Nota asupra ediției», cuprinsă între paginile 973—977. Reținem din bogatele informații ce ne sînt furnizate aici infirmarea opiniei după care rolul determinant al Bibliei de la București în procesul de unificare a limbii române literare ar fi constat în impunerea graiului muntean ca bază a limbii noastre literare. După cercetări mai noi, s-a constatat că sub aspect lingvistic textul în întregime sa conține elemente de tip sudic (muntenesți și sud-est transilvănene), cît și elemente de tip nordic (caracterizînd în primul rînd Moldova), ceea ce face din Biblia de la București o mărturie a stadiului de dezvoltare a limbii române de pe întreg cuprinsul plaiurilor unde trăiau vorbitorii ei, ca și a posibilităților sale de expresie la sfîrșitul secolului al XVII-lea. De reținut este și constatarea potrivit căreia textul Bibliei de la 1688, în ciuda celor trei secole care s-au scurs, a rămas perfect inteligibil și pentru cititorii de azi.

Referitor la problema surselor de care s-au folosit traducătorii de la 1688, actualii editori țin să precizeze că timpul de mai puțin de doi ani pe care l-au avut

la îndemână pentru transcrierea și tipărirea ediției de față nu le-a permis să întreprindă cercetări în această direcție. Ei au primit de bune soluțiile cunoscute pînă la actualul stadiu de cercetare. Eforturile au fost îndreptate, în special, în direcția unei cît mai corecte reproduceri a textului din 1688.

De la pagina 978 pînă la 983 se cuprinde un studiu extrem de dens și de înaltă ținută științifică și literară, semnat de prof. dr. docent I. C. Chițimia, coordonatorul echipei de specialiști care au efectuat transcrierea textului, studiu dedicat Bibliei de la 1688 ca monument de valoare perenă.

Autorul evidențiază faptul că așa cum Luther s-a folosit critic la traducerea Bibliei sale din 1522—1534 de textele biblice tipărite anterior, începînd cu Biblia latină a lui Gutenberg (1454—1455), avînd la dispoziție originalul ebraic și pe cel grecesc, puse în circuit de Johannes Reuchlin și Erasmus, și apoi numeroase traduceri permanente (peste 15), tot astfel și traducătorii Bibliei de la 1688 s-au folosit, pe lîngă textul original al Septuagintei tipărită la Frankfurt în 1597, de tot ceea ce a apărut anterior în limba română, atît manuscrise, cît și tipăriri, ceea ce amplasează Biblia tradusă de ei într-un context european mai larg, așezînd-o între realizările cultural-spirituale de mare valoare ale epocii respective. Comparînd-o însă cu traduceri făcute în limba altor popoare, dl. prof. I. Chițimia observă că Biblia de la 1688 este «cea dintîi traducere integrală *reînnoită lexical, stilistic și literar*, fiindcă toate celelalte din sud-estul Europei au rămas ca expresie la formele arhaice tradiționale, pînă în secolul al XVIII-lea, adică fără vreo infiltrație de limbaj viu al vremii. Frații Șerban și Radu Greceanu, coordonatorii operei, împreună cu colaboratorii lor, plecînd de la acumulările românești anterioare, au conceput două obiective: întîi să păstreze cît mai autentic textele scrierii și, în al doilea rînd, s-o îmbrace ca de sărbătoare, în haină de limbă nouă. Și lucrul le-a reușit în cea mai mare măsură».

Scotînd în evidență o serie de alte calități ale lucrului făcut de editorii de la 1688, autorul eruditului studiu apreciază că Biblia lui Șerban Cantacuzino este «cu adevărat epocală». Răspîndită în provinciile țării în zeci și zeci de exemplare, «funcțiunea ei a fost încununarea continuității spirituale românești, persistentă de foarte multe secole, și întărirea sentimentului de unitate continuă a poporului român».

În final, pe două pagini, sînt înșirate numele tuturor celor care au ostenit la tipărirea ediției jubiliare a Bibliei, începînd cu specialiștii în filologie, istorie și teologie și încheind cu persoanele din brigăzile de legătorie. Se face precizarea că tipărirea acestei ediții jubiliare s-a încheiat la împlinirea celui de al doilea an de la alegerea și întronizarea Prea Fericitului Părinte Teoctist ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Admirînd această monumentală realizare tipografică, inima slujitorilor și credincioșilor Bisericii noastre strămoșești se umple de sinceră recunoștință față de părintele și protegitorul nostru spiritual, Prea Fericitul Patriarh Teoctist, și de mulțumire față de Bunul Dumnezeu, Care conduce destinele Bisericii Sale și-i hărăzește oameni și timpuri prielnice spre a-și împlini rosturile ei firești de mîntuitoare a sufletelor tuturor celor botezați în numele Prea Sfintei Treimi.

Pr. prof. DUMITRU ABRUDAN

Dr. Nestor Vornicescu, Arhiepiscop și Mitropolit, *Desăvîrșirea unității noastre naționale — fundament al unității Bisericii străbune*. Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, 1988, 668 p., cu XXI de planșe.

Pentru a putea arăta amănunțit și pe mai multe planuri fundamentul istoric consemnat în titlu, reputatul cercetător întrebunțează în volumul de față expunerea cronologică. De aceea, în logica normei alese, s-a impus ca un capitol de început al lucrării să-l constituie etapa străromână a culturii istoriei noastre. Studiul *Permanent în spațiul carpato-danubiano-pontic* expune tocmai coordonatele politico-administrative ale continuității daco-romane pe aceste plaiuri. În scopul reliefării dăinuirii noastre aici, cercetătorul adîncește istoria dacilor liberi. Se știe că popoarele migratoare, în necontenită mișcare de jaf și de ripostă antiromană, aveau nevoie de pături ale unei populații sedentare, ocupate cu agricultura și creșterea animalelor.

Pe de altă parte, retragerea armatei și a administrației lui Aurelian din anul 271 au permis celor rămași în Dacia să se organizeze în obști.

Dar în fenomenul persistenței străromâne în spațiul strămoșesc un rol de seamă l-a avut și încreștinarea noastră care — în lipsa statului protector de mai înainte — a mers paralel și a întărit romanizarea în statornică evoluție. Pătrunderea timpurie a învățaturii Evangheliei în spațiul autohton a fost ușurată și de un alt fenomen specific istoriei noastre. «Trăsături și aspirații ale credinței geto-dacilor și-au aflat corespondent și împliniri în creștinism — cu deosebire prin credința puternică în nemurirea sufletului, prin cultivarea virtuților morale, între care cumpătarea și ascetismul» (p. 17).

Arătând în mod just că misionarismul creștin la noi s-a făcut din două surse, Răsăritul microasiatic și sudul dunărean roman, ierarhul cărțurar slujește adevărul istoric. Totodată el barează afirmațiile unei anumite istoriografii de mai târziu. Aceasta va accentua în chip unilateral romanitatea în care s-a perpetuat fenomenul religios străromân. Dar ea va evita să observe întotdeauna că strămoșii noștri au știut să opteze când vicisitudinea veacului i-a silit și să aleagă dreapta-credință, iar nu numai să păstreze ritul exterior.

Că, pînă în veacul al IV-lea, creștinismul daco-roman era foarte puternic o dovedesc și descoperirile arheologice recente. De cîteva decenii au fost scoase la iveală temelile bazilicii de la Slăveni (Gostavăț — Olt), care a slujit unui puternic centru creștin local. Devine astfel tot mai evident de ce noua religie nu a fost desființată de acțiunea popoarelor migratoare din epoca premedievală. Pătrunderea slavilor, de pildă, a influențat viața poporului nostru, dar unitatea lui etno-culturală nu i-a slăbit-o, sfîrșind prin a fi asimilați de ea. Cu privire la fidelitatea ortodoxă a înaintașilor noștri din alt mileniu, «A.D. Xenopol observa că pînă în secolul al IX-lea se întipăriseră atît de adînc noțiunile fundamentale ale creștinismului oriental, încît acestea n-au mai putut fi dezrădăcinate prin nici o înrîurire ulterioară» (p. 19). Poporul nostru, «ca reprezentant unic al vechii romanități orientale în peisajul etnic și lingvistic al sud-estului european», a beneficiat de aportul creștin activ în toate sectoarele vieții, de la perpetuarea conștiinței de origine pînă la structurarea diferitelor sfere ale culturii sale.

Referitor la etapa străveche a literaturii române, I.P.S. Mitropolit Nestor prezintă un capitol special în care susține că «zorii literaturii noastre s-au ivit în secolele IV—VI» (p. 20). Acești reprezentanți ai ei au scris toți în limba latină. Un prim merit al acestei cercetări îl constituie stabilirea cronologică și riguroasă a inventarului pieselor literare și a acelor care le-au creat. De asemenea sînt recuperați autori neglijați la noi pînă acum precum Laurențiu de Novae (astăzi Șistov, R. P. Bulgaria). Interesul lectorului este însă umbrat intrucîtva de faptul că lista nu cuprinde și numele scriitorilor bisericești eretici. O prezentare integrală a literaturii noastre din acele veacuri nu poate omite numele lui Ulfila, oricîte resentimente ar aminti credința lui.

Nici în cazul Cuviosului Dionisie Smeritul, corespondenta lui nu este Galla, ci sora acesteia, Proba (vezi H. van Cranenburgh, O.S.B., *La vie latine de Saint Pachôme*, traduite du grec par Denys le Petit, Paris, 1969, p. 39). Căutările aghiografice și întregul ei fel de viață, în urma șocului unui doliu, credem că îndreptătesc părerea cercetătorului amintit.

«Aceste scrieri străvechi — conchide autorul — au creat strămoșilor daco-romani o nouă unitate spirituală și un orizont european, ne-au integrat chiar în lumea a trei continente» (p. 38). De aceea fama unor scriitori străromâni a fost evidentă, lauda numelor lor aflîndu-se pe buzele marilor oameni de cultură ai acelei epoci și ai posterității. Este cazul cu Niceta de Remesiana, recomandat spre lectură clară, concisă și ortodoxă de către istoricul literar Ghenadie de Marsilia. Fericitul Ioan Tomitanul este ales de către Marius Mercator drept model de operă didactică dreptmăritoare. Mai înainte de aceștia, Teotim al Tomisului de pe la începutul veacului al V-lea a meritat cîntea ca unele dintre sentințele sale să fie selectate în *Sacra parallela*, lucrare a Sfîntului Ioan Damaschinul. Autorul reliefează aceste aspecte. Prin ele valoarea ecumenică a unor scriitori străromâni stîrnește admirația cititorului. Totuși din caracterizarea de mai sus lipsește personalitatea controversată a lui Leontie de Bizanț. Cu decenii în urmă, concluziile lui Berthold Altaner și ale altora stabileau că el nu ar fi unul dintre celebri Călugări sciți. Dar noi minți iscoditoare și sistematice au reluat problema. După ce i-au aprofundat opera, acestea inclină să creadă acum că Leontie Bizantinul este în realitate de origine scită. O concluzie în

acest sens este afirmată în zilele noastre de către exegeți recunoscuți precum Pr. Viktor Schurr, Pr. Prof. D. Stăniloae, Pr. Dr. Vasile Sibiescu.

Spre impunerea adevărului și spre cinstea culturii străromâne, astfel de rezultate în știința obiectivă trebuie afirmate pretutindeni cu curaj. În această direcție perseverează autorul însuși, care constată în concluziile studiului: «Aceste scrieri demonstrează faptul că istoria culturii noastre începe cu aproximativ un mileniu mai devreme față de etapa ulterioară a culturii în haină slavonă» (p. 38). Pentru înțelegerea susținerilor sale, învățatul ierarh se referă la cele aproximativ 40 de scrieri de întindere și de valoare inegală. Se amintesc totodată genurile și speciile literare cultivate: genul eroic și cel dramatic, tratatul, epistola, omilia, apologia, autobiografia, memorialistica. Ceea ce mărește meritul cercetării pe care o avem sub priviri este curajul unor ipoteze plauzibile, după părerea noastră. În acest sens se formulează următoarea întrebare: «Oare nu s-au scris și pentru cei doi *Pătimitiri*, în limba latină, cum s-a scris pentru Dasius și s-a păstrat în limba greacă? Să amintim și faptul că dintre vestiții arhipăstori de la Tomis și din diferitele cetăți de pe Dunăre ori din zonele limitrofe, au putut fi și alții autorii unor scrieri, ai unor corespondențe edificatoare» (p. 37).

Despre Dionisie Exiguul se știe sigur că a păstrat legături cu ținuturile pontice-danubiene din care provenea. Cu intuiția pe care i-o dă cercetarea de ani îndelungați și într-un complex interdisciplinar, I.P.S. Nestor își pune această întrebare și în legătură cu alți scriitori daco-romani, precum Ioan Cassian, Niceta Remesianul etc. De aceea crede că părți din operele lor au circulat pe la noi «probabil în limba protoromână a epocii — acea limbă română a evului mediu timpuriu care a reprezentat o expresie a celei dintâi sinteze lingvistice daco-romane fără de care nu ar fi putut exista nici continuitatea acestei limbi neolatine atât de viguroase, plină de limpezimi și de nuanțe semantice» (p. 39). Chiar dacă nu s-a făcut pînă acum dovada documentului scris, noi credem că ea este valabilă. În opinia noastră, pînă la o eventuală confirmare de acest gen, afirmația de mai sus își menține dreptul de cetate măcar din considerente de logică istorică și de fidelitate doctrinară. Amintim că argumentul Sfintei Tradiții a fost foarte eficace în combaterea ereziei nestoriene la Sinodul Ecumenic de la Efes. El aparține Sfântului Chiril al Alexandriei, care a impus «moda» alcătuirii de florilegii cu texte la obiect din Sfinții Părinți. Marele teolog a întocmit o astfel de antologie, după cum mai târziu vor face și Papii Leon I, Gelasie și însuși străromânul preainvățat, Dionisie Smeritul. Florilegiul acestuia ar fi rămas cunoscut ca *Exempla Sanctorum Patrum*. Părintele erei creștine s-a distins și ca un profund cunoscător al operei amintitului patriarh alexandrin, pe care s-a străduit să o răspîndească printre romani. Asemenea lui trebuie că și cei din Tomis erau interesați să cunoască adevărata explicație a ipostazei Mîntuitorului și, mai târziu, a lucrării celor două naturi. Mai ales că era în joc numele patriarhului lor, «sciții» vor fi făcut apel la operele marilor teologi în materie și în primul rînd la compatrioți.

Dar I.P.S. Nestor nu este numai un mare cunoscător al epocii noastre străromâne, ci și al celei medievale. O dovedește, în volumul de față, prin studiile despre Ștefan cel Mare, despre Daniil Sisastrul — cu care se crede că se înrudea domnitorul —, despre Mihai Viteazul. O dată cu considerațiile asupra luptelor marelui erou, asupra sensului zbaterii lui întregi, a premiselor autocefaliei pe care cîndva o va dobîndi Biserica Moldovei, adîncirile autorului asupra semnificației istorice a unei tipărituri românești se dovedesc de mare interes. Este vorba de *Cheia înțeleșului*, imprimată la București, la 1678 și împodobită cu xilogravurile lui Ioan (Ioanichie) Bacov. Simpla mențiune a datei ne duce cu gîndul la Șerban Cantacuzino. În confruntarea marilor imperii la care epoca l-a silit să participe, acesta a luat o atitudine de cruciat. Ca voievod antiotoman, el se aseamănă lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul, lui Dimitrie Cantemir. Mai ales după înfrîngerea turcilor la Viena, nădejdele eliberării țării românești au devenit viabile.

În ciuda aspectului de cercetare a unor realități locale, densul studiu *Contribuții de pe meleagurile oltene la spiritualitatea bisericească românească* reliefează fapte exemplare, devenite permanențe în istoria noastră. Sînt interpelate marile figuri și opere cu merite nepieritoare în teologia și spiritualitatea acestor plaiuri, fie și numai din planul activității tipografice și liturgice: Sfîntul Nicodim de la Tismana, Filotei de la Cozia, *Pravila de la Govora* (1640), mitropolitul Antim Ivireanul, episcopii Clement, Chesarie și Filaret de la Rîmnic, Sfîntul Calinic Cernicanul. Prin bogăția informațiilor și prin dreapta cîntărire a faptelor înaintașilor, acest studiu completează în mod fericit contribuțiile medieviste de mai înainte.

A treia categorie de contribuții ale volumului de față privește ultimele veacuri ale istoriei noastre. Sînt reamintite aici evenimentele de politică internă și externă care au dus la realizarea unirii de la 1859. Neobositul cercetător acordă însă mare atenție figurilor bisericești pe care le evocă în jertfelnicia lor patriotică, pe lângă premisele îndepărtate care au ușurat sentimental desăvîrșirea fenomenului. De aceea el a rămas legat în conștiința noastră de fericita pomenire a mitropolitului Sofronie Miclescu, a fraților arhieriei Neofit și Filaret Scriban, a episcopului Melchisedec al Romanului.

Alte contribuții consemnează aportul patriotic al clerului oltean la războiul pentru independență din 1877. Din faptele pe care le adună autorul și din întreaga sa analiză reiese nu numai jertfelnicia donațiilor, nu numai entuziasmul înrolărilor, ci și acea năzuință neobosită de înfăptuire a neatîrnării. De veacuri așteptat, evenimentul a fost trăit cu o intensitate unică și unanimă la «plinirea vremii». În aceste capitole se amintește cu laude numele episcopului Atanasie Stoenescu, patriot luminat și cinstit. Demnitatea sa de om integru s-a văzut și cu prilejul demisiei de la scaunul Romanului din pricina învălmășelii spiritelor și a luptelor necruțătoare dintre partidele politice. După mai mulți ani de sistematică ignorare și de mari privațiuni personale a fost ales din nou episcop, de data aceasta, al Rimnicului-Noul Severin. Pentru aspectul de însuflețire populară cu care a fost privit războiul din 1877 se relatează zbuciumul și peregrinările ciobanului Gheorghe din Săcelul Sibiului, închinoviat o vreme la mînăstirea Cocoș din Dobrogea.

Cu evocarea răscoalei din 1907, istoricul are prilejul să vorbească despre «cauze slujite și nedreptăți suferite» de către clericii olteni. Cele dintîi au fost dictate de pravilnica îndatorire a oricărui slujitor, a iubirii lui Dumnezeu și a semenilor. Cele din a doua categorie de mai sus au avut ca motiv pretinse pagini de publicistică dușmănoasă, vagi bănuieli de instigare la nesupunere sau inexistente legături cu organizații subversive.

Distinsul autor însoțește aniversarea *Făuririi Statului național unitar român la 1 Decembrie 1918* cu gânduri entuziaste contemporane evenimentului despre înființarea Patriarhatului la noi. În această privință, acțiunile lui Nica B. R. Locusteanu, ca, mai tîrziu, ale viitorului Patriarh Miron — ajutat de consilierii săi: arhierul Tit Simedrea și Dr. Petru Gîrboviceanu — sînt insuficient cunoscute publicului larg. Ele inspiră și astăzi respect și emoții înalte.

În aceleași preocupări ale autorului de cunoaștere și de cinstire se înscriu și ultimele capitole ale cărții sale: *Cazaniile noastre, Principiul sinodalității în viața Bisericii Ortodoxe Române, Statornicirea păcii în lume — năzuință permanentă și un obiectiv prioritar în lucrarea noastră de slujire.*

O notă de mare interes îi conferă volumului de față paginile lui de restituire. În acest sens ne gândim la cazul arhimandritului Leon Asachi (cca 1750—1825). I se stabilește originea etnică, îndelung controversată, se dau date inedite despre educația și cultura clerului. O dată cu unele moravuri protopopești reprobabile, aflăm și cazuri de jertfelnicie creștină ieșită din comun. Iacob Stamatî, pe cînd era episcop al Hușilor, a răscumpărat cu banii săi un număr de 500 de prizonieri turci pe care i-a trimis sultanului la 7 aprilie 1789. Scrisoarea de mulțumire pe care a primit-o de la acesta nu a scutit pe evanghelicul ierarh de arestarea austriacă pe motivul că ar avea legături cu turcii și de ulterioare marginalizări necunoscute nouă îndeajuns.

Totuși neînfricatul protopop român a parcurs, în alt sens decît monahul Gherontie amintit, un mare itinerar bisericesc și românesc, impus de tălăzuirea stihiiilor politice ale epocii. De numele lui se leagă și un renume de înzestrat vorbitor al amvonului, cu omiliile respective, din care bine ar fi făcut autorul dacă ar fi reprodus măcar un fragment.

În același spațiu nordic al țării noastre, tot un sens de restituire, deocamdată ilustrativă, îl are figura lui Gurie Grosu, arhieru-vicar al Mitropoliei Moldovei în decembrie 1919.

Dar un adevărat gest de recunoaștere a unei îndelungi nedreptăți din domeniul istoriografiei noastre îl constituie capitolul închinat *Arhierului Narcis Crețulescu-Botoșăneanul* (1835—1913). Acesta este, în ierarhia românească, ultimul arhieru a cărui alegere se face cu binecuvîntarea Patriarhiei Ecumenice. De numele lui se leagă în schimb faptul că a fost primul arhieru cu însărcinarea de stareț al Mănăstirii Neamțu. Ascultarea aceasta nu l-a îndepărtat de interminabile cercetări istorice, ba dimpotrivă ele au constituit o lume a lui și a celor de el știuți din alte veacuri. După o oarecare notorietate în rîndurile protipendadei moldovene de la începutul veacului

nostru, și îndeosebi a lui Mihail Sadoveanu, eruditul arhieru cade aproape total în uitare. O parte a manuscriselor sale inedite au însă norocul să ajungă în taințele Bibliotecii Academiei R. S. România. Cu toate acestea, destui cercetători s-au folosit de o mare muncă anonimă, fără să întoarcă autorului întotdeauna cuvenitul prinos de recunoștință și mai ales de recunoaștere.

Ca viețuitor în obștea de la Neamțu, I.P.S. Mitropolit Nestor trebuie că s-a întâlnit cu anumite tradiții nescrise despre numele lui prețuit acolo, pe care a binevoit să le facă un bun comun. Pe de altă parte, ca istoric, s-a străduit să cunoască ostenele unui înaintaș al său de toată lauda. Acestora le-a arătat prețuirea cuvenită, creionând profilul omului, podvigul nevăzut al călugărului și vrednicia bibliografică — o bănuim completă — a cercetătorului.

La capitolul «restituirilor» — ne îngăduim respectuos să o exprimăm — credem că înaltul autor va trebui să includă cîndva și un alt nume de pe meleagurile oltene. Ne gândim la figura proeminentă, sub multe aspecte, a Dr. Petre Gîrboviceanu. *Omagiul* care i-a fost închinat atunci (1929) cu multă însuflețire vorbește de la sine despre vredniciile sfetnicului bisericesc și despre răsunetul lor în conștiințele epocii.

Dintre contribuțiile de istorie locală incluse în acest volum amintim studiile despre ctitorul Mănăstirii Bucovăț, despre un cronicar necunoscut al războiului, al cărui nume ar fi fost mai potrivit acela de Ștefan Tuțescu, despre legăturile Mănăstirii Neamțu cu Transilvania. Dacă cele dintîi au avut rezultatele evidente în studiile cercetătorului itinerant, ultimul evidențiază legăturile neîntrerupte dintre două provincii românești și o acțiune de asistență duhovnicească de asemenea neîntreruptă. Calitățile acestea s-au dovedit de veacuri în rezistența pe care **ardelenii, îndeosebi** cei din Feldru, au opus-o cu îndrjire uniației. Rezistența lor s-a mărit mai ales în urma binecuvîntatei înfruriri a Sfîntului stareț Paisie de la Neamțu. Pe lîngă date esențiale despre activitatea starețului Neonil, a lui Nifon Bălășescu, a episcopului Dionisie Romano, cercetarea asupra contactelor transilvănenilor cu Mănăstirea Neamțu face cunoscute cazuri interesante de reveniri greco-catolice la credința ortodoxă a strămoșilor.

*

* * *

După cum se poate vedea, avem sub priviri un volum masiv, cu peregrinări prelungite în spațiul istoriei naționale și cu decantările lor într-un spirit dornic de cunoașterea unor noi orizonturi științifice. I.P.S. Mitropolit Nestor se dovedește un neobosit cercetător. Au rezultat astfel liniile majore ale continuității românești în climatul unei neîntrerupte unități de gândire națională și bisericească. Cînd nu evidențiază onest rezultatele definitive care se impun să fie cît mai mult cunoscute, istoricul descoperă aspecte necercetate pe care le abordează cu curaj pînă în cele mai mici implicații ale lor. După un număr suficient de analize, urmează sinteza și generalizarea rezultatelor. La fel de curajos se dovedește I.P.S. Sa și prin ipotezele pe care le formulează.

Prin străbaterea unor spații întinse, cu metodă riguroasă și cu expunere sobră, I.P.S. Nestor își trădează descendența formației științifice din istorici de talia Pr. Prof. Ioan G. Coman, a Prof. Dr. Alexandru Elian, a Prof. Dr. Ion Barnea. Autorul reproduce multe dintre documentele din arhivele bisericești în ce au ele esențial și semnificativ pentru vremea noastră. În ajutor i-a stat cu inteligență și folos și iconografia produsă. Prin intermediul ei sugestiv, distinsul autor a îmbogățit într-un mod original obișnuitele dezvoltări scrise ale temei. De exemplu, mai rar pote fi întâlnit — chiar în zilele noastre — tabloul, în două variante aici, al intrării lui Mihai Viteazul în Iași din mai 1600. Sub acest aspect, reușita imaginii se datorează și pictorului craiovean Dan Neamu.

Sensibilizat de problematica volumului de față, instruit prin rezultatele aflate în el și atras de cursivitatea unui stil adeseori bonom, lectorul așteaptă ca reputatul cercetător să-și spună cuvîntul și în alte probleme ale istoriografiei noastre în care a adus nu rareori contribuții surprinzătoare.

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN



LES RÉSUMÉS DES PRINCIPAUX ÉTUDES ET ARTICLES

Editorial: Le 70-ème anniversaire de l'Union de la Transylvanie à la Patrie-mère; la contribution de l'Église Orthodoxe Roumaine à la Grande-Union,
par Mgr. l'Évêque Nifon, vicaire du Patriarche

L'Église Orthodoxe Roumaine s'est intégrée d'une manière structurale à la vie de la nation roumaine-même dont l'histoire elle en a fait sienne en ayant servi l'unité spirituelle et nationale de la Patrie par ses moyens spécifiques. L'un des événements cruciaux de notre passé historique, auquel notre Église ancestrale a contribué elle aussi, a été celui qui a eu lieu le 1-er Décembre 1918, date de l'union de la Transylvanie à la Patrie-mère.

Après avoir relevé les prémisses et les événements importants précédant cet acte — parmi lesquels l'union des Principautés en 1859 a eu le rôle capital — l'auteur met en relief les inlassables et dévoués efforts de l'Église tant en Transylvanie qu'en Roumanie pour la réalisation de l'unité nationale.

La lutte que le peuple roumain a menée durant des siècles pour l'indépendance et l'unité nationales a pris fin le 1-er Décembre 1918, lorsque les délégués à la Grande Assemblée Nationale réunie à Alba Iulia — parmi lesquels il y avait aussi de nombreux et dignes ministres de notre Église ancestrale — ont décidé l'union éternelle de la Transylvanie à la Patrie-mère, au pays des frères de l'autre côté des Carpathes.

**L'importance de «la Bible de Bucarest»
pour la spiritualité, l'unité et la culture du peuple roumain,**
par le Prof. Dr. I. C. Chițimia

Cet article est constitué de la communication-même que l'auteur a présentée devant les participants au Symposium consacré au Tricentenaire de «la Bible de Bucarest», Bible parue pour la première fois intégralement en roumain.

Dans l'introduction, l'auteur relève le fait que, en ce qui concerne la culture spirituelle sous forme de littérature, sont peu nombreux les écrits anciens dont le contenu soit constitué de vrais trésors de sagesse et de poésie, comme c'est le cas de la Bible, dont la sagesse est puisée dans les profondeurs de la pensée et de l'esprit rarement atteints ailleurs et s'épanouit par les aspirations de l'âme vers les hauteurs divines et dont les développements épiques et leur lyrisme dépassent tout ce qu'on désigne par ces termes ailleurs. C'est pourquoi les textes de la Bible ont pénétré petit à petit dans chaque littérature nationale.

On souligne ensuite le fait que la réception de la Parole de Dieu par les roumains a eu lieu d'une manière vivante et à l'échelle de la masse de notre peuple.

Une deuxième caractéristique du phénomène culturel roumain a été le patronage voévodal du livre religieux quel qu'il soit. Une troisième ligne spécifique a été celle tracée par la conscience d'unité nationale chez tous les roumains où qu'ils étaient, ce qui a déterminé un haut intérêt d'envoyer ou de procurer incessamment

des livres en langue roumaine aux roumains de la Transylvanie assujettie à une puissance étrangère.

Toutes les lignes spécifiques roumaines se dirigent potentiellement vers «la Bible de Bucarest», point central et aussi sommet de l'ancienne littérature religieuse roumaine, continuatrice d'une plus ancienne et vénérable traduction de la Parole du Seigneur en langue roumaine.

**La «Bible de Șerban» —
monument de langue théologique et littéraire roumaine,
par le P. Archim. Bartolomeu V. A n a n i a**

Cet article aussi représente l'exposé que l'auteur a fait lors du Symposium sur «le Tricentenaire de la parution de la Bible de Bucarest». En affirmant que la version de 1688 demeure la meilleure traduction de la Bible dans la langue roumaine, l'auteur relève le fait que c'est justement grâce aux qualités intrinsèques d'un texte bien réfléchi, bien conçu et écrit dans une langue roumaine d'une solide constitution destinée non seulement à consolider une culture, mais à maintenir la confiance des traducteurs dans leur foi orthodoxe.

Ensuite on met en évidence le fait que le renouveau lexical apporté par le texte de «la Bible de Șerban» s'est avéré réel non seulement pour cette époque-là mais pour de longues étapes plus tard.

On relève également, à l'appui des arguments éloquentes, le manque de fondement de l'accusation que nos contemporains ont portée aux anciens pour une prétendue traduction littérale des textes. On mentionne ensuite le sens musical des interprètes de «La Bible de Șerban», sens qui engage parfois des problèmes de fond, les harmonies lexicales cultivées pour elles-mêmes, la beauté de la langue roumaine à la fin du XVII-ème siècle.

En conclusion, l'auteur exhorte à la reconnaissance que nous devons tous, à ceux qui, connus et non-connus, ont fait une lourde besogne, et nous ont légué cet impérissable monument de langue théologique et littéraire roumaine.

**La culture théologique à l'époque du voévode Constantin Brancovan,
par le Prof. Dr. Alexandru E l i a n**

Dans cet article, constitué aussi de l'exposé que l'auteur a présenté à l'occasion du Symposium sur le Tricentenaire de la parution de «la Bible de Bucarest», on nous invite à déceler les dimensions spécifiques de la culture théologique à l'époque du voévode Brancovan.

L'auteur en aborde premièrement le problème de l'utilisation de la langue nationale, roumaine, dans les livres liturgiques et on précise que pendant l'effort pour la traduction des livres liturgiques en roumain les interprètes ont dû se heurter à de grandes difficultés. Le mérite d'avoir fait face d'une manière remarquable en revient aux métropolitains Théodose et Anthime en Valachie — précédés par Varlaam et Dosoftei, en Moldavie — soutenus par les voévodes Șerban Cantacuzène et surtout Constantin Brancovan et par quelques érudits et assidus lettrés. À cette

époque, souligne ensuite l'auteur, on a engagé, particulièrement en Valachie, une intense action pour la défense de l'orthodoxie, action remplie surtout au moyen des écrits imprimés. Dans ce contexte on mentionne l'activité théologique-polémique du patriarche Dossithée de Jérusalem. L'enseignement supérieur a également contribué, à cette époque-là, à la promotion de la culture théologique et a en particulier aidé à l'action de défense de l'orthodoxie contre les attaques hétérodoxes.

C'est aux intellectuels de l'époque du voévode Brancovan de Valachie qu'en revient le mérite d'avoir réalisé qu'une culture, y compris la culture théologique, doit être développée à tous les échelons de la société, surtout lorsque les progrès de la langue nationale et de l'imprimerie aidaient à ce processus de renouveau et d'élévation spirituelle de la société.

Deux anniversaires éloquents,

par Mgr Nicolae, Métropolitite de Banat

Sous le titre ci-dessus paraît le texte de l'allocution prononcée par Son Em. Mgr le Métropolitite Nicolae pendant le Symposium qui a eu lieu, le 27 novembre dernier, à Vienne, dans le cadre duquel a été présentée l'édition jubilaire de «la Bible de Bucarest». Le Tricentenaire de la Bible parue dans Bucarest en 1688 est rapproché du 70-ème anniversaire de la Grande Union de toutes les provinces roumaines en un seul Etat national, événement qui eut lieu le 1-er Décembre 1918. Ce qui rapproche ces deux événements est l'idée d'unité de tous les roumains.

L'auteur relève ensuite que le travail de traduction du texte sacré dans la langue roumaine a touché à son terme vers la fin du XVII-ème siècle, ayant eu pour couronnement l'impression de la Bible de Bucarest, entièrement en roumain pour la première fois, laquelle, outre son apport théologique, a mis en circulation dans toutes les contrées roumaines une langue pure, vivante, accessible à tous. La «Bible de Bucarest» constitue un attestat de l'unité de tous les roumains des trois provinces roumaines qui avaient été séparées temporairement sous le rapport administratif mais spirituellement elles avaient toujours été unies, sans aucune interruption.

Dans la deuxième partie de cette allocution ont été mis en relief les significations de l'acte historique du 1-er Décembre 1918, acte par lequel le beau rêve de tous les roumains, leur aspiration durant des siècles s'est réalisée : la suppression des frontières imposées artificiellement et injustement entre les fils de la même nation.

La Grande Union du 1-er Décembre 1918 :

le 70-ème anniversaire de l'achèvement de l'Etat national unitaire roumain,

par le P. Assist. Alexandru Ioniță

L'idéal de l'union a accompagné le peuple roumain le long de son entière histoire. Rédigé à l'occasion du 70-ème anniversaire de l'accomplissement de cet idéal : un Etat national unitaire, cet article se constitue en une évocation des faits qui ont eu lieu alors et, à la fois en un hommage sincère rendu à tous ceux qui ont sacrifié leurs biens spirituels et matériels et même leurs vies pour la réalisation et la conservation de l'unité nationale, linguistique et l'unité de la foi. La Grande Assem-

blée d'Alba Iulia reste, dans la perspective du temps, l'événement crucial qui a déterminé à jamais l'histoire du peuple roumain. La réintégration de la Transylvanie entre les frontières naturelles de la Roumaine a sans doute été le résultat de la lutte héroïque de notre peuple tout entier, ranimé par l'aspiration millénaire vers l'unité.

L'Église Orthodoxe Roumaine qui a participé longuement et activement aux actions pour l'accomplissement de l'acte épocal du 1-er Décembre 1918, a considéré la proclamation solennelle de l'union comme un moment d'une vraie rénovation de la communauté roumaine dans la Grande Roumanie.

**Un récit moins connu sur la Grande Assemblée Nationale de Alba-Iulia,
le 1-er Décembre 1918,
par le P. Assist. Ioan V. L e b**

L'événement crucial qui a été la Grande Assemblée de Alba Iulia, le 1-er Décembre 1918, dans le cadre de laquelle a été décidé l'union de la Transylvanie à la Roumanie, a été consigné aussi parmi la population d'origine allemande de Transylvanie. Ainsi, un journaliste germanophone, envoyé spécial du journal de Sibiu : «Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt», dont le nom était : Dr. W(ilhelm) K(lein), a été présent à Alba Iulia le 1-er Décembre 1918. Dans l'article qu'il a publié par la suite, dans le journal mentionné, ce témoin oculaire non-roumain a donné une image aussi objective que possible des faits qu'il avait vus à Alba Iulia, d'où on peut se rendre compte de l'atmosphère enthousiaste de l'événement et des autres détails qu'il a consignés avec un esprit fin d'observation.

L'auteur en rend la traduction de cet article, accompagné de bien précieux éclaircissements et des précisions très utiles.



UNDE UMBREAZĂ DARUL TĂU

SLAVA LAUDELOR, de la sf. Arhangheli (8 nov.)

Glasul V $\frac{\lambda}{\pi}$ Pa

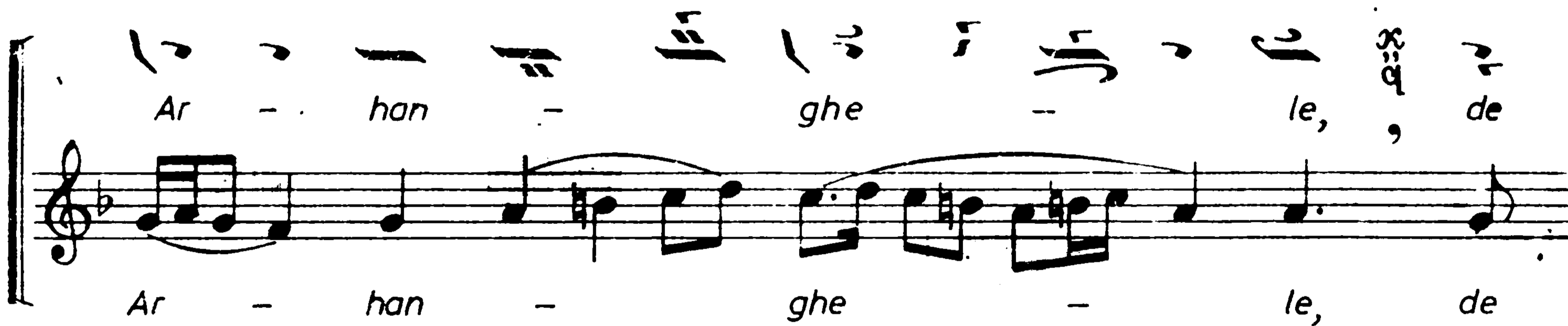
de I. POPESCU-PASĂREA

Un - de um - brea - ză da - rul tău



Un - de um - brea - ză da - rul tău

Ar - han - ghe - le, de



Ar - han - ghe - le, de

a - co - lo - se a - lun - gă pu -



a - co - lo - se a - lun - gă pu -

te - rea di - a - vo - lu -



te - rea di - a - vo - lu -

- lui, că nu - su - fe - re să rab -



- lui, că nu - su - fe - re să rab -

de lu - mi - na - ta lu - cea -



de lu - mi - na - ta lu - cea -

- fă - rul cel - ce - a - că -



- fă - rul cel - ce - a - că -

zut. Pen - tru a - cea - sta, te ru - găm pre



zut. Pen - tru a - cea - sta, te ru - găm pre

ti - ne Ar - han - ghe



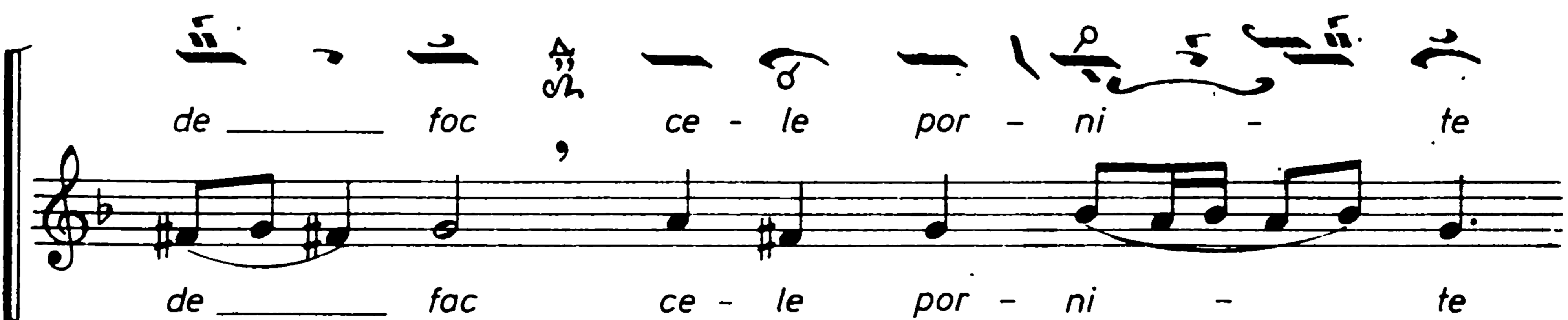
ti - ne Ar - han - ghe

- le, să - ge - țî - le lui - ce - le -



- le, să - ge - țî - le lui - ce - le -

de - foc , ce - le por - ni - te



de - fac ce - le por - ni - te

a - su - pra noa - stru, - stin -

a - su - pra noa - stru, - stin -

ge - le prin mij - lo - ci

ge - le prin mij lo - ci

- rea ta, iz - bă - vin - du - ne pre noi

- rea ta, iz - bă - vin - du - ne pre noi

de smin - te - li - le lui, vred -

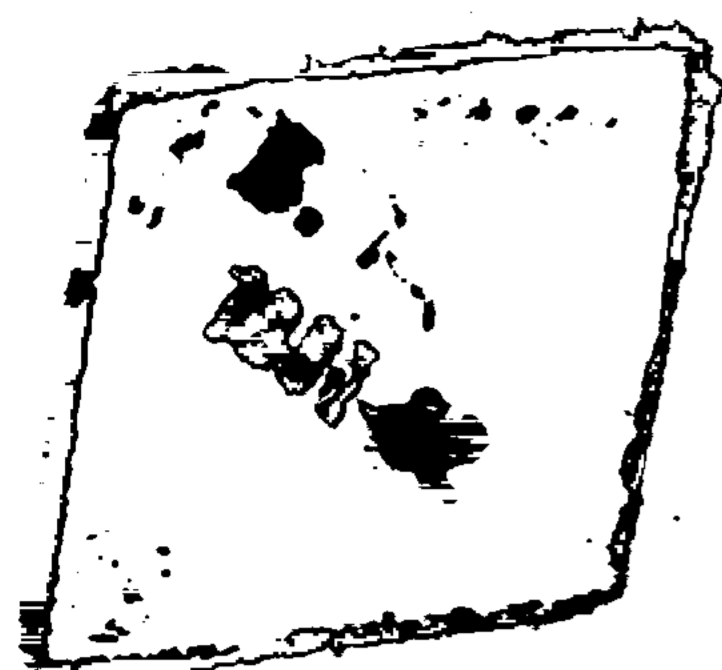
de smin - te - li - le lui, vred -

ni - cu - le de la u

ni - cu - le de la u

- dă, Mi - ha - i. le Ar - han - ghe - le.

- dă, Mi - ha - i le Ar - han - ghe - le.



**NOUTĂȚI EDITORIALE
ALE INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

Biblia adică **Dumnezeiasca Scriptură** a **Vechiului** și **Noului Testament**, tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui ȘERBAN VODĂ CANTĂCUZINO, Domnul Țării Românești, retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere, cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Penticostar

Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la Facere (II)

Sfântul Vasile cel Mare, Scrieri (partea a III-a), Despre Sfântul Duh, Corespondența (Epistole)

Pr. Prof. Ioan G. Coman, Patrologie (III)

Pr. Prof. Mircea Păcurariu, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, pentru Seminariile teologice



<i>Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, gazda cea bună a colindelor strămoșești, de Diac. conf. Petru I. David</i>	62
<i>Din viața Bisericilor Ortodoxe surori</i>	75
<i>Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare</i>	76
<i>Cronica</i>	82
<i>In memoriam: Prot. iconom stavrofor Traian Belasçu</i>	85

ANIVERSĂRI — EVOCĂRI

<i>Importanța «Bibliei de la București» pentru spiritualitatea, unitatea și cultura poporului român, de Prof. Dr. Doc. Ioan C. Chițimia</i>	89
<i>Biblia lui Șerban — monument de limbă teologică și literară românească, de Arhim. Bartolomeu V. Anania</i>	94
<i>Cultura teologică în epoca brîncovenească, de Prof. Dr. Alexandru Elian</i>	104
<i>Două aniversări edificatoare, de † Nicolae, Mitropolitul Banatului</i>	115

DIN TRECUTUL BISERICII ȘI AL PATRIEI NOASTRE

<i>Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. 70 de ani de la făurirea statului național unitar român, de Pr. Asist. Alexandru M. Ioniță</i>	124
<i>O relatare mai puțin cunoscută despre Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918, de Diac. Asist. Ioan Vasile Le b</i>	138

PARTEA OFICIALĂ

<i>Lucrările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române</i>	143
<i>Lucrările Adunării Naționale Bisericești</i>	169

RECENZII

<i>Un eveniment editorial de excepție: reeditarea «Bibliei de la 1688», de Pr. Prof. Dumitru Abrudan</i>	174
<i>Dr. Nestor Vornicescu, Desăvîrșirea unității noastre naționale — fundament al unității Bisericii străbune, Craiova, 1988, de Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin</i>	176

<i>LES RÉSUMÉS DES PRINCIPAUX ÉTUDES ET ARTICLES</i>	181
--	-----

CÎNTĂRI PSALTICE

<i>Unde umbrează darul Tău, de I. Popescu-Pasărea</i>	185
---	-----

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXA
BUCUREȘTI

40.803